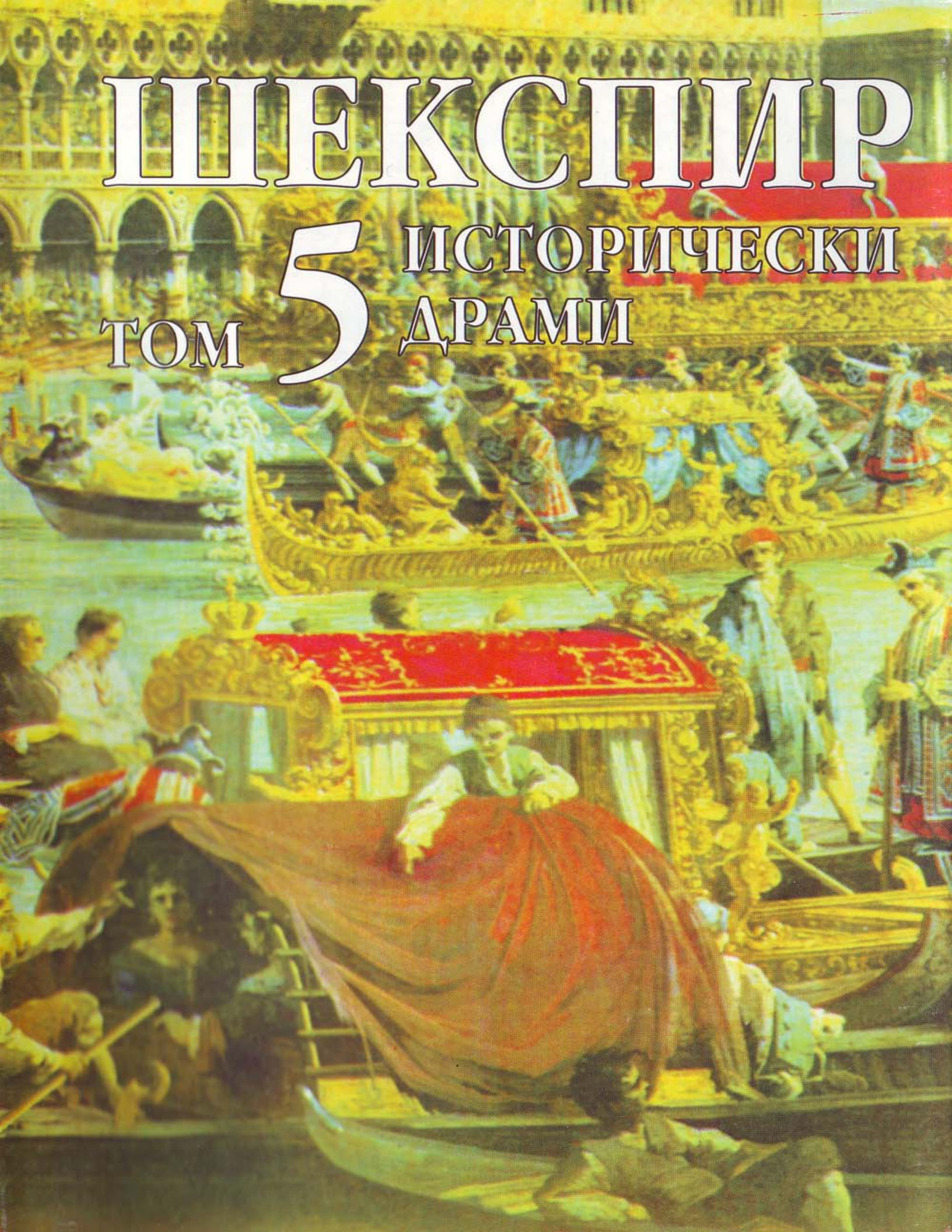

ШЕКСПИР

ТОМ 5 ИСТОРИЧЕСКИ ДРАМИ

УИЛЯМ ШЕКСПИР
СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
ТОМ 5
ИСТОРИЧЕСКИ ДРАМИ

Превод: Валери Петров

chitanka.info

Врази отвън, метежници
отвътре
обединяват сили и подобно
на врана над умиращо животно
всеобщата Неразбория чака
смъртта на узурпираната
власт.

Бастардъ
т — „Крал
Джон“ (IV д.
III сц.)

Виновникът за таз безредна
пролет
навлезе в своя тъжен листопад.
Зловредните пълзуни, на които
той даваше опора с мисълта,
че те укрепват неговия ствол,
го задушиха.

Градинар
ят — „Ричард
II“ (III д. IV
сц.)

... не го прогонвайте от компанията на
вашия Хари, не, не го прогонвайте от
компанията му. Прогоните ли шишавия Джак,
ще прогоните за сина си целия свят!

Фалстаф — „Хенри
IV“ (II д. IV сц.)

*Не те познавам, старче. Искай
прошка!*

*На шута не подходжат бели
власи.*

*Сънувах някога един дъртак
тъй тлъст и тъй разюздан във
езика,*

но този сън сега ме отвращава.

Кралят
— „Хенри IV“
— II ч. (V д.
IV сц.)

*... И тази повест
на своя син той често ще
разказва*

*и докогато свят светува, никой
не ще си спомня Кристианов
ден,*

*без ние да изникнем в паметта
му...*

Кралят
— „Хенри V“
(IV д. III сц.)

МАРКО МИНКОВ

ПРЕДГОВОР КЪМ „УИЛЯМ ШЕКСПИР. ТОМ 5. ИСТОРИЧЕСКИ ДРАМИ“

При предишните томове от настоящата поредица пиесите от всяка жанрова група — комедии, трагедии, трагикомедии и романи — бяха подредени хронологично, по реда, по който са били написани от Шекспир, доколкото този ред може да бъде установен. Тук обаче, при драмите със сюжети из английското минало, за да изпъкне по-ясно панорамата на историята, е спазван друг принцип — хронологията не на Шекспировото творчество, а на представените събития. Причината е следната:

Шекспир започнал кариерата си на драматург, като избрал за сюжет най-крупното и от политическо гледище най-поучителното за момента събитие от по-близкото минало на страната, войната на Бялата и Червената роза, която представил в поредица от четири драми — трите части на „Хенри VI“ и „Ричард III“. По-късно, вече установен и опитен драматург, той се върнал към този сюжет, като представил пак в поредица от четири пиеси — „Ричард II“, „Хенри IV“ (в две части) и „Хенри V“ — предисторията на страшните междуособици, които бил описал по-рано. Тази поредица е била замислена навярно не толкова като увод към първата, колкото като отделна и контрастираща с нея тетралогия, но резултатът е, че двете тетралогии заедно образуват една непрекъсната поредица, покриваща близо един век от историята на Англия (от 1398 до 1485 г.) макар втората ѝ половина да е написана преди първата. Този обърнат ред освен това е бил прекъснат някъде по средата от написването на „Крал Джон“, която представлява едно връщане назад в историята с около два века. И най-сетне в края на своята кариера Шекспир се обърнал пак към жанра на историческата драма и заедно със заместника си, новия драматург на трупата, Джон Флетчър, написал „Хенри VIII“, навлизайки в най-близкото минало на страната си.

Нека — за яснота — дадем списъка на драмите, следващ хронологията на историческите събития, като укажем за всяка от тях предполагаемата година на написването ѝ.

1596 „Крал Джон“

II тетралогия — 1595 — „Ричард II“, 1597 — „Хенри IV“ 1 ч., 1598 — „Хенри IV“ 2 ч., 1599 — „Хенри V“

I тетралогия — 1589 — „Хенри VI“ 1 ч., 1590 — „Хенри VI“ 2 ч., 1591 — „Хенри VI“ 3 ч., 1594 — „Ричард III“

1613 — „Хенри VIII“

В събраните съчинения на Шекспир, издадени през 1623 г. от някогашните му колеги, на тези драми като на различни по естество от комедиите и от трагедиите е отредено отделно място под заглавието „Истории“. Това заглавие не отговаря на някой от признатите жанрове навремето — напротив, думата „история“ се употребявала безразборно за всякакъв вид драма и Шекспировите съчинения „Укротяване на опърничавата“, „Венецианският търговец“ и „Крал Лир“ са били издавани навремето като „истории“. Но все пак употребата на думата тук има свое ясно оправдание като подчертаваща една действителна особеност на тези драми. Определящото тук не е всъщност това, че сюжетите са взети от английската история: макар това обстоятелство да е играло може би най-важната роля за издателите, все пак те не са включили в групата нито „Крал Лир“, нито „Макбет“, чиито сюжети са взети от същите източници, които са служили при написването на другите „истории“. Нито пък може да се каже, че драмите, за които става дума, са по-верни на историческите факти, отколкото трагедии като „Юлий Цезар“ или „Антоний и Клеопатра“ — последните може би се придържат дори по-точно към фактите, защото на теория поне едно от главните изисквания към трагедията е било тя да бъде исторически достоверна. Това, което всъщност оправдава обединяването на тези драми в отделна група, е, че при тях съдбата на страната се чувства като по-важна от тази на коя да е личност; и това е вярно дори и за „Ричард III“, която единствена — и с пълно право — е удостоена от първите редактори на Шекспир с титлата „трагедия“, макар и да запазва поредното си място между „историите“.

Драми от този вид са се развили през Ренесанса единствено в Англия; дори испанската драма от онова време, най-близка инак по форма и съдържание до английската, не познава този жанр; а и в

Англия Шекспир е неговият главен представител — той е имал своите предшественици и следовници, но е единственият драматург на времето, който така целенасочено и последователно е създал не само отделни исторически драми, а цял цикъл от такива драми. Твърде е разпространено мнението, че популярността на жанра се дължала на вълна от патриотизъм, заляла страната след разгромяването през 1588 г. на „непобедимата испанска армада“. Всъщност нещата са по-сложни и навярно би било по-правилно да се каже, че духът, който насочил интереса на английския народ към неговото минало, е същият дух, който спомогнал за победата над Испания. През целия XVI век интересът на англичаните към тяхната история е засвидетелстван от един поток от исторически съчинения и хроники, издавани и преиздавани със забележително постоянство. През годините след английската победа този поток не само не се засилва, а по-скоро пресъхва; и ако историческата драма се появява именно през тези години, това е, защото изобщо драмата като литературен вид се заражда тогава. Англичаните не са могли да знаят, че с победата им над Армадата ще започне залезът на испанската империя; те са знаели само, че са се избавили — като по чудо и подпомогнати от неочаквани бури — от една страшна опасност, която би могла във всеки момент да се появи пак и да ги заvari твърде слабо подготвени. Времето след голямата победа е било неспокойно и пълно с напрежение. За десет години данъците са били утроени, за да бъдат посрещнати разходите по въоръжаването. При това бъдещето на страната при една кралица, която упорито отказвала да посочи наследника си, изглеждало твърде несигурно; пък и първите признаци на готвещия се разрыв между крайните пуритани и англиканската църква — на религиозна база се развива класовата идеология на времето — се появяват с публикуването на анонимните памфлети под измисленото име Мартин Марпрелат („Мартин Епископогонец“) и с оживената полемика, която се развила около тях още в годината на самата победа. Голямата вълна от недоволство и разочарование, която ще залее страната в началото на новия век, е още далеч, но не може да се говори за някакво тържество на националното самосъзнание през тези години. А и самите драми не възвеличават, общо взето, някакво славно минало. Те наистина съдържат пасажки, пропити с патриотична гордост, като словата на умиращия Гонт в „Ричард II“ или заключителните думи на Бастарда в

„Крал Джон“, но дори и тези пасажи са в основата си най-вече възвания за национална сплотеност, предупреждения за грозяща опасност. Освен в „Хенри V“, последната драма от дългата поредица, това, което се представя, са моменти на бедствия, узурпации, въстания, убийства. Разбира се, това се дължи отчасти и на факта, че такива сюжети са по-пълни с напрежение и конфликти и предлагат по-благодарен материал на драматурга, но очевидно е също, че Шекспир е използвал тези теми не само заради силния им драматизъм, но и за да дава израз на политическите вярвания на своето време и на своята класа, да предупреждава за опасностите, криещи се в една несигурно установена династична линия, във всяко отслабване на кралската власт и в липсата на сплотеност между силите на страната.

Историографията през Ренесанса се различава съществено от тази на средните векове. През по-ранната епоха се е гледало на историята главно като на съкровищница от отделни поучителни примери, без да се търси някаква връзка между тези примери или някаква линия на развитие, понятие, което изобщо не съществува по онова време; събитията се отбелязват безразборно, важни и неважни, както са се случвали през годините. Сега историята почва постепенно да се схваща като процес, подчинен на някакви закономерности. Какви са тези закономерности не е още много ясно никому, но вече се търси причинна връзка между отделните събития. Още французинът Фроасар (1337–1410), който прекарал известно време в английския двор и описал събитията в него, вижда в характера на владетеля и на тези, които го обкръжават, нещо, което дава общ облик на времето, и след него портретното изкуство и анализът на характери и мотиви стават съществена част от задачите на историка. В Англия италианецът Полидор Верджил (1470–1555), който по покана на Хенри VII написал една история на Англия на латински език, развил теория, която виждала в историята повтарящи се цикли и според която самият Хенри стоял в началото на нов подем, а неговият син Артур щял да повтори успехите на легендарния Артур. (За съжаление младият принц умрял преждевременно, без дори да се качи на престола.) Най-разпространено по Шекспирово време било обаче теологичното обяснение на историята, което обяснявало събитията с Божията воля и тълкувало всички бедствия, сполетели страната, като наказание за извършени грехове и престъпления. Тази идея минава като червена

нишка през двете съчинения, използвани на първо място от Шекспир като извори за неговите исторически драми: „Свързването на благородните и славни семейства на Ланкастър и Йорк“ от Едуард Хол (1543 г.) и „История на Англия“ от Рафаел Холинshed (1577 г.). Тя се оказала много удобна за царуващата династия не само защото Тюдорите се представяли като изпратени нарочно от Бога, за да сложат край на кървавите династични войни от XV век, но и защото теорията се свързвала много добре с учението за божественото право на кралете: ако владетелят е лош, това е по Божия воля като наказание за греховете на страната: всяка съпротива значи би била опълчване против Бога и би довела само до нещо още по-лошо. И това е не само поука, която може да се извлече от историята; то е и официално учение, което се проповядва постоянно от амвоните на всички черкви в страната в прословутата „Беседа против въстанието“, написана след опита за бунт на северните лордове през 1571 г. и прибавена към сборката от беседи, предвидени за задължително четене като част от богослужението. Това учение е израз и на политическото верую на буржоазията, влязла през първата фаза на абсолютизма в негласен съюз с короната за сломяване силата на феодалната аристокрация и готова всячески да съдейства за укрепването на една здрава, непоклатима централна власт. Това са в основни линии и идеите, които изпълват Шекспировите исторически драми с тази твърде важна разлика обаче, че ролята на провидението не се изтъква в тях така, както в източниците им. Шекспир вижда много ясно, че насилието поражда насилие и че узурпаторът готви неспокойни дни за себе си и за своите наследници, но това за него става не защото Господ наказва насилника и узурпатора, а защото то лежи в логиката на нещата. В „Ричард II“ карлайлският епископ описва всички бедствия, които ще произлязат от детронирането на богопомазания крал, но не заплашва с Божия гняв, а само предвижда какво неминуемо ще стане. Ричард е виновен за убийството на своя чичо и загубва трона и живота си, но между двете неща няма непосредствена причинна връзка и за такава никъде не се загатва освен ако виждаме намек за нея в думите на Гонт към вдовицата на убития Глостър във втората сцена на драмата. Връзка има, но тя се крие в характера на Ричард, не в някаква намеса на провидението. Единствено в „Ричард III“ се изтъква изрично ролята на

провидението, но и там тя служи по-скоро за външен ефект като част от механизма на трагедията, отколкото като сериозно обяснение.

И това не е единствената точка, по която Шекспир се различава от своите източници. Той се придържа към главните линии на историческите събития, но се чувства свободен да изменя факти, дати и връзки, за да получи по-силен ефект или само за да проведе по-добре драматичната си линия. Той очевидно е имал сам силен интерес към историята и макар да се осланял главно на един определен източник — Хол или Холинshed, обикновено е черпел допълнителни сведения от други историци и хроникьори. И се оказва за нас безмерно по-добър историк от авторите на своите източници, защото те, макар да са се стремели вече към едно по-историческо изложение, са били все пак зависими от средновековните хроники, на които се основавали, не са могли да се освободят от тяхната форма; и затова в последна сметка техните истории не се различават много от тези хроники. Шекспир като драматург е бил преди всичко принуден да сгъстява, да различава между съществено и несъществено и в хаоса от несвързани факти и сведения да търси една точка, от която да разглежда събитията, станали в дадената отсечка от време; и тази точка у него е винаги централна и дава най-същественото. Освен това, пренебрегвайки теологичните обяснения на своите извори, той търси човешки мотивировки и причини за събитията. Разбира се, за социалните и икономическите двигатели на историята той няма и не може да има понятие, но тъй като субективният фактор в историята все пак не е за пренебрегване, той ни дава едно логично и убедително обяснение на историческото развитие. То не е винаги съвсем достоверно, защото той вижда характерите, като изхожда от своите драматургични цели и понякога ги обагря с личните си предпочитания и предубеждения, но в общи линии, без да робува на фактите, той ни дава художествено правдиви картини.

Свободата на Шекспир обаче не се ограничава с това, че той подбира и изпуска, че дава свои лични тълкувания на характери и мотиви, че за да придава по-голяма живост на цялото, измисля най-различни интимни сцени и разговори — това са свободи, които всеки драматург си позволява и без които художественото творчество би било невъзможно. Шекспир се чувства свободен и спрямо по-положителни и обективни факти. Така в „Хенри IV“, за да засили

контраста между принц Хал и Хари Пърси, той ги представя като връстници, когато всъщност историческият Пърси е бил с няколко години по-стар от краля, бащата на Хал. За да получи една по-гладка и ясна линия на развитието, Шекспир е винаги готов да изменя реда на събитията или да поставя в непосредствена връзка различни явления, съвсем отдалечени по време. Освен това, за да запази сценичното напрежение, той като всички други тогавашни драматурзи отбягва всякакви намеци за протичането на времето, сгъстява хода на събитията и застава съвсем независими една от друга случки да се застъпват, така че ние често получаваме впечатление за едно светкавично действие, покриващо може би няколко месеца, когато всъщност разглежданото време е траяло дълги години. Крал Джон е царувал седемнадесет години, но макар че съответната драма обхваща цялото му царуване от коронясването му до неговата смърт, никъде не се чувства никакво прекъсване на действието, всяка следваща сцена произлиза направо от предшестващата, като преходите при това се извършват вътре в сцените, а не между тях. Папският легат пристига, когато Джон е още в преговори с френския крал, а всъщност между двете събития лежат дълги години и историческият Пандулф никога не се е занимавал с въпроса за Артур. Понякога това сгъстяване на времето води до привидни абсурди или противоречия. В „Ричард II“ чуваме, че Болинбрук е готов да нахлуе в страната с многохилядна армия, преди трупът на баща му да е имал време да изстине. Това не значи, че той е бил отдавна решен да въстане и само е чакал подходящ момент — трябва да приемем, че времето е направило внезапен скок и че краят на сцената не съвпада по време с началото. Подобни положения се срещат, разбира се, и в други Шекспирови драми, но при историческите драми те изпъкват по-силно, защото тук поначало се работи с по-дълги периоди от време. Не бива следователно да се учудваме, когато например кралят, когото все още сме смятали за младеж, изведнъж се оказва белобрад старец.

Макар външно „Крал Джон“ да не се различава съществено от другите исторически пиеси, тя е все пак в много отношения нетипична и заема малко особено положение в Шекспировото творчество. Странното не е толкова, че с нея Шекспир се е обърнал към един период, далеч от центъра на неговите интереси. Джон, макар да е бил един от най-лошите и неспособни крале, които Англия е познавала, е

бил твърде популярна фигура сред тогавашните протестанти поради това, че се е опитал да отхвърли папската власт и както се е смятало, бил отровен от монасите, преследвани от него. Джон Фокс го включил в своята прочута „Книга за мъчениците“ (1563 г.) като пръв мъченик на протестантската кауза, а и преди Шекспир други са писали драми за него. Наистина Шекспир съвсем не го представя като мъченик или дори само като ревностен и последователен борец против католицизма, но и такова схващане за крал Джон е било разпространено навремето. Не е странно също, че в цялата драма не се споменава нищо за подписването на Великата харта на свободите, основата на парламентаризма и на другите свободи, на които се е радвал английският народ през вековете, защото, ако днес всеки английски ученик свързва името на Джон преди всичко с нея, елизабетинците изобщо не са ѝ обръщали внимание. Това обаче, което буди недоумение, е, че, избирайки за герой такава проблематична за времето личност като Джон, Шекспир не се е обърнал, както при всички останали свои исторически драми, към изворите, а се е задоволил да преработи в някои отношения не много основно старата драма в две части за „Смутното царуване на крал Джон“ и че тук за разлика от всички други свои преработки той останал толкова близо до този извор, че целият строеж на старата драма е запазен; наистина изпуснати са доста много подробности, особено към края, когато авторът очевидно е разбрал, че има опасност да надхвърли предвидената дължина, и е съкратил толкова много, че действието става дори непрегледно, но в това, което остава, не съществува сцена или епизод, които да нямат свое съответствие в първоизточника. В нито една друга своя драма — като изключим „Перикъл“, където изглежда е завършил пиеса, започната от друг — Шекспир не е отделил толкова малко грижи за изграждането на действието. А и резултатът е съответен: тук действието е по-малко центрирано и по-мъчно е да се открие в драмата една основна, водеща тема. Като прибавим към всичко това, че Шекспир като че ли е прекъснал работата си върху втората тетралогия, за да се посвети на този сюжет, изглежда доста вероятно, че е бил заставен да работи бързо и че е писал може би без голямо желание. Годината на написването на „Крал Джон“ наистина не е известна, но всички изследователи са на мнение, че тя съвпада приблизително по време с „Ричард II“ и че като се съди

по стилистичните особености — преди всичко намаляването на броя на римуваните стихове, — по-скоро следва тази драма, отколкото да я предхожда. При това силното ударение, което пада тук върху френското вероломство, католическите интриги и опасността от неприятелско нахлуване, подсказва, че и в тази драма, както при „Напразни усилия на Любовта“, се загатва за вероотстъпничеството на Анри Наварски и за заплахата, която той представлява по това време за Англия. Опасенията от неговия съюз с католиците са били особено силни през 1596 г. и изглежда, че Шекспир или трупата му, смятайки, че една патриотична пиеса, която сочи опасността и призовава към сплотяване, ще бъде популярна, са решили да подновят набързо старата пиеса за крал Джон. За „Ричард II“ пък най-вероятната година на написване изглежда е 1595 г.

Именно поради близостта си със своя източник „Крал Джон“ ни позволява да вникнем по-дълбоко в някои страни от Шекспировото майсторство. Макар че не си е дал много труд по отношение на строежа на своята пиеса, Шекспир я е преработвал все пак основно поне в езиково отношение. Колегите му винаги са се учудвали на голямата лекота, с която пишел, и тук той е използвал тази своя способност при преработката. Не само че нищо — с изключение на един-единствен доста постен стих — не е останало от словесната форма на оригинала, но едва ли има епизод, който да не е основно преобразуван: хората са други, подбудите им са други, чувствата им са други. Изхвърлена е твърде пошлата и площадна пропаганда против католическата църква; но не може да се каже, че Шекспир щади старата вяра: критиката му на една религия, която опрощава греховете срещу пари, е била за вярващите много по-унищожителна от всички шаблонни тиради против „вавилонската блудница“ в старата пиеса, а кардинал Пандулф, главният неин представител, се явява като много по-зловещ и опасен интригант, отколкото в ранната драма. Изменен е изцяло и образът на самия Джон. Анонимният автор на „Смутното царуване“, сливайки двете представи за Джон, които съществували тогава, се помъчил да създаде една трагична фигура — тази на човека, който има виждането за една чиста и свободна форма на вярата, но съзнава, че поради неговите грехове не му е отредено да осъществи това виждане; който милее за страната си, но за да спасява себе си, трябва постоянно да жертва нейните интереси. Обаче тази все пак

доста внушителна концепция не ни говори нищо в ранната драма, защото авторът няма сила да я облече в убедителни и вълнуващи думи и образът остава дървен, безжизнен и наивен. Шекспировият Джон е много по-малко сложен, той е мерзавец от начало до край и в него няма нищо внушително. Ако отначало той успява да изтръгне някакво уважение от нас със своите привидно мъжествени закани, ние много скоро разбираме, че тази външна твърдост няма никакво вътрешно покритие и че Джон много бързо се изплашва от собствената си смелост и отстъпва доброволно дори повече, отколкото се иска от него, без за момент да помисли за щетите, които нанася на страната си. Образът обаче е напълно жизнен и убедителен и дори внушителен със силата на своята низост. Основно изменен е и образът на Бастарда (ние нямаме по-добро българско прозвище за него), когото Шекспир лишава от романтичния му ореол, като прави от него весел и добродушен скептик и дори циник, но на когото поверява най-големите ценности на драмата — лоялност и родолюбие, — влагайки в устата му и голямото слово против „изгодата“, т.е. против духа на комерсиализма, който вече застрашавал ценностите, създадени от Ренесанса. Бастардът е наистина човекът без илюзии и без фалш, за какъвто Яго само се представя, и твърде любопитно е да се проследи как този образ на ренесансовия скептик, на свободния от предубеждения човек на разума постепенно губи при Шекспир положителните си качества, минавайки през Фалстаф, за да се принизи най-сетне до Яго и Едмънд.

И все пак най-съществената разлика между Шекспир и стария автор ще намерим не в схващането им за отделните образи, а в широкото място, което Шекспир дава на емоционалното начало, и там именно се крие голяма част от силата му като драматург. Той не само приема, че то е, което действа най-силно на публиката — и с оглед на това разработва и разширява емоционалните сцени и роли като тези на Констанс; на Артур, когото превръща от младеж в дете, за да действа по-патетично; на Бланш, раздвоена между мъжа и рода си — но приема и за своите герои, че емоциите в тях са по-силни от разума. Пандулф наистина, като всички Шекспирови злодеи, остава студен човек на разсъдък и към разсъдък са насочени и неговите аргументи. Но останалите не аргументират, както в старата пиеса, а апелират главно към емоциите: Артур не чете морал на Хуберт, а му напомня колко го обича. Бастардът не развива теорията за божественото право

на кралете над въстаналите лордове, а направо ги ругае. А героите у Шекспир и сами действат много по-непосредствено и импулсивно. Бастардът не одобрява много от ходовете на Джон, но едва ли би могъл да обясни защо; той чувства само една инстинктивна ненавист към дипломатията и би предпочел всичко да се решава само от меч. И така, превъзходството на Шекспир пред стария автор не лежи само в неговото словесно майсторство, колкото и изумително да е то, но и в разбирането му за емоционалната обусловеност в действията на героите. Докато при „Крал Джон“ проблемите възникват, когато съпоставим тази драма с източниците ѝ, при „Ричард II“ съпоставката с източниците осветлява, макар и не докрай, много неща, които иначе изглеждат необясними. Защото тази драма сама по себе си е доста загадъчна. Тук Шекспир се връща назад в миналото, към корена, от който ще възникнат катастрофалните войни на Бялата и Червената роза, представени вече от него в една поредица от четири драми; но действието започва съвсем необичайно не само за Шекспир, но и за цялата драматургия на времето, без никаква подготовка, в средата на събития, които и до края не се изясняват. Разбираме между другото, че дук Глостър е бил убит, по-късно можем да отгатнем, че този дук е чичо на краля, и чуваме да се твърди, че самият Ричард е виновен за смъртта му. Догаждаме се, че тук може би се крие нещо като трагична вина; но точно какво е станало и защо е станало, така и не ни става ясно. Движим се сякаш в мъгла и за да можем да проследим по-точно какво се извършва на сцената, трябва да бъдем добре запознати с английската история.

Обикновено Шекспир не поставя такива изисквания към своята публика и ние бихме могли да подозираме, че е съществувала една първа част от драмата, която се е загубила, или да приемем, че за пролог е служела анонимната и неозаглавена драма, дошла до нас в ръкопис и издадена в ново време като „Уудсток“, в която са представени подробно не само убийството на Глостър, но и много от другите грехове на Ричард I, особено въвеждането на „белите полици“, с които гражданите са били заставяни да се задължават със суми, чийто размер бивал определян впоследствие по усмотрение на бирниците. Също така оттам може да ни стане по-ясно обвинението, че Ричард „е дал страната си под аренда“, т.е., че е преотстъпил на фаворитите си срещу кръгла сума в брой правото да събират данъците.

У Шекспир тези неща наистина се споменават, но почти мимоходом и ние не можем да почувстваме безправиято и тираничния характер на Ричардовото управление и да схванем дълбокото негодуване на народа против него. Чувстваме само, че в драмата липсва нещо, че не получаваме пълната ѝ картина. От друга страна обаче, би било прекалено смело да се твърди, че е изчезнала една първа част на драмата, защото Шекспир започва своя разказ точно там, където и Хол започва своята история — с обвиненията на Болинбрук против Моубри. И макар че в „Ричард II“ той, общо взето, следва по-подробното в случая изложение на Холинshed, изглежда най-вероятно да е бил повлиян в тази точка от Хол. За концепцията на Хол Ричард е от интерес само доколкото с неговото сваляне от престола е била прекъсната династичната линия в Англия; с щекотливия въпрос дали това сваляне е било оправдано само по себе си той очевидно е предпочел да не се занимава. За Шекспир също, макар и навярно по други причини, Ричард няма голямо значение в тетралогията като цяло. Той не пише тази тетралогия като увод към написаната вече серия от драми и целта, която има пред очи, не е обрисуваното вече от него нещастно царуване на Хенри VI, а славното време на Хенри V, който тепърва ще става централна личност не само в драмата, носеща неговото име, но и в двете предшестващи я части на „Хенри IV“. Като Хол и той не е искал да се спира надълго върху Ричард, предпочитайки да наблегне повече върху патоса на неговия провал, отколкото върху причините за него. Не само липсата на ясно изложение обаче прави драмата толкова загадъчна, че ни кара да мислим за някакво съновидение. Когато четем у Холинshed за свалянето на Ричард, всичко изглежда естествено и дори неизбежно, а и ролята на Болинбрук е много по-малко злокобна. Има дори нещо вярно в това, което той ще каже по-късно на сина си, преди да умре — че е бил заставен да поеме короната. У Холинshed той е бил поканен с тази цел от недоволните лордове да се върне в Англия. Сам дава клетва, че единственото му намерение е да получи своето наследство, незаконно конфискувано от короната, и да накара краля да управлява според законите. Но когато Ричард се оказва в негова власт, общото недоволство против краля се разразява така силно, че има дори опасност той да бъде линчуван от лондонските граждани и за собствената му сигурност трябва да бъде прибран в Тауър. Парламентът по свой почин изготвя дълъг списък от

обвинения против краля и го заставя да абдикира и чак тогава Болинбрук се явява като претендент за короната и бива избран. Холинshed — както впрочем и Шекспир след него — не споменава, че всъщност Едмънд Мортимър, потомък по женска линия на втория от синовете на Едуард III, бил определен от Ричард за законен престолонаследник, а пренебрегването на правата на Мортимър ще доведе по-късно до кървавите междуособици при Хенри VI. Но така или иначе впечатлението, което получаваме от Холинshed, е, че нещата се развиват сами по себе си с една неумолима логика и че Хенри Болинбрук бива избран наистина по народна воля.

У Шекспир впечатлението е друго. Той не изменя фактите, които намира у Холинshed, но изпуска или поставя под сурдинка съществени моменти. За него като драматург е важен преди всичко личният конфликт между Хенри и Ричард, а ролята на народа и на Парламента остава на заден план. Така не получаваме впечатление за една стихийно разрастваща се лавина от събития, която никой не може да възпре, а за нещо предрешено от самото начало, което чака само да бъде оформено. Чувстваме главно патоса на сваления крал, охулен от тълпи, готови да посрещнат с възторг новото слънце на деня, а не от тълпи, разярани против деспота, от когото се надяват да се отърват. Колкото до Парламента, той се явява просто като оръдие в ръцете на Хенри. И така, още при първата си среща с Хенри Ричард, сякаш хипнотизиран, бърза сам да отстъпи кралската си власт на един човек, който твърди, че не иска друго освен възстановяването на своите права и се старае всячески да изтъкне верноподаническите си чувства. Това поведение на Ричард ни озадачава и навярно при друг автор ние бихме отчели тази неизясненост като слабост, но Шекспир представя всеки отделен момент с такава суверенна сила и убедителност, че, както и при „Хамлет“, намираме в самата загадъчност една особена правдивост. Това, което чувстваме, е зловещата сила на Хенри, който така спокойно налага волята си, че няма нужда да я изказва с думи.

Тази сцена е центърът на драмата, която е изградена върху противопоставянето на два характера: единият е този на Ричард — човека на чувствата и техен роб, артистичен темперамент, който се радва, че може да изиграе до съвършенство всяка предложена му роля, — образ, за който Шекспир дължи много повече на Марлоу и неговия „Едуард II“, отколкото на историческите източници; другият е този на

хладния Хенри, човека на разума, за чиито чувства, ако изобщо има такива, нищо не знаем. Хенри е очевидно по-добър владетел от Ричард; Шекспир ни показва в един измислен от него инцидент колко лесно смирява той своите лордове, когато те почват взаимно да се предизвикват на двубой, докато Ричард, за когото е много по-важно да спре конфликта, тъй като обвиненията косвено засягат и него, не може да се справи сам с двамата разярени противници и оставя нещата да се изострят до крайност. Единственото, което липсва на Хенри, е законното право върху короната и за това ще трябва да плати не само той, като не познае нито един спокоен час на трона си, но и неговият нероден още внук Хенри VI. Че така ще бъде, Шекспир ни подсказва в последното действие на своята драма не само чрез пророческите думи на карлайлския епископ, но и като ни представя нагледно първия от многото заговори, които ще смущават царуването на новия крал. За „Ричард II“ епизодът с Омърл е един излишен израстък, който по-скоро ни смущава — той е и сам по себе си твърде неубедителен, — но за Шекспир епизодът е бил нужен като преход към следващата драма от серията. Със същата цел той въвежда вече и контраста между принц Хари и Хари Пърси. Но въпреки тези приготовления за новата драма следващата история, с която той се заема, е била не „Хенри IV“, както казахме, а „Крал Джон“.

Ако може да се съди по броя на изданията, които е претърпяла, „Ричард II“ е била една от най-популярните драми на Шекспир изобщо, надмината само от „Ричард III“ и първата част на „Хенри IV“, При последните две драми причината е ясна: диаволичният макиавелист Ричард и духовитият гуляйджия Фалстаф са образи, които всеки по своя начин лесно спечелва широката публика. Но при „Ричард II“ няма такива ярки и пленителни фигури и изглежда, че интересът към драмата е бил по-скоро от политически характер. В главните си линии тя е напълно правоверна, но все пак засяга щекотливия въпрос за свалянето на един лош крал и би могло да се смята, че съдържа известна косвена критика на теорията за божественото право на кралете, поне в нейните най-крайни форми: в упованието на Ричард на Божията закрила, в увереността му, че никой не може да посегне на миропомазания крал, има нещо, което при дадените обстоятелства би могло да се схване като ирония. На кралица Елизабет драмата била очевидно неприятна: през нейното царуване

във всички издания на драмата била изпускана сцената на свалянето от престола и тя самата веднъж, недоволна от това, че драмата била представена четиридесет пъти на открито и в театрите, извикала: „Не знаете ли, че аз съм Ричард?“ За това, че драмата е имала такова звучене, говори и фактът, че в навечерието на нещастния си опит за въстание граф Есекс подкупил Шекспировата трупа да я измъкне от стария ѝ репертоар, надявайки се очевидно, че с нейното представяне ще подбуди лондонските граждани да се присъединят към него. Актьорите били повикани впоследствие пред държавния съвет, но успели да се оправдаят, доказвайки, че не са знаели нищо за намеренията на графа.

Най-вероятната година на написването на „Ричард II“ е, както се каза, 1595, когато в документите от епохата се споменава вече за една драма с този сюжет. Така нейното създаване съвпада приблизително по време с това на „Сън в лятна нощ“. Едва към 1597 г., след написването не само на „Крал Джон“, но и на „Венецианският търговец“, Шекспир могъл да се посвети на продължението ѝ — двете части на „Хенри IV“.

Привидно тема на новата драма е неспокойното царуване на краля — неизбежна последица от узурпацията, която той извършил. И доколкото драмата има последователно развиващо се действие, то е в зависимост от тази тема. Узурпаторът, макар и да притежава всички необходими качества на добър крал — политически усет, самообладание, решителност, умение да прощава и да наказва според случая, не може да бъде добър крал, защото хората, които са го поставили на трона, му пречат. Те виждат в него свое създание, очакват да участват в облагите наравно с него и не са готови да му се подчиняват. При тях винаги е жива мисълта, че както са го издигнали, така и могат да го свалят. Това е логиката на историята и от обилния материал на Холинshed Шекспир подбира изключително онова, което илюстрира тази тема, т.е. двете въстания на северните лордове. Хенри се справя с метежниците, но напрежението и тревогите, на които е бил подложен, му отнемат здравето и живота. За тази тема би стигала една-единствена драма. Шекспир обаче прави от нея две, защото покрай нея явно го е занимавала, дори в по-висока степен, и една друга тема. Той бил обрисувал вече редица най-различни крале, но всички по една или друга причина незадоволителни като владетели. Дори и Хенри IV не е могъл да бъде представен като идеал поради незаконното му

положение. Сега обаче историята предлагала на драматурга в лицето на младия принц Хенри, славния покорител на французите, една фигура, която била вече приета от народа като идеален образ на истинския крал. За необузданите младини на Хенри V и за почти чудесния обрат, който настъпил у него, когато се възкачил на престола, съществували различни легенди. Дори била създадена вече една драма за „Славните победи на Хенри V“, която включвала в себе си не само победите на краля, но и младините му, и от която Шекспир могъл да почерпи идеите за някои отделни сцени като например отхвърлянето на Фалстаф, но нищо друго много съществено. Оттам той взел и първоначалното име на стария рицар-гуляйджия, сър Джон Олдкасл, обаче бил принуден впоследствие да го промени поради протестите на потомците на историческия Олдкасл, който бил действително другар на принца, но не и пияница, нито пък страхливец. И така с темата за смутното царуване на узурпатора се преплита тази за израстването и оформянето на идеалния владетел.

Образът на младия принц, който Шекспир ни дава, се различава коренно от този в старата драма: не един млад развратник, който с нетърпение чака да умре баща му и едва в последния момент се преражда, затрогнат от укорите на умиращия крал, а един младеж, който, колкото и да обича веселието и да избягва сковаващите рамки на дворцовия живот, е в основата си не само без пороци, но такъв, какъвто трябва да бъде, само че не е разбран от прекалено строгия си баща. Шекспир запазва сцената между Хал и баща му, защото е наситена с патос и прави дълбоко впечатление, но при него Хал няма никаква нужда от наставленията на баща си. И за да ни бъде ясно това, Шекспир поставя в устата на принца още при първото му явяване един монолог, в който той ни казва, че съзнателно и целенасочено играе ролята на негодник, за да блесне по-ярко, когато се покаже в истинския си образ. От гледището на една по-модерна и реалистична драматургия този монолог сякаш представя принца като отвратителен лицемер и сметкаджия, но ние по-скоро трябва да приемем, че в него младият Хал излиза условно от ролята си, за да ни предупреди, че не е толкова лекомислен, колкото изглежда, и да ни каже обективно какво ще стане, когато поеме задълженията си. Темата за възпитанието на младия принц, който ще стане идеален крал между другото и затова, че е живял в тесен контакт с народа си, познава го издъно и радее за него,

върви успоредно с темата за узурпатора и дори я засенчва, макар че е разгъната не в последователно действие, а в отделни епизоди или дори само в раздвижени картини. Но и тя самата е засенчена от портрета на стария негодник Фалстаф, който пленява всички сърца, повече може би, отколкото е искал това самият Шекспир. Във всеки случай неуместни са сантименталните излияния на много критици, които упрекват и ненавиждат Хал поради жестокостта му към дебелия рицар, Фалстаф е бил създаден, за да бъде отхвърлен, и във втората част, която е по-скоро продължение на драмата, Шекспир е направил всичко възможно, за да покаже необходимостта от тази постъпка. Всъщност раздялата се е вече почти състояла: Хал и Фалстаф се срещат само веднъж, когато старият негодник трябва да се извини за клеветите, които е произнесъл спрямо Хал. Вместо сцени на интимно приятелство виждаме само безобразия, вършени от стария грешник: използвачеството, с което опропастява кръчмарката, излъгана от неговите обещания; подкупничеството и безотговорността му при набирането на войниците, безчовечното му високомерие спрямо всички по-нискостоящи от него; и най-сетне, когато тръгва да посрещне новия крал — отмъстителното му желание да окачи върховния съдия на най-високата бесилка в страната. Вярно е, че всичко това е представено с такъв хумор, че грозната действителност почти изчезва от погледа ни, но все пак ясно е, че Хал ще трябва да скъса с негодника и че нищо друго освен строгото и безкомпромисно предупреждение не би могло да проникне през неговата дебела кожа. Ако Хал е за упрекуване, то не е защото се отказва от Фалстаф, нито пък поради студенината, с която се отказва, а защото се е поставил в такова положение, че трябва да се откаже по такъв начин.

И все пак в цялостната структура на драмата Фалстаф представлява нещо, което не е напълно за отхвърляне, макар и да е пагубно, ако се доведе до крайност. Не можем да го мразим, и то не само защото се възхищаваме от неговата духовитост, от находчивостта, с която се измъква от всяко неприятно положение, от обезоръжаващата наглост на неговите лъжи: или защото някъде в дъното на душите си му завиждаме за неговото безгрижие. Не можем да го мразим и защото е противопоставен на неща, които, доведени от своя страна до крайност, са може би не по-малко за отхвърляне, отколкото неговите пороци. Като втори баща на Хал Фалстаф е противопоставен на крал

Хенри — слободията е противопоставена на строгия контрол. Но от Хенри лъха една студенина, която ни отблъсква, и ние не се чудим, че Хари търси отдушник в живота на Истчийп. От друга страна, по въпроса за честта Фалстаф е противопоставен на младия Пърси: за стария рицар честта е наистина само празна дума, но пък прекаленото честолюбие води Пърси до измяна и смърт. Хал трябва не да избере една от тези две крайности, а да търси среден път между тях; и фалстафовият херес, който е поглъщал, му помага да стане попълноценен човек от баща си. А за него честта не се състои, както за Пърси, във външния блясък и той — в името на приятелството и за да помогне на компаньона си — ще се откаже от славата на своята победа, за която наистина е ламтял.

Фалстаф обаче не е само една фигура, конструирана за назидание. Той е един жив тип на Шекспиров съвременник, обусловен от социалния строй на времето, представител на една прослойка, която не могла да устои на условията на капитализма и на общата девалвация на парите и загубила значението си, води един търтейски живот, осланяйки се на престижа на своите титли, лишени вече от съдържание, тъй като не са свързани с поземлен имот и аренди. Вярно е също така, че в него се сливат и различни образи от една дълга театрална традиция. Можем да разпознаем в него чертите както на войника самохвалец, така и на паразита от римската комедия, и двата типа отдавна вече пресъздадени и добре познати на английската сцена; има в него и нещо от веселия „Порок“ от средновековните „моралите“ — този изкусител на младежта, държащ морални проповеди против пороците, които сам vyplъзва. Но Фалстаф е нещо много повече от простия сбор на техните качества. У него срещаме и непримирими противоречия: при Гадзхил, когато трябва да защити собствената си плячка, той се проявява като окаян страхливец, който загубва ума и дума пред погледа на двама души с мечове в ръцете; на бойното поле обаче, макар че никой не би го нарекъл герой, той запазва пълно хладнокръвие и само не вижда защо трябва да се излага на ненужен риск за чужда сметка. Спорът дали е страхливец, или не е излишен: той ту е, ту не е страхливец, явно според това кое ще даде по-комичен ефект в момента. Той може би обича Хал, доколкото изобщо може да обича някого освен своята личност, но го клевети, за да изтъкне себе си. Обаче образът му е толкова жизнен и убедителен във всеки отделен

момент, че дори да има противоречия у него, едва ги забелязваме и — нещо повече — те го правят само по-сложен и интересен.

Образът на Фалстаф се издига над всички други в драмата, но не бива заради него да забравим цяла редица други прекрасни портрети — преди всичко този на младия Пърси: или пък покрай сцените в Истчийп да не споменем такива като срещата между тримата заговорници — Пърси, Глендауър и Мортимър, които, изнервени от напрежението и от несъответствията в характерите им, едва могат да се сдържат, за да не избухнат в открита кавга. Тази сцена със своя реализъм и сложността на преплитащите се подбуди е една от най-хубавите от този вид в целия Шекспир.

Както често става с продълженията, втората част от „Хенри IV“ е по-слаба от първата. Всъщност тя съществува главно заради заключението си — смъртта на краля и коронясването на Хал, а всичко друго е нещо като повторение на първата част. Конфликтът между Хал и баща му продължава, макар че синът е доказал своята лоялност и привързаност, спасявайки живота на баща си в битката при Шрузбъри. А новото въстание е по-малко внушително и интересно от първото и в голяма степен негово повторение. Софизмът, с който принц Джон излъгва бунтовниците, създава наистина силен драматичен ефект, който в момента ни смразява, но навярно Шекспировата публика, възпитавана да гледа на въстанието като на най-тежко от всички престъпления и все още напълно вярна към короната, го е възприемала с одобрение. И във всеки случай това е само един отделен поразителен момент, и то не много характерен за Шекспир, който обикновено отбягва силните изненади и неподготвените обрати.

Кулминация на цялата серия, поне в тематично отношение, е „Хенри V“, вдъхновеното славословие на идеалния крал, който към всичките политически качества на своя баща прибавя не само унаследената без възражения корона, но и широката душа, и умението да разбира и да общува с народа си, придобити при приключенията му в Истчийп. Чрез обаянието на своята личност той сплотява разнородните елементи на държавата си — англичани, валийци, ирландци и шотландци (а последните още по Шекспирово време са имали своя самостоятелна държава) — и ги вдъхновява към победа. И понеже в тази обединена Англия няма сериозни конфликти, то и самата драма е почти безконфликтна с изключение на чисто външния и

безличен конфликт между Англия и Франция. Това придава на драмата по-скоро епичен тон, който е донякъде характерен за целия жанр, но тук се усеща особено силно. За това спомагат и екзалтираните пролози към отделните действия. „Хенри V“ е всъщност единствената Шекспирова драма, за която може да се твърди категорично, че е запланувана в пет действия; и тези действия са наистина отделни единици, всяка със своя подтема: решението за война; приготовленията; кампанията във Франция; славната победа при Азенкур; мирът и годежът на Хенри. Само между III и IV действие има известно преливане.

Тази грижа за правилна конструкция и възвишеният тон на пролозите подсказват, че Шекспир е пристъпил към тази драма с особени чувства, съзнавайки, че създава за своите сънародници нещо като национална епопея. И наистина тази драма се е радвала винаги в Англия на особена популярност в моменти на национално бедствие както през двете световни войни от този век. И може би Шекспир е изключил Фалстаф от нея въпреки обещанието, дадено в края на предишната драма, именно защото се е опасявал, че ако се появи дебелият рицар, той пак нахално ще се наложи като център на вниманието.

Въпреки възторжения тон на цялата драма и високия патос на патриотичните ѝ речи има все пак критики, които твърдят, че — било съзнателно, било неволно — Шекспир е представил в нея изсушаването на душата на Хари, след като той се е откъснал от живителните струи на Истчийп. Те изтъкват, че войната, която той води, е акт на агресия, провокиран от епископите, целящи да отклонят Хенри от намеренията му да отчужди църковните имоти; че кралят се хваща на тяхната въдица, следвайки съвета на баща си, който препоръчвал войната с външен враг като средство за избягване на вътрешните раздори; че Шекспир описва ужасите на войната толкова живо, че не може да я одобрява. Във всичко това има известна доза истина — това са факти и Шекспир не ги крие и ако следваме логиката на фактите, може да стигнем до изводи като горния или поне да напишем драма със съдържание, съответстващо на тази теория. Но при едно художествено произведение са важни не само обективните факти, но и емоционалните краски, с които са дадени те. Хуманистът Шекспир не може да не мрази войната и да не вижда ужасите, които тя

влече след себе си, но за него и за публиката му описваната война е била справедлива и в драмата Хенри не я започва, без да се убеди напълно в справедливостта ѝ. Шекспир не заглажда нещата; той остава верен на фактите и показва, че и при справедливата кауза могат да играят и егоистични подбуди, както при епископите; но с нищо не загатва, че Хенри мисли за политическите съвети на баща си. Той не премълчава заповедта на Хенри за избиването на пленниците, когато не може да отдели войници да ги пазят, но показва, че французите първи и без никакво оправдание са дали пример за жестокост, изколвайки момчетата от английския обоз. Хенри се показва строг и спрямо заговорниците в Саутхамптън, защото добрият крал трябва да бъде строг. И може би главната причина за вмъкването на този епизод — единствено отстъпление от темата за славните победи — е именно в необходимостта да ни бъде показан Хенри като строг съдник. Любопитно е, че при този случай Шекспир не изтъква, че осъденият на смърт за измяна граф Кеймбридж е по-малкият брат на йоркския дук и че този дук, който дава живота си за делото на Хенри, е онзи Омърл, на когото старият крал прощава в края на „Ричард II“; нито ни дава да разберем освен чрез един много неясен намек, че този граф е зет на Едмънд Мортимър, който по право би трябвало да заема трона. А след смъртта на последния неговите права преминали по женска линия върху сина на граф Кеймбридж, онзи Ричард, който играе такава фатална роля при царуването на Хенри VI. Така заговорът в Саутхамптън е всъщност възлова точка, която би могла да свърже драмата с написаната вече трилогия за Хенри VI, но Шекспир отминава въпроса почти мълком навярно защото не иска да ни припомним, че Хенри V, макар и не узурпатор на дело, все пак заема престол, принадлежащ по право другиму, което би го смалило в нашите очи. Образът на идеалния крал е бил изглежда по-важен за него от свързването на „Хенри V“ с това, което хронологично я следва.

И все пак въпреки очевидните усилия на Шекспир да спечели симпатиите ни за Хенри, въпреки шегите — впрочем не много остроумни, — с които този крал доказва широката си душа, въпреки малко грубоватата „английска“ прямота, с която ухаства френската принцеса, трябва все пак да признаем, че идеалният Хенри не ни завладява така, както лекомисленият Ричард или дори мерзавецът Джон. Причината е може би донякъде в това, че самите добродетели,

които Хенри възпламенява, не ни вдъхновяват толкова, колкото са вдъхновявали може би публиката навремето. Но главната причина е все пак тази, че положителният, а още повече идеалният герой винаги и през всички времена е представлявал особено труден проблем за авторите и колкото повече се възвеличава този герой, толкова по-безинтересен става. Шекспир все пак е успял може би по-добре от който и да е друг да изпълни една неизпълнима задача и ние ще му направим по-добра услуга, ако признаем това, отколкото ако се мъчим да измислим един подтекст към драмата, който явно не съществува и който, ако съществуваше, би създал не сложност, а бъркотия. Епичната драма е една по-слаба форма на драмата и идеалният герой е незадоволителен герой. След като признаем това, можем и да признаем, че в рамките на своя жанр „Хенри V“ е едно великолепно произведение, без да се опитваме да я съпоставяме с други Шекспирови драми.

От всички драми на серията „Хенри V“ е единствената, която може да се датира с абсолютна сигурност. В пролога към V действие се говори за похода в Ирландия на един „военачалник, изпратен от нашата добра императрица“, към когото се изказват пожелания за победоносно завръщане. Знае се, че граф Есекс, фаворитът на кралицата и приятел на Шекспировия патрон граф Саутхамптън, заминал с големи надежди за Ирландия да потуши бунтовете там през пролетта на 1599 г. Шест месеца по-късно той се завърнал най-безславно, зарязвайки разбитите си войски, като с това загубил завинаги благоволенieto на Елизабет, от което и произлязъл нещастният му опит за въстание. Драмата трябва следователно да е била завършена именно по време на похода му. С нея Шекспир сложил венец на своите исторически драми и се сбогувал с жанра изобщо, за да се завърне към него само веднъж, около четиринадесет години по-късно, с „Хенри VIII“. Но той не скъсал все пак с политическата тематика, която изпъква тъй силно в тези пиеси, и много от по-късните му трагедии, особено тези със сюжети, взети от Плутарх, продължават да се занимават с проблемите на владетеля и властта.

Проф. Марко Минков

КРАЛ ДЖОН^[1]

[0] Оригиналното заглавие на пиесата е „*The Life and Death of King John*“ — „Животът и смъртта на крал Джон“. Повечето от действащите в нея лица са исторически: крал Джон (Йоан Безземни) — царувал от 1199 до 1216 г. — бил по-малък син на Хенри II и се възкачил на английския престол след смъртта на по-големия си брат крал Ричард I Лъвското сърце, потъпквайки правата на Артур, син на Джефри, следващия по старшинство подир Ричард, син на Хенри II. Като наследник на рода Плантадженет, Джон владел ред области на днешна Франция.

Към тях под влиянието на вдовицата на Джефри — Констанс, представяйки се за защитник на правата на Артур, се стремел френският крал Филип II (1180–1223), който заедно със своя дофин Луи — бъдещия Луи VIII — успял да прогони англичаните от континента. В резултат на религиозно-политическия конфликт между Джон и папа Инокентий III, последният упълномощил Филип да свали Джон от престола. През 1213 г. Джон отстъпил и се признал за васал на Рим. Причините за смъртта му — три години по-късно — са неясни.

Филип Фокънбридж (Бастардът) бил наистина незаконен син на Ричард Лъвското сърце. Историческо лице е и Хубърт де Бург, който бил натоварен да ослепи пленения Артур, но не изпълнил заповедта. Не се знае дали 15-годишният Артур е бил убит, или наистина е загинал при опит за бягство. Принцеса Бланш била дъщеря на сестрата на Джон, Елинор, и краля на Кастилия Алфонс VIII. В лицето на Австрийския ерцхерцог Шекспир е слял две исторически личности: Австрийския ерцхерцог, който държал в плен Ричард Лъвското сърце през 1199 г., и лиможкия граф Видомар, който го ранил смъртно шест години по-късно. Вторият от тях е бил убит от Бастарда същата година.

↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КРАЛ ДЖОН — крал на Англия

ПРИНЦ ХЕНРИ — син на крал Джон

АРТУР — бретански принц, племенник на крал Джон

ГРАФ ЕСЕКС, ГРАФ ПЕМБРУК, ГРАФ СОЛЗБЪРИ, ЛОРД

БИГОТ — английски благородници

РОБЪРТ ФОКЪНБРИДЖ — син на сър Робърт Фокънбридж

БАСТАРДЪТ ФИЛИП — негов брат; незаконен син на крал

Ричард Лъвското сърце

ХЮБЪРТ — гражданин на Анжер

ДЖЕЙМС ГЪРНИ — слуга на лейди Фокънбридж

ПИТЪР ОТ ПЪМФРЕТ — мним пророк

КРАЛ ФИЛИП — владетел на Франция

ДОФИНЪТ ЛУИ — син на крал Филип

АВСТРИЙСКИЯТ ЕРЦХЕРЦОГ

КАРДИНАЛ ПАНДУЛФ — папски легат

ГРАФ МЕЛЮН — френски благородник

ШАТИЙОН — френски посланик

КРАЛИЦА ЕЛИНОР — майка на крал Джон

КОНСТАНС — майка на Артур

БЛАНШ — испанска принцеса; племенница на крал Джон

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ — вдовица на сър Робърт

Фокънбридж

Лордове, Шериф, Глашатаи, Офицери, Войници, Мъчители,
Пратеници, Слуги

Място на действието: Англия и Франция

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Англия. В двореца на крал Джон. Влизат Крал Джон, Кралица Елинор, Пембрук, Есекс, Солзбъри и други; освен тях Шатийон.

КРАЛ ДЖОН

Е, Шатийон, какво от нас желае
французкият ни брат?

ШАТИЙОН

Това след поздрав
французкият владетел заявява
на самозвания английски крал...

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

„На самозвания“ — добро начало!

КРАЛ ДЖОН

Мълчете, драга майко! Да го чуем!

ШАТИЙОН

Крал Филип със правата на Артур
Плантадженет^[1], сина на Джефри, твоя
покоен брат, желае да му върнеш
тоз остров с областите Поатие,
Ирландия, Анжу, Турен и Мен^[2],
като положиш меча, с който властваш
над гореизброените земи,
в ръката на Артур, законен крал.

КРАЛ ДЖОН

Какво ще следва, ако му откажем?

ШАТИЙОН

Война жестока и кръвопролитна,
която със принуда ще му върне
с принуда присвоените права!

КРАЛ ДЖОН

Ний имаме за него кръв за кръв,
принуда за принуда. Тъй кажи му!

ШАТИЙОН

Тогава той чрез мене обявява
война на Англия — последна степен
на моите пълномощия пред вас.

КРАЛ ДЖОН

Приемаме войната му. Върви!
Като светкавица лети към него,
защото той, миг след като те види,
ще чуе гръмотевичния тътен
на нашите оръдия. Пътувай
и, протръбил гнева ни във слуха му,
стани самият ти поличба страшна
за вашето крушение!... Лорд Пембрук,
разпоредете се да се изпрати
с конвой и почит!... Сбогом, Шатийон!

Шатийон и Пембрук излизат.

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Видя ли, синко! Казвах ли ти аз,
че тая пакостна жена Констанс
не ще миряса, докато не вдигне
не Франция — цял свят, за да наложи
над Англия правата на сина си?
Със преговори можеше да бъде
спокойно уредено туй, което
две мощни кралства днес ще предоставят

на изхода от кървавия сблъсък.

КРАЛ ДЖОН

Правата ми и силата са с нас!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Добре че силата ти по е силна,
отколкото правата ти, че иначе
сме зле и двамата! Но туй, което
гласът на съвестта ми ти шепти,
ще знаем само Господ, аз и ти!

Влиза Шериф^[3].

ЕСЕКС

Кралю, до вашия върховен съд
дошъл е от провинцията спор,
от който по-заплетен не съм срещал.
Да пусна ли страните?

КРАЛ ДЖОН

Нека влязат!...

Абатствата и черквите ще плащат
военните ни разходи.

Влизат Робърт Фокънбридж и Бастардът.

Ти кой си?

БАСТАРДЪТ

Дворянин, верен поданик на трона,
роден в Нортхамптъншир и първи син —
по моему — на Робърт Фокънбридж,
войник, когото в рицарство въздигна
за храбростта му щедрата десница
на Лъвското сърце.

КРАЛ ДЖОН

А кой си ти?

РОБЪРТ

Аз син съм и наследник с пълно право
на този същи Робърт Фокънбридж.

КРАЛ ДЖОН

Как може той да му е първи син,
а ти — наследник? Трябва да не сте
от съща майка!

БАСТАРДЪТ

Майката е съща —
това е всеизвестно, господарю;
и от един баща сме според мен,
но за последното ще ви отправя
към Бога и към майка си. Аз лично
съмнявам се в това, тъй както прав е
да се съмнява всеки син на смъртна.

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Простако недодялан, засрами се!
С туй свое подозрение ти хвърляш
петно върху честта на своята майка!

БАСТАРДЪТ

Кой, аз, мадам? Та то не ползва мен!
Не аз, а моят брат я обвинява
и прав ако излезе, ще ме мине
с петстотин фунта ежегоден доход!
Опазил Бог честта й и земите,
които ми се падат!

КРАЛ ДЖОН

Прям език!
А той защо, макар по-млад от тебе,
оспорва твойто право на наследство?

БАСТАРДЪТ

Не знам защо освен за да го вземе!
Веднъж ми каза, че съм чуждо семе,
и туй дали съм по закон заченат
на съвестта на майка си оставям,
ала дали заченат съм добре —
хвала на който ме е майсторил! —
по този въпрос вий сам, кралю, съдете,
като сравните моите черти
със неговите. Ако татко Робърт
ни е направил двамата и брат ми
в лицето има прилика със него,
благодаря ти, татко, на колене,
че своя лик не си предал на мене!

КРАЛ ДЖОН

Какъв безумец ни е пратил Господ!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Прилича ми на Лъвското сърце
в лицето и във говора. Я виж го,
не ти ли спомня едрият му ръст
телосложението на сина ми?

КРАЛ ДЖОН

Огледах го отвред — същински Ричард!...
Сега да чуем тебе: с какво право
посягаш към наследството на брат си?

БАСТАРДЪТ

С това едничко, че е наследил
профила на баща ми. Със едно
полулице като на грош изтрит,
лице той има да ми иска цяло
наследство бащино. Един сив грош
на стойност петстотин годишни фунта!

РОБЪРТ

Кралю, когато бил е жив баща ми,
използвал го е брат ви много често...

БАСТАРДЪТ

С туй няма да ми вземеш ти земите —
как майка ми използвал е, разказвай!

РОБЪРТ

... и във Германия веднъж го пратил
като посланик, за да преговаря
със императора по твърде важни
въпроси на онези времена.
Във негово отсъствие крал Ричард
отседнал у дома му и, червя се
да ви разправам как е преуспял,
но истината е, че, както чул съм
с ушите си баща ми да го казва,
безбройни мили по море и суша
разделяли са двамата съпрузи,
когато този весел господин
е бил заченат. Той на смъртно ложе
със завещание на мен остави
земите си и твърдо се закле,
издъхвайки, че тоя веселяк
е син на майка ми, но не и негов;
защото, ако бил е, то света
е трябвало да е видял предсрочно
с петнайсет седмици. Затуй, кралю,
да ми дадеш земите му те моля
в съгласие със бащината воля!

КРАЛ ДЖОН

Според закона брат ти е законен:
жената на баща ти е била
във брак, когато той се е родил,

и тя виновна е, ако била е
невярна нему, ала таз опасност
приема, женейки се, всеки мъж.
Нима могъл би брат ми, ако той
наистина е вложил труд в тогова,
да се наложи, в случай че би искал
да бъде той признат за негов син?
Против цял свят баща ти отстоял би
правата си над туй теле, родено
от неговата крава. И така
ни брат ми би могъл да го получи,
макар да би бил негов, ни баща му
от него би могъл да се откаже,
дори да би бил чужд; затуй, при все че
синът на майка ни е породил
наследник за баща ти, тоз наследник
ще вземе твоите бащини земи.

РОБЪРТ

И на баща ми волята нима
без мощ е от наследство да лиши
тоз син на друг?

БАСТАРДЪТ

Да, както според мене
била е тя без мощ да го зачене!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Какво би искал: да си Фокънбридж
и да владееш своето наследство
с характера и образа на брат си
или да бъдеш знаен като син
на Лъвското сърце и да владееш
тоз облик свой без нито длан земя?

БАСТАРДЪТ

Госпожо, ако бяхме си сменили

със брат ми външностите и сега
бях с неговите лик и тяло, тоест
със тези на нещастния сър Робърт,
и имах две тръстики за нозе
и препарирани змиорки вместо
тез две ръце и лик тъй сух и тънък,
че да не мога с роза зад ухо
да се разходя, без да чуя: „Вижте,
монетка от три фартинга с крака^[4]!“,
да, ако бях такъв и бяха мои
земите на сър Робърт, срещу туй,
от място да не мръдна, ако в миг
не бих му върнал всичко до чифлик —
не ща да сменям мъжкия си лик
за тази мутра на меланхолик!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Харесваш ми! Готов ли си веднага
наследството си да прехвърлиш нему
и тръгнеш с мен? От днес войник съм аз
и походът към Франция ме чака!

БАСТАРДЪТ

Аз грабвам своя жребий, а ти, братко,
наследството вземи, да ти е сладко!
Макар петстотин фунта да ти дава,
не струваш пени с муцуна такава!...
Мадам, ще ви последвам и в смъртта!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Не, по-добре да ме предшестваш в нея!

БАСТАРДЪТ

На село главните минават първи!

КРАЛ ДЖОН

А как се казваш?

БАСТАРДЪТ

Филип, господарю.

А после вместо презиме: „синът на...“
Изобщо тя ще бъде една мътна!

КРАЛ ДЖОН

От днес ще носиш името, младежо,
на оногова, чийто образ носиш.
Коленичи пред мен и занапред
бъди сър Ричард и Плантадженет!

БАСТАРДЪТ

Ръка подай ми, полубратко мой,
и всеки да поеме пътя свой —
получихме от своите бащи:
аз — висша чест; земя богата — ти.
Когато са ме правили, добре че
старикът Фокънбридж е бил далече!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Плантадженетът чувства се! Помни,
че отсега съм твоя баба, Ричард!

БАСТАРДЪТ

Признавам, че не е по правилата,
но щом не пускат, влизаш през мазето;
когато пипнеш нещо в тъмнината,
щом в джоба ти е, няма „Как е взето?“.
Успехът оправдава всеки начин
и аз съм аз, макар и извънбрачен!

КРАЛ ДЖОН

Пътувай, Фокънбридж! Ти взе, което
ти беше, чифликчийо, на сърцето —
един безземлен рицар съумя
богат да те направи със земя!...

Да тръгваме! Към Франция, мадам!
И тебе, Ричард, слава чака там!

БАСТАРДЪТ

Прощавай, братко, и щастлив живот,
понеже си на честно ложе плод!

Излизат всички освен него.

Издигнах се на педя чест във ранга,
но нямам педя пасбище в полето...
Но нищо, затова пък вече мога
от всяка Пол и да направя „лейди“.
„Добър ви ден, сър Ричард!“ — „Здрасти, драги!“ —
и ако Джордж е, ще му кажа „Питър“,
защото всеки новоблагородник,
известно е, забравя имената —
да ги запомня, би било проява
на близост, неподходяща за него
при новия му ранг! Да си представим:
поканил съм в дома си на обяд
изтънчен пътешественик и той
изважда зъбочистка и се чопли
във тон със модата, а моя милост,
натъпкал рицарския си стомах,
си смуква тъй, по нашенски, зъбите
и почва, пооблегнал се на лакът:
— Любезни господине, дали бихте...
И отговорът, като във буквара,
пристига бърз: — Но, драги господине,
за мене ще е радост... — На което
се отговаря: — Радостта е моя!...
И тъй, додето се установи
чия е тя и гостът дорде схване
какво го питам, и ме поразходи
из разни Алпи, разни Апенини
и разни реки По, все по и по
ни става ясно, че не ще е зле

да се постави нещо за вечеря...
И тоз изискан начин на живот е
необходим, за който се стреми
нагоре като мен, защото, щом
не спазваш формите му на учтивост,
не си законен син на своя век;
пък аз и без това съм незаконен,
и то не само за това, че имам
издаващи ме реч, обноски, герб^[5],
но и защото чувствам неохота
да храня своите близни със яда
на сладкото ласкателство — изкуство,
което, без да искам сам да мамя,
за да не бъда мамен сам, все пак
ще трябва да изуча, тъй като
постлан е с него пътят ми нагоре...
Ала каква е тази пощальонка
във дрехи за езда? Нима си няма
съпруг, за да надува рог пред нея?

Влизат Лейди Фокънбридж и Джеймс Гърни.

Как? Майка ми?... Здравейте, мила майко!
Какво ви носи тук с такава спешност?

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ

Къде е тоз негодник, брат ти, който
честта ми погнал е като ловец?

БАСТАРДЪТ

Кой? Брат ми Робърт? Великанът Колбранд^[6]?
Синът могъщ на стария сър Робърт?
За него ли ме питате, мадам?

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ

За него, да, нахални момчурляко!
Какво „сър Робърт“? За какво намекваш?
Ти негов син си, както е и той!

БАСТАРДЪТ

Бъди добър, излез за малко, Джеймс!

ГЪРНИ

Ще чакам вънка, господарю Филип!

БАСТАРДЪТ

На баба си ще викаш „Филип“ вече!
За тебе има новости, Джеймс Гърни!

Гърни излиза.

Не съм аз син на стария сър Робърт.
Той, майко, би могъл да изяде
дела си в мен наврѣх Разпети петѣк,
без грѣх да стори! Бедният сър Робърт
май мѣчно би могъл да ме направи —
ний знаем с тебе колко е бил майстор.
Така че на кого дължа туй тяло?
Сър Робърт, майчице, не е помагал,
когато се е ваял тоя крак!

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ

Нима си в съзаклятие със брат си
и ти, във чийто личен интерес е
да браниш мойта чест? Как смееш тъй
да хвърляш кал по майка си, селяко!

БАСТАРДЪТ

Не, рицар, рицар! Като Базилиско^[7]!
Сам кралят с меча си ме посвети!
Сър Робърт не е вече мой баща.
Отрекох се от него и от всичко:
земя, законност и фамилно име!
Затуй кажи ми: кой е мой баща?
Дано е мъж на място! Кой е, казвай!

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ

Нима си се отрекъл от рода
на Фокънбридж?

БАСТАРДЪТ

Като от Сатаната!

ЛЕЙДИ ФОКЪНБРИДЖ

Тогава ще ти кажа: твой баща е
самият Ричард Лъвското сърце.
Подир обсада пламенна и дълга
аз пуснах го в леглото на мъжа си.
Не ме съди ти, плод на моя грях,
че на такава мощ не удържах!

БАСТАРДЪТ

Заклевам се във светлината, майко,
да трябваше сега да ме зачеваш,
не бих поискал никой друг баща!
На тоя свят известни грехове
простими са и твоят е от тях:
не е бил той роден от лека мисъл —
налагало се е да отдадеш
сърцето си като васалска дан
на всемогъщата любов у оня,
с чиято несравнима мъжка сила
лъвът не е успял да се пребори,
за да опази своето сърце
от кралската му хватка^[8]! За тоз, който
сърца на лъвов е с ръка изтръгва,
са лесна плячка женските сърца!
Благодаря ти, майко, че такъв
баща аз имам със сърце на лъв!
Тоз, който те осъди, с таз му реч
във ада ще го прати моят меч!
Ела да чуеш от рода на Ричард,
че да му кажеш „не“ било би грях.

И ако някои това отричат,
лъжци са те и аз не съм от тях!

Излизат.

[1] *Плантадженет* — така се наричала английската кралска династия, основана през 1154 г. от Хенри II и завършила през 1399 г. с детронирането на Ричард II. По време на царуването на Плантадженетите английското кралство включвало обширни земи в днешна Франция. Два клона на този род са семействата Ланкастър и Йорк, които после водят помежду си прочутата „война на двете рози“.

↑

[2] *Поатие... Анжу, Турен, Мен* — графства в днешна Франция.

↑

[3] *Шериф* — върховен чиновник, натоварен с поддържане на реда, изпълнителната власт и т.н. ↑

[4] „... *три фартинга с крака!*“ — по Шекспирово време монетката от три фартинга (фартинг = 1/4 пени) се отличавала от другите дребни монети по това, че на нея зад ухото на кралица Елизабет имало една роза. ↑

[5] „... *герб...*“ — върху герба на незаконните синове на благородниците хералдичният знак бивал пресечен от черна черта. ↑

[6] *Великанът Колбранд* — гигант-датчанин от популярен английски рицарски роман. ↑

[7] *Базилиско* — име на самохвалко, твърдящ, че е рицар, от трагедията на Томас Кид „Солиман и Перседа“. ↑

[8] „... *лъвът... от кралската му хватка!*“ — според легендата прозвището на Ричард I произлязло от това, че той изял сърцето на един лъв, което бил изтръгнал с гола ръка през гърлото на звяра. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Франция. Пред вратите на Анжер.

Влизат — от една страна — Крал Филип, Дофинът Луи, Констанс, Артур и Свита; от друга — Австрийският ерцхерцог с Войската си.

КРАЛ ФИЛИП

Приветствам те, Австрийски ерцхерцоже!...
Артур, великият предтеча твой,
крал Ричард, който със ръка изтръгна
сърцето на лъва и в Палестина
сражава се за гроба на Христа,
загина от десницата на този
безстрашен рицар тук^[9]. За да заглади
греха си пред потомството му, той
откликна се на нашата покана
и дойде пред стените на Анжер
с готовност да развее своето знаме
срещу престъпния ти чичо Джон,
лишил те от английската корона.
Приветствай го с прегръдка и любов!

АРТУР

Бог нека ви прости смъртта на Ричард,
понеже давате живот на тези,
които са израснали от него,
като простирате крило желязно
над техните права. Ръка безсилна
подавам ви, но от сърце е тя.
Добре дошъл, владетелю австрийски,
пред град Анжер!

ДОФИНЪТ

О, благородна кръв,

кой няма да закриля твойто право!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

С горещия печат на таз целувка
по детската ти буза аз скрепявам
обета си, че няма да си ида,
дорде Анжер и френските земи,
които твои са, не станат твои;
и този остров, който, блед от гордост,
отритва с крак ревящите талази
и прави свойто племе недостъпно
за напада на другите държави,
дорде таз Англия, тоз бастион,
отвсякъде опасан с воден ров,
тоз край на Запада не те приеме,
момчето ми, за повелител свой!
До този ден, повтарям ти, дете,
за дом и свои няма да помисля!

КОНСТАНС

Синът ми слаб е, но вземете мойта
признателност на майка и вдовица,
додето помощта ви го направи
способен за по-щедрa благодарност!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Небето награждава тез, които
сражават се за толкоз право дело!

КРАЛ ФИЛИП

На работа тогаз! Да се насочат
оръдията в челото на този
упорстващ град! Най-опитните нека
определят позиции и прицел!
Ний кралските си кости тук ще сложим,
до главния площад ще газим в кръв,
но туй момче ще встъпи във града си!

КОНСТАНС

Изчакайте да се завърне първо
посланикът ви! Може Шатийон
да е добил с мир в Англия правата,
които с бой тук искаме да вземем.
Тогава ще се каем за кръвта,
пролята тук от нашата припряност.

Влиза Шатийон.

КРАЛ ФИЛИП

О, чудеса! Госпожо, той самият
явява се по ваша воля сякаш!
Докладвай, Шатийон, какви слова
ни носиш от английския владетел?
Спокойно те очакваме. Приказвай!

ШАТИЙОН

Тогаз вдигнете своята войска
от тази жалка цел и я гответе
за сблъсък по-значителен! Крал Джон,
ядосан от законния ви иск,
събра войски и тъй като аз бях
забавен от враждебни ветрове,
успя със тях на френската земя
да стъпне едновременно със мене.
Войската му е мощна, с бодър дух
и бързо се придвижва към Анжер.
Със него са и неговата майка,
която — съща Ата^[10] — го насъсква
към стръв и кръв; и внучката ѝ Бланш,
принцеса на Испания; и още
един нахален извънбрачен син
на бившия им крал; и с него всички
неуталожени, припрени, буйни

безумци на страната, доброволци
с момински личица и змейска ярост,
превърнали наследствени земи
в доспехи и оръжие, с надежда
богатства нови да спечелят тук.
Накратко, флотът им е тук пренесъл
такъв отбор от храбреци, какъвто
до днес не се е носел по вълните
за страх на християнския ни свят!

Барабанен бой.

Зловещите им барабани правят
безсмислен по-подробния доклад.
За бой или за преговори вече
те тука са. Гответе се и вие!

КРАЛ ФИЛИП

Ах, колко ненадейна е за нас
таз тяхна скорост!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Колкото е тя
по-ненадейна, толкоз по сме длъжни
да им дадем решителен отпор!
В опасностите смелостта расте.
Готови сме за тях. Да дойдат само!

Влизат Крал Джон, Бастардът, Кралица Елинор, принцеса Бланш, Пембрук и други.

КРАЛ ДЖОН

Кралю французки, в мир ще бъдем с теб,
ако допуснеш с мир да влезем в своите
наследствени земи. Ако ли не,
да отлети мирът към небесата,
додето ний, бич Божи, не накажем
надменните, прогонили го горе!

КРАЛ ФИЛИП

Кралю английски, с мир ще ти отвърнем,
ако оттеглиш своята войска
във Англия, за да живее мирно
във нейните предели. Ний желаем
добро на Англия и зарад нея
под тези тежки брони леем пот.
Би трябвало туй бреме да е твое,
но ти обичаш Англия тъй малко,
че подкопа законната ѝ власт,
унаследяването ѝ прекъсна,
лиши от чест невръстния ѝ принц,
с насилие безсрамно оскверни
девствеността на нейната корона!
Виж в туй дете лика на брат си Джефри:
тоз поглед, тези вежди са от него;
във сбито съдържание то носи
голямото, изчезнало със брат ти,
и Времето със своето перо
ще го разгърне във обширен том
и ще повтори Джефри. Джефри беше
твой старши брат, а тоз е негов син.
Принадлежеше Англия на Джефри
и значи днес във името Господне
тя негова е. Как ще се наричаш
ти „крал“, когато жива кръв тупти
във слепоочията, за които
предназначен е кралският венец?

КРАЛ ДЖОН

А от кого си натоварен ти,
кралю французки, да ми искаш сметка?

КРАЛ ФИЛИП

От съдника върховен, който вдъхва
във всяко същество със земна власт
добрата склонност да не позволява

потъпкване на правдата. От Бога
за страж на тоз отрок определен съм
и с Божия подкрепа ще накажа
неправдата, извършена над него.

КРАЛ ДЖОН

Ти присвояваш си властта на Бога!

КРАЛ ФИЛИП

Не, щом е, за да смажа едного,
виновен в присвояване!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Така ли?

И кой е той, французино? Да чуем!

КОНСТАНС

Аз нека й го кажа!... Твоят син!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Мълчи, нахалнице! Ти своето пале —
кой знае от кого! — за трона готвиш,
защото ти се властва над света!

КОНСТАНС

Аз вярна бях на твоя син, тъй както
ти на мъжа си, и това момче
прилича повече по вид на Джефри,
отколкото на тебе по характер
прилича Джон, а вие двама с него
приличате си като Сатаната
и майка му! „Кой знае от кого“!
Баща му — във душата си кълна се —
не е заченат честно като него
и как ще бъде с майка като теб!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Отлична майка имаш ти, момче —
да черни татко ти!

КОНСТАНС

И славна баба —
да черни свойто внуче!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Тишина!

БАСТАРДЪТ

Да чуем глашатая!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Кой е тоя?

БАСТАРДЪТ

Тоз, който тази лъвска кожа твоя^[11]
ще одере, ако те срещне в битка!
Аз знам те, ти си от онези зайци,
които храбро дърпат за брадата
умрели лъвовe. И пак ти казвам,
тоз лъвски косъм твой ще го ощавя,
да пукна тук, ако не го направя!

БЛАНШ

Стояла е таз кожа по-добре
на дръзналия да я одере!

БАСТАРДЪТ

А тоз прилича на осел, навлякъл
одежда лъвска, сякаш е Херакъл!...
Но аз ще смъкна чуждата ти кожа
и твоята до синьо ще наложа!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Какъв е тоя самохвалко, който

слуха ни заглушава с празна реч?...
Кралю, решавайте какво да правим!

КРАЛ ФИЛИП

Жените и глумците да прекъснат
престрелките си! И така, крал Джон:
приканвам те с правата на Артур
да предадеш в ръцете ми властта
над Англия, Ирландия, Анжу,
Турен и Мен!

КРАЛ ДЖОН

Живота си по-скоро!
Извиквам те на бой, кралю французки
Артур Бретански, приеми властта ми
и повече от мене ще получиш,
отколкото когато и да е
ще ти спечели тоя плашльо френски!
Послушай ме!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

При баба си ела!

КОНСТАНС

Послушай бабка си, детенце мило!
Ти дай ѝ своето кралство, а пък тя
ще ти даде черешки и смокинки!
Каква добричка баба!

АРТУР

Стига, майко!
Защо не съм умрял! Не заслужавам
така да се разправяте за мен!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

От срам за майка си горкото плаче!

КОНСТАНС

Вий засрамете се! Това, че вие
ограбихте го, не — че аз го срамя,
изтръгва от очите му тез перли,
които ще подкупят небесата.
Да, тези броенички от кристал
от Бога ще измолят за сина ми
възстановяване и мъст над вас!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Ти клеветиш небето и земята!

КОНСТАНС

Не, ти скверниш земята и небето!
Клеветница била съм! Ти и син ти
лишихте от владения, права
и кралска титла твоя старши внук,
това отроче прелестно, чието
единствено нещастие си ти,
защото твоите грехове небето
наказва в него, тъй като е само
от второто коляно на тоз твой
порочен скут!

КРАЛ ДЖОН

Мълчи, безумна жено!

КОНСТАНС

Това единствено ще кажа още:
че тя не само дете е виновна
да бъде той наказан, но е още —
чрез своя грях — оръдие на Бога,
с което тоз далечен неин кълн
измъчван е за нейната греховност!
Вина пред Господа и негов бич
това е тя за моето детенце,
наказано за нея и чрез нея,

дано я тръшне чумата, дано!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Писклива кавгаджийко, ти ще млъкнеш,
когато видиш волята на Ричард,
зачеркваща правата на сина ти!

КОНСТАНС

Ха, волята на Ричард! Твойта воля —
това ще видя! Твойта грозна воля
на злобна баба! Нея ще покажеш!

КРАЛ ФИЛИП

Мадам, млъкнете или запазете
умереност! Не подобава нам
да поощряваме подобна свада.
Тръбачът нека съзове веднага
анжерците на крепостния зид!
Да ги изслушаме кого признават
за свой владетел — Джон или Артур!

Тръбен звук.

Горе, на стената, се появява Хюбърт.

ХЮБЪРТ

Кой вика ни на градските стени?

КРАЛ ФИЛИП

Крал Филип Френски за Артур Английски!

КРАЛ ДЖОН

Крал Джон Английски, сам, от свое име!
Анжерски наши поданици...

КРАЛ ФИЛИП

Драги

анжерски поданици на Артур,
за разговор поканихме ви тук...

КРАЛ ДЖОН

... по наше искане. И затова
изслушайте нас първи! Тези пъстри
французки знамена, развети нагло
пред погледа на мирния ви град,
са тук дошли, за да ви носят гибел.
Топове френски, заредени с ярост,
прицелени са вече, за да блъвнат
железен гняв по вашите стени.
Очите на града ви виждат ясно
завършените вече подготовки
за кървава обсада и жестока
разправа с вас. Ако не бяхме ние,
тез спящи камъни, които стягат
града ви като пояс, щяха вече
под страшния им оръдеен огън
да са изскочили от своите древни
гнезда от хоросан и да са дали
възможност на врага да хлуйне кървав
върху покоя ви. Но щом видяха
нас, вашия монарх законен, който
със бърз и крайно труден марш доведох
пред вашите врати войска, способна
да защити от всяка драскотина
заплашените бузи на града ви,
французите, изплашени, приеха
да преговарят и сега наместо
снаряди огнени, с които щяха
да хвърлят в треска вашите стени,
те думи ще ви пратят в димен облак,
за да измамат вашите сърца.
Не им се доверявайте, анжерци,
а приютете своя крал, чиято
войска след дългия усилен поход

нуждае се от отдих в крепостта ви!

КРАЛ ФИЛИП

Решавайте, щом чуете и мен!
Десницата ми, дала Богу клетва
да брани правото на тоз, когото
поела е, представя ви, анжерци,
Артур Плантадженет, законен крал
на тоз човек и господар на всичко
принадлежащо му, защото той
е син на по-големия му брат.
Зарад потъпканите му права
ний тъпчем днес тревата пред града ви
и ваши неприятели сме само
доколкото да защитим това
ограбено дете ни задължава
гостоприемството. И затова
дълга си изплатете вий на този
невръстен принц, комуто го дължите,
и нашата войска за вас ще бъде
безвредна като мечка със намордник:
топовете си ние ще принудим
да изхаят към облаците леки
страхотния си гняв и без повреда
по мечове и шлемове ще върнем
на домовете й таз буйна кръв,
с която дойдохме да ви залеем,
а вас и близките ви ще оставим
в спокойствие и мир. Но ако вие
отминете във пристъп на безумство
туй наше предложение, помнете,
че колкото и древен да е този
ваш объл зид, той няма да ви скрие
от нашите носители на смърт,
пък ако ще във грубия му обръч
да се натъпчат всички англичани
и техните военни дисциплини!

И тъй: ще ни признае ли градът ви
за крал от името на тоз, чиято
корона отстояваме, или,
отприщили гнева си, с горда крачка
да вземем своето през локви кръв?

ХЮБЪРТ

Ний поданици сме на този, който
е крал на Англия. Анжер е негов.

КРАЛ ДЖОН

Тогава отворете ми да вляза!

ХЮБЪРТ

Не можем да го сторим. Този, който
докаже тук, че е английски крал,
ще има верността ни. Дотогава
градът ни е залостен за света.

КРАЛ ДЖОН

Не ви ли стига таз корона тук?
Свидетели ако ви трябва още,
тез трийсет хиляди английски знатни...

БАСТАРДЪТ

Законни или не.

КРАЛ ДЖОН

... ще потвърдят с кръвта си мойта титла!

КРАЛ ФИЛИП

И също толкова французки знатни...

БАСТАРДЪТ

Със незаконните.

КРАЛ ФИЛИП

... обратното пред вас ще отстоят!

ХЮБЪРТ

Додето спорят вашите права,
града си и от двама ви ще пазим
във полза на по-правия от вас.

КРАЛ ДЖОН

Тогава Бог да бъде милосърден
към бедните души, които днес,
преди да падне вечерната влага,
към вечното си жилище ще литнат
във спора за английския престол!

КРАЛ ФИЛИП

Така да е! Французи, по конете!

БАСТАРДЪТ

О, свети Георги^[12], изтърбушил змея
и оттогава яхащ над вратите
на кръчмите, предай ми две-три хватки!

Към Ерцхерцога.

Хей, ти, ако се случа някой ден
в бърлогата ти с своята лъвица,
ще те направя лъв с рога на вол
за показ по стъгдите!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Млъквай там!

БАСТАРДЪТ

О, лъвски рев! От страх съм жив едвам!

КРАЛ ДЖОН

Към хълма горе, гдето най-изгодно
ще разположим всички свои части!

БАСТАРДЪТ

Тогава бързо, за да стигнем първи!

КРАЛ ФИЛИП

... А другите на другата могила —
и Бог, и правото да бъдат с нас!

Излизат.

След няколко схватки към вратите на града се приближава френски глашатай, предшестван от Тръбачи.

ФРЕНСКИЯТ ГЛАШАТАЙ

Анжерски граждани, на крепостта си
вратите отворете и пуснете
да мине дукът на Бретан, Артур,
защото чрез ръката на крал Филип
той днес направи тъй, че горки сълзи
ще лее скоро не една злочеста
английска майка, чийто син прострян е
по гръб на туй поле; и не една
вдовица клета, чийто мъж притиска
в прегръдка хладна кървавата пръст.
Победата, почти безкръвна, пърха
над веселите френски знамена
и тук наблизко нашите войски
строени са да влязат във града ви
с тържествен марш и обявят за крал —
на Англия и ваш — Артур Бретански!

Влиза Английски глашатай, предшестван от Тръбачи.

АНГЛИЙСКИЯТ ГЛАШАТАЙ

Възрадвайте се, граждани анжерски,
и поздравете със камбанен звън
Джон, крал на Англия и ваш, когото

тоз жарък ден с победа увенча!
Бойците му, преди в сребристи брони,
пристигат, позлатени с френска кръв;
от шлемовете им едно перце
не е отсечено от френски меч
и всяко знаме връща се в ръката,
развяла го в началото на боя!
След малко, като весели ловци
с ръце във кръв подир успешна хайка^[13],
английските войници ще са тука.
Вратите си отваряйте за тях!

ХЮБЪРТ

Вестители, от кулите си ние
видяхме как се сблъскаха и как
оттеглиха се двете ви войски,
чиято равностойност бе такава,
че затрудни най-опитния съдник:
и двете си заплащаха достойно
за удар с удар, за отпор с отпор,
за кърви с кърви и за смърт със смърт;
еднакво силни бяха и затуй
ги уважаваме еднакво силно
и докато едната не надвие,
от двете своя град ще пазим ние.

Влизат — от противоположни страни — Крал Джон и Крал Филип с Войските си.

КРАЛ ДЖОН

Кралю французки, имаш ли в запас
излишна кръв, и нея да ти пуснем?
Ще може ли да потече спокойно
реката на правата ни, която,
заприщиш ли я, ще излезе мощна
от бреговете си и ще залее
и твоите граници, щом ти не искаш

да пуснеш сребърните й води
свободно да струят към океана?

КРАЛ ФИЛИП

Кралю английски, в тоя жарък изпит
ти даде не по-малко кръв от нас,
а май и повече, и аз кълна се
в десницата, владееща земите
под туй небе, че няма да сваля
тоз меч, заради правдата измъкнат,
неповалил те или неприбавил
към списъка на падналите в боя
украсата на кралското си име!

БАСТАРДЪТ

Величества, какви височини
достига вашият ламтеж за слава,
щом кипне благородната ви кръв!
Смъртта набива в гнилата си челюст
войнишки мечове наместо зъби,
за да пирува със човешка плът
във тези спорове между монарси...
Ала защо се маят, какво чакат?
Владетели, викнете: „Без пощада!“
Назад, еднакво силни господари,
към росното от кръв поле и нека
разгромът на единия дари
покой за другия! А дотогаз
рев, удари и смърт, и кръв, и бяс!

КРАЛ ДЖОН

Чия страна ще вземете, анжерци?

КРАЛ ФИЛИП

Кого от нас признавате за крал?

ХЮБЪРТ

Английския, когато го узнаем.

КРАЛ ФИЛИП

Узнайте го във нас, които браним
правата му!

КРАЛ ДЖОН

Не, в нас, които браним
правата си без никакъв посредник,
самостоятелен и необвързан
законен крал на себе си и ваш!

ХЮБЪРТ

По-висша власт ни повелява друго
и докато въпросът е висящ,
ний своите колебания ще пазим
заклучени зад градските врати,
васали на страха си, докато
тоз страх не бъде смъкнат и прогонен
от крал с безспорна, несъмнена титла.

БАСТАРДЪТ

Ей Богу, тез негодници анжерски
се гаврят с вас, крале! Като в театър
седят си горе и се забавляват
да зяпат — сочейки ту тоз, ту оня —
трагическото зрелище, което
със пот и кръв играете за тях.
Послушайте съвета ми: като
въстаналите срещу Рим юдеи^[14],
забравили за своите раздори,
със общи сили нападнете този
надменен град. От изток и от запад,
французи, англичани, прицелете
топовете си, пълни до гърлата,
в стените му и стреляйте, додето
не рухнат кремъчните им ребра.

Аз бих ги шибал с огън тези кранти,
додето не останат да стърчат
сред съсипиите голи като въздух!
След туй отново разделете сили,
разединете своите знамена
и чело срещу чело, насочете
железни копия едни към други;
и нека избере тогаз Фортуна
единия от вас за свой любимец
и със целувка да даде на него
победата във кървавия ден!
Е, как намирате тоз луд съвет,
кrale могъщи? Няма ли той вкус
на тънко политическо изкуство?

КРАЛ ДЖОН

Харесва ми, кълна се в небосвода!
Кралю на Франция, да се сплотим ли,
за да съсипем този град, а после
във битка помежду си да решим
чие владение ще бъде той?

БАСТАРДЪТ

И ако крал си не на име само,
то, оскърбен дълбоко като нас
от неговата дързост, обърни се
с със своята артилерия към него,
тъй както ний със своята ще направим
А щом съсипете го, помежду си
възобновете споровете стари
и в битката да удря кой де свари!

КРАЛ ФИЛИП

Добре. Отде ще действувате вие?

КРАЛ ДЖОН

От запад ний ще прашае разруха

в сърцето на града!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

А ний — от север!

КРАЛ ФИЛИП

А ний от юг ще го залеем с огън!

БАСТАРДЪТ (*настрани*)

Добре намислено! От юг и север
австрийци и французи едни други
ще се обстрелват... Почвайте! Кураж!

ХЮБЪРТ

Изслушайте ме, войнствени крале,
и аз ще ви подсказа мирен способ,
за двама ви еднакво приемлив,
по който ще превземете града ни
и на обречените тука жертви
ще позволите да умрат в легло.
Недейте бърза, чуйте ме, крале!

КРАЛ ДЖОН

Готови сме да слушаме. Приказвай!

ХЮБЪРТ

Принцеса Бланш Испанска е роднина
на краля Джон. Дофинът Луи и тя
напълно си подхождат по години.
А где младежът жарък би намерил
красавица, по-прелестна от Бланш?
Къде мъжът набожен би открил
съпруга, по-безупречна от Бланш?
Къде монархът бъдещ би получил
кралица с по-висока кръв от Бланш?
По хубост, добродетелност и знатност
Дофинът съвършен е като нея,

освен ако несъвършенство туй е,
че не е тя, понеже и на нея
не липсва нищо, ако не е липса
това, че не е той. Със други думи,
той половината е от един
перфектен мъж, комуто трябва само
едно такова чудо като нея,
за да е цялостен, а тя е също
една разполовена безупречност,
която би допълнил той единствен.
Щом две такива сребърни реки
се слоят, те прославят бреговете,
които са ги свързали, и вие,
кrale, ще сте такива брегове,
ако сберете ги в едно легло.
Този брак ще се окаже по-могъщ
от вашите оръдия, защото
Анжер пред него с бързина, каквато
от нас барутът няма да изтръгне,
вратите си широко ще разтвори,
за да ви пусне. А без него, знайте,
вълните няма да са толкоз глухи,
ни лъвовете — толкоз горделиви,
ни планините — толкоз непреклонни,
смъртта дори не ще е толкоз твърда
във своята ярост, колкото ще бъдем
ний — в нашето решение да браним
от вас града си!

БАСТАРДЪТ

Тоя ще успее!
Изтърси от парцалите й даже
прогнилите пицали на Смъртта!
Добра уста! Изригва планини,
вълни, скали, морета; и говори
за лъвове, като че ли девойче
описва своите кученца! Ей Богу,

артилерист навярно го е правил:
залива те със гръм и дим, и огън!
И бие със език като с тояга —
ушите ми поду! Французин даже
не може да налага със юмруци
тъй, както тоя с фрази! Дявол взел го!
Не помня да съм бил тъй блъскан с думи
откак съм казал „татко“ на бащата
на моя брат!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Недей се бави, сине!
Благослови съюза им и дай
на своята племенница тежка зестра!
Тоз брачен възел тъй ще укрепи
некрепкото ти право над престола,
че пъпката на туй хлапе зелено,
останала без слънце, ще се сгърчи,
недала обещания си плод.
Усещам, че крал Филип е съгласен.
Виж как си шепнат! Бързо поощри го,
додето този брак му се усмихва,
за да не би усърдието в него,
сега размекнало се под лъха
на съвестта и ласкавите просби,
да се втвърди постарому отново!

ХЮБЪРТ

Защо не отговаряте, крале,
на изхода, предлаган от града ни?

КРАЛ ФИЛИП

Да отговори първо този, който
поиска да говори първи с вас!
Кралю на Англия, какво ще кажеш?

КРАЛ ДЖОН

Ако Дофинът твой, присъстващ тук,
способен е да прочете във тази
прекрасна книга думата „обичам“,
ще я получи в кралска подвързия,
защото Мен, Анжу, Турен, Поатие
и всички области отсам морето,
които — с изключение на този
обсаждан днес от силите ни град —
покорни са на нашата корона,
ще увенчаят брачното й ложе,
за да направят Бланш да не отстъпва
по почести, отличия и титли
на ни една принцеса, така както
съперници на всякоя от тях
по хубост, възпитание и кръв.

КРАЛ ФИЛИП

Какво ще кажеш, синко? Погледни я!

ДОФИНЪТ

Туй правя, татко, и съглеждам чудо:
в очите й ликът ми отразен
е сянка на сина ви, който сам
е само ваша сянка, и все пак
таз двойна сянка в дивния й взор
превръща се във слънце, пред което,
какъвто съм, наистина съм сянка
и чувствам се осъден от очите,
в които тоз мой лик по-хубав скрит е!

Той и Бланш си шепнат.

БАСТАРДЪТ

„Осъден от очите й! Обесен
на веждите й, смръщени ужасно;
изкормен от гласеца й чудесен:

насечен^[15] от сърцето ѝ безстрастно.“
Че в любовта изменник е, признава!
Такъв да вземе красота такава!

БЛАНШ *(към Дофина)*

Това, което вуйчо ми желае,
за мене е закон. Щом той във вас
харесва нещо, аз без труд ще мога
да нагодя към него своята воля
или, със прости думи, да накарам
сърцето си да го приеме лесно.
Неискреност ще бъде да ви кажа,
че считам всякоя черта във вас
достойна за любов, но ви признавам,
че колкото и да ви съдя строго,
във вас не виждам нищо за ненавист.

КРАЛ ДЖОН

Какво ще кажат тези млади хора?
Вий, племеннице моя?

БЛАНШ

Аз ще кажа,
че дълг за мен е винаги да следвам
повелята на мъдрия ви разум.

КРАЛ ДЖОН

А вие, принце? Ще ли има място
за нея във сърцето ви?

ДОФИНЪТ

Кралю,
запитайте ме, бих ли аз могъл
да ѝ попреча да царува в него?

КРАЛ ДЖОН

Тогаз ти давам с нея Поатие,

Вексен, Турен, Анжу и Мен с прибавка
от трийсет хиляди английски марки.
Кралю французки, ако туй те радва,
кажи им да се хванат за ръце!

КРАЛ ФИЛИП

То радва ме дълбоко. Млади хора,
подайте си ръце!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

И устни също!
С такъв печат скрепен бе оня миг,
когато, помня, станах годеник!

КРАЛ ФИЛИП

Сега, анжерски граждани, пуснете
приятелството, свързано от вас,
да мине през вратите ви, защото
венчалният обред ще се извърши
в параклиса „Света Мария“ днес!...
Не е ли между вас мадам Констанс?
Знам, няма я, защото инак щеше
да се опита да осуети
тоз наш съюз. Кой би могъл да каже
къде отишла е със своя син?

ДОФИНЪТ

Измъчена и тъжна се прибра
във вашата палатка, господарю.

КРАЛ ФИЛИП

И Бога ми, съюзът ни едва ли
ще излекува нейната печал!
Английски братко, как да утешим
злочестата вдовица? Тук аз дойдох,
за да закрилям нейните права,
а ги обърнах, вижда Бог, да служат

във моя полза!

КРАЛ ДЖОН

Ще загладим всичко,
като направим малкия Артур
бретански дук, граф Ричмонд и владетел
на този хубав и заможен град.
Пратете някого да я покани
за церемониите! Убеден съм,
че ако не успеем да изпълним
желанието й докрай, поне
донякъде ще я задоволим,
така че да прекъсне своите жалби.
Да тръгваме без губене на време
към този непредвиден мирен празник!

Излизат всички освен Бастарда.

БАСТАРДЪТ

Безумен свят! Безумни господари!
Безумни съглашателства! Понеже
Артур би трябвало да вземе всичко,
Джон с радост му отстъпи част от него,
а Филип, на когото съвестта
бе стегнала доспехите за бой,
когото само милост и набожност
довели бяха на това поле
като войник Господен, даде слух
на тази съблазнителка, на тази
лукава дяволка, която влиза
под кожата ни и ни подстрекава
да сменяме решения и тъпчем
поети задължения; която
налага своята власт над всичко живо:
монарси, просяци, младежи, старци;
която лъже бедните моми

да си дадат едничкото богатство
на нея, на таз сводница, на тази
измамница, наречена Изгода!
Защото тя, Изгодата, подобно
пълнежа, скрит във топката за кегли^[16],
отбива хода на света ни, който
е поначало уравновесен,
за да върви по равното направо,
и би вървял така, ако не беше
таз лична полза, таз Изгода мръсна
налята в него, да го отклонява
от всяка безпристрастност, справедливост,
от честните му цели и посоки!
Да, таз Изгода, таз двулична, мазна
развратница и сводница, привлече
окото на безволния французин
и го отби от честната война
и твърдо обещаната закрила
към недостойния и подъл мир!
Ала защо така съм се заял
със нейна милост? Не ли за това, че
не ми се е усмихнала до днеска?
Да, сърдя й се не защото бих
отдръпнал длан, ако би рекла тя
да пусне в нея някое от своите
звънтящи ангелчета^[17]; а защото
ядосвам се като отминат просяк,
юмрук размахващ в яд към богаташа.
Но тъй да е! Додето съм без грош,
богатството пръв грях ще назовавам;
забогатея ли, порок по-лош
от нямането няма да признавам.
Пред теб щом кралски клетви губят сила,
богиня ми бъди, Изгудо мила!

Излиза.

[9] „... на този... рицар тук виж.“ — за Австрийския ерцхерцог.

↑

[10] *Ата* (мит.) — дъщеря на Зевс, олицетворение на безумната ярост и на раздора. ↑

[11] „... лъвска кожа твоя...“ — Австрийският ерцхерцог носи лъвска кожа върху бронята си — трофей, взет от убития от него Ричард. ↑

[12] Свети Георги е бил патрон на Англия. ↑

[13] „... ръце във кръв... хайка...“ — потапянето на ръцете в кръвта на убития едър дивеч било част от английския ловен обред. ↑

[14] „... въстаналите срещу Рим юдеи...“ — през 70 г. пр.н.е. при обсадата на Ерусалим от римския император Тит двете враждуващи помежду си юдейски групировки се обединили против общия враг. ↑

[15] „... обесен... изкормен... насечен...“ — екзекуцията по Шекспирово време се състояла от обесване, изкормване и насичане на части на осъдения. ↑

[16] „... пълнежа, скрит във топката за кегли...“ — топките за кегли по онова време имали ексцентрична тежест, която правела по-сложно движението им. ↑

[17] „... ангелчета...“ — златни монети от онова време, носещи образа на архангел Михаил, убиващ змея; стойност 10 шилинга. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В палатката на Крал Филип.

Влизат Констанс, Артур и Солзбъри.

КОНСТАНС

Венчават ги? Мир сключват? Дружба правят?
Спояват подъл род със подъл род?
Луи ще има Бланш, а Бланш — земите?
Не е възможно! Тъй ти се е счуло!
Не си разбрал добре! Поразмисли
и повтори това, което каза!
Не може да е вярно! Не ти вярвам!
Повярвай, не ти вярвам: твоите думи
са думи на обикновен човек,
а срещу тях аз имам кралска клетва
в обратното! И знай, ще те накажат,
задето ме уплаши, мен, която
съм болна и подвластна на страха,
измъчена и жертва на страха
вдовица и безсилна пред страха,
жена най-сетне, склонна към страха;
така че колкото след миг да казваш,
че е било шега, цял ден ще има
да тръпне и трепери моят дух!
Защо глава поклащаш с тъжен вид?
Защо печално гледаш към сина ми?
Защо ръка поставяш на гърдта си?
Защо очите ти са пълни с влага,
досущ като прииждаща река?
Нима с тез знаци потвърждаваш своята
ужасна вест? Не ща да я повтаряш,
кажи ми само: вярна или не?

СОЛЗБЪРИ

Тъй вярна, както — чувствам — ви се виждат
неверни тез, които са причина
да трябва да повярвате във нея!

КОНСТАНС

Щом учиш ме да вярвам на скръбта,
и нея научи да ме убие;
и нека вяра и живот се сблъскат
като заклетии врагове, които
взаимно се пронизват във двубой!
Луи и Бланш сгодени! Сине мой,
какво ще стане с теб? Джон в дружба с Филип!
Какво ще стане с мене?... Вън оттук!
Не мога да понасям твоя образ —
ти погрозня от грозната си вест!

СОЛЗБЪРИ

Нима съм сторил зло, като ви казах
за злото, причинено ви от други?

АРТУР

Недейте се вълнува, мила майко!

КОНСТАНС

О, ако ти, мой синко мили, който
ме убеждаваш да не се вълнувам,
бе урод безобразен и отблъскващ,
клеветещ майчината си утроба,
осеян със брадавици и бенки,
куц, гърбав, смахнат, мургав и противен,
тогаз едва ли щях да се вълнувам,
защото нямаше да те обичам
такъв, незаслужаващ ни рода си,
ни кралски трон! Но ти си хубав, сине,
Природа и Фортуна бяха в сговор
велик да те направят и сега

от първата ти имаш тена дивен
на лилия, кръстосана със роза,
но втората, развратната Фортуна,
ти измени, за да прелюбодейства,
мръсницата, със твой чичо Джон;
подкупи тя Французина със злато
да стъпче твоето право върху трона
и да постави кралското си име
на тяхна служба! Сводник стана той
на тази долна блудница Фортуна
и нейния любовник-узурпатор!
Кажи, вестителю, не е ли Филип
клетвопрестъпник? Ясно заклеми го
или върви си и ме остави
сама със моята скръб!

СОЛЗЪРИ

Мадам, без вас
не мога да се върна при кралете!

КОНСТАНС

Ще можеш и ще трябва, драги графе.
Аз няма с теб да дойда. Своята горест
на гордост ще науча, тъй като
скръбта е горда и заставя всеки
носител свой да ѝ се кланя ниско.
Ще чакам тук великите крале
да се сберат пред мен и пред скръбта,
защото тя е толкова огромна,
че само твърдата земя издържа
теглото ѝ. Аз тук ще седна с нея.

Сяда на земята.

Земята — тъй — ще бъде неин трон.
Крале, пред нея идвайте с поклон!

Солзбъри излиза^[18].

[18] *Солзбъри излиза* — в съгласие с условностите на елизабетинския театър. Констанс оставала — навярно заедно с Артур — седнала на земята до началото на следващата сцена. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В палатката на Крал Филип, пред Анжер.

Констаис и Артур седят на земята. Влизат Крал Джон, Крал Филип, Дофинът Луи, Бланш, Кралица Елинор, Бастардът и Австрийският ерцхерцог.

КРАЛ ФИЛИП

... Така е, дъще. Този славен ден
във Франция навек ще се празнува.
Виж как, за да го стори по-тържествен,
самото слънце спира своя бяг
и, същи алхимик, превръща с огън
в блестящо злато грубата земя.
Да, ни един годишен кръговрат
не ще пропусне тоя празник свят!

КОНСТАНС *(става)*

Не празник, и не свят, а прокълнат
ще бъде тоя ден! Какво е сторил,
та да го вписваме със златни букви
като годишнина във календара?
По-хубаво ще е да изличите
от седмицата този ден, белязан
с погазване на клетва и позор,
а ако той не може да изчезне,
то нека трудните жени се молят
да не родят на него, за да нямат
във люлката си уроди; да бъдат
моряците спокойни във морето
през всички други дни освен на този
и сделките, завършващи с провал,
да бъдат всички сключени на него;
каквото пръкне се на този ден,
да свършва зле; дори самата честност

да прави той безчестна и коварна!

КРАЛ ФИЛИП

Повярвайте, госпожо, вие няма
да имате причини да кълнете
плода на този ден. Не ви ли дадох
в залог за него кралската си дума?

КОНСТАНС

Подхлъзнахте ми вий една монета
със образа на крал, чиято стойност
при пробата оказа се нищожна!
Излъгахте ме, метнахте ме вие!
Тук дойдохте да леете кръвта
на враговете ни, а вместо туй
със своята я сляхте против нас!
Горещата ви войнственост изстина
във дружба и притворен мир със тях
и спойката на тази ваша сплав е
неправдата над мен и моя син.
Небе, въоръжи се срещу тези
крале-клетвопрестъпници! О, чуй ме,
вдовица те зове, съпруг бъди ми!
Не позволявай този ден да свърши
във мир и сговор! Още преди залез
вклини раздора между тези трима
крале-безчестници! О, чуй ме! Чуй ме!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Госпожо, дайте мир на своите чувства!

КОНСТАНС

Война! Не мир! Не искам мир! Мирът
война е против мен! Лиможки графе,
Австрийски ерцхерцож^[19], ти петниш
тоз кървав свой трофей! О, малки, жалки
нещастнико, пъзливце, подлецо;

джудже във смелостта, гигант по низост;
ужасно силен, щом си на страната
на силните; смел рицар на Фортуна,
безстрашен в боя, само щом получиш
гаранция за сигурност от Нейно
Изменливо Величество! Ти също
погази клетвата си и ласкаеш
великите! О, где ти бе умът,
глупецо, да размахваш лъвски лапи,
да тропаш, да се хвалиш, че си мой
привърженик, закрилник? Страхопъзльо,
защо ми се кълна с гръмовен глас
да съм разчитала на твойта сила
и на звездата ти, а днес минаваш
към моите неприятели! Нещастник!
Навялякъл лъвска кожа! Засрами се
и облечи се в кожа на теле!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

О, мъж да бе ми казал тези думи!

БАСТАРДЪТ

И облечи се в кожа на теле!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Посмей да го повториш, негодяй!

БАСТАРДЪТ

И облечи се в кожа на теле!

КРАЛ ДЖОН

Самозабравяш се. Не ми харесваш!

Влиза Кардинал Пандулф.

КРАЛ ФИЛИП

От Рим дошъл е папският легат!

ПАНДУЛФ

Привет, миропомазани крале!
При теб, крал Джон, пристигам аз, Пандулф,
милански кардинал и тук легат
на папа Инокентий, да те питам
във името на святата му власт
защо така кощунствено отритваш
светата църква, наша блага майка,
не позволявайки на Стивън Ленгтън,
избран от нея за архиепископ
на Кентърбъри, да заеме своята
пастирска длъжност. Отговор от теб
чрез мен очаква папа Инокентий.

КРАЛ ДЖОН

Кой земен жител може да разпитва
един помазан от небето крал?
А знай, ако все пак потърсим име
на някой, който да ми дири сметка,
последното от всички имена,
най-празното, най-будещото смях
ще е на папата! Предай му туй
и прибави от моите уста,
че в Англия, от нас владяна, никой
свещеник италиански не ще може
десятьк да събира или други
църковни такси; и понеже ние
под Бога сме върховен господар
на таз страна, сами ще я владеем,
без чужда помощ. Туй на твоя папа
ний казваме, отхвърляйки властта
която той самичък си приписва!

КРАЛ ФИЛИП

Английски братко, туй е светотатство!

КРАЛ ДЖОН

Макар че вие заедно със всички
монарси християнски пред страха
от папското проклятие, което
отменя се с пари, сте позволили
на този нахален поп да ви командва
и срещу злато, земна шлака, смет
купувате си неговата прошка
във низки сделки, за които Господ
ще си оттегли своята от него;
макар че вие, мамени тъй грубо,
оставяте се да ви смуче този
панаирджийски фокусник — аз сам
пред него няма да прегъна крак
и който е със него, ми е враг!

ПАНДУЛФ

Тогаз по силата на тази власт,
която ми е дадена, ти, Джон,
си прокълнат от мене и отлъчен;
и праведен ще бъде всеки, който
отхвърли своята васалска клетва
към тебе, еретика; и за чиста,
заслужила пред църквата и свята
ще бъде считана оназ ръка,
която с тайни или явни средства
отнеме твоя мерзостен живот!

КОНСТАНС

О, нека с клетвата на Рим римува
и моята! О, отче кардинале,
кажи след нея своето „Амин!“,
защото без неправдите, които
на мен са сторени, не може никой
да го кълне със право!

ПАНДУЛФ

Мойта клетва,
госпожо, се крепи върху закон.

КОНСТАНС

И мойта! Щом законът е безсилен
да отстоява правото, то нека
законно бъде да се браним с клетви!
Не може той сина ми да постави
на неговия трон, понеже който
седи на трона, властва над закона;
как тоз закон тогава, сам неправ,
на мен ще забранява да проклинам?

ПАНДУЛФ

Кралю на Франция, ако не искаш
да бъдеш прокълнат, пусни ръката
на този гнусен архиеретик
и поведи мощта си против него
освен ако склони глава пред Рим!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Защо си блед, французино? Не пускай
ръката му!

КОНСТАНС

О, дяволе, внимавай,
ако разкае се и му я пусне,
една душа изпуска твоят ад!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Крал Филипе, послушай кардинала!

БАСТАРДЪТ

И облечи се в кожа на теле!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Негоднико, удържам се, защото...

БАСТАРДЪТ

... широките ти гащи не държат!

КРАЛ ДЖОН

Какво ще кажете на кардинала,
кралю на Франция?

КОНСТАНС

Ще го послуша!

Какво могъл би да му каже друго!

ДОФИНЪТ

Мислете, татко: между тези две —
ужасното проклятие на Рим
или изгубването на едно
приятелство със Англия — кое
ще пренебрегнете?

БЛАНШ

Гнева на Рим!

КОНСТАНС

Дофине, дръж се! Дяволът те мами
чрез тази недокосната невеста!

БЛАНШ

Не правдата, а нуждата говори
със тези думи на мадам Констанс!

КОНСТАНС

О, ако ти признаеш мойта нужда,
живееща единствено от туй,
че правдата е мъртва, ще е нужно
да стигнеш и до извода, че щом
умре таз нужда, правдата от туй

ще оживее. Нуждата стъпчи
и възкреси потъпканата правда!

КРАЛ ДЖОН

Не ви отвърща. Раздвоен е той.

КОНСТАНС

От него раздвоил се, отвърни ми!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Отмятайте се, инак ще е зле!

БАСТАРДЪТ

А ти намятай кожа на теле!

КРАЛ ФИЛИП

Объркан съм! Не знам какво да кажа.

ПАНДУЛФ

Каквото и да кажеш, по-объркан
ще бъдеш, знай, когато те отлъчим!

КРАЛ ФИЛИП

О, поставете се на мое място,
достопочтени отче, и кажете
коя страна вий бихте взели сам?
Тез две десници кралски току-що
се сплетоха в съюз; тез две души
се сляха току-що във братска връзка,
скрепена с най-свещените и твърди
обети на пречистата ни вяра;
последните слова, които бяха
излъхнати от тези две уста,
говореха за мир, за нежна дружба,
за обич между двете ни държави,
а неотдавна — толкоз неотдавна,
че времето след туй едва ни стигна

да си измием дланите, та с тях
да сключим уговорения мир —
тез две ръце покрити бяха цели
от баграта на грозното клане,
повикано от нас да бъде съдник
при разногласията на двамина
кrale във гняв. Кажете, нима трябва
те, тъй отскоро свързали се с обич,
горещата си хватка да разхлабят?
Да си играем на ези-тура
със вярата? Да лъжем небесата?
Да се покажем толкова по детски
непостоянни, че сега да дръпнем
ръцете си назад, да се отметнем
от дадените клетви, на войските
да изкомандваме да маршируват
по сватбеното ложе на мира,
с раздори да набръчкаме лицето
на искрената близост? Благй отче,
недейте пожелава туй от нас,
а милостив открийте, предложете
път, начин, форма да ви угодим,
оставайки във дружба помежду си!

ПАНДУЛФ

Не път — безпътица, не форма — хаос
е всеки начин, който би изнасял
на Англичанина! Изтегляй меч
като войник на своята Майка-Църква,
ако не искаш тя да изрече
със майчинска уста ужасна клетва
над своя син, виновен в непокорство!
Повярвай, по-добре е да държиш
змия за смъртоносното езиче,
зъл тигър за озъбената паст,
лъв — по-добре — за ноктестата лапа,
отколкото тогова — за ръката,

която още стискаш в знак на дружба!

КРАЛ ФИЛИП

Ръката си аз мога да отдръпна,
но не и верността си!

ПАНДУЛФ

Значи правиш
от верността си враг на своята вяра,
от смут раздиран, противопоставяш
на слово — слово и на клетва — клетва.
От двете клетви избери, кралю,
по-ранната си, тази към небето,
и меч вдигни за святата ни църква!
С оназ, която дал си след това,
ти бил си спрямо себе си предател
и тя затуй не те обвързва с нищо,
защото далият греховна клетва
спасен е от греха, ако след туй
е праведно това, което върши,
а него ние вършим преди всичко,
като не вършим онова, чието
извършване преследва лоша цел.
Щом кривнали сме от добрия път,
намираме го, като кривнем пак
и тази втора кривда по този начин
превръща се във правда и лъжата
цери лъжата, както изгорено
лекуваме, прилагайки горещо.
Религията учи ни да пазим
обета си, но ти си дал обет
против религията (а туй значи:
против онуй, в което си се клел)
и искаш да докажеш, че си вярващ,
като изпълниш този свой обет
(когато вярата е против него);
безчестен ти си с тази втора клетва,

защото се кълнем не за да станем
клетвопрестъпници — в противен случай
била би подигравка всяка клетва! —
а ти със клетвата си вече ставаш
клетвопрестъпник и ще станеш — дважд,
ако ѝ бъдеш верен. Затова
със своя втор обет ти бунт си вдигнал
против самия себе си и няма
за тебе изход по-добър от този,
да тръгнеш срещу грешните съвети,
въоръжил доброто в своя дух,
което ний ще подкрепим с молитви,
ако съгласен си. Ако ли не,
с проклетия така ще те засипем,
че ти, безсилен да се отървеш
от черното им бreme, ще погинеш
във отчаяние!

ЕРЦХЕРЦОГЪТ

Веднага! Скъсвай!

БАСТАРДЪТ

Не си ли млъкнал? Кой ще ти запуши
устата с една кожа на теле!

ДОФИНЪТ

Война! Война!

БЛАНШ

В деня на твойта сватба?
Против кръвта, с която си венчан?
Нима със мъртъвци ще правим празник?
Нима ще съпровождат адски трясък,
тръби кресливи, барабанен бой
венчалния ни танц? Съпруже, чуй ме!...
О, Господи, как ново е за мен
това „съпруже“!... Зарад тази дума,

която днес за първи път изричам —
аз на колене моля те — недей
воюва с чичо ми!

КОНСТАНС

На тез колене,
от много коленичене протрити,
аз моля те, Дофине, не изменяй
великата присъда на небето!

БЛАНШ

Сега ще видя колко ме обичаш!
Кое могло би в теб да е по-силно
от името „съпруга“?

КОНСТАНС

Туй, което
опора е, на който е опора
за тебе, драга: неговата чест!
Луи, честта ти! Твойта чест, Луи!

ДОФИНЪТ

Учудва ме, че тъй сте бавен, татко,
когато толкоз нещо ви подтиква!

ПАНДУЛФ

Ще изрека проклятие над него!

КРАЛ ФИЛИП

Не ще ви е потребно... Скъсвам с теб,
кралю на Англия!

КОНСТАНС

О, славно връщане към дума честна!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

О, френска променливост всеизвестна!

КРАЛ ДЖОН

Кралю на Франция, за този час
след само час горчиво ще се каеш!

БАСТАРДЪТ

Тогава майстор Време, този дърт
плешив часовникар, да мери вече
минутите! Французино, мисли му!

БЛАНШ

Във кръв е слънцето! Ден светъл, сбогом!
С коя от тези две войски да бъда?
Ръка към мене всякоя протяга
и аз държа и двете, а пък те
раздалечават се една от друга
и дърпат ме, разкъсват ме на две!
За теб не мога да се моля, мъжо;
разгром да ти желая трябва, чичо;
успех не бива да ти искам, татко;
не искам твоята победа, бабо;
о, който и играч да победи,
за мене носи загуба играта!

ДОФИНЪТ

Ела със мен и щастие узнай!

БЛАНШ

Където то е, там е моят край!

КРАЛ ДЖОН

Отивай, племеннико, да строиш
войската ни!

Бастардът излиза.

Французино, във мене
бушува огън, който би могъл

единствено да бъде угасен
със кръв, със кръв, със твоята ценна кръв!

КРАЛ ФИЛИП

Преди с кръвта ми да го угасиш,
той теб самия ще превърне в пепел!
Мисли му, зло ти готви тоя ден!

КРАЛ ДЖОН

На себе си го казвай, не на мен!

Излизат.

[19] „Лиможски графе, Австрийски ерцхерцогже...” — за тази двойна титла виж общата част на бележките. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Бойното поле край Анжер.

Шум на битка. Влиза Бастардът, носещ главата на Ерцхерцога.

БАСТАРДЪТ

Горещо стана, Бог ми е свидетел!
Навярно някакъв въздушен демон,
витаещ горе, сипе жар над нас!...
Стой тук, австриецо, додето Филип
си вземе дъх!

Влизат Крал Джон, плененият Артур и Хюбърт.

КРАЛ ДЖОН

Пази момчето, Хюбърт! Филип, бързай:
нападнали са моята палатка
и страх ме е, че майка ми е в плен!

БАСТАРДЪТ

Не бойте се за нея, господарю —
изтръгнах я от техните ръце.
Но да вървим, остава още малко,
за да приключим битката с победа.

*Всички излизат и след шум на битка и сигнал за отстъпление, се връщат заедно с Кралица
Елинор и други Лордове.*

КРАЛ ДЖОН (към Кралица Елинор)

... Така ще бъде. Ваша кралска милост
остава тук със силен гарнизон.

Към Артур.

Ти, племеннико, не бъди печален:
обича те горещо твойта баба,
а чичо ти към теб ще бъде мил
като баща ти някога, не бой се!

АРТУР

О, моята майка ще умре от скръб!

КРАЛ ДЖОН (*към Бастарда*)

Ти, родственико, тръгвай и додето
пристигнем в Англия, добре раздрусал
кесиите на алчните абати,
освободи затворените в тях
звънтящи ангели, за да нахраним
гладуващите с тлъстото месце
на мирния живот. И пипай здраво!

БАСТАРДЪТ

Тамян, камбанен звън и попски книги
не ще ме спрат, когато ме зоват
сребро и злато! Тръгвам, драга бабо,
ще моля Господа (ако изобщо
се сетя някога да го помоля)
за скъпоценната ви безопасност.
Целувам ви ръката!

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Сбогом, драги!

КРАЛ ДЖОН

На добър път! Желая ти успех!

Бастардът излиза.

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Ела да поговорим, внуче мое!

Отвежда Артур настрана.

КРАЛ ДЖОН

Ела и ти, да поговорим, Хюбърт!
Любезни Хюбърт, ний дължим ти много.
Зад този зид от плът една душа
в теб вижда своя благ заемодавец,
чиито заеми възнамерява
да върне с лихва. В кралската ни памет
живее доброволната ти клетва,
високо оценена. Дай ръка!
Бих искал да ти кажа едно нещо...
но ще ми се да бъде придружено
от друга музика. Ей Богу, Хюбърт,
неловко ми е да ти кажа колко
високо те ценя и уважавам!

ХЮБЪРТ

Аз много съм ви длъжен, господарю!

КРАЛ ДЖОН

Приятелю, причини още нямаш
да казваш тъй. Но, знай, ще ги получиш.
Дори да лази времето, часът
да ти отвърна със добро, ще дойде.
Бих искал да ти кажа едно нещо...
но по-нататък! Слънцето сияе
високо още в ясното небе
и веселият ден е твърде пълен
със удоволствия, за да те карам
да слушаш моите думи... Виж, ако
с език железен и уста от бронз
звучеше полунощният часовник
сред сънен мрак, и бяхме двама с теб
във страшно гробище, и беше ти
от хиляди неправди озлобен;

или ако мъчителният дух
на чернозлъчието^[20] бе стъпил
във твоите съдове кръвта, която,
струяща с весел гъдел, инак свива
очите ни и бузите разтегля
в глупашки смях, сега несъвместим
със моите замисли; или ако
ти можеше да виждаш не с очи,
да слушаш не с уши, да отговаряш
не със език, а всичко туй да правиш
без зрение, без слух, без ясни думи,
а само с мисълта си, само с нея,
тогаз, макар сега денят да вперва
във нас око на квачка, бих прелял
сърцето си в сърцето ти... Но не,
не смея да го сторя!... А при туй
привързан съм към тебе, а и ти —
усещам го — привързан си към мене...

ХЮБЪРТ

Тъй силно, че готов съм да извърша,
каквото наредите ми, дори
смъртта ми да е свързана със него,
кълна ви се!

КРАЛ ДЖОН

Бях сигурен в това!
Добри ми Хюбърт, скъпи Хюбърт, Хюбърт,
ти виждаш туй момче. Ще ти призная,
че то за мене е като змия,
която ми се пречка във краката,
където стъпя! Ти си му пазач,
разбираш ме...

ХЮБЪРТ

Ще го опазя аз,
така че няма да ви стори зло!

КРАЛ ДЖОН

Смърт.

ХЮБЪРТ

Господарю!

КРАЛ ДЖОН

Гроб.

ХЮБЪРТ

Разбрано!

КРАЛ ДЖОН

Толкоз.

Олекна ми. Благодаря ти, Хюбърт.
Сега не искам да ти кажа как
ще ти се отплатя. Но знай, ще бъде!...
Войската ще ви пратя, драга майко.

КРАЛИЦА ЕЛИНОР

Пътувай и бъди благословен!

КРАЛ ДЖОН

Ти, племеннико, ще заминеш с Хюбърт
за Англия. На него е известно
какво към теб предписва му дългът.
Това е всичко. Към Кале! На път!

Излизат.

[20] „... дух на чернозлъчието...“ — според средновековната наука характерът на човека и настроенията му зависели от съотношението на „хуморите“, т.е. на влагите, течностите в тялото, една от които била злъчката. Думата „меланхолия“ означава „черна злъчка“. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В палатката на Крал Филип.

Влизат Крал Филип, Дофинът Луи, Кардинал Пандулф и Свита.

КРАЛ ФИЛИП

... Тъй буря яростна в морето пръсва
платната на обречена армада^[21]
и скъсва всяка връзка между тях!

ПАНДУЛФ

Спокойствие! Ще се оправи всичко!

КРАЛ ФИЛИП

А как, когато всичко е накриво!
Не сме ли разгромени и не е ли
превзет Анжер? Артур не е ли в плен?
Не паднаха ли толкоз наши близки?
Или във Англия не се е върнал
тоз кървав неин крал напук на всички
препятствия, поставяни от нас?

ДОФИНЪТ

И укрепил е всичко завладяно.
Тъй бързи действия с тъй хладен ум,
тъй трезва сметка с толкова внезапност,
ей Богу, са безпримерни! Кой друг
е проявявал майсторство такова?

КРАЛ ФИЛИП

По-леко бих преглътнал тез хвалби,
ако не бе без пример и срамът ми!

Влиза Констанс.

Кой иде? Ха! Не тяло, а жив гроб,
държащ безсмъртния си дух насила
във своята мъчителна тъмница!
Госпожо, моля ви, елате с мен!

КОНСТАНС

Видяхте ли? Това са плодовете
на вашите съюзи!

КРАЛ ФИЛИП

Твърдост, драга!
Търпете, утешете се, Констанс!

КОНСТАНС

Не, аз отхвърлям всякакви утехи
освен оназ, която утешава
завинаги! О, Смърт! Старико Смърт!
О, гнилоч здравословна, смрад уханна,
излез от своите бърлоги мрачни,
ти, страх и ужас за онез, които
живеят в щастие, и аз, щастлива,
ще разцелувам грозните ти кости,
във празните ти орбити ще втикна
очите си, от червеите твои
ще си навия пръстени и с пръст
дъха си ще затыкна, за да стана
и аз ужасен скелет като теб!
Ела при мен, о, мой любим жених,
и в твойта паст озъбена ще видя
най-сладката усмивка и ще впия
уста във твоите челюсти! Ела,
желани мой!

КРАЛ ФИЛИП

Млъкни, о, бурна скръб!

КОНСТАНС

Не, няма да замлъкне тя, додето
за вопли има дъх! О, ако беше
езикът ми в устата на гърма,
разтресла бих света със своята мъка
и бих събудила тоз грозен скелет,
нечуващ слабия ми женски глас,
студен към простите човешки вопли!

ПАНДУЛФ

Мадам, това е лудост, а не скръб!

КОНСТАНС

Един духовник тъй да клевети!
Не съм аз луда: моя е косата,
която скубя; казвам се Констанс;
вдовица съм на Джефри и синът ми
нарича се Артур и е загубен.
Не съм аз луда. Ще ми се да съм,
та да забравя себе си! Да бях,
от колко мъки бих се отървала!
Изнамери ми проповед, която
ще ме направи луда, и ще встъпиш
във сонма на светците, кардинале,
защото тъй, понеже не съм луда,
а чувстваща скръбта, умът ми шепне,
че бих могла да се освободя
от своите мъки, като се пронижа
или обеса! Луда ако бях,
аз бих забравила за своя син
или навярно бих го заменила
със кукла от парцали; но, уви,
не съм аз луда: твърде, твърде ясно
усещам своите мъки поотделно!

КРАЛ ФИЛИП

Навийте си косите! О, каква
велика обич проявяват те!

По тях щом капне сребърна сълза,
безбройни нишки-дружки се прилепват
една към друга във единна скръб,
любовно неразделни, сякаш искат
да срещнат всички заедно бедата!

КОНСТАНС

Тръгнете с мен към Англия, кралю!

КРАЛ ФИЛИП

Навийте си косите!

КОНСТАНС

Ще го сторя,
но ако питате защо, то знайте:
преди, като разплитах ги, възкликнах:
„Да можех на сина си да дам волност,
тъй както на косите си я давам!“
Ала сега ме дразни волността им
и, ето, оковавам ги отново,
защото мойто чедо е във плен.
Ах, отче кардинале, аз ви чух
да казвате, че горе, на небето,
ще видим и познаем своите близки;
и аз би трябвало — ако е тъй —
да видя своя мил Артур, защото
от Каина — най-първото момче^[22] —
до най-последното, родено вчера,
не се е раждало на тоя свят
такова добродетелно детенце;
но червеят на мъката сега
ще разяде чудесната му пъпка,
румянеца му сладък ще прогони
и той ще стане мършав като призрак
и блед и изтощен като болник,
и ще умре такъв и ще възкръсне
пак в този вид и щом го срещна в рая,

ще го отмина, без да го позная,
и няма значи да го зърна пак!

ПАНДУЛФ

Греховно уважавайте скръбта си!

КОНСТАНС

Вий казвате го, който сте без син!

КРАЛ ФИЛИП

И я обичате като сина си!

КОНСТАНС

Тя в мен запълва неговото място,
разхожда се навсякъде със мен,
лежи в леглото му, вида му взима,
облича се във празните му дрехи,
повтаря думите му и ми спомня
за неговите прелестни черти —
и вий ми казвате „не я обичай!“?
Напускам ви! Да бяхте скръбни вие,
аз бих ви утешила по-добре!
Не, няма да запазя подредена
косата си, когато моят ум
е тъй разбъркан! Где си, рожбо моя,
живот мой, мое всичко на света,
мой въздух, моя радост и утеха!

Излиза.

КРАЛ ФИЛИП

Боя се от беда. Ще я последвам.

Излиза.

ДОФИНЪТ

Със нищо не ме радва тоя свят.
Животът ми досажда като разказ,
повтарян много пъти и ядосващ
ухото на сънливия слушател.
Срамът горчив е развалил вкуса
на тоя сладък свят и той ми носи
единствено горчивина и срам!

ПАНДУЛФ

Когато ни напуска тежка болест
и здравето ни взима връх над нея,
е пристъпът най-остър. Злите сили
в тоз миг развихрят цялата си злост.
Какво загубил си със тоз нещастен,
загубен ден?

ДОФИНЪТ

О, всички свои дни
на щастие и слава!

ПАНДУЛФ

Ако беше
спечелен той, наистина те щяха
да са загубени! Не, не, помни:
Фортуна гледа ни с най-смръщен поглед,
когато най обича ни. О, колко
загубил е крал Джон със туй, което
той мисли, че спечелил е!... Кажи ми,
нали скърбиш, че е пленил Артур?

ДОФИНЪТ

Да, колкото на туй се радва Джон!

ПАНДУЛФ

Умът ти е горещ като кръвта ти.
Чуй по-добре какво ще ти разкрия,
прозрял във бъдното, защото, вярвай,

дъхът на моите думи ще издуха
най-дребната препънка, ръбче, сламка
от пътя, който, знай, ще изведе
крака ти до английския престол.
И тъй: крал Джон държи във плен Артур,
а докато горещият живот
играе във кръвта на туй момче,
обсебилият трона не ще има
ден, час, минутка на душевен мир.
Тоз, който е добил със сила власт,
пак тъй, със сила, трябва да я брани,
а който върху хлъзгаво е стъпнал,
не гледа на какво ще се опре.
Артур ще падне, Джон за да стои,
и тъй да бъде, щом не може иначе!

ДОФИНЪТ

А аз какво печеля от това?

ПАНДУЛФ

От името на Бланш — съпруга твоя —
ще можеш ти да предявиш правата,
които предявяваше Артур.

ДОФИНЪТ

За да загубя също като него
правата си, живота си и всичко?

ПАНДУЛФ

Как млад си ти във тоя стар живот!
Джон сам за тебе работи и всичко
съдейства ти; защото този, който
сигурността си с честна кръв споява,
сдобива се със сигурност нечестна
и кървава. Злодейството на Джон
ще изстуди сърцата на народа
и тъй ще намали предаността им,

че всеки — и най-малък — сгоден случай
да се нацърби неговата власт
ще е за хората добре дошъл
и няма да се случи ни едно
явление в природата — например
случаен звездопад, по-силна буря
и даже само ветровито време, —
което да не бъде отделено
от своята естествена причина
и изтълкувано като поличба,
знамение, прокоба, знак Господен,
вопиещ за възмездие над Джон!

ДОФИНЪТ

А може би той няма да посегне
на малкия, а ще го хвърли само —
за сигурност — във някоя тъмница?

ПАНДУЛФ

Щом чуе Джон, че идете към него,
ако Артур до този миг е жив,
след миг ще бъде мъртъв. И тогава
сърцата на народа ще се дръпнат
завинаги от краля, ще прегърнат
промяната, одето и да иде,
видели основания за бунт
във кървавите пръсти на монарха.
Като че ли го виждам тоя смут,
започнал вече! А пък, о, какви
неща се мътят, по-благоприятни
от тези, за които ти разказах!
Във Англия бастардът Фокънбридж
обира църквата и със това
обижда вярващите. Един само
отряд французи там би насъбрал
безбройни англичани, така както
от стиска сняг, търкулнем ли я, става

огромна топка. Доблестни Дофине,
ела със мен при краля: можем много
да извлечем от този миг, във който
душите в Англия са недоволни.
Върви със мен, да накова баща ти!

ДОФИНЪТ

Здрав довод — дръзко действие. На бой!
На вас не може да откаже той!

Излизат.

[21] „... обречена армада...“ — намек за разгрома на испанската Велика армада от англичаните през 1588 г. ↑

[22] „... от Каина — най-първото момче...“ (библ.) — Каин, по-големият от двамата синове на Адам и Ева, бил наистина според Стария завет първата мъжка рожба на човечеството. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Англия. Стая в замък.

Влизат Хюбърт и Мъчител.

ХЮБЪРТ

Нагорещете свойте железа
и стойте зад завесата без шум!
Щом тропна с крак, изскачате и здраво
завързвате за тоя стол момчето,
което ще заварите със мен.
Отивайте! И чакайте нащрек!

МЪЧИТЕЛ

Дано заповедта ви оправдава
това деяние.

ХЮБЪРТ

Напразен страх!
По-бързо! Изпълнявайте и толкоз!

Мъчителите се скриват зад завесата.

Ела, момченце, да ти кажа нещо!

Влиза Артур.

АРТУР

Здравей, мой драги Хюбърт!

ХЮБЪРТ

Добро утро,
мой малки принце!

АРТУР

Малък, да, пред туй,

което трябваше да съм по право!...
Но ти си тъжен!

ХЮБЪРТ

Бивал съм по-весел.

АРТУР

О, Боже, според мене аз единствен
съм прав да бъда тъжен! А си спомням,
че като бях във Франция, там всички
младежи в двора бяха страшно мрачни
от мода само! Бог ми е свидетел,
на свобода, овчар дори да бях,
цял ден не бих преставал да съм весел.
Тук също бих бил весел, да не чувствах,
че моят чичо ми желае злото.
Той плаши се от мен, пък аз от него.
Виновен ли съм, че съм син на Джефри?
Не съм виновен. О, да можех, Хюбърт,
твой син да бъда, за да ме обичаш!

ХЮБЪРТ *(настрани)*

Това невинно бърбрене, ей Богу,
ако не го прекъсна, ще събуди
умрялата ми жалост! Затова
не бива да се мая, а да действам!

АРТУР

Не си ли болен, Хюбърт? Толкоз блед си
Бих искал всъщност да си малко болен,
за да остана цяла нощ край теб.
Аз те обичам повече, кълна се,
отколкото ти — мене, скъпи Хюбърт!

ХЮБЪРТ *(настрани)*

Тез думи късат моето сърце!...
Чети, момче!

Показва му лист хартия.

Настрани.

О, глупави сълзи,
които пъдите от мене мойто
жестоко намерение! Да действам,
че, току-виж, от мъжките очи
изтекла твърдостта ми в женски плач!...
Какво? Не можеш да го прочетеш?
Написано е може би неясно?

АРТУР

О, прекалено ясно, драги Хюбърт,
за толкоз мрачен смисъл! Нима трябва
да изгориш очите ми?

ХЮБЪРТ

Да, трябва.

АРТУР

И ти ще го извършиш?

ХЮБЪРТ

Да, момче.

АРТУР

Ще имаш ли сърце? Когато ти
лежеше с главобол, аз те превързах
с най-скъпата си кърпичка (която
ми бе подарък от една принцеса,
и тя у теб остана), във ръце
аз цяла нощ главата ти държах
и толкоз често, колкото в часа
минутите се сменят, те запитвах:
„Минава ли?“, „Не ти ли липсва нещо?“,
„С какво могъл бих да те облекча?“
Мнозина синове на прости хора
на мое място биха си лежали,

без дума да ти кажат, а пък ти
принц имаше за свой болногледач!...
Но ти могъл би и да си помислиш,
че обичта ми е била преструвка.
Така да е! Стори ми зло тогава,
щом Божията воля е такава!...
О, Господи! Нима ще изгориш
очите ми, тез същите, които
към теб не са поглеждали сърдито
нито веднъж?

ХЮБЪРТ

Аз клетва съм положил
и задължен съм да ги изгоря
с желязо накалено!

АРТУР

Грозно дело,
възможно само в тоз железен век!
Но даже нажеженото желязо,
до моите очи щом доближиш го,
ще охлади в невинните ми сълзи
горещата си ярост, да, дори
в ръжда ще се разпадне то, затуй че
е искало да вземе моя взор!
Нима си по-железен ти от него?
О, ангел Божи да ми беше казал,
че моят Хюбърт ще ме ослепи,
не бих повярвал! Само ти единствен...

ХЮБЪРТ (*тропва с крак*)

Излизай!

Мъчителите излизат иззад завесата с въжета и железа.

Изпълнявайте!

АРТУР

О, Хюбърт!
Спаси ме, Хюбърт! Ослепявам само
от изгледа на тези страшни хора!

ХЮБЪРТ

Подайте ми желязото! По-бързо!
Вържете го за стола!

АРТУР

Не, недейте!
Защо е нужно да сте толкоз груби!
Аз няма да се боря! Ще мирувам!
Кажи им да ме пуснат, мили Хюбърт,
и като агънце ще бъда кротък!
Ако ме пуснат, няма да крещя
и да се дърпам, няма да погледна
с омраза към желязото! О, Хюбърт,
кажи им да се махнат и на тебе
прощавам ти, каквото да ми сториш!

ХЮБЪРТ

Излезте! Оставете ме със него!

МЪЧИТЕЛ

Доволен съм, че няма да участвам
във тази работа!

Мъчителите излизат.

АРТУР

О, аз, горкият,
изгонил съм един приятел значи!
Под злобен лик добро сърце той крил е.
Върни го тук, дано със своята жалост
пробуди своята!

ХЮБЪРТ

Готви се, хайде!

АРТУР

Нима друг изход няма?

ХЮБЪРТ

Няма друг.

АРТУР

О, Боже, да попаднеш сега
в окото ти мушица, косъм, прах,
та спомняйки си как е неприятно
най-лекото докосване до него,
да осъзнаеш колко е ужасно
това, което искаш да извършиш!

ХЮБЪРТ

А обещанието? Хайде, млък!
Запри езика си!

АРТУР

И два езика
са недостатъчни, когато молим
за двете си очи! Недей ме кара
да спра езика си! Недей, о, Хюбърт,
или го отрежи, но пощади
очите ми, поне да виждам теб!
На, гледай сам, желязото изстина
и не желае да ми навреди!

ХЮБЪРТ

Аз пак ще го загрея!

АРТУР

Няма как:
и огънят умря от скръб, задето

че ти си мъртъв — да докладват тъй
на чичо ти. От днеска спи спокойно,
момчето ми, и знай добре, че Хюбърт
не ще ти стори зло.

АРТУР

О, небеса!
Благодаря ти, Хюбърт!

ХЮБЪРТ

Тихо! Тръгвай!
В гнева си твоят чичо е свиреп —
дано не си изпатя зарад теб!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

В двореца на Крал Джон.

Влизат Крал Джон, Пембрук, Солзбъри и други Лордове.

КРАЛ ДЖОН

И тъй, за втори път венчан с корона,
за втори път възлязохме на трона
и се надяваме, че туй ви радва.

ПЕМБРУК

Това „за втори път“, ако не беше
угодно вам, кралю, аз мисля, щеше
да е с един път в повече. Веднъж
вий бяхте коронясан и до днеска
короната не ви е снемал никой,
народът ви е предан на престола
и мисъл за промени ни за миг
не е смутила вашата държава.

СОЛЗБЪРИ

Затуй да се обличате във власт
със двойно тържество, един венец
да кичите, красив и без това,
да позлатявате медал от злато,
да ръсите парфюм над теменужки
и лилии да багрите във бяло,
да лъскате леда или дъгата
да надарявате със нови шарки
и да прибавяте светлик от свещ
към блясъка на слънцето — това е
чудачество и скъпо, и излишно.

ПЕМБРУК

Ако не беше пожелан от вас,
тоз втор обред навявал би досада
като изслушване на стара повест
за втори път в неподходящо време.

СОЛЗБЪРИ

От туй ликът на нашата известна
и древна церемония пострада
и тази новост, както това става
при смяната на вятъра в платното,
насочва мислите в нов курс и кара
да заболее здравия разсъдък,
прогонва почитта и вред засява
съмнения във правото, което
облякло е такава странна дреха.

ПЕМБРУК

Когато престарават се в труда,
работниците си спечелват име
на жадни за печалба; много често,
за да поправим сторената грешка,
ний правим втора грешка, по-голяма,
тъй както става с кръпката, която,
поставена на скъсаното място,
наместо да го скрие, го изтъква.

СОЛЗБЪРИ

Във този смисъл ние, преди още
да бъдете повторно коронясан,
ви давахме внимателни съвети,
но вам угодно бе ухо на тях
да не дадете и това ни радва,
защото личните ни воли млъкват
пред волята на светлия ни крал.

КРАЛ ДЖОН

За някои причини на това

повторно коронясване аз вече
съм ви говорил и ги считам тежки.
По-късно ще узнаете и други,
които биха станали по-силни,
отслабне ли страхът ми. Дотогава
поискайте ми да поправа всички
недъзи в кралството и аз охотно
ще ви изслушам и задоволя.

ПЕМБРУК

Щом тъй е, аз, посочен да говоря
като език на всички сбрани тук,
заради тях и себе си, но главно
заради кралската ви безопасност,
която е върховна наша цел,
ви моля настоятелно: Кралю,
освободете малкия Артур!
Защото туй, че той е във тъмница,
ще поощри мърморещите устни
на недоволството да ви запитват:
ако държите с право туй, което
държите здраво, то защо страхът,
за който има дума, че вървял
подир неправдата, ще ви подтиква,
държейки във затвора своя сродник,
да го осъждате на неграмотност
и да отнемате на младостта му
богатството на рицарските школи?
За да лишим от този аргумент
противниците ви, то нека вие
да сте ни казали да ви измолим
освобождаването на Артур;
за себе си ний искаме го само
доколкото, бидейки вам подвластни,
и нашето добруване зависи
от вашето добруване, което
съветва ви да пуснете момчето!

Влиза Хюбърт.

КРАЛ ДЖОН

Да бъде тъй! Оставям младостта му
на вашата опека. Казвай, Хюбърт!

Отвежда Хюбърт встрани.

ПЕМБРУК

На тоз човек било е поверено
злодейството. Заповедта си той
показал е на мой добър приятел.
Печатът на греха живее, вижте,
в очите му! Тоз негов мрачен израз
говори за дълбок душевен смут.
Боя се, че извършено е вече
онуй, с което бил е натоварен!

СОЛЗБЪРИ

Руменина и бледост се редуват
по кралското лице като херолди^[23],
кръстосващи пред бой между войските
на задоволството и гузността.
Възбудата е тъй узряла в него,
че — миг, и ще пробие!

ПЕМБРУК

И от нея
ще изтече навън като от цирей
гнойта на страшното детеубийство!

КРАЛ ДЖОН

Не можем спря ръката на Смъртта.
Любезни лордове, макар че в нас
е жива кралската ни благосклонност,

молбата ви е мъртва; тоз човек
ми казва, че Артур се е поминал.

СОЛЗБЪРИ

Предчувствахме, че няма цяр за него.

ПЕМБРУК

И че смъртта му близка е, бе ясно,
преди той сам да се почувства болен.
Но затова ще отговаря някой
тук долу или горе, на небето!

КРАЛ ДЖОН

Защо ме стреляте с тъй мрачен поглед
Нима са ножниците на Съдбата^[24]
във моите ръце? Нима командвам
аз пулса на човешкия живот?

СОЛЗБЪРИ

Това е подло дело и е срам,
че кралското величие могло е
да действа по тоз начин! Сбогом, сър!

ПЕМБРУК

Почакайте, лорд Солзбъри! Ще дойда
и аз със вас да диря и намеря
туй малко кралство, на което стана
наследниче злочестото дете.
Наместо — бедното! — да притежава
тоз остров цял, получи то държава
в размер три крачки. О, ужасно време!
Но туй не бива тъй да се приеме!
То скоро ще избухне и тогаз
вината ще се струпва и над нас!

Излиза заедно със Солзбъри и другите Лордове.

КРАЛ ДЖОН

Горят от гняв. Боя се, че съм сбъркал.

Влиза Пратеник.

Граденото над кръв не трае дълго.
Живот не се създава върху смърт...
Ти гледаш страшно. Где е тази багра,
която помня върху твоите бузи?
Тъй мрачен небосвод не се избистря
без яростен порой. Започвай, руквай!
Какво там мислят? По кой път ще тръгнат
французите?

ПРАТЕНИКЪТ

Те тръгнали са вече
по пътя за насам. Такава сила
до днес не е набираща държава
за нападение над чуждо кралство.
От вас, кралю, урок по бързина
противникът ни взел е, щом когато
би трябвало да чуете, че той
подготвя се, вий чувате, че вече
е слязъл на брега!

КРАЛ ДЖОН

А где били са
шпионите ни? Спали ли са те?
Или били са до един пияни?
Как зорката ми майка не е чула,
че армия такава се набира
във Франция?

ПРАТЕНИКЪТ

Слухът й, господарю,
е пълен с пръст. Почтената ви майка
на първото число на тоз април

се е поминала. А, както чух,
мадам Констанс, от ярост помрачена,
умряла е три дена преди нея.
Но туй последното е само слух,
не зная дали верен, или не.

КРАЛ ДЖОН

Не бързайте, събития ужасни!
Почакайте, примирие ми дайте,
да облаская своите васали!
Умряла майка ми! Какво ли става
във нашите земи отвъд ръкава?
А кой командва таз войска, която —
разправяш — била слязла на брега ни?

ПРАТЕНИКЪТ

Дофинът им.

Влизат Бастардът и Питър от Пъмфрет^[25].

КРАЛ ДЖОН

От лошите ти вести
ми се замая свят!

Към Бастарда.

Какво говорят
за твоите действия? Внимавай само,
не ме тъпчи с беди — и тъй съм пълен!

БАСТАРДЪТ

Боим ли се да знаем за бедата,
тя струпа се върху ни непозната!

КРАЛ ДЖОН

Прости ми, племеннико, бях замаян
под яростна вълна от лоши вести.
Сега изплувах, взех отново въздух

и мога да те чуя. Говори,
каквото и да носиш на слуха ми!

БАСТАРДЪТ

Дали с поповете съм пипал здраво,
събраните пари сами ще кажат;
но идвайки насам, видях народа,
обхванат от измислици опасни,
във плен на слухове, незнаещ сам
какво го плаши, но изплашен много.
Доведох ви един човек, когото
дочух да пее на площада в Пъмфрет
във груби рими пред стотици хора,
че „до обяд на Възнесение Боже
крал Джон короната си ще положи“.

КРАЛ ДЖОН

Защо така си пеел, шарлатане?

ПИТЪР

Защото зная, че така ще стане!

КРАЛ ДЖОН

Води го, Хюбърт! Дръж го във затвора
и нека до обяд на този ден,
на който според думите му щял съм
да се лиша от своята корона,
увисне на бесилото. Предай го
и се върни да ти възложи друго!

Хюбърт излиза, като отвежда Питър.

Към Бастарда.

Разбра ли кой ни е дошъл на гости?

БАСТАРДЪТ

Французите — за тях говорят всички.
Освен това по улиците срещнах

лорд Бигот и лорд Солзбъри, които
със огнен поглед, следвани от други,
се бяха вдигнали да търсят гроба
на малкия Артур, таз нощ убит
от ваши хора, както те твърдяха.

КРАЛ ДЖОН

Отивай, племеннико, и включи се
във тяхната среда. Аз зная как
отново ще спечеля обичта им.
Викни ги тук!

БАСТАРДЪТ

Отивам!

КРАЛ ДЖОН

Само бързай!

Горко ми, ако бъда ненавиждан
от своите поданици днес, когато,
войските си на острова стоварил,
врагът заплашва моите градове!
Меркурий^[26] да ти върже на петите
крилцата си! Лети, по-бърз от мисъл,
и пак тъй бързо се върни при мен!

БАСТАРДЪТ

Духът на времето ще ме пришпори!

Излиза.

КРАЛ ДЖОН

Слова на млад и пъргав благородник!
Върви след него, може да му станеш
потребен като връзка между нас
и лордовете ми!

ПРАТЕНИКЪТ

Готов да служа!

Излиза.

КРАЛ ДЖОН

А майка ми я няма!

Влиза отново Хюбърт.

ХЮБЪРТ

Кралю, говори се, че на небето
таз нощ били видени пет луни —
четирите стоели неподвижно,
а петата във кръг около тях
въртяла се безумно!

КРАЛ ДЖОН

Пет луни!

ХЮБЪРТ

По улиците старци и старици
тълкуват чудото в опасен смисъл.
Артуровата смърт за миг не слиза
от техните уста. Глави те клатят
и нещо си говорят на ухо;
и който шепне, стиска, който слуша,
за китката, а оня му отвърща
с движения на ужас, чело сбърчил
и завъртял опулени очи.
Видях един ковач, със чука — тъй, —
забравил зачервеното желязо
на наковалнята, да слуша, зяпнал,
един шивач, изскочил вълна, който
със ножици и метър във ръка,
объркал чехлите си в бързината,

дърдореше, че хиляди французи,
въоръжени до зъби, стоели
готови за сражение във Кент^[27];
додето го прекъсна трети — мършав,
немит занаятчия — той пък с новост
по повод на Артуровата смърт...

КРАЛ ДЖОН

Защо се мъчиш да ми вдъхнеш страх?
И все току припомняш ми смъртта му
Ти с таз ръка уби го. Сто причини
аз имах да желая гибелта му,
а ти — да го убиваш — ни една!

ХЮБЪРТ

Аз — ни една? А кой ми заповяда?

КРАЛ ДЖОН

Бедата на кралете е, че имат
служители, наклонни да превръщат
случайното им хрумване в повеля
за кървав взлом в дворците на живота^[28]
във всяко кралско мигване да виждат
укрита заповед и да тълкуват
превратно господаря си, когато
той въси се, защото е в лош миг,
а не защото е размислял много.

ХЮБЪРТ

Това са вашите печат и подпис!

КРАЛ ДЖОН

Уви, при равностетката последна
между земята и небето тези
печат и подпис ще ме пратят в ада!
Как често туй, че са ни под ръка
оръдия за зло, ни съблазнява

да сторим това зло! Ако до мене
не бе се случил ти, един слуга,
белязан от природата, създаден
да върши зли дела, за туй убийство
не бих си и помислил; но когато
по твойто отвратително лице
прочетох, че готов си за злодейство
и че на теб могъл бих да разчитам
в опасен час, аз само ти подхвърлих
лек намек за Артуровата смърт,
а ти, за да спечелиш един крал,
не трепна пред убийството на принц!...

ХЮБЪРТ

Милорд!

КРАЛ ДЖОН

... Ако глава поклатил беше само
или за малко замълчал, когато
забулено ти казах мисълта си,
или ме бе погледнал във очите
с невярващ поглед, сякаш да поискаш
да се изкажа по-определено,
срамът ужасен би сковал тогава
устата ми и ужасът във тебе
би породил подобен ужас в мен!
Но ти без думи схвана мисълта ми,
без думи склучи договор с греха.
Да, лесно ти накара най-напред
сърцето си да одобри, а после
ръката си след него да извърши
туй грозно дело, пред чието име
устата ни се дръпваха във ужас.
Махни се от очите ми навеки!
Васалите оставиха ме сам,
а вражите войски напират вече
на моите врати; да, даже в тази

държава моя от месо и кости,
в туй тяло, в таз страна от плът и дъх
в междуособица са мойта съвест
и гибелта на малкия ми сродник!

ХЮБЪРТ

Въоръжете се против вразите,
които извън вас са: аз веднага
ще ви сдобря със вашата душа:
Артур е жив! Ръката тук пред вас
е девствена, неопетнена още
от алените капки на кръвта;
не се е вмъквала в това сърце
смразяващата мисъл за убийство
и вий природата оклеветихте
за грозната ми външност, под която
се крие същност мека, неспособна
да покоси едно невинно детство!

КРАЛ ДЖОН

Артур е жив? О, бързо намери
васалите ми и залей с таз вест
гнева им огнен, за да станат пак
покорни на обета си към трона!
Прости обидните слова, с които
засегнах външността ти: сляп в гнева си,
с кървясалия взор на яростта
видях чертите ти далеч по-грозни,
отколкото са всъщност. Не отвръщай,
а бързо във работната ми стая
сърдитите васали доведи!
Говоря дълго — ти по-бърз бъди!

Излизат.

[23] Херолди — глашатаи, парламентъори. ↑

[24] „... ножиците на Съдбата...” (мит.) — образ, свързан с този на една от трите парки — Атропа — която прерязвала нишката на човешкия живот. ↑

[25] *Пъмфрет* — град в графство Йоркшир, Североизточна Англия. ↑

[26] *Меркурий* (мит.) — римски бог на търговците и крадците, съответстващ на Хермес у гърците; вестител на боговете. Изобразяван с крилца на шлема и сандалите. ↑

[27] *Кент* — графство в Югоизточна Англия, граничещо с Ламанш. ↑

[28] „... взлом в дворците на живота...” — т.е. убийство. Образ, често срещащ се у Шекспир. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Пред стените на замък.

Горе, над стената, се появява Артур.

АРТУР

Зидът висок е, но ще скоча долу.
Добра земя, недей ме наранява!
Малцина тук ме знаят, а за тях
нарочно предреших се като юнга.
Ужасно ме е страх, но ще рискувам.
Ако остана здрав, ще изнамеря
хиляда начина, за да избягам.
Смъртта и тъй е сигурна за мен —
ако не е във бягство, ще е в плен!

Скача.

О, твърди камъни! Не знаех аз,
че чичовият дух е бил във вас!
Душата ми, небе, приемай ти!
Английска пръст, плътта ми приюти!

Умира.

Влизат Пембрук, Солзбъри и Бигот.

СОЛЗБЪРИ

Решил съм. Ще отида да го срещна
в Сент-Едмъндзбъри^[29]. Трябва да прегърнем
любезното дарение, което
Съдбата прави ни в тези тежки дни!

ПЕМБРУК

А кой донесе ви това писмо

от кардинала?

СОЛЗБЪРИ

Граф Мелюн, един
французки благородник, от когото
узнах в беседа частна, че Дофинът
към нас бил даже по-добре настроен,
отколкото личи от туй писмо.

БИГОТ

Тогава още утре ще го срещнем!

СОЛЗБЪРИ

По-правилно: „да тръгнем още утре“,
защото има два дни път до Бъри.

Влиза Бастардът.

БАСТАРДЪТ

За втори път ви поздравявам днес,
сърдити лордове! Чрез мене кралят
ви вика да отидете при него.

СОЛЗБЪРИ

Той сам от верността ни се лиши
и ний не щем със славната си чест
да кърпим изтънелия му плащ
и да вървим покорно след ногата,
оставяща навред, където мине,
следи от кръв. Върни се и кажи му,
че знаем и най-лошото!

БАСТАРДЪТ

Аз мисля,
че е добре — каквото и да знаем —
да сме любезни.

СОЛЗБЪРИ

Всякоя любезност
остава няма, щом скръбта говори!

БАСТАРДЪТ

А според мен не бива да е няма,
щом няма повод за такава скръб.

ПЕМБРУК

Гневът най-сетне може да прелее!

БАСТАРДЪТ

И да удави своя господар!

СОЛЗБЪРИ

Затворът е пред нас...

Вижда тялото на Артур.

Какво е туй?

ПЕМБРУК

Смъртта се хвали с дивната си плячка!
Земята е отказала да скрие
ужасното злодейство!

СОЛЗБЪРИ

То самото,
намразило свирепото си дело,
го е оставило да вика: мъст!

БИГОТ

Или разбрало е, че тази прелест
от кралски род е прекалено ценна
за влажен гроб във простата земя^[30].

СОЛЗБЪРИ

Какво ще кажете за туй, сър Ричард?
Да сте видели, чули или чели,
или помисляли подобно нещо?
Могли ли сте да си въобразите
такова зверство? Смогвате ли днес
да вярвате на своите очи,
когато то пред вас е? Нима може
човек да си представи тази гледка,
ако не я е виждал? О, това е
върховна точка, апогей, венец,
перо над коронясания шлем
на герба на Убийството! Това е
най-кървавият срам, най-злото зверство,
най-подлото злодеяние, със което
гневът свиреп и бясното безумство
изтръгвали са нявга топли сълзи
от меките очи на Милостта!

ПЕМБРУК

След него всички минали убийства
ще срещат снизхождение! И още:
недостижимо в своята грозота,
то святост ще даде на всеки бъден
несторен грях; пред грозната му гледка
най-злата кръвнина ще е шега!

БАСТАРДЪТ

Наистина това е адско дело
на кървава, покварена ръка,
ако е действала ръка във него!

СОЛЗБЪРИ

„Ако“ вий казвате? Ний всички бяхме
предупредени, че ще стане тъй.
Това е злодеяние на Хюбърт,
извършено по заповед на краля...
чиято власт душата ми отхвърля

сега, когато, паднал на колене
пред таз развалинка от детство свято,
с дихание, по-чисто от тамян,
над бездиханното му съвършенство
излъхвам свята клетва: ни за миг
да не опитвам мирските наслади,
да не покваря своя дух със радост,
да не прахосам мъжки сили в леност,
дорде над таз ръка не засияе
блаженството на праведната мъст!

ПЕМБРУК и БИГОТ

Подписваме и ний таз свята клетва!

Влиза Хюбърт.

ХЮБЪРТ

Навсякъде ви търсих, господа!
Артур е жив и кралят ви очаква!

СОЛЗБЪРИ

Не се черви и пред смъртта! О, наглост!
Махни се от очите ни, злодей!

ХЮБЪРТ

Не съм злодей!

СОЛЗБЪРИ (*измъква меч*)

Да ми прости палачът!

БАСТАРДЪТ

Добре блести, но скрийте го все пак!

СОЛЗБЪРИ

Преди това в гръдта му ще го скрия!

ХЮБЪРТ

Назад, лорд Солзбъри! Назад, ви казвам!
Заклевам се, и моят меч е остър!
Не се забравяйте, помнете кой сте
и моля ви, недейте си навлича
опасността на моята защита,
че, току-виж, забравил съм и аз
за вашето достойнство, род и титла!

БИГОТ

Ще предизвикваш благородник, смрад?

ХЮБЪРТ

Не, сър, но съм невинен и ще браня
живота си дори от император!

СОЛЗБЪРИ

Убиец кървав!

ХЮБЪРТ

Може би ще стана,
но досега не съм такъв. Тоз, който
твърди неистини, е несправедлив,
а който несправедлив е, е лъжец!

ПЕМБРУК

Да го накълцаме!

БАСТАРДЪТ

Спокойно, казах!

СОЛЗБЪРИ

Не ми се бъркай, Фокънбридж, защото
ще те ударя!

БАСТАРДЪТ

Солзбъри, за тебе

ще бъде по-добре, ако удариш
самия дявол! Само се опитай
да сториш крачка, да намръщиш чело,
да ме обидиш с дума — и си труп!
Скрий тоя шиш, че инак, честна дума,
с пердах ще те накарам да помислиш,
че дяволът изскочил е от ада!

БИГОТ

Нима ще вземеш, славни Фокънбридж,
страната на един проклет убиец?

ХЮБЪРТ

Не съм такъв!

БИГОТ

А кой погуби принца?

ХЮБЪРТ

Час няма, откогато го оставих
в отлично здраве. С почит и любов
го обкръжавах аз и ще оплаквам,
дорде съм жив, ужасната му гибел!

СОЛЗБЪРИ

Не вярвайте на таз лъжлива влага
в очите му — и подлостта умее
да рони сълзи, а пък тоя тук,
изпечен в нея, може да излива
реки от жалостивост и невинност!
Да тръгва с мен тоз, който не понася
воня на кланица, защото вече
душата ми задъхва се от смрад!

БИГОТ

Да тръгваме! Към Бъри! При Дофина!

ПЕМБРУК

Кажи на краля да ни търси там!

Излиза заедно със Солзбъри и Бигот.

БАСТАРДЪТ

Да, славно време! Знаел ли си ти
за тази работа? Ако е твоя,
при цялата безкрайна Божя милост
ще идеш в ада, Хюбърт!...

ХЮБЪРТ

Чуйте, сър...

БАСТАРДЪТ

И ще ти кажа, че във него ти
ще бъдеш черен като... не, не зная
с какво да те сравня по чернота...
като самия Луцифер^[31]! Да, вярвай,
не ще е имало по-грозен дявол
от този, в който ти ще се превърнеш,
ако извършил си това убийство!

ХЮБЪРТ

В душата си кълна се...

БАСТАРДЪТ

Ако само
си дал съгласието си за него,
умирай в отчаяние! Беси се —
за твоя врат най-тънкото влакно
изпредено от задниче на паяк,
ще е добро; най-крехката тръстика
ще има сила да те удържи!
А в случай че желаеш да се давиш,
гребни с лъжица и водата в нея,

за теб ще е същински океан,
достатъчен за гад от твоя вид!
Съмнявам се дълбоко в теб, помни го!

ХЮБЪРТ

Ако на дело или само с мисъл
участвал съм във грозния грабеж,
лишил това чаровно късче глина
от сладостния дъх, заключен в него,
във ада всички мъки да са малко
за моя грях! Когато го оставих,
бе жив и здрав!

БАСТАРДЪТ

Вземи го във ръце!
Усещам се смутен и заблуден
във тоз трънлив, осеян с клопки свят!...
Как вдигна цяла Англия без труд!^[32]
С дъха на тоз нещастен малък принц
животът и законът на страната
излитнаха в небето и сега
оставена е Англия да дърпа
и ръфа титлата на една власт
без господар. За тоз оглозган кокал
Войната, с гръб настръхнал, зъб обелва
към детските очички на Мира.
Врази отвън, метежници отвътре
обединяват сили и подобно
на врана над умиращо животно
всеобщата Неразбория чака
смъртта на узурпираната власт.
Блазе на тез, чиито плащ и пояс^[33]
ще издържат таз буря!... Отнеси го
и тръгвай с мен. Отиваме при краля.
Без четни грижи там ще имам аз.
Небето гледа смръщено над нас.

[29] *Сент Едмъндзбъри* (по-нататък само „Бъри“) — град в графство Съфък, Източна Англия. ↑

[30] „... във *простата земя*...“ — тленните останки на кралете не са бивали погребвани в земята, а в каменни гробници. ↑

[31] *Луцифер* (библ.) — така се наричал най-надменният от ангелите, които въстанали срещу Бога; едно от имената на дявола. ↑

[32] „... как *вдигна цяла Англия без труд*!“ — Артур с правото си на крал на Англия олицетворявал и самата страна. ↑

[33] „... *чийто плащ и пояс*...“ (библ.) — израз, свързан, изглежда, с текста на псалм 108/19 от Вехтия завет: „Да му бъде то (проклятието) като дреха, с която се облича, и като пояс, с който винаги се опасва.“ ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В кралския дворец.

Влизат Крал Джон и Кардинал Пандулф, придружени от Свита.

КРАЛ ДЖОН *(дава на Пандулф короната си)*

Предавам във ръцете ви кръга
на своята слава!

ПАНДУЛФ *(връща на краля короната му)*

Връщам ви отново
от името на папата като
дарение на висшата му власт
тоз символ на държавна суверенност!

КРАЛ ДЖОН

Сега съгласно дадената дума
идете при французите и бързо
осушете със властта на Рим
напредването им, дорде е време!
Васалните ни лордове са вече
в открит метеж, а простият народ,
покорството към краля си забравил,
във преданост и обич се кълне
на чужда кръв и чуждоземен скиптър.
Едничък вие можете да спрете
това разливане на вредни влаги
по тялото на нашата държава.
Побързайте! Такава бурна болест
изисква спешен цял, без който може
да доведе до сигурен разпад!

ПАНДУЛФ

Раздуха моята реч тез гневни вихри,

когато вий отхвърлихте властта
на Негово Светейшество; и днес,
понеже се разкайвате, пак тя
ще пръсне облаците и ще върне
над вашата страна доброто време.
В замяна на обета ви към Рим
аз днес, на Възнесение Христово,
ще убедя — помнете тази дата! —
французите да прекратят войната!

Излиза.

КРАЛ ДЖОН

Нима сме Възнесение? Пророкът
бе казал, че на този ден до обяд
короната си щял съм да положа.
И ето че за миг това се сбъдна.
Добре че сторих го по своя воля,
а не насила, както си представях!

Влиза Бастардът.

БАСТАРДЪТ

Цял Кент е във ръцете на врага,
като изключим замъка на Довър.
Дофинът със войската си е бил
приет във Лондон като чакан гост,
а лордовете ви търчат към него
да му предлагат вярната си служба
и в пълен смут насам-натам се лутат
малцината донякъде със вас.

КРАЛ ДЖОН

Нима от лордовете ни един
не се завърна, след като узнаха,
че малкият Артур не е убит?

БАСТАРДЪТ

Трупа му те намериха захвърлен
като ковчеже празно, от което
ръка проклета беше похитила
сияещия накит на живота.

КРАЛ ДЖОН

А Хюбърт ме измами, че бил жив!

БАСТАРДЪТ

Самият той е вярвал във това.
Но не, не клюмвайте! Не бива тъй
да бъдете унил! Велик бъдете
на дело, както бяхте в мисълта си!
Не давайте на хората да видят,
че страх и неувереност владеят
владетеля! Бъдете, господарю,
мъжествен в това време за мъже!
Заплахата срещнете със заплаха,
гнева със гняв и ужаса със ужас,
та малките — които неотстъпно
се водят по великите, — видели
високия ви пример, да израснат
и те високо и да облекат
във ризница от храброст своята гръд!
Напред! И засияйте като Марс,
решил да украси със своя блясък
сражение на смъртни! Смело в битка!
Бъдете храбър и самоуверен!
Ще ги допуснем ли дотук да мушкат
лъва в бърлогата му, да го карат
във нея да трепери? Не дай, Боже!
Срещнете враговете си далече
от своите врати и на открито
вкопчете се със тях във страшен бой!

КРАЛ ДЖОН

Аз имах среща с папския легат
и сключих с него най-изгоден мир:
той обеща ми твърдо да разпусне
войската на Дофина.

БАСТАРДЪТ

Срамна сделка!

Нима с нозе на родната земя
ще водим преговори, ще се мазним,
ще се надхитряме като търговци
с нахлулия в страната ни противник?
Нима едно излъскано конте,
едно хлапе безбрадо, един глезен,
изнежен юноша ще се разхожда
из нашите поля и ще развява
за подигравка наглото си знаме
във въздуха на Англия, не срещнал
отпор от никого? О, господарю,
гответе се за бой! Легатът може
да не успее да ви сключи мир,
а и да сключи, нека са видели,
че сме били готови за отбрана!

КРАЛ ДЖОН

Добре. Решавай ти какво да правим!

БАСТАРДЪТ

Напред тогаз! И по-наперен враг
ще изметем от къщния си праг!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Лагерът на Дофина край Сент-Едмъндзбъри.

Влизат — въоръжени — Дофинът Луи, Солзбъри, Пембрук, Бигот, Граф Мелюн и Войници.

ДОФИНЪТ

Кажете да препишат туй, Мелюн,
и пак на лордовете го върнете,
а запазете преписа; така че
да имаме във точна форма всички
условия на нашия съюз,
та, помнейки какво сме обещали
пред свящото причастие, да пазим —
и те, и ний — честта си без петно!

СОЛЗБЪРИ

Ний клетвата си няма да погазим,
ала макар напълно доброволно
да обещахме вярност и поддръжка
на делото ви, доблестни Дофине,
повярвайте ми, никак не ме радва,
че трябва да прилагаме такова
ненавистно лекарство като бунта
към язвата на нашата страна
и старата си рана да церим,
като отваряме безбройни нови!
Измъчва ме това, че съм принуден
да вадя меч, за да множа със него
числото на вдовиците в страната,
която в този миг отправя зов
към Солзбъри за помощ и закрила;
ала заразата е тъй дълбока,
че ако искаме да оздравим
правата си, ще трябва да прибегнем

към ножа на безправието зло
и бъркотията... Не е ли скръбно,
побратими по мъка, туй, че ние,
чада на този остров, доживяхме
ужасния тоз ден, във който трябва,
предвождани от чужденец, да тъпчем
утробата на своята страна
и да попълваме със своите сили
редиците на нейния противник,
за да... простете, трябва да оплача
тоз грозен срам, макар наложен нам...
за да красим под чужди знамена
честта на гербове незнайни тук?...
Как? „Тук“ ли казах? О, английски остров,
защо не си подвижен, та да може
Нептун, чиято пенеста прегръдка
огражда те отвред, да те изтръгне
от паметта ти и да те закотви
към някой чужд невернически бряг,
където тези две войски да слоят
кръвта си в чист съюз на християни,
наместо да я леят в грозни разпри!

ДОФИНЪТ

Във думите ти има благородство.
Двубой на мощни чувства причинява
във тебе тоз душевен земетръс.
Как блъскат се неистово в гръдта ти
необходимост и природен дълг!
О, позволи ми да избърша тези
поточета от сребърна роса,
които стичат се по твоите бузи:
пред прилива на женските сълзи —
явление нередко — аз съм бивал
размекван, да, но тоз мъжествен плач,
тоз дъжд, раздухван от душевна буря,
ме смайва, сякаш виждам свода нощен

прорязан цял от ярки метеори!
Почтени Солзбъри, вдигни глава,
със мъжки дух от себе си издухай
тълпата облаци и остави
тез бисери за детските очички,
които не са виждали във ярост
гигантския ни свят и не познават
Фортуна по-различна, от каквато
е във безгрижните им празненства,
изпълнени със топлота и радост!
Е, хайде! Успокой се! Ти ще бръкнеш
дълбоко като френския Дофин
във джоба на Успеха... И вий също,
английски знатни, сплели своите мишци
със нашите в една-едничка мощ!

Влиза Кардинал Пандулф.

И ето, сякаш ангели тръбят
и папският легат пристига бързо
да потвърди с небесния си дъх,
че праведно говорим, и да сложим
под всички наши действия печата
на Господ-Бог!

ПАНДУЛФ

Най-първо поздрав, принце,
а после ето що: крал Джон отново
е в мир със Рим. Духът му пак се върна
във лоното на святата ни църква,
седалище на Божия престол.
Затуй, Дофине, свий тез свои страшни
военни знамена и укроти
духа на кръвожадната война,
така че като лъв опитомен
да легне той в нозете на мира,
наглед ужасен, а във същност благ!

ДОФИНЪТ

Ще ми простите, пресветейши отче,
но няма да го сторя! Твърде висш съм
по своя род и титла, за да бъда
използуван като послушен роб,
служител сляп, бездушно сечиво
в ръцете на коя да е държава.
Дъхът на вашата уста разпали
мъждеещия въглен на войната
между това разединено кралство
и мен самия; той след туй подхрани
с гориво огъня; сега е късно:
бушува той така, че вие, отче,
не ще го угасите със дъха си,
запалил го навремето тъй лесно.
Вий първи ми покажете лицето
на мойто право, пръв ме запознахте
с претенциите ми и посадихте
във мен идеята за тоя поход:
и днес ми казвате, че Джон бил сключил
мир с църквата! Е, та какво от туй?
По силата на своя брак със Бланш,
аз — след Артур — съм прав да обявя
за своя таз страна; и днес, когато
наполовина съм я завладял,
да я напусна, тъй ли? И защо?
Защото Джон бил сключил мир със Рим!
Нима съм роб на Рим? Какво е дал
тоз Рим за похода? В пари, във хора?
Къде са припасите, със които
ми е помогнал Рим във този поход?
Не съм ли само аз, единствен аз,
със своите привърженици, който
потя се под теглото на войната?
И искате сега, сега, когато
дочувам вече тез островитяни
да хвърлят и последните си карти

със „Vive Le Roi“^[34] и имам във ръка
чудесни козове, за да спечеля
короната, която е на пода,
да кажа: „Пас!“, когато маншът взет е —
туй няма да го бъде, извинете!

ПАНДУЛФ

Ти мислиш не дълбоко, драги принце!

ДОФИНЪТ

Дълбоко — плитко, няма да се върна,
преди тоз поход мой да се прослави
тъй гръмко, както беше обещано
на дръзките надежди, със които
подтегнах таз войска от храбреци,
готови за победата да бръкнат
във челюстите на самата Смърт!

Тръбен звук.

Чия тръба тъй звънко ни зове?

Влиза Бастардът.

БАСТАРДЪТ

По правилата на учтивостта
изслушайте, което ще ви кажа:
от своя крал, блажени кардинале,
съм пратен да узная в каква степен
сполучила е вашата намеса
и във зависимост от туй, което
от вас ще чуя, да ви отговоря
във рамките на свойто пълномощно.

ПАНДУЛФ

Дофинът упорито не желае
да преговаря и не ще да сключва
примирие на никаква цена.

БАСТАРДЪТ

Кълна се във кръвта на всички храбри,
добре е отговорил! А сега
изслушайте английския ни крал,
говорещ ви чрез моите уста:
той е готов за бой. И как могло би
да бъде иначе тогаз, когато
на тази ваша глупава, маймунска
пародия на поход, на таз ваша
игра с оръжия, на тоз нелеп
палячовски спектакъл, на таз смешна
забава на безбради малчугани,
той гледа със презрение, готов
с камшик от своето кралство да прогони
туй ваше смешно войнство от пигмеи!
Как мислите: че същата ръка,
която ви набъхта така славно
пред прага ви, та вие презглава
да тичате към своите домове,
като ведра да търсите дъната
на кладенците си, да шумолите
под сламата на своите обори,
във ракли да се криете като
заложен предмети, да се врете
с прасетата във кочини и дупки
и да треперите, когато, чули —
вий, галите! — петел да кукуригне,
го взимайте за глас на англичанин —
как мислите, че таз ръка сега
ще е отслабнала? Как не! Крал Джон
като орел над своите орлета
кръжи, готов да разтерзае, който
посегнал би към неговия трон!...
А вий, бунтовници неблагодарни,
нероновци, утробата разпрали
на своята майка-Англия^[35], във срам

ще се червите при вида на своите
жени и дъщери, които крачат
след барабана — същи амазонки^[36], —
игли и напръстници заменили
със копия и бойни ръкавици,
а нежен женски дух — с войнишка ярост!

ДОФИНЪТ

Достатъчно се перчи! Във хвалбите
си по-добър от нас. Върви си с мир —
не можем да пилеем ценно време
с дърдорковци!

ПАНДУЛФ

Послушайте ме, принце!

БАСТАРДЪТ

Не, мен дослушайте!

ДОФИНЪТ

Не ща да слушам!...
Да бият барабаните и нека
езикът на войната защити
законното ни право да сме тук!

БАСТАРДЪТ

Да, барабаните ви ще крещят,
когато наредите да ги бият,
ала и вий, когато ви набием,
така ще закрещите! Запомнете,
когато първият ви барабан
пробуди ехото, ще му отвърне
по-гръмък барабан съвсем отблизо;
ударите ли втори, гръмко втори
на неговия гръм ще отговори,
потресъл небосвода и надсмял се
на Зевсовия тътен; да, защото —

далеч от туй да вярва на тоз кекав
легат на Рим, когото ви изпрати
по-скоро за забава — тук наблиз
крал Джон ви чака в боева готовност
и върху челото му ви се хили
самата Смърт, доволна, че ще може
да се натъпче с хиляди французи!

ДОФИНЪТ

Добре, приемам позива ви боен!

БАСТАРДЪТ

И зле ще е за теб, бъди спокоен!

Излизат.

[34] „Vive Le Roi!“ (фр.) — „Да живее кралят!“ — термин при игра на карти, означаващ „губя, изгорях“. ↑

[35] „... утробата разпнали... майка-Англия...“ — римският император Нерон (37–68 г. от н.е.) не само убил майка си Агрипина, но и разпрал утробата ѝ. ↑

[36] Амазонки (мит.) — племе на войнствени жени, обитавало според преданието Мала Азия. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Бойно поле.

Шум на битка. Влизат Крал Джон и Хюбърт.

КРАЛ ДЖОН

Е, как е битката?... Приказвай, Хюбърт!

ХЮБЪРТ

Не е добре. А как сте вий, кралю?

КРАЛ ДЖОН

Безсилен. Много дълго ме измъчва
таз треска в мен. Сърцето ми слабее.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Простете, господарю, Фокънбридж,
безстрашният ви родственик, нарежда
веднага да напуснете полето,
като му кажете в коя посока
ще се оттеглите!

КРАЛ ДЖОН

Уведоми го,
че тръгвам към Суинстедското абатство^[37].

ПРАТЕНИКЪТ

Бъдете радостен, защото флотът
със подкрепленията за Дофина
преди три дена е заседнал зле
във Гудуинските пясъци^[38]. Сър Ричард

получи преди малко тази вест.
Французите са в смут и се оттеглят.

КРАЛ ДЖОН

Огньовете на треската, уви,
ми пречат да се радвам на вестта ти...
Да тръгваме! Носилката ми где е?
Отпадам. Пред очите ми тъмнее!...

Излизат.

[37] *Суинстедското абатство* — всъщност въпросното абатство се намирало до град Суинсхед в графство Линкъншир, Североизточна Англия. ↑

[38] *Гудуински пясъци* — плитчини в устието на Темза, където често ставали корабокрушения. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Влизат Солзбъри, Пембрук и Бигот.

СОЛЗБЪРИ

Не мислех, че крал Джон ще има толкова приятели!

ПЕМБРУК

Един последен опит!
Да ободрим французите! Напред!
Загубят ли, загубваме и ние!

СОЛЗБЪРИ

Този кривозачнат дявол Фокънбридж
напук на нас държи полето сам!

ПЕМБРУК

А кралят го напуснал на носилка,
съвсем отпаднал.

Влиза — ранен — Граф Мелюн.

МЕЛЮН

Трябва да говоря
с английските бунтовници...

СОЛЗБЪРИ

По-рано
наричаха ни с други имена!

ПЕМБРУК

Това е граф Мелюн!

СОЛЗБЪРИ

Със смъртна рана!

МЕЛЮН

Английски знатни, бързайте! Сглупихте,
че вдянахте в ухото на метежа
конеца си. Изнизвайте го бързо
и бягайте при своя крал за прошка!
Дофинът е решил, ако надвие
в това сражение, като награда
за вашите усилия да вземе
главите ви! Той лично ни закле
и сам в това закле се пред олтара
в Сент-Едмъндзбъри; същия, пред който
тъй неотдавна дадохме ви клетва
за трайна дружба и безкрайна обич!

СОЛЗБЪРИ

Какво говорите? Не е възможно!

МЕЛЮН

Не виждам ли озъбената Смърт
пред себе си? Не чувствам ли как в мене
последният остатък от живота
се стапя като фигурка от восък
край огъня? Защо ми е да лъжа
сега, когато всякоя лъжа
за мен е безполезна; да ви мамя,
когато тук умирам, а пък Там
едничка истината би могла
да ми дари живот? Отново казвам:
надвие ли във боя днес, Луи
ще е клетвопрестъпник, ако вие
съзрете със очите си зората
на утрешния ден! През тази нощ,

която със валма от димен мрак
обгръща вече огнения шлем
на умореното, болнаво слънце —
изменнически удар ще накаже
измяната, извършена от вас.
Приветствайте във двора на крал Джон
служителя му Хюбърт! Зарад него
и зарад своя дядо англичанин
разкрих ви тази тайна. Във замяна
ще ви помоля да ме отнесете
встрани, далеч от трясъка на боя,
където, сбрал последните си мисли,
да се простя със земния живот
в набожно съзерцание и мир.

СОЛЗБЪРИ

Ний вярваме ти и небето нека
накаже ме, ако не съм възраждан
от този случай, който ни подтиква
обратно да се върнем по следите
на подлото си бягство и подобно
река след наводнение отново —
избистрени от тиня, укротили
стихийния си бяс — да приберем
водите си в руслото на реда
и да достигнем тихо и спокойно
морето на великия крал Джон.
Подпри се на ръката ми, защото
съзирам вече в твоите гледци
предсмъртната уплаха!... Да вървим
и нека се завърнем с бягство ново
към верността на първото си слово!

Излизат, подкрепяйки Мелюн.

ПЕТА СЦЕНА

В лагера на Дофина.

Влиза Дофинът, следван от Свита.

ДОФИНЪТ

Като че ли небесното светило
протакаше нарочно своя залез,
та западът да се черви по-дълго,
когато англичаните позорно
отстъпваха пред нас! А ние, гордо
изпратили след тях ненужен залп,
им пожелахме лека нощ и свихме
разкъсаните свои знамена,
последни господари на полето.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Къде е принцът?

ДОФИНЪТ

Ето го! Разказвай!

ПРАТЕНИКЪТ

Ранен във боя, граф Мелюн издъхна.
Преди смъртта си той е разговарял
с английските метежници и те
са ви напуснали! Освен туй флотът
със подкрепленията, на които
разчитахте тъй много, е потънал
при Гудуинските пясъци!

ДОФИНЪТ

Ах, дявол!

Проклет да си за тези новини!
Не мислех, че ще бъда тази вечер
така печален, както съм сега,
след твоите думи!... Кой ни съобщи,
че кралят им побягнал час преди
препъващият мрак да разтърве
войските ни?

ПРАТЕНИКЪТ

Не зная кой е бил,
но казал ви е истината, принце.

ДОФИНЪТ

Добре! Нащрек бъдете, зорко бдете,
а утре аз, преди зори на крак,
ще си опитам щастието пак!

Излизат.

ШЕСТА СЦЕНА

Край Суинстедското абатство.

Влизат — от разни страни — Бастардът и Хюбърт.

ХЮБЪРТ

Хей, кой е там? Кажу ми или ще стрелям!

БАСТАРДЪТ

Приятел! Ти с кого си? Отговаряй!

ХЮБЪРТ

Със англичаните.

БАСТАРДЪТ

Къде отиваш?

ХЮБЪРТ

Какво ти влиза в работата? Виж го!
Аз питам ли те ти къде отиваш?

БАСТАРДЪТ

Не си ли Хюбърт?

ХЮБЪРТ

Точно ме улучи.
Понеже ме познаваш по гласа,
навярно си наистина приятел.
Но кой си?

БАСТАРДЪТ

Който щеш, но ще се радвам,
ако приемеш, че съм малко свързан
с Плантадженетовци.

ХЮБЪРТ

О, злобна памет,
нощта и ти покрихте ме със срам!
Началнико, простете на слуха ми,
загдето в тъмното не долови
познатите извивки на гласа ви!

БАСТАРДЪТ

Без много комплименти! Какво ново?

ХЮБЪРТ

Вас тъкмо дирех в тази мрачна нощ...

БАСТАРДЪТ

Тогава какво чакаш? Новините!

ХЮБЪРТ

О, те като нощта са мрачни, черни,
зловещи, безнадеждни и ужасни!

БАСТАРДЪТ

Почни със най-ужасната от тях!
Не съм жена и няма да припадна.

ХЮБЪРТ

Един монах изглежда е отровил
нещастния ни крал. Когато тръгвах,
той с труд говореше и аз избързах
да ви намеря и предизвестя
за станалото, тъй че по-спокойно —
отколкото ако не сте подготвен —
да срещнете възможната беда.

БАСТАРДЪТ

Какво е ял? Кой вкуси от храната?

ХЮБЪРТ

Монахът, кой! Самият отровител!
И след това коремът му се пръсна!
Но Негово Величество говори
и може би...

БАСТАРДЪТ

Кого остави с него?

ХЮБЪРТ

Не знаете ли? Лордовете пак
се върнаха към своя господар.
Доведоха със себе си принц Хенри
и кралят им прости великодушно
по негово застъпничество. Тъй че
сега са всички те около него.

БАСТАРДЪТ

Възпри гнева си, всемогъщи Боже!
Недей изпитва крехките ни сили
над техните възможности! Знай, Хюбърт,
че половината от моите хора
издавиха се в прилива таз нощ,
когато преминавахме с войската
разливите на Линкън^[39]. Аз самият
дължа спасението си на своя
отличен кон. Но да вървим при краля!
Боя се, че не ще го сваря жив!

Излизат.

^[39] „... разливите на Линкън...“ — става дума за заливаните при прилив низини в устието на река Уелънд между графствата Линкъншир и Норфък. ↑

СЕДМА СЦЕНА

В овощната градина на Суинстедското абатство.

Влизат Принц Хенри, Солзбъри и Бигот.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ах, късно е! Кръвта му се разлага
със всеки миг, а бистрият му мозък,
във който според някои живее
човешката душа, предсказва ясно
с несвързания ход на свойте мисли
завършека на тленното във него!

Влиза Пембрук.

ПЕМБРУК

Нещастният ви татко, драги принце,
говори още и дори изказа
надеждата, че тука, на открито,
могла би болката му да утихне.

ПРИНЦ ХЕНРИ

По-бързо пренесете го под тези
овошки свежи! Буйствува ли още?

ПЕМБРУК

Не толкова. Дори си пее нещо.

Излиза.

ПРИНЦ ХЕНРИ

О, странности на болестта! Към края
като че ли страданията почват

по-слабо да се чувствуват: Смъртта,
превзела външните ни бастиони,
откъсва ги от нашия контрол,
за да нападне разума и хвърли
в атака срещу него legionи
видения, които в тази бясна
обсада на последната ни крепост
се блъскат и избиват помежду си.
Не е ли чудно туй: смъртта да пее!
О, аз съм пилето на този болен,
умиращ лебед, който, сам напяващ
печалния си погребален химн,
със цевите на тленния си орган
изпраща своите душа и тяло
към вечния покой!

СОЛЗЪРИ

Достойни принце,
бъдете мъж, защото вий роден сте
да придадете форма и порядък
на хаоса, оставен от баща ви!

Крал Джон бива внесен на носилка.

КРАЛ ДЖОН

Тук има за душата ми простор
да излети по-лесно. Там не щеше
да мине през прозорци и врати.
Такъв ужасен летен зной гори ме,
че всичко в мен разпада се на прах!
Като че ли изписан съм с перо
на пергамент и, до свещта забравен,
се гърча и смалявам!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как сте, сър?

КРАЛ ДЖОН

Отровен — как! Отровен, изоставен,
захвърлен нейде! Ни един от вас
не ще на зимата да заповяда
в корема ми да мушне ледни пръсти;
да каже на реките в мойто кралство
да плиснат хлад през жарката ми плът;
да повели на северния вятър
слепените ми устни да целуне
със хладен дъх! Аз искам толкоз малко:
студ само! А пък вий, неблагодарни,
отказвате ми таз нищожна милост!

ПРИНЦ ХЕНРИ

О, ако имаха целебна мощ
сълзите ми!

КРАЛ ДЖОН

Солени са и парят!
Във мен е ад, а подлата отрова
е дяволът, поставен да измъчва
навеки прокълнатата ми кръв!

Влиза Бастардът.

БАСТАРДЪТ

Ваше величество, без дъх останах
от бързане и порив да ви видя!

КРАЛ ДЖОН

О, племеннико, ти пристигаш само
за да склопиш очите ми след миг.
В сърцето ми възетата, които
обтягаха платната на живота,
висят овъглени. Едно-едничко

държи ме още, тънко като косъм,
за да изслушам твоите новини,
подир което туй пред теб ще бъде
пръст, куха форма, от която вече
са литнали величие и власт.

БАСТАРДЪТ

Дофинът не след много ще е тук
и как ще го посрещна, Господ знае,
защото тази нощ, като прехвърлях
войската си на уж по-сгодно място,
в разливите нечакана вълна
погълна половината ми хора...

Крал Джон умира.

СОЛЗБЪРИ

Говорите за смърт в ухо на мъртъв!...
О, Господи!... О, бедни господарю!
Мой крал до преди миг, а пък сега...

ПРИНЦ ХЕНРИ

И мен очаква неговата участ.
Напразни са надежди, гордост, лъст,
щом туй, доскоро крал, сега е пръст!

БАСТАРДЪТ

Напусна ни! Ала и аз оставам
тук не за дълго: само да изпълня
дълга си на мъстител. След това
душата ми ще дойде да ти служи
там горе, както тука досега!...
Звезди, завърнали се в своите сфери,
къде са силите ви^[40]? Докажете,
че вече верни сте на своята клетва
и тръгвайте със мене, да отхвърлим

разрухата и вечния позор
далече от безсилните врати
на нашата разклатена държава!
Да удряме, ако не щем да бъдем
ударени сами! Дофинът вече
развява своето знаме под носа ни!

СОЛЗБЪРИ

Ний знаем, виждам, повече от тебе.
Сега тук вътре кардинал Пандулф
полегнал е за отдих. Преди малко
тъй върна се от разговор с Дофина
и ни донесе толкоз приемливи
за нашето достойнство и престиж
условия за мир, че на войната
веднага може да се сложи край.

БАСТАРДЪТ

Тоз край ще дойде още по веднага,
покажем ли дебелията тояга!

СОЛЗБЪРИ

Не е така. Той вече към брега
е пратил част от своите обози
и интересите си в спора с нас
е поверил на кардинала, тъй че,
ако съгласен сте, то вий и аз
и още някои, във среща с него,
за обща радост можем да приключим
въпроса още днеска след обяд.

БАСТАРДЪТ

Да бъде тъй! Вий, принце, с неколцина,
за срещата не тъй необходими,
ще придружите тленните останки
на краля ни до вечния му дом.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Той искаше да спи във Уустър^[41].

БАСТАРДЪТ

Значи

ще го положим там. И нека, принце,
наследствените власт и кралска слава
над таз страна се въплътят щастливо
във вашата особа, пред която,
смирено коленичил, обещавам
васалска вярност и покорна служба!

СОЛЗБЪРИ

И нашата привързаност вземете —
докрай неопетнена ще е тя!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сърцето ми не знае как без сълзи
да ви изкаже своята благодарност!

БАСТАРДЪТ

Да изплатим на мъката си само
дължимата ѝ дан, защото вече
сме доста предплатили в скръб и горест.
Таз наша Англия не е лежала
(и няма да лежи!) под чужди крак
освен когато първа тя сама
се е ранявала. А днеска, вижте,
князете ѝ се върнаха към нея.
Сега и трите края на света
да тръгнат против нас — разгром ги чака.
Щом вярна спрямо себе си остава,
пребъде ще английската държава!

Излизат.

[40] „Звезди... къде са силите ви?“ — според средновековната наука подвижните звезди били прикрепени към кристални сфери, които се въртели. Освен това звездите имали сила да влияят върху хората. За тези сфери и сили става дума в това обръщение към феодалите звезди, въртящи се около слънцето крал. ↑

[41] Уустър — град в Западна Англия с известна катедрала. ↑

РИЧАРД ІІ^[1]

[0] Оригинаалното заглавие на пиесата е „*The Tragedy of King Richard the Second*“ — „Трагедия за крал Ричард Втори“. Повечето от действащите в нея лица са исторически: Ричард II — царувал от 1377 до 1399 г. — бил син на Уелския принц Едуард (който се прочул с победите си над французите и за цвета на доспехите си бил наречен Черния принц, но умрял преди баща си Едуард III и изобщо не възлязъл на трона).

Едмънд Ленгли (дук Йорк) и Джон Гонт (дук Ланкастър) били също синове на Едуард III и чичовци на Ричард. Докато последният бил малолетен, регентът Джон Гонт възглавявал партията на едрите феодали и се стремял към властта. Неговият син Хенри Херфорд (наречен Болинбрук по името на замъка, в който се родил) успял да детронира Ричард и станал крал на Англия под името Хенри IV.

Томас Моубри (дук Норфък) бил един от могъщите феодали на времето. Той съзаклятничил срещу краля с Йорк, Болинбрук и един трети негов чичо, Томас Уудсток (дук Глостър), но после разкрил заговора пред Ричард, който наредил дук Глостър да бъде убит.

Образът на кралица Изабела е създаден от Шекспир — когато Ричард бил свален от трона, неговата втора жена, френската принцеса, за която става дума в пиесата, била на десет години. ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КРАЛ РИЧАРД II

ЕДМЪНД, ДУК ЙОРК, ДЖОН ГОНТ, ДУК ЛАНКАСТЪР —
чичовци на Ричард

ХЕНРИ БОЛИНБРУК, после крал Хенри IV — син на Джон
Гонт

ДУК ОМЪРЛ — син на дук Йорк

ТОМАС МОУБРИ — дук Норфък

ГРАФ СОЛЗБЪРИ

ГРАФ БАРКЛИ

СЪР ДЖОН БУШИ

СЪР УИЛЯМ БАГОТ, СЪР ХЕНРИ ГРИЙН — фаворити на
Ричард

ГРАФ НОРТЪМБЪРЛАНД

ХАРИ ПЪРСИ — негов син

ЛОРД РОС

ЛОРД УИЛОБИ

КАРЛАЙЛСКИЯТ ЕПИСКОП

УЕСТМИНСТЪРСКИЯТ АБАТ

СЪР СТИВЪН СКРУП

ЛОРД ФИЦУОТЪР

ДУК СЪРИ

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

СЪР ПИРС ОТ ЕКСТЪН

КАПИТАН на уелския отряд

КРАЛИЦА ИЗАБЕЛА — втора жена на Ричард

ДУКЕСА ГЛОСТЪР — вдовица на брата на дук Йорк и на дук
Ланкастър

ДУКЕСА ЙОРК

ДВЕ ПРИДВОРНИ ДАМИ на Кралицата

ГРАДИНАР

ДВАМА ПОМОЩНИЦИ на градинаря

КОНЯР на Ричард

ТЪМНИЧАР

Глашатаи, Слуги, Убийци, Войници и други

Място на действието: Англия и Уелс

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Кралският дворец в Уиндзор.

Влизат Крал Ричард, Джон Гонт, Лорд-маршалът, други Благородници и Свита.

РИЧАРД

Почтени Гонт, наш стари Ланкастър,
доведе ли по силата на своя
васалски дълг сина си Хенри Херфорд,
за да докаже правото на своето
предизвикателство към Томас Моубри,
дук Норфък, за което не можахме
преди да отделим свободно време.

ГОНТ

Да, господарю.

РИЧАРД

Кажете ми още, схвана ли дали
напада го, от стара злоба воден,
или като достоен наш васал,
открил за дука улики в измяна?

ГОНТ

Доколкото успях да го пресея,
не го е сторил от стаена злост,
а е съзрял у дука злоумисъл,
прицелена във вашата особа.

РИЧАРД

Тогава призовете ги да дойдат
и обвинител срещу обвиняем,
лице в лице, с намръщени чела,
свободно да ги чуем да говорят.

И двамата са, знаем, с огнен нрав,
прибързани и глухи в своя гняв.

Влизат Хенри Болинбрук и Томас Моубри.

БОЛИНБРУК

Желая наниз от щастливи дни
на светлия ни крал и повелител!

МОУБРИ

Един от друг по-радостни, додето
небето, завидяло на земята
за щастieto й, не украси
със вечна титла вашата корона!

РИЧАРД

Благодарим на двама ви, макар че
единият притворно ни ласкае,
понеже тук пред нас ви е довело
взаимно обвинение в измяна.
Кажи да чуем, братовчеде Херфорд:
какво твърдиш за Норфъкския дук?

БОЛИНБРУК

Най-първо заявявам пред небето,
че в ролята на обвинител тук съм,
защото, движен от васалска обич,
милея за безценния си крал,
а не под натиска на низка злоба.
Сега на теб ще кажа, Томас Моубри,
и запомни го, тъй като с туй тяло
ще го докажа тука, на земята,
или душата ми ще отговаря
за него на небето: ти, дук Норфък,
предател си и клетвонарушител!
Роден високо, за да си такъв,

ти твърде низък си, за да живееш,
защото, щом е сводът най-прозрачен,
изглежда облакът най-чер и мрачен!
Предател си, повтарям ти отново
и в гърлото ти втикнал това слово,
аз моля своя крал да пожелае
да му докажа, че това така е!

МОУБРИ

По хладните ми думи не съдете
за моя жар. Не е туй женска свада —
плющенето на бързите езици
не ще реши въпроса между нас:
преди това ще трябва да изстине
кръвта на по-горещия. Но аз
все пак не съм чак толкоз търпелив,
че, стиснал устни, да не кажа нищо.
Възпира ме дълбоката ми почит
към вас, кралю, юздите да отпусна
на волната си реч, която бързо
би върнала в гръкляна на тогова —
и с двойна сила! — думата „предател“.
Но въпреки че има кралска кръв
и сродник е на моя господар,
аз предизвиквам го и го заплювам,
наричам го клеветник и страхливец
и бих доказал, че такъв е, в бой
с каквито ще предимства, ако трябва
до ледените Алпи да го гоня
или до друг необитаем кът,
където крак английски не е стъпвал;
а дотогаз тоз меч да защити
васалската ми вяност и лоялност:
заклевам се в надеждата си в рая,
той лъже от началото до края!

БОЛИНБРУК

Треперко бледен, ето, аз ти хвърлям
залога си^[1], забравил за момента
високата си кръв и родство с краля,
които ти изтъкваш като пречка,
подтикван от пъзливост, не от почит.
Ако страхът оставил ти е сила
от пода да го вдигнеш, наведи се!
Кълна се в него и във всички други
обреди рицарски, че в честен бой
ще потвърдя, което тук ти казах,
и другото, което сам си знаеш!

МОУБРИ

Аз вдигам го. И се заклевам в меча,
на който своето рицарство дължа,
че ще те срещна, в който искаш начин,
на рицарски двубой; и яхнал коня,
от стремето му да не сляза жив,
ако във спора бил съм несправдлив!

РИЧАРД

В какво го обвиняваш, братовчеде?
Ще трябва много, за да ни внушиш
най-лекото съмнение във него.

БОЛИНБРУК

За всичко туй, което ще ви кажа,
живота си залагам: този Моубри
за себе си, като предател низък,
използва осем хилядите нобли^[2],
които бе получил от хазната,
за да плати на вашите войници.
Освен това твърдя и съм готов
да го докажа в бой и тук, и вредом,
догдето стигал е английски поглед,
че всички съзаклятия, кроени
през тези осемнадесет години,

началото си водят все от този
двуличник Моубри. След това твърдя —
и че говоря честно, ще докажа
с цената на безчестната му смърт, —
че той замисли гибелта на Глостър
и неговите врагове надъхал,
предателски отприщи към небето
невинния му дух в потоци кръв,
която кръв от земните недра
като кръвта на Авела^[3] вопие
към мен за правда и сурова казън...
и аз, преди животът ми да свърши —
кълна се в славния си род, — ще бъда
оръдие на Божата присъда!

РИЧАРД

Решителност, високо устремена!
Ти как ще й отвърнеш, Томас Норфък?

МОУБРИ

О, нека моят крал извърне поглед
и бъде глух за миг, додето кажа
на туй петно за неговия род,
как Господу и на добрите люде
омразни са лъжците като него!

РИЧАРД

Очите и слухът ни, Томас Моубри,
са безпристрастни. Даже ако той
би бил не син на брата на баща ни,
а повече: наш брат, наследник наш,
заклеваме се в кралския си жезъл,
пак тази негова роднинска връзка
не би му дала никакво предимство,
не би се отразила ни най-малко
на нашата незнаеща отстъпки
във свойто правосъдие душа.

Еднакви сте пред краля той и ти —
свободно своята правда защити!

МОУБРИ

Тогава аз ти казвам, Болинбрук,
че лъжеш през нечестното си гърло
от дън сърцето си! От тази сума,
която бях получил във Кале,
на кралските войници изплатих
три четвърти, а пък едната четвърт
си удържах със знание на краля
като последна вноска от парите,
които бях похарчил вместо него,
когато трябваше да доведе
кралицата от Франция. Така че
гълтни си първо тази клевета!
За Глостър знай — не съм го аз убил,
но в този случай бе беда за мен,
че измених на своя дълг свещен.
А колкото до вас, дук Ланкастър,
родителю почтени на врага ми,
веднъж кроих смъртта ви — туй е вярно
и то тежи ми още. Но когато
последното причастие приемах,
признал греха си, аз ви исках прошка
и ще ми се да вярвам, че я имам.
В това ми е вината. Всичко друго
родено е от злобата на този
лъжец, подлец и уродлив предател
и аз ще го докажа, като хвърля
в краката му залога си ответен,
за да напиша своята чест и вяност
със най-добрата капка кръв, която
във жилите му има! Господарю,
определете, моля, в близък срок
деня, във който ще ни съди Бог!

РИЧАРД

Тоз жлъчен пристъп, рицари горещи,
без пускане на кръв да изцерим!
Макар не лекар, чуйте ни, понеже
дълбоката вражда дълбоко реже,
а знаем, че във месец сме такъв,
през който зле е да се пуска кръв^[4]!
Така че яростта си усмирете,
простете си и дайте си ръцете!
На помощ, чичо, да ги спрем дотук:
сина си — вий, ний — Норфъкския дук!

ГОНТ (*към Болинбрук*)

На старост миротворството приляга...
Хвърли му ръкавицата веднага!

РИЧАРД

Ти — неговата, Норфък!

ГОНТ

Хари!... Как?
Нима ще трябва да го казвам пак?

РИЧАРД

Хвърли я, Норфък! Подчини се нам!

МОУБРИ

В нозете ти, кралю, се хвърлям сам!
Ти крал си мой, но не и на честта ми.
Не може твойта воля да посрами
онуй, което ще оставя аз
на тоя свят след смъртния си час!
Очернен, опетнен, оклеветен,
аз нямам друг балсам добър за мен
освен кръвта последна на тогова,
убил ме с реч, излъхваща отрова!

РИЧАРД

Търпението кралско има край.
Залога му без бавене ми дай!
Лъвът е по-могъщ от леопарда^[5]!

МОУБРИ

Така е, господарю. Но макар да
е по-могъщ, не може да изтрие
петната му^[6]. Една безценност ние
скъпим най-много в цялата Вселена
и тя зове се: чест неопетнена!
Без нея ний сме пръст със глеч отвънка,
презряна глина под украса тънка.
Гръдта на благородния човек
е десеторно обкован ковчег,
във който той, додето жив е, пази
на своята чест безценните елмази.
Животът ми с честта ми е споен —
без чест останал, свършено е с мен.
Затуй, кралю, аз моля те: със нея
ти дай ми да умра или живея!

РИЧАРД (към Болинбрук)

Тогаз хвърли залога му ти пръв!

БОЛИНБРУК

Да ме опази Бог от грях такъв!
Баща ми с клюмнал гребен да ме види
от този нахалник да търпя обиди?
Преди езикът ми да затръби
за преговори долни, с тез зъби
ще го откъсна сам и ще го плюна,
за негов срам, във подлата муцуна
на този Моубри, от когото няма
съдина за позора по-голяма!

Джон Гонт излиза.

РИЧАРД

На краля се полага не да моли,
а да издава заповеди. Тъй че,
понеже няма как да ви сдобрим,
явете се в деня на свети Ламберт^[7]
под страх от смърт във Ковънтри^[8], където
ще разрешите с меч във битка равна
враждата си, набирала отдавна.
Щом мир не щете, прав ще бъде тоя,
чието майсторство надвие в боя...
Вам, лорд-маршале, и на ваште хора
възлагаме съдийството над спора.

Излиза.

[1] „... залога си...“ — тук и по-надолу става дума за хвърлената рицарска ръкавица. ↑

[2] *Нобли* — нобълът е монета от онова време, на стойност 5–6 шилинга. ↑

[3] *Авел* (библ.) — вторият син на Адам и Ева, убит от злия си брат Каин, защото бил предпочитан от Бога. ↑

[4] „... във месец... да се пуска кръв!“ — според тогавашната медицина имало месеци благоприятни и неблагоприятни за хирургически операции. ↑

[5] „*Лъвът е по-могъщ от леопарда*“ — върху герба на Ричард имало лъв, а върху този на Моубри — леопард. ↑

[6] „... не може да изтрие петната му“ — игрословица, основана върху английската поговорка „Леопардът не мени петната си“ — т.е. не променя нрава си. ↑

[7] „... деня на свети Ламберт...“ — 17 септември. ↑

[8] *Ковънтри* — град в графство Уорикшир, Централна Англия. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Лондон. В дома на Гонт.

Влизат Джон Гонт и Дукеса Глостър.

ГОНТ

За жалост кръвната ми връзка с Уудсток^[9]
по-силно от плача ви ме подтиква
против онез, които го заклаха,
но тъй като ръцете, във които
е наказанието, са тез същи,
които са извършили греха,
да предоставим спора на небето,
което, щом назрее час за туй,
върху престъпниците ще изсипе
разплатата подобно дъжд от жупел.

ДУКЕСАТА

Не те пришпорва значи братско чувство?
Любов не пали старата ти кръв?
Крал Едуард^[10] имаше седмина сина
и ти си, братко Гонт, един от тях.
Вий бяхте седем съда, във които
се пазеше кръвта му, седем ствола,
покарали от неговия корен.
От тези съдове без течност някой
естествено остана, някой друг
отсякоха безжалостните парки^[11],
но моят Глостър, съд с кръвта на Едуард,
бе счупен и безценната му влага
разлята бе без жалост от ръката
на злобната Ненавист! Моят Томас,
разцъфнал ствол от корена на Едуард,
отсечен бе и сочната му шума

увехна, разпиляна по земята
от бравата на грозното Убийство!
Вий имахте една и съща кръв
със него, Гонт, във същото легло,
калп, матрица, лоно, във които
излят бе ти, и моят мъж излят бе,
и въпреки че дишаш и живееш,
и ти убит си в него; тъй че значи
съгласен си баща ти да умре,
доколкото търпиш смъртта на брат си,
в когото той живота си е влял.
Това не е търпение, Джон Гонт,
а отчаяние! Като оставяш
неотмъстена гибелта на брат си,
към себе си ти сам показваш пътя
на грозното Убийство. Туй, което
у простолюдието ний зовем
търпение, за знатните гърди
е подъл страх! Какво да кажа още?
Най-верен начин сам да се опазиш
е в туй да отмъстиш за моя Глостър!

ГОНТ

Във Божите ръце е този спор,
защото Божият наместник тук,
представителят му миропомазан
е причинил смъртта на моя брат.
Ако е сторил грях, небето трябва
да му плати за него по заслуга.
Аз няма никога да вдигна в гняв
ръка срещу небесния посланик.

ДУКЕСАТА

Кому, уви, тогаз да се оплача?

ГОНТ

На Господа, крило за всички слаби.

ДУКЕСАТА

Това и ще направя. Сбогом, Гонт!
Ти в Ковънтри отиваш, за да видиш
как нашият достоен Хари Херфорд
ще срещне в бой ненавистния Моубри.
Дано неправдата над моя Глостър
възседне копието на сина ти
и го насочи право във сърцето
на гнусния палач. Или ако
то в първия им сблъсък не улучи,
грехът на Моубри тъй да натежи
в гърдите му, че със сломен гръбнак
разпененият кон да го отхвърли
и просне пред любимия ни Херфорд,
покрит в позор и хленчещ за пощада!
Прощавай, стари Гонт, до сетен час
ще бъдем спътнички Скръбта и аз!

ГОНТ

Прощавай, сестро! Ковънтри зове ме.
Дано сме радостни във близко време!

ДУКЕСАТА

Две думи още: с тях скръбта отскача
от моето сърце, но не защото
е празна като топка, а от туй, че
е ударът ѝ силен!... Сбогом, Гонт,
прощавам се със теб, преди да почна —
когато горестта ни е голяма,
изливане докрай за нея няма!
Предай привет на брат ми, Едмънд Йорк!
Това е всичко май... Почакай, не,
макар и всичко, миг постой поне —
ще си припомня може би за нещо.
Кажи му... но какво?... Да ми гостува
във замъка ни Плеши^[12]... Но с какво ли

ще го зарадват в него стаи голи,
безлюдни кухни, празни коридори,
в които всеки шепнешком говори;
с какви привети този дом вдовишки
ще срещне госта си освен с въздишки?
Затуй, когато поздравиш го ти,
недей го кани да ни посети!
Печал и скръб освен зад мойте двери
и другаде могъл би да намери,
а аз, на път към своя хладен склеп,
с очи в сълзи, сбогувам се със теб!

Излизат.

[9] *Уудсток* — става дума за Томас Уудсток, дук Глостър. ↑

[10] *Крал Едуард* — става дума за Едуард III — родоначалника на семействата Йорк и Ланкастър, които после ще враждуват помежду си; царувал от 1327 до 1377 г. ↑

[11] *Парки* (мит.) — трите парки били — в римската религия — богини на човешката участ едната предяла нишката на живота, втората я прекарвала през превратностите на съдбата, а третата я прерязвала. ↑

[12] *Плеши* — лятна резиденция на дук Глостър в графство Есекс, Югоизточна Англия. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Арената е Ковънтри.

Влизат Лорд — маршалът и Омърл.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Милорд Омърл, пригответе ли се Херфорд?

ОМЪРЛ

Готов е и гори да влезе в бой.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Дук Норфък, също тъй пламтящ и буен,
очаква само тръбния му призив.

ОМЪРЛ

Тогаз двубоят може да започне
веднага след появата на Краля.

*Тръбен звук. Влизат Крал Ричард, следван от Джон Гонт, Буши, Багот и други. Когато те са
заели местата си, влиза в доспехи Моубри, предшестван от Глашатай.*

РИЧАРД

Запитайте тоз рицар, лорд-маршале,
за неговото име и защо
въоръжен явява се пред нас;
подир което да положи клетва,
че отстоява справедливо дело.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Във името на Бога и на краля,
кажи ни: кой си и защо си тук
въоръжен, с кого и за какво
излизаш да се биеш? Отговаряй

с правдиви думи и да бъдат с теб
небето и безстрашието твое!

МОУБРИ

Аз Томас Моубри съм, Норфъкски дук,
и тук по силата на своята клетва,
която свята е на всеки рицар,
явявам се да защита пред Бога,
пред краля и пред своето потомство
във бой честта си срещу Хари Херфорд,
като докажа тук, че е предател
към моя Бог, към моя крал, към мен.
Правдив съм аз и с мен да е небето!

Тръбен звук. Влиза в доспехи Болинбрук, предшестван от Глашатай.

РИЧАРД

Запитайте тоз рицар, лорд-маршале,
на име кой е и защо дошъл е,
облечен във доспехи за война;
подир което да се закълне,
че отстоява справедливо дело.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Кажете ни: как се казваш и защо
явяваш се на кралската арена,
срещу кого излизаш и какво
е делото, което отстояваш?
Бъди правдив и с теб да е небето!

БОЛИНБРУК

Дук Хари Херфорд, Ланкастър и Дарби
е мойто име. Тук въоръжен
явявам се пред вас, за да докажа
в двубой със Томас Моубри, дук Норфък,
че той е зъл и пакостен предател

към Господ, към крал Ричард и към мен!
Правдив съм аз и с мен да е небето!

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Под страх от смърт, да не посмее никой
да сложи крак във кралската арена,
със изключение на лорд-маршала
и тез, които той е назначил
да ръководят честния двубой!

БОЛИНБРУК

Почтени лорд-маршале, разрешете
ръката, коленичил, да целуна
на своя повелител. Аз и Моубри
като поклонници сме се обrekli
на дълъг, труден и опасен път;
затуй е редно по тържествен начин
да се простим с приятели и близки.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Дук Херфорд, обвиняващ, се сбогува
с Ваше Величество и ви замолва
ръка да му дадете за целувка.

РИЧАРД

Сами ще слезем, за да го прегърнем...
Наш сроднико, бъди щастлив във боя,
доколкото е правотата твоя!
Загинеш ли, макар и нам любим,
ще жалим ний, но няма да мъстим.

БОЛИНБРУК

Не бива знатен да скверни сълзи,
ако такъв противник ме срази!
Като сокол, уверен в клюна свой,
срещу тогова аз ще литна в бой.
Със вас, милорд, си взимам сбогом аз

и с тебе, братовчеде мой Омърл —
макар да става дума тук за смърт,
болник не съм, а бодър, свеж и твърд.
И нека, както на английски пир,
най-сладкото да дойде най-подир:
о, ти, творецо земен на кръвта ми,
чиято храброст, възродена в мойта,
със двойна мощ ме вдига, за да грабна
победата, витаеща над мен,
със своите молитви стори крепък
нагръдника ми и с благословия
върха на мойто копие кали,
та то да влезе в бронята на Моубри
като във восък и прибави слава
към името на стария Джон Гонт
чрез подвига на неговия син!

ГОНТ

Бог правото ти дело да закриля!
По-бърз от мълния бъди във боя
и като гръм зашемети под шлема
главата на врага си. Бъди храбър
и жив излез от този съден ден!

БОЛИНБРУК

Духът на свети Георги да е с мен!

МОУБРИ

Какъвто и да бъде моят жребий,
след този бой, аз, мъртъв или жив,
ще си остана предан на престола,
достоеен, честен и лоялен рицар.
Във никой роб, когато той, отхвърлил
от себе си оковите, е вдишвал
лелеяната дълго златна волност,
не е танцувало в гръдта сърцето
тъй, както моето танцува днес,

когато готви се да отпразнува
двубоя със заклетия си враг!
Кралю велики, перове-събратя,
щастлив съм своя поздрав да ви пратя
усмихнат, сякаш тръгвам на забава:
душата е спокойна, щом е права!

РИЧАРД

На добър час! Достоеен си, личи,
и храброст има в твоите очи!...
Подайте знак да почват, лорд-маршале!

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Вземи си копието, Хари Херфорд,
и който прав е, с него да е Бог!

БОЛИНБРУК

„Амин!“ — отвръщам със надежда твърда.

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

А туй на Томас Норфък отнесете!

ПЪРВИ ГЛАШАТАЙ

Дук Хари Херфорд, Ланкастър и Дарби
стои изправен тук пред своя Бог,
пред краля си и себе си самия,
за да докаже, с риск да бъде сам
изобличен в лъжа, че Томас Моубри,
дук Норфък, е виновен във измяна
към Бога, краля и към него лично,
и затова извиква го на бой!

ВТОРИ ГЛАШАТАЙ

Пред вас е Томас Моубри, дук Норфък,
за да се защити и да докаже,
със риск да бъде уличен в лъжа,
че Хари Херфорд, Ланкастър и Дарби

извършил е предателство към Бога,
към краля и към него. Без да трепне,
изпълнен с дръзновение, той чака
сигнала за започване на боя!

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Сигнал за бой! Противници, напред!

Тръбен звук.

На място! Кралят хвърли своя жезъл!

РИЧАРД

Оръжия и шлемове веднага
да сложат на земята и да седнат
в креслата си!

Към благородниците.

А вий елате с мен!...

Тръбите да тръбят, додето ние
не прогласим върховната си воля.

Продължителен тръбен звук.

Елате и изслушайте какво
решихме ний и нашият съвет:
защото не желаем да се багри
земята на държавата ни с кръв,
която е изхранила сама;
понеже са за взора ни омразни
ужасните междуособни рани,
които братски меч е изорал:
и тъй като сме твърдо убедени,
че само орлокрилата надменност
на вашите честолюбиви мисли
и грозната съперническа злоба
са ви подтикнали да нарушите
съня на кроткия, спокойно дишащ
във люлката на нашата страна
прекрасен мир, така че той, уплашен

от тътена на бойни барабани,
от злия рев на медните тръби,
от оглушителния звън на брони,
побягнал, току-виж, и ни оставил
да газим до колене в братска кръв —
заради всичко туй ний двама вас
прогонваме от своите земи.
Под страх от смърт, теб, племеннико Херфорд,
осъждаме, додето не родят
нивята наши десет златни жътви,
да скиташ по чужбина, без да стъпиш
в пределите на нашата държава.

БОЛИНБРУК

Да бъде тъй! В изгнанието мое
ще ме теши, че слънцето едно е
и че лъчът му, който топли вас,
и мен ще грее, гдето да съм аз!

РИЧАРД

За тебе, Норфък, жребий по-суров
отсъдихме, макар и с неохота:
със часове и дни не се измерва
безсрочността на страшния ти срок:
присъдата изгнание навеки
под страх от смърт изричаме за теб.

МОУБРИ

Присъда твърде тежка, господарю,
която не съм чакал от устата
на ваша милост! По-добра награда —
не раната жестока на това
да ме прокудите без дом и стряха —
заслужил съм от вашата десница!
Ще трябва да забравя своя роден
английски говор, който уча вече
четирдесет години, и за мен

езикът във устата ми ще бъде
виола, за която няма лък,
безструнна арфа, сладък инструмент,
заклучен във калъф или попаднал
в ръцете на неук и неумеещ
от него да изтръгне нежен звук.
Зад зъбите и устните ми вие
езика ми затваряте, кралю,
като престъпник зад решетка двойна
и давате му за пазач жесток
невежеството чуждо. Вече стар съм
след дойка първи думи да повтарям,
в училище тепърва да постъпвам —
а по е лош от смърт чрез остър меч
живот с език, лишен от родна реч!

РИЧАРД

Напразна твойта трогваща молба е —
присъдата ни връщане не знае.

МОУБРИ

Тогаз, оставил светъл роден бряг,
потъвам в сенките на вечен мрак!

Тръгва да излиза.

РИЧАРД

Върни се тук! Преди да тръгнеш, трябва
един обет да вземеш за из път!...
Ръцете си, изгнаници, сложете
на кралския ни меч и дайте клетва
във своя дълг към Бога — тъй като
към нас дългът ви е изгнан със вас, —
че няма във изгнание ръка
да си подавате за мир и дружба,
че няма да си виждате лицата,

ни пишете, ни дирийте възможност
да усмириете смръщената буря
на досегашната ви неприязън,
сами или със други да кроите
враждебни сговори против властта ни,
народа ни и нашата държава!

БОЛИНБРУК

Заклевам се!

МОУБРИ

Аз също!

БОЛИНБРУК

Чуй ме, Норфък!

Съветвам те, макар твой враг — защото
ако не беше ни попречил кралят,
душата на единия от нас
летяла би във въздуха сега,
прокудена от тленната му плът,
тъй както тази съща плът сега е
прокудена от родния си край —
признай измяната си! Път те чака.
Хвърли от своя гръб, преди да тръгнеш,
товара на виновната си съвест!

МОУБРИ

Не, Болинбрук, ако съм аз изменник,
да бъде името ми заличено
от книгата на живите и, както
оттука съм прокуден, тъй да бъда
и от небето! Но какво си ти,
добре го знаем Господ, ти и аз
и страх ме е, че твърде скоро кралят
ще се разкае, че не ми е вярвал!
Прощавай, господарю! Вече няма
опасност да загубя пътя свой —

освен към къщи, вред ще бъде той!

Излиза.

РИЧАРД

Мой стари чичо Гонт, в огледалата
на твоите очи съзирам ясно
сърцето ти във скръб. Ликът ти блед
със четири години съкращава
престоя на сина ти във чужбина.

Към Болинбрук.

Шест зими разтопят ли своя сняг,
върни се вкъщи си, на всички драг!

БОЛИНБРУК

Със четири по-малко? Господарю,
лета и зими литват като миг
с едничък звук на кралския език!

ГОНТ

Благодаря на своя крал, загдето
заради мене срока на сина ми
скъсява с цели четири години,
но слабо ме съгрява туй, защото
преди оставащите шест години
да са сменили своите луни,
мъждукащият ми светилник, зная,
ще изхаби маслото си до края
и непризнаваща молби и речи,
Безоката Оназ ще ми попречи,
обвила ме във вечния си мрак,
лика на своя син да зърна пак!

РИЧАРД

Какво говориш? Век ти давам още!

ГОНТ

Уви, в това безсилна твойта мощ е:
ти моите нощи можеш да крадеш,
но не една зора да ми дадеш;
да врязваш нови бръчки в мойто чело,
но не да спреш упорното им дело;
смъртта ми да решиш с едничко слово,
но не живот да ми дадеш отново!

РИЧАРД

Синът ти бе осъден от съвет,
във който взе участие и ти —
защо сега се мръщиш ми е чудно.

ГОНТ

Понявга вкусното се смила трудно.
Запитахте вий съдника студен —
да бяхте питали бащата в мен!
Мой син ако не беше — вижда Бог! —
аз нямаше да бъда толкоз строг,
ала от страх, пристрастен да не бъда,
сразих се сам със своята присъда.
А как слухтах от вас да чуя слово,
че съдя своята родна кръв сурово,
ала езика ми не спряхте вие,
живота ми навеки да убие!

РИЧАРД

Прости се с него! Сбогом, Болинбрук!
За шест години си изгнан оттук!

Тръбен звук. Излиза, следван от Свитата си.

ОМЪРЛ

Прощавай, братовчеде! И пиши ни,
отгдето и да си, през тези години!

ЛОРД-МАРШАЛЪТ

Не се сбогувам. С вас ще съм, додето
изпречи се пред коня ми морето.

ГОНТ

За друго ли пестиш речта си, сине,
та ням стоиш, когато те изпращат?

БОЛИНБРУК

Не я пестя, но е оскъдна тя,
когато трябват ми безчетни думи,
за да излея цялата си скръб!

ГОНТ

О, твойта ще е временна раздяла!

БОЛИНБРУК

Да, време на раздяла с радостта!

ГОНТ

Шест зими, сине, преминават бързо.

БОЛИНБРУК

Когато сме щастливи. Но в скръбта
е всеки ден по десет умножен!

ГОНТ

Ти казвай си: „Пътувам за забава!“

БОЛИНБРУК

Сърцето ми принудата ще знае
и ще въздъхва, чуло таз лъжа!

ГОНТ

Представяй си, че морният ти път е
чер плат, на който като драгоценност

ще блесне твойто връщане сред нас!

БОЛИНБРУК

По-скоро всяка крачка в този път
ще ми припомня колко съм далече
от своите драгоценности най-мили.
И няма ли, с години сбирал опит
във работилницата на Скръбта,
да се похваля със това накрая,
че от чирак съм станал неин калфа?

ГОНТ

Разумният човек намира пристан
навсякъде под Божието слънце.
Вземи съвет от неизбежността —
учител като нея втори няма.
Кажи си, че ти краля си прокудил,
а не той — теб. Скръбта по-тежка става,
усети ли, че носим я нетвърдо.
Внуши си, че не си изгнан от краля,
а пратен си от мен да дириш чест;
или си представи, че чумен облак
надвиснал е над нас и ти си тръгнал
да търсиш другаде по-ведър климат;
предположи, че всичко туй, което
обичаш и скъпиш, е там, където
отиваш, не отдето си поел;
да бъдат птичките за теб свирачи,
тревата — под застлан на бална зала,
цветята в пътя ти — прекрасни дами,
а стъпките ти — лек приятен танц;
по-слабо хапе тягостната скръб,
когато с присмех ѝ обърнем гръб!

БОЛИНБРУК

О, кой могъл би жар да носи в шепа,
представяйки си ледния Кавказ;

да притъпи глада си само с мисъл
за пиршество с отбрани ястия;
да легне гол във декемврийска пряспа,
въобразявайки си юлска жега?
Най-лоши рани прави злата скръб,
когато тъп е подият ѝ зъб!

ГОНТ

Ела, не стой така, мой сине мил!
Със твойта младост аз не бих скърбил.

БОЛИНБРУК

Тогава сбогом, Английо безценна,
любима майко и кърмачко моя,
аз още стъпвам върху твойта пръст,
но гдето и да съм, далеч от нея,
с английската си кръв ще се гордея!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кралският дворец.

Влизат — от една врата — Крал Ричард, придружен от Багот и Грийн; а от друга — Омърл.

РИЧАРД

... Да, забелязахме... Омърл, догде изпратихте достойния дук Херфорд?

ОМЪРЛ

С достойния — по ваши думи — дук се разделих, щом стигнахме до пътя.

РИЧАРД

И нека чуем — много ли сълзи проляхте там?

ОМЪРЛ

Аз — ни една, ей Богу!

Североизточният вятър само, задухал във очите ми, измамно изстиска малко влага за украса на кухата раздяла между нас.

РИЧАРД

Какво ви каза братовчед ни?

ОМЪРЛ

„Сбогом!“

И тъй като сърцето ми отказа да оскверни с неискреност туй слово, престорих се на тъй убит от мъка, че всичките ми думи да изглеждат заровени във гроба на скръбта.

Ей Богу, ако с думичката „сбогом“
могъл бих да множа и удължавам
годините на краткия му срок,
аз бих му дал цял том с такива „сбогом“,
но тази мощ те нямаха и той
от мене не получи ни една.

РИЧАРД

Той, братовчеде, наш е братовчед,
но е съмнително дали когато
се върне от изгнание, ще иска
да види своите родственици тук.
Ний лично — и със нас Грийн, Багот, Буши —
го наблюдавахме как без достойнство
се мазнеше на простата тълпа,
за да се вмъкне в нейното сърце,
слугите как обслужваше с усмивки,
как майсторски за майсторите прости
играеше смиреност пред съдбата,
стремейки се в изгнание да вземе
със себе си и тяхната любов.
Пред продавачка някаква на стриди
отложи шапка; двама каруцари
му пожелаха Господ да е с него
и той така с поклон им отговори:
„Благодаря ви, драги ми земляци!“,
като че ли в очите на народа
бе наш наследник, бъдещ господар!

ГРИЙН

Далеч от нас е той и нека бъдат
и мислите ви по-далеч от него!
Ирландският метеж на дневен ред е
и иска, господарю, спешни мерки,
защото всеки ден пропуснат носи
за него полза, а за нас вреда.

РИЧАРД

Ще поведем войската ние лично
и тъй като разкошният ни двор
и кралската ни щедрост са донейде
пооблекчили нашата хазна,
ще трябва своето кралство да дадем
в изполица, та с дохода от него
да срещнем нуждите на таз война;
а ако туй не стигне, ще дадем
на своите наместници права
чрез полици на бяло да облагат
заможните в страната с тежки суми,
които ще ни пращат там, защото
ще тръгнем за Ирландия веднага.

Влиза Буши.

Какво ни носиш, Буши?

БУШИ

Господарю,
Джон Гонт е пратил да ви съобщят,
че неочаквано е заболял
и много иска да говори с вас.

РИЧАРД

Къде е на легло?

БУШИ

Във Илихауз.

РИЧАРД

Дано успее лекарят му някак
да го натика в гроба час по-скоро!
Сандъците му тежки ще помогнат
да облекчим паричните си нужди.
И тъй на път! Дай Боже, да успеем,
макар и бързали, да закъснеем!

ВСИЧКИ
Амин!

Излизат.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. Илхауз.

Влизат Джон Гонт — болен, Йорк, Нортъмбърланд и Слуги.

ГОНТ

Дали ще дойде кралят, та да мога
с последния си дъх добър съвет
да дам на своеволната му младост?

ЙОРК

Недей прахосва сили — все едно,
съветите не стигат до слуха му.

ГОНТ

Езикът на умиращите можел
като добрата музика да кара
човеците да слушат, тъй съм чувал:
броени думи никой не хаби;
с труд шепнени, в тях правдата тръби
и нашето ухо е по-открито
към който чувства, че е близък краят,
отколкото към младите, които
за своя полза често ни ласкаят;
по-ярко помним него — вече странник —
и туй, което казва той, защото
е сетен звук на флейта, лъч на заник,
последен сладък вкус от пиршеството.
Крал Ричард приживе не ме изслуша,
дано слуха му — гаснейки — отпуша!

ЙОРК

Не, той задръстен е със комплименти —
а пък пред тях и мъдрият е слаб, —

с любовни песни, чийто вреден звук
е винаги подмамвал младостта,
със слухове за италиански моди,
подир които нашата страна,
задъхана, търчи, откак се помни,
в маймунско подражание! Кажи ми,
нима се е родила нейде новост —
макар безвкусна, колкото си щеш! —
която, пусната от услужливци,
да не бръмчи в ушите му след миг?
Разумните напътствия не влизат
в ума му, гдето властвува капризът,
и ти за него не хаби слова —
не ти достига дъх и без това!

ГОНТ

Издъхвайки, усещам, че смъртта
ми вдъхва дарбата на предсказател:
младежкото му буйство ще е кратко,
защото буен огън бързо свършва,
дъждецът трае, а пороят спира,
тоз, който гони коня, капва скоро,
и чаплата Суетност много бързо,
изяла всичко, себе си разкъсва^[13].
Тоз кралски трон, тоз остров скиптроносец,
таз горда твърд, туй жилище на Марса,
тоз земен рай, таз крепост, във която
природата сама ни е укрила
от мор и от войни, тоз свят отделен,
родина на добра порода хора,
тоз ценен камък в сребърния пръстен
на океана, който го предпазва
като защитен вал и ров на крепост
от завистта на другите страни,
тоз край благословен, таз честна пръст,
това велико кралство, тази наша
прекрасна Англия, таз родна майка

и дойка на почитани крале,
прославили се вредом по света
с дела на рицарство и християнство,
чак до упорната Юдея, гдето
е гробът свят на нашия Спасител —
когато си представя, че таз скъпа,
безценна люлка на велики хора
е дадена — о, смъртен срам! — под наем
като чифлик, като стопанство селско!
Таз Англия, която досега
бе обсадена само от морето
и даваше със скалния си бряг
добър отпор на влажния Нептун,
сега е в плен, обвързана позорно
в шумящи свитъци от овча кожа,
напръскани с мастилени петна!
Таз Англия, бленуваща победи,
сама се победи по срамен начин.
Да знам, че с мен издъхнал би тоз срам,
със радост към смъртта бих тръгнал сам!

Влизат Крал Ричард и Кралица Изабела, следвани от Омърл, Рос, Уилоби, Буши, Багот и Грийн.

ЙОРК

Пристига кралят. Мек бъди със него —
седло не носят буйните жребци.

КРАЛИЦАТА

Как чувствате се, чичо Ланкастър?

РИЧАРД

Е, как сме, Гонт? На своя пост все още?

ГОНТ

На пост все още, но изпосталял
от много постене по ваша воля:

за спящата си Англия не спя
и този пост безсънен ме стопи;
отказана ми бе и радостта,
подхранваща бащите — да не виждам
любимия си син, тоз втори пост
ме смъкна още повече, кралю;
а моите мъки, те не знаят пост
и аз, от изпитания изпит,
от ядове изяден, се страхувам,
че този мой вързоп от кости жалък
за гроба ми ще бъде постен зальк.

РИЧАРД

Болник тъй леко думи да плете?

ГОНТ

Над мойта скръб си правят глуми те —
от теб я имам аз и се старая
да я прикривам, за да те лаская.

РИЧАРД

Един умиращ да ласкае здрав?

ГОНТ

Най-често е обратно, тук си прав.

РИЧАРД

Защо тогаз ти мене ще ласкаеш?

ГОНТ

Защото си умиращ, без да знаеш.

РИЧАРД

Аз здрав съм, а теб виждам, че си зле.

ГОНТ

Пък аз зле виждам теб, и в двоен смисъл:

зле виждам те, и виждам те, че зле си.
Страната ти е твоят смъртно ложе,
в което ти лежиш със болно име,
свещеното си тяло поверил
на тези точно лекари, които
са го направили да заболее.
Безброй ласкатели са се вгнездили
във твоята корона, чийто обръч
е колкото главата ти, но кара
да страда тежко цялата страна.
О, ако твоят дядо би могъл
с око на прорицател да прозре,
че неговият внук ще носи гибел
на синовете му, за да държи
далеч от тебе бъдещия срам,
от трона би те смъкнал, преди още
да си го обладал, та, обладан
от злите духове, до туй да стигнеш,
че днеска да се смъкваш сам от него!
Да беше ти владетел на света,
пак срамно би било да отдадеш
страната си в аренда, а когато
на тоя свят владееш само нея,
свръхсрам за теб е да я срамиш тъй!
Не си ти крал на Англия, а неин
владелец само, чифликчия, който
е подчинен на нейните закони
и сам...

РИЧАРД

Умопобъркал се старик,
с предлога, че самият си във треска,
ти дръзваш с вледеняващи заплахи
да правиш бледи кралските ми бузи,
като изгонваш гневната ми кръв
от нейните владения! Кълна се
във кралската си власт, ако не беше

брат на сина на славния ни Едуард,
езикът ти, сечащ с такава смелост,
главата ти да е отсякъл вече
от тези непочтителни плещи!

ГОНТ

Не ме щади, о, сине млад на Едуард,
затуй че на баща му Едуард син съм!
Като новоизлюпен пеликан
кръвта на своя род ти пил си вече^[14],
и брат ми, простодушният ни Глостър,
могъл би да свидетелства, че никак
не чувстваш угризения, когато
ти трябва малко Едуардова кръв;
така че помогни на болестта ми
и, както прави Времето с косата,
срежи един цветец, отдавна сух!
Дорде си жив, да те покрива срам,
а след това да става по-голям! —
това за теб е моята прокоба...
Носете ме в леглото... после в гроба —
живота да обичат тез, които
живеят във спокойствие честито!

Излиза заедно с Нортъмбърланд и Слугите си.

РИЧАРД

И в гроба да отидат тези, дето
живеят с дърта злоба във сърцето!

ЙОРК

Отдайте думите му, господарю,
на възрастта и тежката му болест —
той, колкото и Херфордският дук,
обича ви... да беше дукът тук!

РИЧАРД

Да, толкоз! Но и аз — не го отричам —
ей Богу, също толкоз ги обичам!

Влиза отново Нортъмбърланд.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Кралю, старикът Гонт те поздравява.

РИЧАРД

Какво говори?

НОРТЪМБЪРЛАНД

Нищо не говори.
Живот и думи той похарчи вече
и срокът му на таз земя изтече.

ЙОРК

И Йорк мечтае за такъв банкрут,
поставящ край на всеки смут и труд.

РИЧАРД

От клона пада, щом е зрял плодът.
Той стигна вече, нас ни чака път.
Достатъчно за туй. Сега да видим
въпроса за ирландската война:
ний трябва да изтребим тези груби
и чорлави бунтовници, които
живеят там, където нямат достъп
останалите ядовити твари^[15];
и тъй като за туй голямо дело
ще трябват средства, в полза на хазната
иземаме пари, сребро, посуда
и движимости, собственост до днеска
на нашия покоен чичо Гонт!

ЙОРК

И докога дългът ми ще ме кара
да нося на неправдите товара?
Погуби Глостър и прокуди Херфорд,
обиди Гонт и ощети безброй
английски граждани, осуети
женитбата на бедния ни Хари,
мен хвърли във немилост — и туй всичко
не ме накара ни веднъж във гняв
да свъся вежди, ни веднъж да смръщя
пред теб лице, могъщи господарю!
Най-малкият съм аз от синовете
на славния ни Едуард, а баща ти
бе негов първенец и уелски принц:
не помня, в бой, по-гневен, страшен лъв,
не помня, в мир, по-нежен, кротък агнец
от този млад, чудесен благородник!
Лика му имаш — точно тъй баща ти
изглеждаше на твоите години,
но той чумереше се на вразите,
а не на свойте; в битка бе спечелил,
каквото харчеше, а не хабеше
спечеленото в битки от баща му;
ръката му, от кръв роднинска чиста,
бе в кръв от враговете на рода му.
О, Ричарде, граф Йорк е твърде много
замаян от скръбта си, инак той
едва ли би сравнявал тебе с него!

РИЧАРД

Какво ви става, чичо?

ЙОРК

О, кралю,
простете ми — защото, ако не,
ще мина и без прошка и дори
ще бъде по-добре, ако я нямам! —

вий искате да вземете имота
и ленните права на Хари Херфорд.
Защо? Нима не беше предан Гонт?
Или синът му Хари не е честен?
Нима е недостоеен Гонт да има
след себе си наследник? Или син му
е недостоеен да го наследи?
Зачеркнете ли правото на Херфорд,
зачеркват безчетни, осветени
от времето права и грамоти.
След „днес“ тогава няма да е „утре“,
вий няма да сте вий! Защото как,
не пак ли по наследство вий сте крал
И ако вие, казвам ви пред Бога,
си присвоите — да не дава Бог! —
законните права на Хари Херфорд
и отмените своето писмо,
което разрешава на сина
чрез пълномощници да придобие
земите на баща си, и с това
сам скъсате васалската му клетва,
добре помнете, хиляди беди
навличате си, хиляди сърца
отблъсват от себе си! И даже
подтикват и моята лоялност
към мисъл, немислима за честта ми!

РИЧАРД

Мислете я! Тя няма да ни сплаши!
Имотите на Гонт ще станат наши!

ЙОРК

Без мен ще стават. Да ви пази Бог!
Отивам си, кралю. Не съм пророк,
но в миналото взрян, ви казвам смело:
не чакайте добро от лошо дело!

Излиза.

РИЧАРД

Вий, Буши, съобщете на граф Уилтшир^[16]
да се яви при нас, тук, в Илихауз,
за да извърши нужното. Ний утре
ще тръгнем за Ирландия и мислим,
че за това е вече крайно време.
През нашето отсъствие граф Йорк
ще управлява Англия, понеже
е справедлив и предан на престола.
И тъй, на път!... Засмейте се, мадам,
до утре кратък срок е даден нам!

Тръбен звук. Излизат всички освен Нортъмбърланд, Уилоби и Рос.

НОРТЪМБЪРЛАНД

И тъй, милорди, Ланкастър е мъртъв.

РОС

И все пак жив, защото син му дук е.

УИЛОБИ

По титла, да, но не и по земи.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Би бил, ако се спазеше законът.

РОС

Сърцето ми от бreme ще се пръсне,
преди езикът да го облекчи!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Излей го в реч! Да онемее, който
повтори я, за да ти стори зло!

УИЛОБИ

Ако за Херфорд искаш да говориш,
започвай смело! Жаден съм да чуя,
че някой сторил е добро за него.

РОС

Добро за него нямам как да сторя
освен ако е според вас добро,
че жаля го, загдето бе тъй грозно
ограбен и оставен без наследство.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Кълна се в Бога, срам са тез неправди
над него, принц със кралска кръв, и още
над толкоз благородници на тази
страна във залез! Кралят не е крал,
а жертва на ласкатели и стига
от чиста злоба те да му прошепнат
измислица за някого от нас,
той вяра дава й и всички вкупом
преследва ни до синове и внуци!

РОС

Обложи с тежки данъци народа
и с туй от себе си го отчужди;
глоби и знатните за стари разпри
и тъй и техните сърца загуби!

УИЛОБИ

И всеки ден измисля нов налог,
ту заеми, ту полици на бяло —
къде ги дява всички тез пари!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Не в походи, защото не воюва,
а губи със отстъпки туй, което
предците му спечелили са с меч.

Той харчи повече във мирни дни,
отколкото те — в своите войни!

РОС

Граф Уилтшир взел е кралството в аренда.

УИЛОБИ

Длъжник фалирал имаме за крал!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Крушение и срам висят над него!

РОС

Макар да е обложил всичко живо
за своя поход във Ирландско, трябва
да окраде един злочест изгнаник!

НОРТЪМБЪРЛАНД

И негов родственик! О, долен крал!
Но злият вихър се е разиграл,
а ние, лордове, не дирим завет.
Платната ни раздира той, а ние
загиваме със скръстени ръце!

РОС

Крушението виждаме сега,
когато късно е, защото дълго
търпяхме с вас причините за него.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Не е така, приятели. Аз виждам
във орбитите кухи на смъртта
живота да наднича, но не смея
да споделя със вас добрите вести.

УИЛОБИ

Не, казвай всичко, както ний на теб!

РОС

Не се съмнявай в нас, Нортъмбърланд!
Ний тука сме като един човек
и твойте думи ще са само мисли
на общия ни ум. Така че казвай!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Добре тогаз: получих от Порт Блан,
пристанище в Бретания, вестта,
че Хари Херфорд, Реджиналд, лорд Кобам
(синът на графа Аръндел, наскоро
избягал от дома на Ексетър),
и брат му, бившият архиепископ
на Кентърбъри, а сега изгнаник,
сър Томас Ърпингам, сър Томас Рамстън,
сър Робърт Уотъртън, сър Джон Норбъри
и Франсиз Куойнт, ескуайр^[17], във тоз момент,
натъпкали трихилядна войска
във осем тежки кораба, с които
ги е снабдил бретанският владетел,
към острова ни плават с пълна скорост
и в много кратък срок възнамеряват
да хвърлят котва някъде на север.
Дори могли са вече да са там,
но чакали са кралят да поеме
на запад, към Ирландия. Така че
ако желаят вашите сърца
хомота от врата си да отхвърлим,
злочестия си край да окрилим,
престола му заложен да откупим,
короната му от праха да лъснем
и да направим кралската ни власт
да бъде власт, а не предмет на търг,
след мен тогаз, напред, към Рейвънспърг^[18]!
А ако дух ви липсва и не щете —
печат на устни: аз ще тръгна сам!

РОС

Страхливците раздумвай! На конете!

УИЛОБИ

Преди да сте поели, ще съм там!

Излизат.

[13] „... чаплата... себе си разкъсва“ — морската чапла (cormorant) била по Шекспирово време символ на лакомията и такова поверие съществувало за нея. ↑

[14] „... като новоизлюпен пеликан... пил си вече...“ — съгласно поверието пеликанът понякога, за да изхрани малките си, се наранявал и им давал да пият от собствената си кръв. ↑

[15] „... нямат достъп... ядовити твари...“ — според легендата патронът на Ирландия свети Патрик изгонил от нея всички отровни змии. ↑

[16] Граф Уилтшир — Уилям Скруп, граф Уилтшир, бил ковчежник на кралството по времето на Ричард. ↑

[17] Ескуайр — благородник от ниска степен. ↑

[18] Рейвънспърг — пристанище в Северна Англия. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Летният кралски дворец в Уиндзор.

Влиза Кралица Изабела, придружена от Буши и Багот.

БУШИ

Госпожо, вий сте прекомерно тъжна,
а помним, че разделяйки се с краля,
му дадохте обет да не скърбите
и да поддържате духа си бодър.

КРАЛИЦАТА

Угаждайки на неговата воля,
аз дадох го, но как да го изпълня,
угаждайки на своята наклонност?
А не разбирам по какви причини
ще съм поканила скръбта на гости
освен по таз, че сладкият ми Ричард,
най-скъпият ми гост, ме е напуснал.
Но в тъмната утроба на Фортуна
за мене зрее, чувствам, бъдна скръб,
и мойта глъб душевна тръпне плаха
от нищо, във което има нещо
по-скръбно от разлъката ми с краля.

БУШИ

На всякоя действителна печал
се падат двайсет призрачни, които
приличат й, но истински не са,
защото през кристала на сълзите
окоето на скръбта ни размножава
единния предмет във рой лъжовни.
Като в онез измамливи картини,
които, гледани отпред, са само

разхвърляни петна, но отстрани
добиват образи, и вие също,
мадам, понеже гледате накриво
разлъката със вашия съпруг,
откривате и други освен нея
причини за тъгуване, които,
погледнати в действителност, са сенки
на нещо недействително. Така че
освен отсъствието на съпруга
недейте плака по причина друга.
Такава няма или ако има,
по този начин тя е обяснима.

КРАЛИЦАТА

Така е може би, но нещо в мен
говори друго. Все едно, не мога
да не тъгувам и макар да зная,
че сигурно от нищо правя нещо,
туй нищо с нещо тегне ми зловещо.

БУШИ

Кое то „нещо“ не е нищо друго
освен въображение, мадам.

КРАЛИЦАТА

И нищо по-невярно аз не знам:
въображенията произлизат
от някоя предшественица-скръб,
а с мен не е така и щом не зная
да е дошло от нещо мойто „нищо“,
то може би в туй „нищо“ има нещо...
Когато дойде, ще се разбере,
ала сега не знам какво гнети ме,
скръбта ми си е скръб, но е без име.

Влиза Грийн.

ГРИЙН

Поклон, кралице! Господа, здравейте!
Надявам се, че кралят ни не е
отплавал за Ирландия, госпожо.

КРАЛИЦАТА

Защо „надяваш се“? Не ми е ясно.
Надеждата ни трябва да го иска
отплавал вече: планът му разчита
на бързина. Защо тогаз изказваш
надежда, че не е отплавал още?

ГРИЙН

Защото той е нашата надежда
и, върнал се с войската си, могъл би
да задуши надеждата на злия
предател Болинбрук; понеже той,
сам сложил край на своята присъда,
е слязъл на брега с големи сили
при Рейвънспърг.

КРАЛИЦАТА

Да ни закриля Господ!
Какво говориш?

ГРИЙН

Истината само.
И още нещо: граф Нортъмбърланд,
синът му Пърси, лордовете Рос,
Бомонд и Уилоби със други знатни
са минали на негова страна.

БУШИ

А вий защо не сте ги обявили
метежници и врагове на трона?

ГРИЙН

Направихме го и тогаз граф Уустър
пречупи сенешалския си жезъл^[19]
и със семейство и слуги избяга
при Болинбрук.

КРАЛИЦАТА

Ти, мрачни Грийн, бабуваш на скръбта ми,
а Болинбрук е грозната й рожба.
Чудовище душата ми изхвърли
и ето ме, задъхана родилка,
прибавям скръб към скръб, към мъка — мъка!

БУШИ

Не се отчайвайте, мадам!

КРАЛИЦАТА

Защо?

И кой ще ми попречи? Аз отхвърлям
лъжливата Надежда, тая мила
измамница, лукавка, преструвана,
която тъй мъчително и дълго
поддържа връзката ни със живота,
развързвана тъй нежно от смъртта.

Влиза Йорк.

ГРИЙН

Дук Йорк пристига.

КРАЛИЦАТА

Със загрижен вид,
и стегнал във желязо дряхла шия...
За Бога, утеши ме, скъпи чичо!

ЙОРК

Това би значело да ви излъжа.
Утехата е горе, ний сме долу,
където има само скръб и грижи.
Съпругът ви далеч победи търси,
а загубите търсят го в дома му.
Страната да крепя той мен остави,
едва крепящ се сам на стари кости.
След пиенето иде главоболът
и той ще види колко струват тез,
в които толкоз вярваше до днес!

Влиза Прислужник.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Синът ви беше тръгнал, господарю,
когато стигнах там.

ЙОРК

Така ли? Тръгнал?
Тогава нека всичко тук да тръгне,
нагдето ще! Дворянството е с бунта,
народът засега е безучастен,
но мисля, че и той ще тръгне с Херфорд...
Върви във Плеши при снаха ми Глостър
и й кажи по тебе да ми прати
хиляда фунта. Покажи й туй!

Дава му пръстена си.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Забравих да ви кажа, господарю.
Минавайки край замъка таз сутрин...
но другото ще ви достави болка.

ЙОРК

Какво е то?

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Дукеса Глостър час преди това
се бе поминала.

ЙОРК

О, Боже мой,
какво море от мъка изведнъж
залива таз измъчена земя!
Не знам какво да правя! Бих желал
тогава кралят — без да му изменям —
да беше взел и моята глава
като на брат ми!... Как? До този миг
в Ирландия не е изпратен никой?
Отде да взема средства за войната?
Елате, сестро... племеннице тоест!
Обърках се... Ти бягай до дома,
вземи кола и бързо тук докарай
каквото там оръжие намериш!

Прислужникът излиза.

Набирайте войници, господа,
и то по-бързо! Ако зная как
да се оправя с таз неуправия,
която са ми тикнали в ръцете,
лъжец да съм! И с двамата съм сродник:
единият е мой помазан крал
и него дълг и клетва ме заставят
да защитавам: другият обаче,
и той мой близък родственик, е тежко
онеправдан от същия тоз крал
и него кръв и съвест ми диктуват
да подкрепя... Добре, натам ще видим...
Елате, драга, аз ще се погрижа
за вас и всичко... Господа, вървете,
събирайте войски и с тях веднага
явете се във Баркли... Аз ще трябва

да ида и във Плеши...
Но где за всичко време да открива
в таз Англия на смут и бъркотия!

Излиза заедно с Кралицата.

БУШИ

А от Ирландия все няма вести.
Ний пращаме писма с попътен вятър,
но отговор не иде. Пък за нас е
изключено да наберем войска,
способна да възпре такъв противник.

ГРИЙН

А обичта на краля ни към нас
ни прави мразени от тез, които
не го обичат.

БАГОТ

А не го обича
менливият народ, чиято обич
е във кесията: в каквата мярка
опразваш нея, във такава пълниш
сърцето му със смъртна неприязън.

БУШИ

И всички във страната за това
осъждат краля.

БАГОТ

Те ако ще съдят,
и ний ще патим като близки нему.

ГРИЙН

Аз тръгвам днес към Бристолската крепост.
Граф Уилтшир, както чух, е вече там.

БУШИ

И аз ще се укрива там със вас.
От простолюдието можем само
едно да чакаме: със куча ярост
да ни разкъса всички на парчета!...
Ще тръгнете ли с нас?

БАГОТ

Не, аз ще ида
в Ирландия при краля. Тъй че, сбогом!
Ако в предчувствията правда има,
за сетен път се виждаме ний трима.

БУШИ

Йорк може да отблъсне Болинбрук.

ГРИЙН

Със същия успех горкият дук
би преброил звездите на небето
или вода би носил във решето.
Във неговото войнство ще се пада
един боец на беглеци хиляда.
Очакват го разгроми и провали...
Е, сбогом!

БУШИ

Не, довиждане!

БАГОТ

Едва ли!

Излизат.

[19] Сенешалски жезъл — терминът „сенешал“ (управител на замък или дворец) е използван тук вместо термина „steward“ на

оригинала. Върховният стюард на Англия бил длъжностно лице, което ръководело коронациите и присъствало при съденето на лордовете. [↑](#)

ТРЕТА СЦЕНА

В Глостършир.

Влизат Болинбрук и Нортъмбърланд с Войската си.

БОЛИНБРУК

Далеч ли сме от Баркли, драги графе?

НОРТЪМБЪРЛАНД

Аз чужденец съм в Глостършир, милорд,
а тези голи тягостни бърда
разтягат всяка миля и превръщат
пътуването в мъка. И все пак
за мен речта ви сладка беше захар,
подслаждаща умората от пътя,
и мисля си: кой знае колко тежко
за Рос и Уилوبي ще бъде туй
пътуване от Рейвънспърг до Котсуълд^[20]
без вашата компания, която,
кълна ви се, немалко облекчи
за мене изнурителния преход;
но техният ще бъде подсладен
от мисълта, че ще получат туй,
което имам аз понастоящем,
а мисълта за бъдещата радост
е радостна като самата нея,
така че и за тях ще бъде пътят
тъй кратък, както стори го за мене
компанията ви.

БОЛИНБРУК

Не, тя не струва
добрите ви слова. Но кой пристига?

Влиза Хари Пърси.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Това е син ми, Хари Пърси, пратен
от брат ми Уустър, кой го знай отде...
Е, казвай, Хари, как е твоят чичо?

ПЪРСИ

Надявах се от вас да го узная.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Нима не е с кралицата?

ПЪРСИ

Не, сър.

Служения си жезъл той строши
и изостави кралския дворец,
като разпусна цялата прислуга.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Защо го е направил? Беше инак
настроен при последната ни среща.

ПЪРСИ

Направи го, милорд, когато чу,
че вие обявен сте за изменник.
Подир това пое към Рейвънспърг,
за да предложи своите услуги
и средства на дук Херфорд; мен изпрати
да разузная в Баркли колко души
набрал е там граф Йорк и, сторил туй,
аз също да отида в Рейвънспърг.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Нима забравил си дук Херфорд, момко?

ПЪРСИ

Не съм, милорд. Не се забравя нещо,
което не си знаел, а пък дука
очите ми до днес не са видели.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Тогава гледай го! Това е той.

ПЪРСИ

Предлагам ви услугите си, сър!
Вземете ги, неопитни и млади —
съзрели с възрастта ми, те ще станат
полезни и достойни за похвала.

БОЛИНБРУК

Благодаря ти, мой любезни Пърси,
и знай, че ако с нещо надарен съм,
туй нещо е способността да помня
приятелите си; и възвисена
със твоя помощ, моята съдба
ще знае как да възвиси и тебе.
Сърцето ми тоз договор подписва,
ръката ми поставя му печат!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Далече ли е Баркли? Какво прави
старикът Йорк със своите войници?

ПЪРСИ

Хей там, зад тез дървета се белее
зидът на замъка. Бойци — към триста.
От знатните във него се намират
Йорк, Баркли, Сеймър... и това е всичко.

Влизат Рос и Уилоби.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Пристигат, виждам, Рос и Уилоби
със шпори в кръв и пламнали лица!

БОЛИНБРУК

Здравейте, драги лордове! Разбирам,
преследвате един изгнан предател.
Сега богат съм с празна благодарност,
но тя ще се напълни в бъдното време
с награди за сегашния ви труд.

РОС

Това че тук сте, е за нас награда.

УИЛОБИ

И даже твърде щедра за труда ни.

БОЛИНБРУК

„Благодаря ви“ — все със тази дума —
богатство на бедняка, — докато
съдбата ми не стане пълнолетна,
ще трябва да подменям щедростта.
Но кой пристига?

Влиза Баркли.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Струва ми се, Баркли.

БАРКЛИ

Изпратен съм с послание до вас,
лорд Херфорд.

БОЛИНБРУК

Назовете ме тогаз
дук Ланкастър! За тази своя титла
пристигнал съм във Англия, милорд,

и докато от вас не я получа,
ни дума не ще имате от мен!

БАРКЛИ

Недейте ме разбира зле, милорд —
не съм помислял да зачерквам титли.
Изпратен съм при вас, лорд... който щете...
от управляващия таз страна
дук Йорк, за да узная от вас лично:
защо, като използвате това, че
отсъства кралят ни, за своя корист,
заплашвате със меч мира в страната?

Влиза Йорк, следван от Свита.

БОЛИНБРУК

Не се нуждая вече от посредник —
самият дук пристига.

Коленичи.

Знатни чичо!

ЙОРК

Сърце смирено покажи, а не
коляно пъргаво, което може
да се огъва всякак!

БОЛИНБРУК

Благи чичо!

ЙОРК

Не съм ти нито чичо, нито благ!
Предателите родственици нямат,
а тази дума „благост“ е кощунство
в устата на безверник и изменник!
Защо посмя с крака си на прокуден
да се докоснеш до английска пръст?

Но от това „защо“ се раждат други:
как тъй посмя да минеш толкоз мили
по мирната й гръд и да накараш
със трясък на оръдия за смърт
селата й от ужас да бледнеят!
Използваш туй, че кралят е далече?
Хлапако дръзки, той е тук, оставил
властта си в мойто предано сърце.
Да бях сега тъй млад и огнен, както
по времето, когато двама само
с баща ти Гонт от хиляди французи
освободихме Черния ни принц^[21],
тоз Марс между мъжете, о, тогава
как бързо таз ръка, която днес
параличът сковал е, би ти дала
наградата, която заслужаваш!

БОЛИНБРУК

Мой благи чичо, нека да узная:
в какво е всъщност моята вина?

ЙОРК

В това е всъщност тя, че си извършил
най-страшен грях: предателство и бунт.
В изгнание си пратен, а предсрочно
завърнал си се тук и предизвикваш
с оръжие законния си крал.

БОЛИНБРУК

Когато бях изгнан, аз бях дук Херфорд,
а за да бъда Ланкастър, се връщам.
И от сърце ви моля, знатни чичо,
да прецените с безпристрастна мярка
неправдите, които изтърпях.
Като ви гледам, сякаш виждам жив
баща си Гонт. Тогава, татко мой,
ще позволите ли да бъде син ви

осъден да се скита по чужбина,
лишен от звания и от права
насилствено и в полза на случайни
прахосници? Защо роден съм знатен?
Щом братовчед ми е английски крал,
аз трябва да съм Ланкастърски дук!
Ако баща ми бе ви надживял
и дук Омърл, синът ви, бе така
онеправдан, у чичо си Джон Гонт
той би намерил втор баща, способен
да погне тез, които го обиждат,
и да ги гони чак до миша дупка!
Отказва ми се да получа своите
наследствени земи, макар да имам
за туй изричното писмо на краля!
Имуществото на баща ми бива
продадено на търг и разпиляно!
Какво ще ме съветвате да сторя?
Обръщам се законно към съда —
не съм могъл да действавам чрез трети!
И ето ме, пристигнах сам да искам
изконното си право на наследник.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Над дука бе извършена неправда!

РОС

От вас зависи тя да се поправи!

УИЛОБИ

С наградите му раснат долни хора!

ЙОРК

Изслушайте ме, лордове английски!
Че моят племенник онеправдан е,
аз чувствах и каквото можех, правех,
за да изправа неговия случай.

Но с меч за своите титли да се бори,
закона на страната да измества,
да търси правото си чрез неправда,
така не може! Туй е бунт и вие,
които му помагате, сте с него
виновни в бунт към краля и закона!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Дук Херфорд се закле, че иде тук
да дири само своето; ний всички
заклехме се да му окажем помощ;
и радост да не види този, който
погази тая свята наша клетва!

ЙОРК

Уви, предчувствам как ще свърши туй,
но съм безсилен да ви спра, защото
войската ми е слаба, а страната
оставена в безредие. Да можех,
кълна се в Бога, бих ви изловил
и пратил, коленичили пред трона,
да просите пощада! Но понеже,
уви, не мога да направя туй,
помнете, че оставам вън от спора.
И тъй, прощавайте!... Освен ако
желаете да влезете за отдох
и пренощувате зад тези стени.

БОЛИНБРУК

Приемаме поканата ви, чичо,
но ще ви молим да ни придружите
подир това до Бристолския замък,
във който се укриват Буши, Багот
и техните приятели, тези гадни
гъсеници по нашата държава,
които клетва дал съм да изстребя.

ЙОРК

Не ви отказвам, но и „да“ не казвам.

Закона наш не искам да погазвам.

И тъй, приятел — не, но не и враг,

добре дошли, понеже няма как!

Излизат.

[20] *Котсуълд* — градче в графство Глостър — център на игри и състезания по Шекспирово време. ↑

[21] „... *Черния ни принц*...“ — става дума за Уелския принц Едуард. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Уелс.

Влизат Солзбъри и един Капитан на уелски отряд.

КАПИТАНЪТ

Лорд Солзбъри, десети ден стоим.
Със труд задържам хората си в строя,
а пък от краля няма новини.
Отиваме си. Тъй че сбогом, сър!

СОЛЗБЪРИ

Валиецо, задръж ги още ден —
във тебе е надеждата на краля!

КАПИТАНЪТ

Ний мислим, че крал Ричард е умрял.
В градините ни лавърът повехна
и метеори карат да треперят
недвижните звезди по небосвода,
луната гледа кървавочервена
и мършави гадатели предсказват
ужасни изменения. Навред
богатите скърбят, сганта танцува:
едните в страх, че ще загубят туй,
което имат; другите с надежда,
че ще добият туй, което нямат.
Тез признаци явяват се, когато
кrale провалят се или умират,
и, убедени във смъртта на Ричард,
към къщите си всички вече тичат.
Така че сбогом, сър!

Излиза.

СОЛЗБЪРИ

О, Ричард! Мойта скръбна мисъл вижда
как бързо като падаща звезда
полита славата ти от небето
към ниската земя; как твойто слънце,
залязващо на запад, в сълзи гледа,
вещаейки ни кърви и безреда!
От свойте изоставен си, уви,
и всяко нещо срещу теб върви!

Излиза.

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Бристол. Пред замъка.

Влизат Болинбрук, Йорк, Нортъмбърланд, Лордове и Войници, водещи пленените Буши и Грийн.

БОЛИНБРУК

Да дойдат по-наблизо!... Грийн и Буши,
с подробности от злия ви живот
душите ви аз няма да измъчвам —
немилосърдно би било това,
защото те след малко ще напуснат
телата ви навеки. И все пак,
за да измия своите ръце
от долната ви кръв, ще обясня
пред всички тук защо ви чака смърт.
Вий тласнахте към злото един крал
красив по род и външност, а от вас
направен уродлив и безобразен;
вий в своите порочни часове
разведохте го — да го кажем тъй —
от неговата царствена съпруга,
нахълтахте във кралското й ложе,
направихте разяждащи сълзи
да похабяват милия й образ.
Аз — също принц и родственик на краля,
и близък до сърцето му, додето
не го подлъгахте да ме намрази —
пред вашите обиди свеждах врат;
въздишайки, с английски дъх множах
чужбинските мъгли и ядох с мъка
горчивия изгнанически хляб,
докато вий се тъпчехте богато
от прихода на моите земи,

горите ми сечахте, разградихте
обширните ми паркове за дивеч,
свалихте от прозорците ми герба,
изстъргавате девиза на рода ми,
та никъде да не остане белег —
освен кръвта ми и доброто име, —
че благородник съм. Със туй и с друго,
по много и от двойното на туй,
заслужихте смъртта... И тъй, да бъдат
предадени в ръцете на палача!

БУШИ

За мен секирата е по-добра,
отколкото за Англия си ти!

ГРИЙН

Бог нашите души ще вземе в рая,
а тебе ще накаже с адски мъки!

БОЛИНБРУК

Да се изпълни, лорд Нортъмбърланд!

Нортъмбърланд излиза, следван от Войници, които извеждат Буши и Грийн.

Та значи, чичо, нашата кралица
е у дома ви? Моля ви да бъде
обслужвана по най-добрия начин.
И имайте специална грижа сам
от мене да получи топъл поздрав.

ЙОРК

Изпратих едного от своята свита
с писмо до нея в точно този смисъл.

БОЛИНБРУК

Благодаря ви. Господа, сега
срещу Глендауър! Още малко пот,
а после отдиш и щастлив живот!

Излизат.

ВТОРА СЦЕНА

Уелс. Морският бряг.

Влизат Крал Ричард, Омърл, Карлайлският епископ и Войници.

РИЧАРД

Тоз замък там е Барклъфли, нали?

ОМЪРЛ

Да, той е, сър. Добре ли сте сега
на сушата след бурите в морето?

РИЧАРД

Как може да не съм! От радост плача,
че стъпнал съм отново в своето кралство.
Безценна пръст, приветствам те, макар
копитата на бунта да те тъпчат!
Тъй както след раздяла майка гали
детето си през сълзи и усмивки,
и аз, о, пръст, усмихнат и разплакан,
те милвам нежно с царствена ръка.
На своя враг, о, скъпа, откажи
храните си; недей задоволява
със сладки дарове вкуса му лаком,
а само паяци, които смучат
от теб отрова, и пъпчиви жаби
пусни, лениво да се движат, гадни,
в краката на изменника, които
без право тъпчат твойта гръд, земя!
Срещни вразите с тръне и коприва
и ако някой към цветец посегне,
усойница скрий в него за пазачка,
та тя да го ужили смъртоносно
със цепнато езиче, затова че

е тръгнал срещу твоя господар!...
Приятели, недейте се усмихва
на тези увещания към нещо
безчувствено! Таз пръст, гласа ми чула,
от всеки камък тук ще стори воин,
преди наследственият ѝ владетел
да трепне пред лицето на метежа!

ЕПИСКОПЪТ

Не се съмнявайте, таз власт, която
ви даде кралството, ще има сила
да го опази ваше. Трябва само
да се прегърнат средствата, които
небето ни предлага. Инак значи:
то иска — ний не щем; не ни е нужна
ръката му, подадена за помощ.

ОМЪРЛ

Епископът ви казва, господарю,
че губим време, а пък Болинбрук,
като използва нашата безгрижност,
расте и се засилва всеки ден.

РИЧАРД

Спомни си, черногледни братовчеде,
че щом небесното око се скрие
зад хоризонта, за да освети
кълбото ни от другата страна,
убийци и крадци тук плъпват смело
да вършат в мрака свойто мрачно дело;
но щом, подало се зад хоризонта,
запалва то високите върхари
на източните борове и стрелва
лъчите си в бърлогите на злото,
тогаз предателства, убийства, кражби,
лишени от наметката на мрака,
остават голи да треперят в страх

от своя собствен вид. Така сега,
когато тоз предател Болинбрук,
пирувал тук, додето ний били сме
сред антиподите, ни види как
възлизаме към своя трон, на изток,
измените ще пламнат по лика му,
безсилни да изтраят светлината
и тръпнещи от своята греховност.
Водите в океаните не стигат,
за да отмият мирото, с което
помазан е небесният наместник;
човешки гласове не са способни
да смъкнат от престола този, който
от Господа поставен е на него.
За всеки воин, който Болинбрук
е зачислил във своята войска,
за да събори трона ни, Небето
издържа по един небесен ангел
за своя Ричард. А пък, както знаем,
пред тоз, комуто ангели помагат,
вразите или гинат, или бягат.

Влиза Солзбъри.

Ха, ей го Солзбъри! Привет, милорд!
Далеч ли е войската ви оттук?

СОЛЗБЪРИ

Ни по-далече, ни по-близо, сър,
от тази слаба длан. Печална новост
езикът ми е длъжен да ти каже.
Единствен ден забавяне, кралю,
ще помрачи, боя се, всички твои
щастливи дни. Извикай го обратно,
стори така, че „днес“ да бъде „вчера“,
и в миг дванайсет хиляди войници
ще се строят за преглед. Този днешен
нешастен ден за тебе зачертава

приятели, престол, богатства, слава:
а уелсците, които чакаш тук,
са вкъщи си или при Болинбрук.

ОМЪРЛ

Кралю, какво ви става? Вий сте бледен!

РИЧАРД

С кръвта на дваисет хиляди войника
аз румен бях и ето ме без нея.
Дордето нова в мене не заблика,
не съм ли прав мъртвешки да бледнея?
От времето се чувствам заклеямен —
спасявайте се, бягайте от мен!

ОМЪРЛ

Помнете кой сте, господарю! Смелост!

РИЧАРД

Забравих себе си. Не съм ли крал?
Величие страхливо, пробуди се!
Нима не струва името на краля
сто хиляди войнишки имена?
Въоръжи се, мое славно име —
един нищожен поданик посяга
на твоята слава! Вий, любимци мои,
не свеждайте глави, не сме ний ниско,
а тук, високо; и висок да бъде
духът ни също! Имаме войската
на моя чичо Йорк!... Но кой пристига?

Влиза Стивън Скруп.

СКРУП

Желая повече добро на краля,
отколкото му нося аз самият!

РИЧАРД

Сърцето и слухът ми са готови.
Най-лошата ти вест ще бъде вест
за земна загуба. Загубвам трона?
За мен той беше грижа, а нима
е загуба да те лишат от грижа?
Към моя сан стреми се Болинбрук?
Той няма да се извиси над мене —
ако на Бога служи, а аз също
ще служа Нему и ще бъдем равни.
Народът вдига бунт? Скърбя за него —
изменяйки на мен, изменя Богу.
Донес ми вест за глад, провал, ярем —
смъртта по-страшна е, а всички мрем.

СКРУП

Щастлив съм, господарю, че със твърдост
посрещаш моите печални вести.
Ти знаеш как след страшния порой
реките се издуват и разливат,
като че ли светът е цял във сълзи —
така във яростта си Болинбрук,
забравил своите граници, залива
страната ти със брони от стомана
и дважди по-стоманени сърца.
Срещу властта ти старци са закрили
със шлем плешиви черепи; хлапета
се мъчат да говорят издебело
и заковават крехките си стави
в доспехи неудобни; тез, които
от твоята милост живи са, се целят
със лък от двойно смъртоносен тис^[22]
в престола ти; предачките дори
са грабнали ръждиви алебарди;
на бой със теб се вдигат стар и млад
и колко страшна е таз сила вража,

аз нямам дар добре да ти разкажа!

РИЧАРД

О, предобре разказваш ти как всичко отива зле! А где е бил граф Уилтшир? Къде са моите Буши, Багот, Грийн? Как позволяват на врага да мери страната ми със тъй спокойни крачки? Надвием ли, с главите си ще плащат! Те сключили са мир със Болинбрук, държа облог!

СКРУП

Да, в мир са, господарю.

РИЧАРД

О, мръсни подлеци! Души за ада! О, псета, пред кого да е въртящи опашките си! О, змии, които съм топил до сърцето си, та днеска по него да ме хапят! О, мерзавци! О, тройка Юди, всеки триж по Юда от она, първия! Във мир със него? Душите им във ада да отидат!

СКРУП

Как бързо любовта, сменила ключ, се преобръща в яростна ненавист! Обратно разкълнете ги, кралю: те сключиха мира си не с ръце, а със глави, и всеки е в земята със рана, от която по-голяма и смъртоносна, вярвайте ми, няма.

ОМЪРЛ

Обезглавени Уилтшир, Буши, Грийн?

СКРУП

Да, в Бристол.

ОМЪРЛ

А къде е Йорк, баща ми,
с войската си?

РИЧАРД

Нима е важно где е?
Недейте ми говори за надежда!
За гробища, за червеи, за гнилоч
е време да говорим. С горки сълзи
върху хартията на тази пепел
скръбта си да запишем по земята!
За завещания да поразмислим,
за изпълнители да се погрижим!...
Макар че, не! Защото какво друго
остава ни освен да завещаем
безвластното си тяло на земята?
Животът ни, земите ни сега са
на Болинбрук и само своята смърт
ний още притежаваме и тази
облякла костите ни стиска глина.
За Бога, нека седнем на земята
и от легендите си спомним как
умирали са винаги кралете
изклани в бой, свалени от престола,
измъчени от призрака на някой,
свален от тях, намушкани в съня си,
отровени от своите съпруги,
избити всички; затова защото
в тоз празен обръч, който стяга лоба
на краля тук, седи на трон Смъртта
и хили се, смешницата, над него
и неговите горди власт и блясък
и пуска го да се яви за малко
на сцената, да си поуправлява,

да вдъхва страх, да умъртвява с поглед,
като че ли плътта, която брани
живота му, е зид, излян от мед;
и тъй, позабавлявала се, иде
и със карфица мъничка пробива
тоз негов крепък зид и край на краля...
Не стойте гологлави и с поклони
недейте се присмива на плътта!
Изоставете всички етикети
традиции и обреди! До днеска
вий много сте се лъгали във мен:
и аз се храня като вас със хляб,
усещам нужда и жадувам дружба,
изпитвам скръб, на страсти подчинен съм —
как можете да казвате за мене —
подвластен на туй всичко, — че съм крал?

ЕПИСКОПЪТ

Мъдрецът, сър, в бедата не се вайка,
а търси начин да я отстрани.
Страхът ни прави слаби пред врага
и с туй засилва него, тъй че този
ваш пристъп се сражава срещу вас.
Със страх, без страх, човек еднакво мре,
но второто все пак е по-добре:
умрял без страх, човек смъртта надвива,
със страх умрял — пред нея врат превива.

ОМЪРЛ

Свържете се с войската на баща ми,
от крайник направете цяло тяло!

РИЧАРД

Добре ме смъмри!... Горди Болинбрук,
ела да разменим юмрук с юмрук!
Страхът ми мина: знам, надвива, който
се бори не за чуждо, а за свойто!

Къде е Йорк? Скруп, искам светла вест,
макар да гледаш мрачен и злочест!

СКРУП

Човеците гадаят по небето
какъв ще е до вечерта денят
и моят лик ти казва туй, с което
устата ми след миг ще те сразят.
Като палач аз бавно те измъчвам
и ето ти най-страшното за края:
Йорк, чичо ти, в съюз е с Болинбрук.
На север замъците ти са всички
във негови ръце, а пък на юг
дворянството се стича...

РИЧАРД

Стига толкоз!

Проклет да бъдеш, братовчеде, който
изведе ме от сладката пътека
на отчаянието! А сега
каква надежда пак ще ми откриеш?
До смърт ще мразя, Бога ми, тоз, който
ми вдъхне упование отново!
Във замъка си Флинт като във гроб
ще се укрива — крал, на мъка роб.
Войската си разпускам да оре
земя, която ражда по-добре
от моята... Не, не, не говорете!
Напразен всеки укор и съвет е!

ОМЪРЛ

Едничка дума!

РИЧАРД

Дваж ме накърнява
тоз, който със разтуха ме ранява!
Да тръгват, казах! Почва се оттук

за Ричард нощ и ден за Болинбрук!

Излизат.

[22] „... от двойно смъртоносен тис...“ — защото и сокът на тиса бил смятан за отровен. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Уелс. Пред замъка Флинт.

Влизат — с барабанен бой и знамена — Болинбрук, Йорк, Нортъмбърланд, Свита и Войници.

БОЛИНБРУК

От съгледвачите ни идат вести,
че уелсите са се разотишли
и още, че граф Солзбъри е тръгнал
да срещне краля, който неотдавна
е слязъл без войска на тоя бряг.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Отлична вест! Оказва се, че Ричард
се е заврял тук някъде наблизко.

ЙОРК

За граф Нортъмбърланд е дълг да казва
„крал Ричард“ и тежко ни, щом тоз крал
принуден е да „се завира“ нейде!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Не ме разбрахте правилно, милорд.
Пропуснах титлата му само тъй,
за съкращение.

ЙОРК

А беше време,
когато, ако тъй я съкратяхте
пред него лично, той не би пропуснал
да съкрати главата от врата ви!

БОЛИНБРУК

Недейте взима грешно всяко нещо,

добри ми чичо!

ЙОРК

Племеннико, ти
недей да взимаш грешно нещо чуждо!
Небето гледа!

БОЛИНБРУК

Зная и не действам
против закона му... Но някой иде!

Влиза Хари Пърси.

Ха, Пърси! Е? Не се предават още?

ПЪРСИ

Не, замъкът е защитен, бих казал,
по кралски, сър.

БОЛИНБРУК

По кралски? Да не би
да има крал във него?

ПЪРСИ

Да, милорд.
Крал Ричард е отседнал в този кръг
от хладен камък. Там са: лорд Омърл,
лорд Солзбъри, сър Стивън Скруп и с тях
един духовник свят, не схванах кой е.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Карлайлският епископ вероятно.

БОЛИНБРУК (към Нортъмбърланд)

Идете, сър, до грубите ребра
на този древен замък, с тръбна мед
сигнал за преговори изпратете
в порутените негови уши

и прогласете: „Хенри Болинбрук
на колене десницата целува
на краля Ричард и му изразява
васалската си преданост и вярност
към неговата царствена особа.
В нозете му той иде да положи
моцта си при условие, че кралят
го върне от изгнание и твърдо
възстанови властта му над земите,
които му се падат по наследство;
в противен случай ще приложи сила
и угаси праха на таз земя
с обилен дъжд от кръв на англичани.
А колко е противно за ума
на Болинбрук да кара в кръв да гизнат
зелените поля на тази сладка
земя на краля Ричард, ще докаже
поклонът на смирения му дълг.“
Вървете и това му известете,
а ний в туй време ще разгърнем сили
по тревния килим на туй поле...
Вървете в строй, без гръм на барабани,
та горе от разкъртените кули
да видят бойната ни подготовка.
Навярно аз и кралят ще се срещнем
със трясък, както двата елемента —
вода и огън, — срещайки се, пръсват
с гръм облачните бузи на небето...
Той нека бъде буйстващият пламък,
пък аз ще ръсна върху него дъжд,
привидно отстъпчив, но всемогъщ...
Вървете и внимателно следете
какъв ще бъде кралският му израз!

Нортъмбърланд отива към замъка.

Тръбен сигнал за преговори отвън, на който отговаря тръбен сигнал от замъка. На стените се появяват Крал Ричард, Карлайлският епископ, Омърл, Солзбъри и Стивън Скруп.

О, гледайте крал Ричард, с образ пламнал

като на слънцето, когато вижда,
че облаци-завистници стремят се
да го застелят и петно да хвърлят
върху сияйния му път към запад!

ЙОРК

Но има вид на крал. О, вижте само
тоз поглед на орел, излъчващ власт!
Таз пищна гледка ако повредим,
ще сторим грях — помнете — непростим!

РИЧАРД (*към Нортъмбърланд*)

Учудени стояхме така дълго
да чакаме кога пред нас във трепет
ще се прегъне твоето коляно,
понеже считахме, че твой сме крал.
Ако такъв сме, как посмява то
пред нашата особа да забравя
дължимата й дан от страхопочит?
Ако не сме, разкрий ни ти, кога
ръката Божя ни е уволнила
от поста на заместник неин тук?
Защото, знаем, никоя ръка
от кост и плът не може да докосне
свещения ни скиптър, без да стане
ръка на светотат и узурпатор.
И ако мислиш ти, че в таз държава
разкъсали са всички — като вас —
душите си ведно със верността си
и че сме ний безсилни и сами,
то знай, че Този, който ни е пратил,
е всемогъщ и в облаците стяга
войски от болести, за да погуби
чадата ви във майчина утроба,
загдето сте посегнали към нас
и светостта на нашата корона!
Кажи на Болинбрук — защото май че

го виждам нейде там, — че всяка крачка,
която прави в нашата страна,
е крачка на предател. Той дошъл е,
за да разтвори пурпурната книга
на страшната война, ала преди
венецът, който би желал да сложи
на своята глава, да види мир,
безчет глави на майчини чада
ще загрозят прекрасното лице
на Англия, ще променят цвета му
от бледостта моминска на покоя
в кърмъзената багра на гнева
и със английска кръв ще оросят
ливадите на нейните пастири!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Опазил Господ, гражданска война
оръжие да вдигне срещу краля!
Дук Болинбрук, триж знатен сродник твой,
ръката ти целува най-смирено
и се кълне в надгробие то свято
на общия ви славен праотец,
от чийто извор е дошла кръвта
на двама ви; в ръката на баща си,
чутовния със храбростта си Гонт;
и в личното си рицарско достойнство,
обхващащо за него всичко ценно,
в което би могъл да се кълне —
че в Англия завърнал се е само
за своите наследствени права
и моли да му бъде отменено
ужасното изгнание. Щом кралят
му обещае туй, ще предаде
желязната си броня на ръждата,
жребеца си — на мирната конюшня,
сърцето си — на своя дълг към краля.
Таз клетва той му дава като принц,

а аз я приподписвам като рицар.

РИЧАРД

Нортъмбърланд, така отвърща кралят:
добре дошъл е тука братовчед ни
и всичките му справедливи просби
ще бъдат без отпор задоволени.
Предай с изящни думи на слуха му
най-ласкави приветствия от нас.

Нортъмбърланд се връща към Болинбрук.

Към Омърл.

Не се ли унижихме, братовчеде,
със тези толкоз жалки вид и думи?
Да го извикаме ли да се върне,
да назовем предателя предател
и да умрем?

ОМЪРЛ

Недейте, господарю.
Водете боя със приятна реч,
дорде приятели не дойдат с меч!

РИЧАРД

О, Господи, когато си помисля,
че тоз език, изрекъл над тогова
ужасната присъда, си я взима
обратно със умилкване пред него!
Защо не съм велик като скръбта си
или защо съм с таз велика титла?
Да можех да забравя кой съм бил
или какво принуден съм да бъда!
Да, бий, сърце, издувай тази гръд,
щом бие ни с надута реч врагът!

Нортъмбърланд отива пак към замъка.

ОМЪРЛ

Нортъмбърланд се връща.

РИЧАРД

Е, да чуем:

какво е длъжен да направи кралят?
Да преклони глава? Ще го направи!
Да слезе от престола си? Със радост!
Да тегли кръст на кралската си титла?
Веднага! Със готовност ще си дам
брилянтите за проста броеница,
тоз скиптър свой — за посох на поклонник,
порфирата си — за бедняшка дрипа,
двореца си — за пещера на постник,
бокала си — за дървена гаванка,
народа си — за два светеца неми,
а ширното си кралство — за един
незнаен, тесен, малък, малък гроб;
или ще искам да ме погребат
сред някой оживен търговски друм,
така че моите поданици често
да стъпват по главата ми. И тъй е:
сега сърцето тъпчат ми — защо
и нея да не тъпчат след смъртта ми?...
Омърл, ти плачеш, нежни братовчедо!
Ще развалим ний времето със този
свой горък плач; от нашите въздишки
житата ще полегнат и докарат
оскъдица на таз страна без вяност.
Или да му отпуснем, мислиш, края
и да измислим някаква игра
със сълзите? Например да ги роним
така, че да изровят постепенно
за двама ни гробове. И ще пишем:
„Тук спят две жертви на човешка злоба,
които с плач си издълбаха гроба.“
Говоря глупости. Добре тогаз!

И сам го виждам: смешен съм за вас...
Е, уважаеми Нортъмбърланд,
какво ви каза Болинбрук за Ричард?
Ще ми даде ли време да живея,
додето дойде смъртният ми ден?
Кажете му две думички за мен!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Той чака долу в двора, господарю,
и моли ви да слезете при него.

РИЧАРД

Да, слизам, слизам... като Фаетон^[23],
неудържал немирния си впряг.

Нортъмбърланд се връща отново към Болинбрук.

Все по-надолу, ето, слиза краля,
докрай да се снизи и доизкаля,
защото бухалът за лов се вдига
там, дето пя звънлива чучулига!

Напуска, следван от останалите, стените на замъка.

БОЛИНБРУК

Какво ви каза?

НОРТЪМБЪРЛАНД

От печал и мъка
говореше несвързано. Но иде.

Влизат отново — долу — Крал Ричард и останалите.

БОЛИНБРУК

Назад! Дръпнете се и окажете
васалско уважение на краля!

Коленичи.

Велики господарю!

РИЧАРД

Недейте позволява, братовчеде,
на низката земя да се гордее
с целувката на вашето коляно —
бих искал да почувствам обичта ви,
а не да вкусвам вашата любезност.
Станете, моля ви! Отлично зная,
че искате да бъдете над мене,
макар и да ви виждам на колене.

БОЛИНБРУК

Аз искам само свойто, господарю.

РИЧАРД

Което е в ръцете ви, е ваше,
така че ваши сме и аз, и всичко.

БОЛИНБРУК

Бъдете мой, могъщи господарю,
доколкото със вярната си служба
покажа се заслужил да ви имам.

РИЧАРД

О, вий заслужили сте, братовчеде:
на тоя свят заслужил е да има
тоз, който знае сигурно да взима.
Ръка ми дайте, чичо!... Не, без сълзи!
Те своята любов ни проявяват,
но цял, уви, за мъката не дават...
Баща за да ви бъда, братовчеде,
аз твърде млад съм, ала вий все пак сте
достатъчно голям за мой наследник.
Каквото щете, ще направя аз,
щом иска го по-силният от нас.
Дали за Лондон кралят заминава?

БОЛИНБРУК

За Лондон, сър.

РИЧАРД

Да тръгваме тогава!

Тръбен звук. Излизат.

[23] *Фаетон* (мит.) — според гръцките предания син на бога на слънцето Хелиос; Фаетон поискал от баща си да управлява колесницата му, но не успял да удържи огнените ѝ коне и паднал в Океана. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

*Ленгли. В градината на дук Йорк.
Влизат Кралица Изабела и две Придворни дами.*

КРАЛИЦАТА

Какво ще ми предложите, девойки,
за да разсея тежките си грижи?

ДАМА

На кегли да играем!

КРАЛИЦАТА

О, те ще ми напомнят, че животът
е само удари и че съдбата
търкаля злополуките към мен!

ДАМА

Тогаз да потанцуваме!

КРАЛИЦАТА

В размерен такт не мога да подскачам,
когато на сърцето ми тежи
безмерна мъка. Измислете друго!

ДАМА

Да ви разкажем приказка?

КРАЛИЦАТА

Каква?
Печална или весела?

ДАМА

Каквато

поиска ваша милост.

КРАЛИЦАТА

Милостта ми
не иска никаква. Защо ми трябва?
Ако е весела, ще ми припомни
за радостта, която тъй ми липсва;
ако е тъжна, ще подсили само
скръбта, която имам и без туй.
А да се мъча с туй, което имам,
е тъй без смисъл, както е без полза
да плача по онуй, което нямам.

ДАМА

Тогаз ще ви попея!

КРАЛИЦАТА

Значи имаш
причина за това. Ала за мен
ще бъде по-добре, ако поплачеш.

ДАМА

Ще ви поплача, щом плачът помага.

КРАЛИЦАТА

Ако помагаше, бих пяла вече,
без сълзи да съм искала от теб.

Влизат Градинар и двама негови Помощници.

Но вижте, градинарите пристигат.
Елате да се скрием в храсталака —
залагам своята злочестина
за пликче със топлийки, че обсъждат
държавните въпроси. Пред промени
туй прави всеки срещнат — второ зло,
преди голямото да е дошло!

Оттеглят се встрани.

ГРАДИНАРЯТ *(към единия помощник)*

Иди вържи повисналите клони
на зарзалата там, че виж ги как,
като разпуснати деца — баща си,
огъват ствола й под тежестта
на своите разходи. С два-три пръта
отдолу ги подпри!

(Към другия помощник.)

А ти в туй време,
като палач, без жалост изсечи
главите на нахалните ластари,
които прекалено са израсли —
във нашата държава всички трябва
да бъдат равни. А пък аз ще ида
да чистя плевелите, дето смучат
храната на полезните цветя.

ПОМОЩНИК

Защо в кръга на тоя плет ний трябва,
поддържайки порядък, мярка, форма,
да правим сякаш малък образец
на мъдро управлявана държава,
когато в защитената с морета
градина на страната ни лехите
са в бурени, цветята — задушени,
овошките — болнави, плетове —
полегнали, и всичко, що е плодно —
гъмжащо от гъсеници?

ГРАДИНАРЯТ

Мълчи!

Виновникът за таз безредна пролет
навлезе в своя тъжен листопад.
Зловредните пълзуни, на които

той даваше опора с мисълта,
че те укрепват неговия ствол,
го задушиха. Ала Болинбрук
изтръгна ги и тримата от корен.
Вий знаете ги: Уилтшир, Буши, Грийн.

ПОМОЩНИК

Убити ли са?

ГРАДИНАРЯТ

Да. Освен това
пленил е разточителния крал.
Печално е, че той не обработи
страната си тъй, както ние с вас —
градината си тук: щом стане време,
ний мъдро правим нарезки в кората
на плодните дръвчета, тъй че те
да не пострадат от излишен сок;
да бе постъпвал като нас и той,
сега би носил своята корона,
която от безгрижни часове
изглежда е на път да изтърве.

ПОМОЩНИК

Дали ще го свалят от трона, а?

ГРАДИНАРЯТ

Той вече е снижен, а и свален
ще бъде сигурно. Един приятел
на стария дук Йорк получил снощи,
така разбрах, писмо със черни вести.

КРАЛИЦАТА

О, сякаш съм притискана във стеги,
за да говоря!

Излиза напред.

Ти, старецо по-вехт и от Адама,
защо не чоплиш своята градина,
ами си седнал със език просташки
да носиш неприятни новини?
Кой змий и коя Ева съблазни те
да сториш този втори смъртен грях?
Защо твърдиш, че кралят бил свален?
Как дръзваш ти, къс глина, да предричаш
провала му? Къде, кога и как
си чул вестта си? Клетнико, приказвай!

ГРАДИНАРЯТ

Мадам, вестта ми и на мен горчи,
но туй, което чули сте, е вярно.
Крал Ричард е пленен от Болинбрук
и двете им съдби са на везни:
на блюдото на вашия съпруг
е той с две-три нищожества, които
по-лек го правят само; Болинбрук,
напротив, има себе си и всички
английски лордове и с тоз превес
е сигурно, че ще надтегне краля.
Вървете в Лондон, лично проверете!
Аз казвам туй, което знайно вред е.

КРАЛИЦАТА

Нещастие, тъй бързо в своя бяг,
нали вестта ти мен засяга първа —
защо последна чувам я? Навярно,
за да ти пазя мъката най-дълго...
Към Лондон, мили! Тръгвайте след мен,
да срещнем своя крал опечален!
Нима затуй родила съм се тук,
триумфа да крася на Болинбрук?...
Проклет да си, носачо на злини,
каквото посадиш, да не кълни!

Излиза, следвана от Придворните дами.

ГРАДИНАРЯТ

Изкуството си бих пожертвал, драга,
да знаех, че това ще ти помага!...
Тук, в таз леха, сълзици ще засея,
защото тя сълза пророни в нея,
и ще река на своя праправнук:
„Веднъж една кралица плака тук.“

Излизат.

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон, Тронната зала в Уестминстър.

Влизат — за заседание в Парламента — Болинбрук, Омърл, Нортъмбърланд, Хари Пърси, Фицуотър, Съри, Карлайлският епископ, Уестминстърският абат и други.

БОЛИНБРУК

Да влезе Багот!

Влиза — под стража — Багот.

И тъй, свободно разкажи ни, Багот,
какво ти е известно за смъртта
на честния дук Глостър: кой внуши
на краля това кърваво злодеяство
и кой собственоръчно го изпълни?

БАГОТ

Извикайте пред мене дук Омърл!

БОЛИНБРУК

Пред него застанете, братовчеде!

БАГОТ

Езикът ви, аз зная, дук Омърл,
от своите слова не се отмята.
В онези мрачни часове, когато
замисляше се гибелта на Глостър,
аз чух ви, като казвахте: „Нима е
ръката ми тъй къса, та от този
спокоен двор във Лондон да не стигне
до чичо ми в Кале!“ Освен това
сред много други приказки тогава
вий казахте, че бихте предпочели
да не получите хиляда фунта,
ако в замяна Болинбрук ще трябва

да се завърне в Англия; и, помня,
прибавихте, че той ако умре,
туй щяло да е щастие за нея.

ОМЪРЛ

Почтени принцове, английски знатни,
как трябва да отвърна на тогова?
Да унижа ли своята звезда,
наказвайки го във двубой на равни?
Не го ли сторя, ще оставя значи
честта си омърсена от езика
на тоз клеветник... Ето, аз ти хвърлям
залога си, с пет пръста подпечатващ
твърдението ми, че е за ада
душата ти, и казвам ти, че лъжеш,
и в Божи съд над теб ще го докажа,
макар да е кръвта ти недостойна
да багри благородния ми меч!

БОЛИНБРУК

Въздръж се, Багот! Няма да я вдигаш!

ОМЪРЛ

Бих искал тъй да ме е предизвикал
най-знатният сред вас, освен един!

ФИЦУОТЪР

Щом тъй държиш на ранга, дръж, Омърл,
от мен залог във отговор на твоя!
Заклевам се във слънцето, което
ми казва где си, че те чух със гордост
да заявяваш, че си бил причина
за гибелта на доблестния Глостър.
И дваисет пъти да го отречеш,
ще лъжеш пак и тази ти лъжа
със шпагата^[24] си аз ще я натикам
в сърцето, от което е излязла!

ОМЪРЛ

Не ще дочакаш това време, пъзльо!

ФИЦУОТЪР

Кълна се, бих желал да е сега!

ОМЪРЛ

За таз лъжа те чака ад, Фицуотър!

ПЪРСИ

Омърл, ти лъжеш! Той те обвинява
тъй честно, както ти без чест отричаш
вината си! Залогом си ти хвърлям
и ще докажа в бой до сетен дъх,
че си лъжец! Вдигни го, ако смееш!

ОМЪРЛ

Ако не го направя, да изсъхне
ръката ми и нивга да не вдигне
над шлем на враг мъстително желязо!

ДРУГ ЛОРД

И аз, клетвопрестъпнико Омърл,
залог ти хвърлям и те обвинявам
във толкова лъжи, че ще е нужно,
за да ги кажа, да крещя цял ден
в слуха ти на предател! Ако смееш,
вдигни го и готви се за двубой!

ОМЪРЛ

Кой друг залага още? Честна дума,
играя срещу всички ви. Дух имам
за хиляди такива като вас!

СЪРИ

Милорд Фицуотър, помня този случай,

когато вий говорихте с Омърл.

ФИЦУОТЪР

И можете да бъдете свидетел,
че туй, което казвам, е правдиво.

СЪРИ

Лъжливо е, кълна се в небесата!

ФИЦУОТЪР

Ти лъжеш, Съри!

СЪРИ

Ах, лъжлив хлапак,
тоз меч правдив от твоите лъжи
със зов за мъст така ще натежи,
че да мълчиш навек ще те изпрати
до млъкналия череп на баща ти.
На, ето ти залога ми! Вдигни го
и се готви за среща, ако смееш!

ФИЦУОТЪР

Как лудо шпориш буйното си конче!
Щом смея да живея, ям и дишам,
ще смея и да срещна един Съри
дори във най-безлюдната пустиня,
да го заплюя и да му извикам,
че лъже, лъже, лъже! Ето туй е
залогът ми, със който ще те вържа
към твойто наказание. Да няма
за мен напредък в новата ни власт,
ако, което казах за Омърл,
не е самата правда! Освен туй
за теб, Омърл, аз лично чух от Норфък,
изгнаника, че пратил си в Кале
двамина души да убият дука.

ОМЪРЛ

Кой тук ще ми послужи с ръкавица?...
На, хвърлям туй във знак, че Норфък лъже,
и в бой ще го докажа, ако бъде
повикан за проверка на честта!

БОЛИНБРУК

Тез разпри ще останат под залог,
додето Норфък бъде призован
и всячески — макар и наш противник —
възстановен във своите права.
Когато върне се, ще го подложим
на изпитание със дук Омърл.

ЕПИСКОПЪТ

Не ще настъпи никога тоз ден.
През своето изгнаничество Норфък
участва неведнъж във славни битки
под знамето на праведния кръст
против езичници, арапи, турци
за гроба свят на нашия Спасител,
додето, изтощен от ратен труд,
оттегли се в Италия и там
предаде — в град Венеция — плътта си
на ласкавата пръст на таз страна,
а пък душата си на своя вожд
Исус Христос, в чието благо войнство
се бе сражавал толкоз дълго време.

БОЛИНБРУК

Умрял е значи? Сигурен сте в туй?

ЕПИСКОПЪТ

Да, както в туй, милорд, че аз съм жив.

БОЛИНБРУК

Дано душата му намери мир

във лоното Аврамово! Милорди,
различията между вас остават
висящи под залог, додето кажем
кога ще бъде Господният съд.

Влиза Йорк.

ЙОРК

Велики Ланкастър, при теб ме праща
посраменият Ричард, който сам
посочва тебе за наследник свой
и светия си скиптър драговошно
полага в твойта царствена ръка.
Възлез на трона, който той опразни,
и да живее в мир и здраве Хенри,
по ред четвърти!

БОЛИНБРУК

В името на Бога
възлизам на английския престол!

ЕПИСКОПЪТ

За Бога, спрете!
Най-малък в тази среща на князе,
от мен все пак най-много се изисква
да казвам правдата. Ако един
в туй ваше благородно общество
би бил така висок по благородство,
че съдия на Ричарда да бъде,
туй благородство би го отклонило
от този толкова безбожен грях.
Кой поданик на краля има право
да съди краля си? А кой от вас
не е тук кралски поданик? Не съдим
дори крадеца, заловен на място,
във негово отсъствие — тогава

възможно ли е образът на Бога,
наместникът, представителят Божи,
венчан, помазан, осветен отгоре,
да бъде съден от подвластни нему,
и то задочно? Боже опази,
в държава християнска християни
да сторят тъй омразно, черно дело!
Пред вас говори поданик, подбуден
от Господа да брани своя крал.
Лорд Херфорд, тук наречен крал от вас,
изменник е към своя собствен крал
и ако вий възложите венеца
върху главата му, ще ви предскажа,
че тази пръст ще бъде напоена
с английска кръв и бъдни векове
ще стенат от проклетото ви дело!
Мирът ще спи при турци и неверни,
а неговата люлка тук ще друсат
размирици и кървави войни;
брат с брата, племе с племе ще се бият
и ще бушуват бунт, безреда, ужас
в страната ни, додето нарекат я
„поле на черепи“, „Голгота^[25] нова“!
Разцепите ли кралския ни род
на дом и дом, от туй ще произлезе
най-грозното злощастие, което
нападало е нашата страна —
не го допускате, не го правете,
осушете го, ако не щете
да ви кълнат за своята беда
чадата ви и техните чада!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Отлично, сър! Говорихте добре
и за труда ви аз ви обвинявам
в предателство към трона... Лорд Уестминстър,
пазете го добре, додето бъде

извикан пред съда ни! А сега
предлагам да приемем туй, което
желаят общините.

БОЛИНБРУК

Нека бъде
повикан Ричард, за да се откаже
пред всички от престола, та да няма
съмнения!

ЙОРК

Ще ида аз за него.

Излиза.

БОЛИНБРУК (към Омърл и Съри)

Вий, задържаните, си намерете
гаранти до проверката в двубой!...

Към епископа.

На обичта ви ний дължим не много
и помощ не очаквахме от вас.

Влиза отново Йорк, следван от: Крал Ричард и Лордове, носещи регалиите.

РИЧАРД

О, аз нещастният! Защо ме карат
пред крал да се явявам, преди още
да съм отхвърлил кралските си мисли?
Аз още не умея да лаская
гръбнак да гъна и да коленича.
Да бяха дали време на Скръбта
да ме научи малко на покорност!
Но тез лица аз помня ги добре.
Не бяха ли те мои и не ме ли
приветстваха със гръмко „Да живее!“?

И със Христос бе тъй, но верни нему
останаха дванайсет без един,
а пък на мен един не ми остана
между дванайсет хиляди. Ужасно!
Но тъй да бъде!... „Боже, пази краля!“
Отвърщайте „Амин“!... Нима ще трябва
да бъда тук и псалт освен свещеник?
Добре, отново: „Боже, пази краля!“
(Макар че той от трона ми ме сваля!)
и все таки „Амин!“ (Ако пред Бога
да нося тази титла още мога!)...
Защо сте искали да дойда тук?

ЙОРК

За да извършиш доброволно туй,
което уморената ти власт
подсказа ти: корона и престол
да предадеш на Хенри Болинбрук.

РИЧАРД

Подайте ми короната!... Така!...
Вий, братовчеде, дръжте я оттук,
а аз — оттук. Сега прилича тя
на кладенец, във който се издигат
и спускат две ведра; във всеки миг
едното се люлее празно горе,
а другото — на дъното — се пълни.
Туй аз съм, дето долу сълзи пие,
а туй, което качва се, сте вие.

БОЛИНБРУК

Разбрах, че се отричате, все пак.

РИЧАРД

От трона — да, но от скръбта си — как?
Вий взимате от мен корона, слава;
но мойта скръб под моя власт остава.

БОЛИНБРУК

Прехвърляйки властта си върху мен,
ще бъдете от грижи облекчен.

РИЧАРД

Не, туй, че върху вас ще легне бреме,
от моите грижи драм не ще отнеме;
различна мисъл вас и мене движи,
различно ни тежат различни грижи —
за минала безгрижност мойта плаща,
на нови бъдни грижи плод е вашта;
така че, от короната лишен,
аз пак ще чувствам грижите й в мен.

БОЛИНБРУК

Отричате ли се? Кажете ясно!

РИЧАРД

Да... Не... Не... Да... Но щом съм нищо аз
какво ли значи „не“-то ми тогаз?
Да, да, отричам се... И гледай как
сам себе си ще срина: аз ти давам
от своята глава туй златно бреме,
от своята ръка — тоз тежък скиптър,
от своето сърце — таз властна гордост,
сам свойто свято миро с плач отмивам,
сам своята корона кралска свалям,
сам своето могъщество отричам,
сам всички вас от дълг освобождавам;
отхвърлям всяка обредност и пищност,
отказвам се от замъци и ренти,
отменям всички укази, закони,
постановления със моя подпис.
Предалите ме Господ да прости,
а теб да пази да ги нямаш ти;
да стори мене, нищия, доволен

и радостен — теб, който си оholen;
ти трона ми да имаш дълго време,
а мене гробът скоро да приеме —
и тъй царувай, Хенри, дълги дни!
Всевишни Боже, краля ни храни!...
Да трябва още нещо?

НОРТЪМБЪРЛАНД

Много малко:

да прочетете списъка на всички
закононарушения, с които
вий, заедно със своите приближени,
сте увредили нашата страна —
това, за да узнаят всички в нея,
че справедливо сте свален от трона.

РИЧАРД

Необходимо ли е? Нима трябва
да размотавам всичките си грешки
и лудости? Добри Нортъмбърланд,
ако записвал беше някой твойте
простъпки върху грешната земя,
не би ли чувствал срам да ги излагаш
пред толкова високо общество?
Нали, ако го сториш, в своя списък
ще срещнеш ти една ужасна точка —
за смъкване на крал, избран от Бога,
и стъпкване на свят обет, — която
във Божиата книга, знай, ще бъде
белязана с най-черното мастило!
Да, всички вий, които тук седите
и гледате ме как се мъча, хапан
от срам и болка... въпреки че някой
като Пилат^[26] измива си ръцете
със външно състрадание... но вие,
Пилати, ме предадохте на кръста
и няма да очистите греха си

със миене!...

НОРТЪМБЪРЛАНД

Милорд, четете, моля! Няма време!

РИЧАРД

Очите ми не виждат от сълзи,
но заслепени чак дотам не са,
че да не видят тука една шайка
мерзавци и предатели! Да, даже
към себе си като погледна, виждам
и себе си предател като вас,
защото съгласих се тук да бъде
от краля снета кралската порфира,
честта му — смачкана, властта — осмяна,
величието му — опозорено,
и той самият — принизен до ранга
на долен поданик и прост селяк!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Повтарям ви отново, господарю...

РИЧАРД

Не съм ни твой, ни ничий господар,
наглецо горд! Каквито титли имах,
отнети са ми вече, та дори
и името ми, в купела дарено,
и то е чуждо^[27]! О, печален ден,
от толкова години да живея
и да не зная кой съм! Ако можех
да бъда снежна статуя на крал
под слънцето на Болинбрук, та бързо
да се стопя и стана на вода!
Кралю великодушни — макар малко
това величие да ме души! —
ако във Англия ценят се още
желанията ми, ще те помоля

да ми послужи някой с огледало —
бих искал да се видя как изглеждам,
оголен от могъщество и власт.

БОЛИНБРУК

Кажете там да донесат едно!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Додето дойдат, прочетете туй!

РИЧАРД

Не ме измъчвай, дяволе проклет —
все още не съм в ада!

БОЛИНБРУК

Оставете!

И тъй ще мине, лорд Нортъмбърланд.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Ще бъдат недоволни общините.

РИЧАРД

На общините аз ще прочета
от списъка на своите грехове
достатъчно, когато го разгъна
във себе си самия. Той е тук.

Влиза Прислужник, носещ огледало.

Подай ми го, да се огледам в него!...
Не съм се сбръчкал, колкото очаквах.
По туй лице скръбта да е нанесла
тъй много удари, без то да носи
следа от тях? Ласкаещо стъкло,
като придворен във щастливи дни
ти мамиш ме! Това ли бе лицето,
което всеки ден под своя покрив
посрещаше за пир безбройни гости?

Това ли беше гордото, което,
подобно слънце, караше да мига
тоз, който го погледнеше; което
със толкоз глупости се отличи,
че най-накрая се обезличи?
Чуплива слава има този лик
и като нея трае само миг...

Хвърля огледалото на земята.

... на, ето го на хиляди парченца!
Вникни в поуката на таз шега,
кralю смълчани, казва тя как бързо
скръбта се справя с нашите лица.

БОЛИНБРУК

В тоз случай само сянка от скръбта ви
със сянка от лицето ви се справи.

РИЧАРД

Как? „Сянка от скръбта ми“! Да помислим!
Напълно вярно: мойта скръб е скрита
в гръдта ми тук, а този стон и хленч
е само сянка от онуй, което
невидимо и мълчаливо къса
душата ми. Благодаря, кralю,
загдето си тъй щедър, че не само
доставяш ми причини да скърбя,
но и ме учиш как да ги оплаквам!
Ще ти поискам нещо и с това
оставям те. Дали ще го получа?

БОЛИНБРУК

Кажете го, достойни братовчеде!

РИЧАРД

„Достойни братовчеде?“ Явно вече
съм по-голям от крал; защото мойте

ласкатели, когато бях на трона,
ми бяха поданици, а сега,
когато аз съм поданик, сам кралят
ласкае ме. Но щом съм тъй голям,
не е необходимо да те моля.

БОЛИНБРУК

Тогава искай!

РИЧАРД

И ще го получа?

БОЛИНБРУК

Ще го получиш.

РИЧАРД

Искам да си ида.

БОЛИНБРУК

Къде?

РИЧАРД

Където щеш — далеч от теб!

БОЛИНБРУК

Да бъде! Придружете го във Тауър!

РИЧАРД

Издигат се, когато слиза кралят,
а с име „придружители“ се хвалят!

Излиза, следван от Лордове и Стражи.

БОЛИНБРУК

Ще бъде коронясването в сряда.
Милорди, пригответе се за него!

Излизат всички освен Уестминстърският абат, Карлайлският епископ и Омърл.

АБАТЪТ

Прискърбно зрелище!

ЕПИСКОПЪТ

Тепърва иде
прискърбното: за внуците след нас
ще бъде трън в сърцето този час!

ОМЪРЛ

Свети отци, не знаете ли начин
да смъкнем някак тоз насилник мрачен?

АБАТЪТ

Милорд, за да ви кажа мисълта си,
пред святото причастие ще трябва
да ми дадете дума, че не само
не ще ме издадете, но и строго
ще ми се подчинявате. Аз виждам
сълзи в очите ви. Елате с нас!
Ще поговорим вкъщи, на вечеря,
и нещо, знам, за вас ще изнамеря!

Излизат.

[24] „... със шпагата си аз ще я натикам...” — в оригинала е употребена думата „garier” — явен анахронизъм: по онова време в Англия се биели с мечове. ↑

[25] *Голгота* (библ.) — името на хълма, на който бил разпънат Исус, означава „място на мъртвешките глави”. ↑

[26] *Пилат* (библ.) — римски управител на Юдея, който „си измил ръцете” от съдебното дело срещу Исуса. ↑

[27] „... и името... и то е чуждо!” — говорело се, че Ричард е незаконен син. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. Улица.

Влиза Кралица Изабела със своята Свита.

КРАЛИЦАТА

Оттук ще мине кралят, туй е пътят
към крепостта, издигната — за зло! —
от Юлий Цезар^[28], в чийто хладен камък
съпругът ми осъден е да гние
от този горделивец Болинбрук.
Да си отдъхнем... ако може в тази
страна на бунта да намери отдих
жената на законния й крал.

Влиза — воден от Стражи — Ричард.

Но гледайте... или по-скоро не,
недейте гледа сладката ми роза
така повехнала!... Но, да, все пак
вдигнете поглед и я окъпете
в роса от жал, та пак да стане свежа!...
О, ти, развалина от пищна Троя!
Следа от слава! Гробница на Ричард!
Защо във теб, дворец, е гост провалът,
а пък триумфът е отседнал в кръчма?

РИЧАРД

Недей се съюзява, скъпа жено,
със мойта скръб, за да скъсите двете
живота ми. Привиквай, мила моя,
да считаш всичко минало за сън,
от който истината ни събужда
с вестта, че твоят Ричард е побратим
от днес до смърт на мрачната принуда.

Върви във Франция и постъпи
във някой манастир: тъй с благ живот
да си спечелим таз корона свята,
която изгървахме в суетата.

КРАЛИЦАТА

Какво? Нима е моят Ричард рухнал
не само в тялото, но и в ума?
Нима от власт е смъкнал Болинбрук
и разума ти; влязъл е насила
и в крепостта на твоето сърце?
Умиращият лъв, като не може
врага си да достигне, дращи с нокти
пръстта край себе си в безсилен гняв —
нима смирено ще понасяш ти
да те наказват като учениче
и ще целуваш пръчката с надежда,
че с туй ще вдъхнеш милост у врага,
ти, който лъв си, крал на зверовете?

РИЧАРД

Да, крал на зверове! Да бях аз имал
под своята власт не само зверове,
щях още да съм крал щастлив над хора
Кралице бивша, Франция те чака,
кажи си, че умрял съм и че ти
прощаваш се със мен като с покойник.
През някоя безкрайна зимна нощ
седни край огъня със стари хора
и ги накарай те да ти разправят
печални разкази от старо време,
а после ти на тях пък разкажи
горчивата история за Ричард
и ги прати разплакани да спят,
додето от сълзите на главните
ще гасне огънят и те самите
ще се посипват с пепел и обличат

във черен цвят, за да оплачат с него
лишения от власт английски крал!

Влиза Нортъмбърланд.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Милорд, пристигам да ви съобщя,
че Болинбрук е променил внезапно
решението си и ви изпраща
наместо в Тауър в Пъмфретския замък^[29].
За вас, госпожо, той е заповядал
да тръгнете за Франция веднага.

РИЧАРД

Нортъмбърланд, ти, стълбо, по която
към трона ми възлиза Болинбрук,
знай, няма да изминат много дни
и грозният ви грях, набрал, ще пръсне
заразата си вред. Ще мислиш ти,
дори и да получиш половина
от кралството, че малко ти е дал,
защото с твоя помощ взел е всичко;
а той ще мисли, че, бидейки майстор
в издигането на крале без право,
ти, даже при най-леката обида,
ще изнамериш начин да го смъкнеш
от неговия узурпиран трон.
При злите дружбата поражда страх,
страхът — ненавист, а ненавистта
довежда, знай, единия поне,
а често и двамината, до гибел!

НОРТЪМБЪРЛАНД

За моите грехове не се грижете!
Сбогувайте се! Тръгвайте веднага.

РИЧАРД

Разведен дважди! Злостни хора, вие
разтрогвате два мои свети брака:
със кралската корона и с жена ми!...
О, нека да развържа със целувка
обета между нас!... Но не, не бива,
защото със целувка той бе свързан.
Нортъмбърланд, разлъчвай ни! Аз тръгвам
към север, гдето болести и мраз
ще ме гнетят; а моята съпруга —
към Франция, отгдето дойде с блясък
и красота. Като помисля как
прекрасна като май изгря пред мен,
а трая като кратък зимен ден!

КРАЛИЦАТА (*към Нортъмбърланд*)

Нима така съпрузи се делят?

РИЧАРД

Да, дъх от дъх, любима, плът от плът!

КРАЛИЦАТА

Тогава изгонете ни и двама!

РИЧАРД

Е, да, но в туй за тях разумност няма.

КРАЛИЦАТА

Тогава с него ще вървя и аз!

РИЧАРД

За да ридаем заедно на глас?
Не, по-добре да плаче всеки сам:
аз тук за тебе, ти за мене там.
Върви, мери с въздишки своя път,
а вопли моите крачки ще броят.

КРАЛИЦАТА

По-дълъг път, съпруже, чака мене
и повече сърцето ми ще стене!

РИЧАРД

На всяка крачка аз ще стена дважд
и тъй ще е еднакъв пътят наш.
Но стига сме ухажвали скръбта —
със нея в брак ще бъдем до смъртта.
Запушили устата си, ний няма
да разменим сърца с целувки само: —
със тази тук ти давам свойто аз,
а твойто във замяна взимам с таз.

КРАЛИЦАТА

Не, дай ми мойто! Ще е тирания
да взема твойто и да го убия,
а свойто права съм да удуша
така, със стон, изтръгнат от душа!

РИЧАРД

Скръбта си глезим с тези думи леки.
Отново сбогом и прости навеки!

Излизат в различни страни.

[28] „... крепостта... от Юлий Цезар...“ — става дума за прочутия лондонски затвор „The Tower“ — кулата, която според легендата била построена от Юлий Цезар. ↑

[29] „... Пъмфретския замък...“ — Пъмфрет бил град в графство Йоркшир, Североизточна Англия. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В дома на Йорк.

Влизат Йорк и Дукеса Йорк.

ДУКЕСАТА

Съпруже мой, когато преди малко
плачът прекъсна те, ти обеща ми
докрай да ми разкажеш как са влезли
двамината ни племенници в Лондон.

ЙОРК

Къде бях спрял?

ДУКЕСАТА

На туй печално място,
където от прозорци и балкони
народът груб обсипвал с прах и смет
главата на крал Ричард.

ЙОРК

И така,
тъй както казах, Болинбрук, възседнал
немирен кон, познаващ сякаш своя
честолюбив ездач, с тържествен ход
прошества през града, докато всички
крещяха: „Да живее Болинбрук!“
Като че ли прозорците сами
приветстваха го — толкова лица
на стари и на млади се тълпяха
във рамките им, жадни да го зърнат;
стените, украсени със килими,
със багри сякаш викаха към него:
„Исус да те закриля, Болинбрук!“;

а гологлав, наляво и надясно
той кланяше се в отговор по-ниско
от шията на гордия си кон
и, казвайки: „Благодаря, земляци!“,
нататък отминаваше спокоен.

ДУКЕСАТА

А Ричард какво правеше, горкият?

ЙОРК

Ти знаеш, във театъра когато
напусне сцената любим актьор,
как следващият гледан е с прозявки
и слушан вяло; точно тъй и даже
със повече презрение народът
посрещна злополучния ни Ричард.
Не му извика никой: „Да живее!“,
с „Добре дошъл!“ не го приветства никой,
а всички хвърляха върху му пепел,
която той отърсваше от своята
помазана глава, така красиво
усмихващ се през сълзи — във борба
между смирение и тежка болка, —
че ако Бог не беше вкаменил
за свои цели хорските сърца,
дори най-варварското между тях
се би смилило. Ала пред небето,
което в тези случки има роля,
смирено трябва да прегънем воля:
на Болинбрук аз свят обет съм дал
и той е пълновластният ми крал!

Влиза Омърл.

ДУКЕСАТА

Омърл пристига!

ЙОРК

Беше той Омърл,
но вече зарад дружбата си с Ричард
лишен е от таз титла и от днеска
за теб ще е граф Рътланд^[30]. В Парламента
гарант му станах аз, че ще е предан
към личността на новия ни крал.

ДУКЕСАТА

Добре дошъл, мой сине! Разкажи ни
кои са теменужките, които
красят деня на новата ни пролет?

ОМЪРЛ

Не зная и не искам да ги зная!
Не ми се ще сред тях да бъда, майко!

ЙОРК

Внимавай с пролетта, че току-виж,
те срязали, преди да разцъфтиш!
Във Оксфорд как е? Ще се състоят ли
турнирите и празненствата там?

ОМЪРЛ

Доколкото известно ми е — да.

ЙОРК

Узнах, че ще участвуващ във тях.

ОМЪРЛ

Да, бих желал, ако е рекъл Бог.

ЙОРК

Какъв е този шнур с печат, висящ
от пазвата ти?... Стой, защо бледнееш?
Я покажи!

ОМЪРЛ

Неважна книжка, сър.

ЙОРК

Тогава всеки може да я види.
Повтарям, дай да видя туй писмо!

ОМЪРЛ

Покорно моля ви да ми простите!
Макар и да е нищо, имам свои
причини да не ща да го показвам.

ЙОРК

Пък аз причини имам, господинчо,
да искам да го видя! И веднага!
Боя се много...

ДУКЕСАТА

От какво, съпруже?

Ще се окаже полица, която
подписал е навярно, за да блесне
на празненствата в ново облекло.

ЙОРК

Кой полици на себе си подписва?
А иначе защо ще е у него
това, с което сам се задължава?
Ти луда ли си, жено?... Дай, хлапако!

ОМЪРЛ

Не мога, извинете ме, милорд!

ЙОРК

Веднага дай го тука! Настоявам!

Измъква писмото от пазвата на Омърл и го прочита.

Предателство! Злодей! Подлец! Изменник!

ДУКЕСАТА

Съпруже, какво има?

ЙОРК

Хей, слуги!

Седлайте коня ми! О, Боже мой,
какво мерзавство!

ДУКЕСАТА

Обясни ми, мъжо!

ЙОРК

Ботушите ми! Конят ми! По-бързо!
Кълна се в своята чест, живот и правда,
ще го предам!

ДУКЕСАТА

Но за какво, кажи!

ЙОРК

Не се меси, глупачко!

ДУКЕСАТА

Ще се месея!...

Кажи какво е станало, Омърл?

ОМЪРЛ

Не бой се, майко — все ще го изкупя
с живота си.

ДУКЕСАТА

С живота си?

ЙОРК

По-бързо!

Ботушите ми! Тръгвам към двореца!

Влиза Прислужник, носещ ботуши.

ДУКЕСАТА

Омърл, защо стоиш като замаян?
Изритай го!... Пръждосвай се, негодник,
и да не съм те виждала в дома си!

ЙОРК

Подай ботушите ми, заповядах!

ДУКЕСАТА

Защо? Какво се готвиш да направиш?
Ще издадеш греха на своя син?
Друг имаме ли? Или може би
ще имаме? Не е ли мойто време
за майчинство преминало отдавна?
И искаш да ограбиш старостта ми
от щастието й? Да ме лишиш
от гордостта ми на щастлива майка?
Или не ти прилича? Не е твой?

ЙОРК

Безумна жено, искаш да укрием
тоз мрачен заговор? Дванайсет души
са разменили клетвени писма
като това ей тук, че ще убият
във Оксфорд краля!

ДУКЕСАТА

Той не ще участва!
Ний няма да го пуснем! Какво общо
тогаз ще има с него таз хартийка?

ЙОРК

Махни се, старо, аз ще го предам,
дори да ми е син хиляда пъти!

ДУКЕСАТА

Да беше го родил във мъки ти,
не би бил толкова немилосърден!
Но аз отгатвам: ти ме подозираш
в съпружеска измяна и си мислиш,
че той е плод на друг, а не твой син.
О, мили Йорк, съпруге скъпи мой,
недей мисли така: та погледни го —
одрал е кожата ти, а на мене
и на рода ми не прилича никак
и пак обичам го!

ЙОРК

Дръпни се, жено!

Излиза.

ДУКЕСАТА

Омърл, след него! Мятай се на коня!
Изпревари баща си и моли
за прошка краля още преди той
да е узнал за твоя грях от него!
И аз след тебе ще пристигна скоро.
Макар и стара, няма да остана
надире от баща ти; и от пода
не ще ме видиш да се вдигна ти,
докато Болинбрук не ти прости!
Върви! Лети!

Излизат.

[30] „... за теб ще е граф Рътланд“ — Омърл значи е понижен от дук на граф. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В Уиндзор.

Влизат Болинбрук — вече като крал, Хари Пърси и други Благородници.

БОЛИНБРУК

Не може ли да каже някой нещо
за моя блуден син? Не съм го виждал
три месеца. Ако над мен виси
бич Божии някакъв, това е той!
Милорди, потърсете го във Лондон
из кръчмите, защото всеки ден
ги посещавал, чувам, в обществото
на буйни и разпуснати другари
от тези даже, дето дебнат нощем
зад ъглите, нападат караула
и грабят минувачите; а моят
разгулник и разсипник дори прави
въпрос на чест за себе си от туй
да покровителства подобна шайка.

ПЪРСИ

Преди два дни видях го, господарю,
и му разказах за турнира в Оксфорд.

БОЛИНБРУК

Какво ти отговори хубостникът?

ПЪРСИ

Че щял да иде в първия вертеп
и там от някоя продажна кукла
да вземе ръкавица и, накичил
със нея шлема си, да победи
най-славния участник във турнира.

БОЛИНБРУК

Безпътен, колкото и безразсъден!
Но и през тези две черти аз виждам
във него лъч надежда, който може
да ни зарадва с нещо подир време...
Кой иде?

Влиза Омърл.

ОМЪРЛ

Де е кралят?

БОЛИНБРУК

Какво иска
със тоз безумен поглед братовчед ни?

ОМЪРЛ

Небето да ви пази, господарю,
ще ви помоля да ми разрешите
беседа с вас на четири очи!

БОЛИНБРУК

Да бъде!... Оставете ни за малко!

Хари Пърси и Благородниците излизат.

Да чуем какво има, братовчеде!

ОМЪРЛ (коленичи)

Коляното ми да врасне в земята,
езикът ми да се слепи с небцето,
ако се вдигна или кажа дума,
преди от вас да съм получил прошка!

БОЛИНБРУК

Извършен ли е твоят грях или
замислен само? Ако е така,

дори и да е бил ужасно черен,
простен ти е, за да ми бъдеш верен.

ОМЪРЛ

Тогава позволете да заключа,
за да говоря, без да ме прекъсват!

БОЛИНБРУК

По твоему да бъде!

Омърл заключва вратата. Чукане отвън.

ЙОРК (отвън)

Кралю, бъди нащрек! Кралю, пази се!
Говориш със предател!

БОЛИНБРУК (измъква меч)

Ах, мерзавец!
Сега ще те обезвредя навеки!

ОМЪРЛ

Кралю, възпри мъстия си меч —
ти нямаш основания за страх!

ЙОРК (отвън)

Отваряй, безразсъдни господарю!
Безумец, не ме карай да те хуля
предателски от преданост към теб!
Отваряй или чупя!

Болинбрук отключва вратата.

Влиза Йорк.

БОЛИНБРУК

Какво ви става, чичо? Говорете!

Заклучва отново вратата.

Вземете дъх и ни кажете где е
опасността, за да я срещнем с меч!

ЙОРК

Не мога още! Туй, кралю, чети
и сам измяната ще видиш ти!

ОМЪРЛ

Кралю, помни, четейки, своята дума!
Не виждай мойто име между тях!
Разкайвам се! Сърцето ми не е
съюзник на ръката ми!

ЙОРК

Било е,
когато тя е слагала тоз подпис!...
От страх се той разкайва, господарю —
не му прощавай, ако не желаш
да бъде милостта ти пепелянка,
която ще те клъвне във сърцето!

БОЛИНБРУК

О, заговор коварен и опасен!
О, доблестен баща на долен син!
От тебе, чист, прозрачен, бистър извор,
е тръгнал тоз поток, но след това,
през калища отбил се е, замътил
кристалните си струи и така
преливащата в тебе добродетел
е породила зло. Ала доброто,
обилно във бащата, ще измие
вината на престъпния му син.

ЙОРК

И мойта добродетелност, кралю,
ще сводничи на неговия срам

и той честта ми с него ще прахосва,
както развратен син — имот, натрупан
от пестелив баща! Едно от двете:
срамът умира — мойта чест е жива,
срамът живее — мойта чест загива.
Към тоз предател ако бъдеш мек,
убиваш мене, честния човек!

ДУКЕСАТА (*отвън*)

О, господарю! Моля ви, за Бога,
пуснете ме да вляза! Господарю!

БОЛИНБРУК

Кой може да е тоз писклив молител?

ДУКЕСАТА

Жена, кралю, и твоя леля също!
Изслушай ме, смили се, нека вляза!
От тебе проси просякиня, още
непросила до днес!

БОЛИНБРУК

Какво е туй?

Високата ни драма се разваля —
започва „Просякинята и краля“^[31]...

Към Омърл.

Стани и отвори на своята майка —
тя иде като твоя ходатайка.

Омърл отключва отново вратата.

ЙОРК

Прощаваш ли на всеки, който проси —
таз прошка нови грехове ще носи!

Влиза Дукеса Йорк.

Крака за да опазим, който гние,
човека цял нерядко губим ние.

ДУКЕСАТА

Недей го слуша, господарю мой!
Не от любов към теб говори той —
не може други да обича, който
над всичко друго не обича свойто!

ЙОРК

Безумна жено, искаш този враг
от старата ти гръд да суче пак?

ДУКЕСАТА

Смили се, Йорк! Кралю, на колене
аз моля те!

БОЛИНБРУК

Станете!

ДУКЕСАТА

Още не!

Така, на колене, в сълзи залята,
ще се влека, нещастна, по земята,
додето не простиш заради мен
на моя син, пред тебе провинен!

ОМЪРЛ

До нея свивам колене и аз!

Коленичи.

ЙОРК

И аз ги свивам срещу тях тогаз!
Кралю, ще страдаш, ако му простиш!

ДУКЕСАТА

Нима е искрен? Погледа му виж!
Сълза една не може да изстиска,
защото едно проси, друго иска!
Молбата в него — виж го! — външен вид е
а чувай нашата издън гърдите!
Той скочил би със радост на крака,
а ний ще пуснем корени така!
Молбата му те моли външно, хладно,
а нашата — горещо, страстно, жадно —
по-силна тя е: дай й ти тогава
наградата, която заслужава!

БОЛИНБРУК

Станете, лельо.

ДУКЕСАТА

Не, преди „станете“
„прощавам“ казват винаги кралете!
Да бе дете, език да ти предавам,
бих почнала със думата „прощавам“!
Не съм жадувала до днеска аз
за друга дума, както жаждам таз!
Кажи „прощавам“ — тя е толкоз кратка,
но не тъй кратка, колкото е сладка,
и най-приляга туй небесно слово,
на който може да мъсти сурово!

ЙОРК

Тогаз, кралю, кажи й „да прощава“!

ДУКЕСАТА

О, строги мъжо, о, душа корава,
не принуждавай сладостната дума
над себе си сама да прави глума!

Кралю, кажи „прощавам“ — просто, ясно
без всякакво двусмислие ужасно!
С очи го вече казваш! Още миг
и, чувствам, ще го кажеш и с език!
В противен случай още слух ни дай
да молим с реч и плач, дорде накрай,
размекната, не вложи милостта
това „прощавам“ в твоите уста!

БОЛИНБРУК

Станете, лельо!

ДУКЕСАТА

Аз не ща да ставам,
аз искам само твоето „прощавам“!

БОЛИНБРУК

Прощавам му. Ти, Боже, прости мене!

ДУКЕСАТА

О, щастие, добито на колене!
Но още ме е страх. Кажи го пак!
Сложи върху му двойния си знак
за сигурност!

БОЛИНБРУК

Охотно и изцяло
прощавам му!

ДУКЕСАТА (*изправя се*)

Ти бог си в земно тяло!

Йорк и Омърл също се изправят.

БОЛИНБРУК

Но с милия ни шурей, със абата,

и с другите от мръсната им шайка
ще бъде иначе: тях вярна гибел
ще гони по петите! Драги чичо,
пратете още днес войска във Оксфорд
или във който град се крият те!
Кълна се, разбера ли ги къде са,
присъдата не ще им се хареса!
Вървете, чичо!... Братовчеде наш,
простихме ти — бъди ни предан страж!

ДУКЕСАТА

Момче непревъзпитано, върви
и Бог дано духа ти обнови!

Излизат.

[31] „Просякинята и краля“ — става дума за старата английска балада за африканския цар Кофетуа, който се влюбил в просякинята Зенелофон и се оженил за нея. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В Уиндзор.

Влизат Пирс от Екстън и Слуга.

ЕКСТЪН

... А краля чу ли го, когато каза:
„Та нямам ли един приятел, който
да отърве душата ми от този
страх в плът и кръв?“

СЛУГАТА

Да, чух го с тез уши!

ЕКСТЪН

„Та нямам ли един приятел“ — да,
и го повтори; и за втори път
натърти тези думи.

СЛУГАТА

Да, тъй беше.

ЕКСТЪН

И ме изгледа, казвайки ги, сякаш
ми казваше: „Бих искал да си ти
тоз, който ще премахне краля в Пъмфрет.“
Приятел съм му аз и зная как
да го спася от неговия враг!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Килия в замъка Пъмфрет.

Влиза Ричард.

РИЧАРД

Напрягам своя ум, за да сравня
таз своя клетка със света отвън,
но тъй като светът е многолюден,
а тука освен мене няма никой,
все не успявам. Ще опитам пак.
Да кажем, че във мен душа и мозък
жена и мъж са: и от тях се раждат
безбройни размножаващи се мисли,
които, като хората, изпълват
тоз малък свят и като тях по нрав са,
защото недоволстват непрестанно:
едни — по-висши — свързани с небето,
съмняват се във всеки ред и вкарват
словата Божи в спор едно със друго,
като например в онова: „Пуснете
децата, нека дойдат...“^[32] или в туй:
„По-лесно е камила да премине
през иглени уши.“^[33] А редом с тях,
тез мисли, дето гонят земна слава,
измислят невъзможни чудеса —
като например как през тоя зид
ще прокопаят проход с крехки нокти
и тъй като не могат да го сторят,
умират преждевременно. По-меки
са мислите, които призовават
към примирение; тешат се те
с това, че като смазан от Съдбата
не ще съм нито първи, ни последен,

тѣй както окованите във стеги
неуки просяци срама си пѣдят
с това, че много други са били
или ще бѣдат в стеги като тях;
и от това им поолеква малко —
прехвърлили са сякаш тежестта
на своя срам върху гърба на други.
И тѣй в един човек играя аз
безброй лица и всички недоволни:
понякога съм крал и сред измени
на просяка завиждам; ставам просяк
и, смазан от лишения, поисквам
отново да съм крал; и крал съм пак,
но Болинбрук ме смѣква от престола
и пак съм нищо; и така нататък.
И във какъвто и да се превърна,
на мен — пѣк и на всички по земята,
които носят името „човек“,
не ни харесва нищо, докато
сами ний станем нищо и с това
се свършва всичко...

Музика.

Музика?... Хе-хе!
Внимавайте във времето и в такта!
И най-добрата музика е лоша,
когато изпълнителят нехае
за времената в нея; и тѣй точно
е и със музиката на живота:
ухо тук имам, за да критикувам
свирача за неспазеното време,
а в свое време нямах остър слух
да доловя, че моята държава
объркала е такта. Губих време
и ето Времето погуби мен:
превърна ме Старикът в свой часовник,
във който мислите минути пращат —

подобно неотменни часови
без миг покой — въздишки към очите,
пазачи на душевните ми двери,
така че пръстът ми като стрелка
им бърше сълзите, а пък звънът,
отмерващ безотказно часовете,
е стонът на сърцето ми. И тъй
въздишки, сълзи, стонове бележат
за мен минути, часове и дни,
но истинското време галопира
след Болинбрук, а аз кукувам тук
като комична кукличка в часовник!...
Да щат да млъкнат! Музиката, казват,
церяла луди, но на мен изглежда,
че може да побърка всеки здрав!
Все пак благословен да бъде, който
ми я изпраца — тя е знак за обич,
а обичта към Ричарда, уви,
е рядка ценност в злобното ни време!

Влиза Коняр.

КОНЯРЯТ

Поклон, кралю.

РИЧАРД

Благодаря, милорд!
И двете титли са от същи сорт!
Каж ми кой си и защо си тука,
където влиза само песът, който
с храната си ми пречи да умра?

КОНЯРЯТ

Аз бях коняр при теб, кралю, когато
ти беше крал. На път за Йорк със мъка
получих разрешение да зърна

лика на стария си господар.
О, как се сви сърцето ми, когато
в деня на коронацията в Лондон
видях с очите си, че Болинбрук
бе яхнал Бербериеца ти, който
ти толкова обичаше да яздиш,
аз толкова — да сресвам и наглеждам!

РИЧАРД

Какво? На Бербериеца ли, казваш?
Той как под него стъпваше?

КОНЯРЯТ

Тъй гордо,
като че ли презираше земята!

РИЧАРД

Тъй горд от туй, че Болинбрук го язди?
От тази длан той хляб е взимал с бърни,
от нейното потупване бе станал
така надменен! И не се препъна,
не падна — а твърдят, че гордостта
проваляла! — не просна в кръв и кал
тоз долен конекрадец, станал крал?...
Прости ми, Бербериецо! Как мога
да мъмря тебе, който си създаден
да слушаш и да носиш на гърба си,
когато аз — човек, не кон! — тъй дълго
и тъй послушно мъкна своето бreme
с протрита кожа, шибан и пришпорван
от тържествуващия Болинбрук?

Влиза Тъмничар, носещ храна.

ТЪМНИЧАРЯТ

Пътувай! Твоят време вече свърши!

РИЧАРД

Ако обичаш ме, върви, човече!

КОНЯРЯТ

Кралю, езикът всичко не изрече...

Излиза.

ТЪМНИЧАРЯТ

Обядът ви, милорд, е подреден.

РИЧАРД

Вкуси го първи, както всеки ден!

ТЪМНИЧАРЯТ

Страхувам се, милорд! Сър Пирс от Екстън
от името на краля заповяда
обратното.

РИЧАРД

Тогаз вървете в ада
и ти, и Хенри Ланкастър със теб!
По дяволите!

Бие го.

ТЪМНИЧАРЯТ

Помощ! Помощ! Помощ!

Нахлуват Пирс от Екстън и Убийци.

РИЧАРД

Какво е туй? Какви са тези хора?...
Негоднико, ти сам ми даваш средство

за своята смърт!...

Отнема оръжието на един от нападателите и го убива.

Върви и заеми
и ти съседната квартира в ада!

Убива втори нападател, но пада пронизан от Екстън.

В негаснещ огън да гори след гроба
докосналият моята особа!

Ти, Пирс от Екстън, да поиш посмя
с кръвта на краля кралската земя!...
О, падай, падай, земна плът, додето
душата ми възлиза към небето!

Умира.

ЕКСТЪН

Сърце от кралски род и кралски смело!
Дано не съм извършил грешно дело,
защото Злият, който съблазни ме,
за ада май записа мойто име...
На краля този крал ще отнеса,
а тез ги погребете тук, в леса!

Излизат, като изнасят Телата.

[32] „Пуснете децата, нека дойдат...” (библ.) — парафраза на пасажа от Евангелието на Матей, гласящ: „Но Исус рече: — Оставете децата и не им пречете да дойдат при мене, защото на такива е царството небесно.“ ↑

[33] „По-лесно е... през иглени уши.” (библ.) — парафраза на друг пасаж от Матей, гласящ: „И още ви казвам: По-лесно е камила да мине през иглени уши, нежели богат да влезе в царството Божие.“ ↑

ШЕСТА СЦЕНА

В Уиндзор.

Тръбен звук. Влизат Болинбрук, Йорк, Благородници и Свита.

БОЛИНБРУК

Според последните ни вести, чичо,
бунтовниците са опожарили
града ни Систер в Глостършир. Не знаем
дали са хванати, или избити.

Влиза Нортъмбърланд.

Привет, милорд! Какви са новините?

НОРТЪМБЪРЛАНД

Желая ви щастливи дни, кралю!
Метежът свърши. Четирте бунтовни
глави на Солзбъри, Блънт, Спенсър, Кент
пътуват за към Лондон в този момент.
Как бяха взети в плен, ще проличи
от този доклад пред вашите очи.

БОЛИНБРУК

Благодаря ти, Пърси, и ще знам
за твоя труд награда да въздам.

Влиза Фицуотър.

ФИЦУОТЪР

Ваше величество, от Оксфорд вече
към Лондон са изпратени главите
на Сили и на Брокас, от онуй
опасно съзаклятие, което
ви готвеше смъртта във този град.

БОЛИНБРУК

Фицуотър, твоят труд във близък ден
ще бъде по достойнство възмезден!

Влиза Хари Пърси, следван от Карлайлския епископ.

ПЪРСИ

Абатът на Уестминстър, подбудител
на злия заговор, кралю, издъхна
от угризения на съвестта;
но Карлайл жив е, за да заплати
за гордостта си, както кажеш ти.

БОЛИНБРУК

И аз тъй казвам: Карлайл, по земята
обител потърси си ти по-свята
от досегашната, та във покой
да извървиш до края пътя свой —
ти враг ни бе, но чувствувахме ние,
че срещу нас достоен враг се бие!

Влиза Пирс от Екстън, следван от Слуги, носещи ковчег.

ЕКСТЪН

Донесох ти, могъщи господарю,
обезвреден страха ти в плът и кръв.
Трупът на Ричард, главният ти враг,
лежи под тоз оловен похлупак.

БОЛИНБРУК

Не съм ти благодарен, Екстън, ти
с туй дело моя трон оклевети
и хвърли върху моята страна
най-срамното от срамните петна!

ЕКСТЪН

Но аз, кралю, чух с тези си уши
как вашата уста ми го внуши!

БОЛИНБРУК

Човек с отрова нявга се опазва,
но от това я двойно по̀ намразва.
Смъртта му аз желяех, туй е верно,
ала сега, след делото ти черно,
убития оплаквам с плач висок,
а мразя теб, палача му жесток.
Награда не очаквай, а, разкаян,
върви и драскай гръд в сганта на Каин;
дорде си жив, престъпният ти лик
да не съзре небесния светлик!

Пирс от Екстън излиза.

Скърбя, че беше нужен кървав дъжд,
за да израсне стволът ми могъщ.
Елате! И за вас, като за мен,
облечен да е в траур този ден!
От кръв ръцете си в Ерусалим
аз скоро ще измия. Да вървим
и за скръбта си да потърсим лек
в плача зад тоз безвременен ковчег!

Излизат.

ХЕНРИ IV. ПЪРВА ЧАСТ^[1]

[0] Оригиналното заглавие на пиесата е „*The History of Henry IV — Part One*“ — „Историята за Хенри Четвърти — част първа“. Повечето от действащите в нея лица са исторически: английският крал Хенри IV (Болинбрук от „Ричард II“) е царувал от 1399 до 1413 г. — период, изпълнен с интриги, заговори и бунтове. Първото голямо въстание на феодалите срещу престола имало за основа недоволството на могъщото на север семейство Пърси, което помогнало на Болинбрук да се възкачи на престола (вж. граф Нортъмбърланд и Хари Пърси от „Ричард II“) и сега се чувствало онеправдано от него. Към граф Нортъмбърланд, сина му Хари Пърси (Хотспър) и брат му Томас Уустър се присъединили: Йоркският архиепископ Ричард Скуп, шотландският граф Арчиболд II Дъглас и главният от уелските владетели Оуен Глендауър заедно със своя зет Едмънд Мортимър старши (граф Марч), чичо на претендента за престола Едмънд Мортимър младши, когото Хенри IV държал затворен в „Тауър“. (При Шекспир тези две исторически лица — Мортимър старши и младши — се смесват.) Въстанието било разгромено в кръвопролитната битка при Шрузбъри през 1403 г., в която загинал Хотспър.

Принц Хенри — бъдещият крал Хенри V — наистина водел в юношеските си години разпуснат живот в компания от „фалстафовски“ тип, но след това се отличил в битката при Шрузбъри. Образът на Фалстаф е плод на Шекспировата фантазия, макар че двете имена на този герой: първоначалното му — сър Джон Олдкасл, и окончателното — сър Джон Фалстаф — принадлежали на исторически лица (вж. предговора). Правилната транскрипция на Falstaff е Фолстаф. Мистрис Скокли се нарича в оригинала Quickly (бързо, пъргаво, живо). ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КРАЛ ХЕНРИ IV

ПРИНЦ ХЕНРИ УЕЛСКИ, ПРИНЦ ДЖОН ЛАНКАСТЪР —

синове на краля

ГРАФ УЕСТМОРЛАНД

СЪР УОЛТЪР БЛЪНТ

ТОМАС ПЪРСИ, ГРАФ УУСТЪР

ХЕНРИ ПЪРСИ, ГРАФ НОРТЪМБЪРЛАНД

ХЕНРИ ПЪРСИ — ХОТСПЪР — негов син

ЕДМЪНД МОРТИМЪР, ГРАФ МАРЧ

РИЧАРД СКРУП, АРХИЕПИСКОП ЙОРКСКИ

АРЧИБОЛД, ГРАФ ДЪГЛАС

ОУЕН ГЛЕНДАУЪР

СЪР РИЧАРД ВЪРНОН

СЪР ДЖОН ФАЛСТАФ

СЪР МАЙКЪЛ — приятел на Йоркския архиепископ

ПОЙНС

ГАДСХИЛ

ПЕТО

БАРДОЛФ

ФРАНСИС — слуга

ЛЕЙДИ ПЪРСИ — жена на Хотспър и сестра на Мортимър

ЛЕЙДИ МОРТИМЪР — дъщеря на Глендауър и жена на

Мортимър

МИСТРИС СКОКЛИ — стопанка на кръчма

Шериф, Офицери, двама Коневоди, Коняр, Стопанин на кръчма,
Пратеници, Пътници, Слуги

Място на действието: Англия

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. В кралския дворец.

Влизат Кралят, Принц Джон, Уестморланд, Блънт и други.

КРАЛЯТ

Макар с потресен дух и грижен лик,
ний даваме на погнатия мир
възможност, взел си дъх, да заговори
с пресекващ глас за подвизи, които
ни чакат край далечни брегове.
От днес таз жадна пръст не ще мърси
устата си с кръвта на своите рожби;
къртицата война не ще разравя
с окопи грозни нейните полета;
копита подковани няма вече
цветята й да тъпчат; и очите,
които като ярки метеори,
макар с еднакво потекло и корен,
се сблъскваха и счепкваха до вчера
във кървави вражди, обединени
от обща цел, ще тръгнат в строен ред
и няма срещу себе си да виждат
приятели, съмишленици, братя.
Войната няма вече, като нож
във ножница несигурна, да мушка
в бедрото господаря си. И тъй,
приятели, към гроба на Христа
ний, негов воин, свързан от обета,
под чистия му кръст да се сражава,
ще поведем войска от англичани
с десници, още в майчиното лоно
определени свихе да изгонят
неверника от светите места,

по чийто прах са стъпвали нозете,
проводени от гвоздеи преди
четиринайсет века, за да бъде
изкупен първородният ни грях...
Но вече от години всичко туй
известно е и не за да ви кажем,
че ще вървим, събрали сме ви тук.
Да чуем, братовчеде Уестморланд,
с какви решения съветът снощи
е ускорил туй дело, драго нам!

УЕСТМОРЛАНД

Със тях се занимахме, господарю,
и вече бяхме уточнили даже
подробности по разходи и служби,
когато изведнъж от Уелс^[1] пристигна
вестител с лоши вести, от които
най-лошата бе таз, че Мортимър,
повел войската си от херфордширци^[2],
за да смири разбойния Глендауър,
е сам попаднал в грубите ръце
на дивия валиец; над хиляда
от неговите хора са изклани
и върху техните тела били са
извършени от уелските жени
жестоки издевателства, които
човек без срам не може да опише!

КРАЛЯТ

И тази вест изместила е значи
въпроса за свещения ни поход?

УЕСТМОРЛАНД

Тя заедно със други, господарю,
защото нови мрачни новини
дойдоха ни от север; стана ясно,
че Хари Пърси, Огнената шпора,

и гордият шотландец Арчиболд^[3]
са сблъскали войските си при Холмдон^[4]
навръх Кръстовден в битка, явно тежка
за двамата, защото новината
била е изкрещяна с две-три думи
сред трясък на оръдия и който
донесе я до нас, бе яхнал коня
в разгара на сражението, още
преди да види неговия изход.

КРАЛЯТ

А този тук е нашият приятел
сър Уолтър Блънт; спешил се току-що
и в пръски кал от всичките земи
по пътя му от Холмдон чак до Лондон,
той носи пък приятни новини:
граф Дъглас е разбит. Сър Уолтър лично
видял е десет хиляди шотландци
и двадесет и двама знатни войни
натрупани един връз друг да квасят
със кървища Холмдонското поле.
В плен Огнената шпора взел е Мордейк,
граф Файфски, старши син на Арчиболд,
и с него Етол, Мъри, Ангъс, Ментийт —
все графове от стар шотландски корен.
Това е според нас отлична плячка.
Не е ли тъй? Кажете, братовчеде!

УЕСТМОРЛАНД

Със нея даже принц се би гордял!

КРАЛЯТ

Виж, с туй ме натъжи и ме въведе
в греха на завистта! Нортъмбърланд
родител е на син, чието име
е всеки ден в устата на Честта,
син — първи ствол в леса на младежта ни,

любимец на Фортуна^[5], пък аз трябва,
докато слушам как отвред го хвалят,
уви, да гледам как разгул и буйства
печатат срамен знак върху челото
на моя Хари. О, да би могло
да се окаже, че среднощна фея
чадата ни е в люлка разменила
и моя син направила е Пърси,
а неговия син — Плантадженет^[6]!
Тогаз бих взел аз неговия Хари,
а той пък — моя... Точка по това!
Не мислите ли, драги братовчеде,
че този Пърси младши твърде горд е?
Пленените при Холмдон той задържа
за себе си, а мене известява,
че щял съм да получа само Мордейк!

УЕСТМОРЛАНД

Подучил го е чичо му. Той, Уустър,
подобно на планета, зла за вас^[7],
го кара да се перчи и да вдига
против короната петелски гребен.

КРАЛЯТ

Изпратих да го викнат незабавно,
но трябва временно да се откажем
от своя поход към Ерусалим.
За сряда, братовчеде, назначавам
съвет във Уиндзор^[8]. Сам го съобщете
на всички лордове, но след това
върнете се без бавене при нас,
защото има работи, които
не бих желал да казвам и решавам
във миг на гняв.

УЕСТМОРЛАНД

Отивам, господарю!

[1] *Уелс* — планинска област в Западна Англия. ↑

[2] „... *херфордширци*...“ — жители на Херфордшир, графство в Западна Англия. ↑

[3] *Арчиболд* — става дума за Арчиболд II Дъглас. ↑

[4] *Холмдон* — старо име на град Хъмбълтон в графство Нортъмбърланд, Северна Англия. ↑

[5] *Фортуна* (мит.) — римска богиня на щастието, случая и успеха. ↑

[6] *Плантадженет* — така се наричала английската кралска династия, основана през 1154 г. от Хенри II и завършила през 1399 г. с детронирането на Ричард II. По време на царуването на Плантадженетите английското кралство включвало обширни земи в днешна Франция. Два клона на този род са семействата Ланкастър и Йорк, които после водят помежду си прочутата „война на двете рози“.

↑

[7] „... *планета*... *зла за вас*...“ — според астрологията планетите имали влияние върху дейността на хората. ↑

[8] *Уиндзор* — град в графство Беркшир, Южна Англия, с прочут замък — лятна резиденция на кралския двор. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Лондон. В дома на принца.

Влизат принц Хенри и Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Е, Хал, кажи ми колко е часът, момчето ми!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ти така си затлъстял в мозъка от смукане на стар херес^[9], разкопчаване на гащите след вечеря и търкаляне по пейките подир пладне, че не помниш вече как да питаш за това, което наистина те интересува. За кой дявол ти е дотрябвало да знаеш колко е часът? Виж, ако часовете бяха чаши вино, минутите — кокошки, стрелките — своднически езици, кадраните — фирми на публични домове, а самото Божие слънце — едно хубаво и горещо девойче в огнена тафта, тогава бих могъл да разбера защо толкоз държиш да узнаеш колко е часът!

ФАЛСТАФ

Тука си прав, Хал. Честна дума, близо си до истината. Защото ние, приятелите на чуждите кесии, се водим по луната и седемте звезди на Мечката, а не по Феб^[10], този „странстващ рицар на синия свод“. И ще те помоля, гълъбче, когато станеш крал — да пази Бог тогава Твоя Кралска Милост... Величество, искам да кажа, защото ти никаква милост няма да имаш...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как никаква?

ФАЛСТАФ

Никаква, ей Богу! Дори не и толкоз, колкото човек си изпросва от Бога, преди да хапне яйце с масло.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, продължавай! Нататък!

ФАЛСТАФ

Нататък исках да те помоля, гълъбче, като станеш крал, да направиш тъй, че ние, които сме войници на нощта, да не бъдем наричани пладнешки разбойници. Нека ни титулуват „гонци на ловджийката Диана“^[11], „рицари на мрака“, „пажове на луната“. И да казват, че сме порядъчни хора, тъй като следваме — като моретата — порядъка, установен от нашата благородна и целомъдрена господарка, Луната, под чието покровителство крадем.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре го каза и сравнението ти се държи, защото при нас, поданиците на Луната, богатството също си има приливи и отливи, причинени от нея, като морските. И ето ти доказателството: кесията, придобита без страх в понеделник вечер, е вече пръсната без сметка във вторник сутрин. Спечелили сме я с вик: „Избирай!“ и я загубваме с рев: „Сервирай!“ И днеска сме проснати ниско под стълбата, утре — издигнати високо до бесилката.

ФАЛСТАФ

Ей Богу, говориш чиста правда, момчето ми!... А кажи как намираш кръчмарката ни? Сладко парченце, а?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Като меда от Хибла^[12], дърти еретико. А ти как намираш онези сладки приятели в кожените униформи^[13]?

ФАЛСТАФ

Какво, какво? Пак ли започваш със своите намеци и двусмислици? Какво общо имам аз с кожените униформи, чумата да ги тръшне!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А какво общо имам аз със стопанката, френската^[14] да я изрине!

ФАЛСТАФ

Ами толкоз пъти си я викал при себе си да ѝ оправяш сметката.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Е, да не съм те карал някога да ми помагаш?

ФАЛСТАФ

Не, което си е право, тази работа тук си я вършил винаги сам.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тук и вся къде, когато са ми били пълни кесиите. А когато не са били, използвал съм кредита си.

ФАЛСТАФ

И то така издъно, че ако не беше кралска издънка... Но кажи ми, гълъбче, ще продължават ли бесилките да красят нашата Англия, когато станеш крал, и все така ли ръждивата юзда на тоя смахнат дъртак, Закона, ще пречи на храбростта да си получава заслужената награда? Когато бъдеш крал, не беси крадците, моля те!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тази работа ще я оставя на тебе.

ФАЛСТАФ

Наистина ли? О, чудесно! Кълна се в небето, ще бъда безпогрешен съдия!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Вече направи първата грешка. Искях да кажа, че ти собственоръчно ще ги бесиш. От тебе ще стане рядък палач.

ФАЛСТАФ

Добре, Хал, и така може. Това ще ми приляга почти толкоз, колкото да служа в двореца ти, можеш да ми повярваш!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И да услужваш на тез, които се стремят към повишение, така ли?

ФАЛСТАФ

Да, защото така ще повишавам към въжето тези, които не се стремят към него. Дявол взел го, чувствам се меланхоличен като котарак или като мечка с верига на носа.

ПРИНЦ ХЕНРИ

А може би като стар лъв? Или като лютня на влюбен?

ФАЛСТАФ

Да, или като ручилото на линкърширска^[15] гайда!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А какво ще кажеш за меланхолията на есенния заек? Или за тъгата на Мурдичкия канал^[16]?

ФАЛСТАФ

Ти, Хал, винаги ще измислиш някое смрадно сравнение за ями или канали и си, мога да ти го кажа, най-сладкият канала от кралски род, най-находчивият, непоносим и симпатичен млад принц, който съм срещал някога. Но, моля ти се, Хал, стига си ме отвличал със светски суети. Да ще Бог да ни каже къде бихме могли да си купим с тебе по някое добро име. Знаеш ли, мили мой, че един стар лорд от съвета ме смъмри завчера на улицата заради тебе? Само че аз не му обърнах внимание. А говореше мъдро, и то пред всички на улицата.

ПРИНЦ ХЕНРИ

И добре си сторил, защото казано е, че мъдростта говори по улиците, а никой не я чува^[17].

ФАЛСТАФ

О, ти с проклетото си умение да извърташ Евангелието можеш да развратиш и светец. Ти ми влияеш много зле, Хал, дано Бог ти прости! Преди да те срещна, момчето ми, нищо лошо не знаех, а сега, ако трябва да кажа истината, не съм много по-добър от някой кривоверец. Трябва да се откажа от лошия път, и ще се откажа! Ей Богу, ако не съм годен да го направя, значи съм негодник! Няма да си погубя душата и за най-добрия кралски син на християнския свят!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А къде можем да се сдобием утре с една кесия, Джак?

ФАЛСТАФ

Поврага, където кажеш, момчето ми! С тебе съм! Ако те излъжа, наречи ме мошеник и ме обеси с главата надолу^[18]!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре се поправяш, виждам — от светиите към кесиите!

ФАЛСТАФ

Какво да правя, Хал, като ми е такова призванието! Не е грях да правиш това, за което си призван!...

Влиза Пойнс.

Ха, Пойнс! Сега ще узнаем дали Гадсхил е скроил нещо. О, ако отвъдният живот зависеше само от заслугите ни^[19], нямаше да има пещ в ада, достатъчно гореща за него! Това е най-великият мерзавец между всички, които някога са викали „Стой!“ на честен пътник!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Здравей, Нед!

ПОЙНС

Здравейте, сладки Хал! Какво говори нашият Рицар на Угризението? Все това ли, че е ерес да се пие херес? Я разкажи, Джак, как я уредихте ти и дяволът с душата ти, която му обеща навръх Разпети петък срещу една студена кокоша кълка и чаша мадейра^[20]?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сър Джон държи на думата си и дяволът ще си получи уговореното. Няма да седне той да дяволува с дявола!

ПОЙНС

Тогава, дъртако, ще идеш в ада, задето си удържал думата си към Нечистия.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Иначе пък би отишъл в ада, затова, че го е излъгал.

ПОЙНС

Момчета, да оставим това! Утре в четири часа сутринта среща при Гадсхил^[21]! Предвиждат се поклонници на път за Кентърбъри^[22] с богати дарове и търговци на път за Лондон с тлъсти кесии. Аз имам маски за всички ви, а всеки има кон за себе си. Гадсхил ще спи тази нощ в Рочестър^[23]. Вече съм поръчал за утре вечеря в Истчийп^[24]. Работата е в кърпа вързана. Ако сте съгласни, ще ви натъпча кесиите догоре, ако не — стойте си у дома и вървете да се обесите!

ФАЛСТАФ

Слушай ме, Едуард, ако аз остана у дома си, ще избеся вас всички, задето не сте ме извикали!

ПОЙНС

Така те искам, тлъсто!

ФАЛСТАФ

Хал, идваш, нали?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Кой? Аз — крадец? Аз — разбойник? За нищо на света!

ФАЛСТАФ

Ти не знаеш какво е нито честност, нито храброст, нито приятелство! В твоите жили не се пени за пени^[25] кралска кръв, щом не смееш да размениш една корона за пет шилинга^[26]!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, ще направя една лудория в живота си!

ФАЛСТАФ

Ха така! Чудесно!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не, да става каквото ще, не мърдам от къщи!

ФАЛСТАФ

Тогава, кълна се, когато станеш крал, аз ще бъда първият заговорник срещу трона!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не искам!

ПОЙНС

Сър Джон, моля ти се, остави ни за малко сами с принца. Аз ще му изсипя толкоз доводи, че той ще се включи като нищо!

ФАЛСТАФ

Добре, да даде Господ на тебе дух да убеждаваш, а на него слух, за да извлича полза, та ти каквото кажеш, да го вълнува, а той да вярва, каквото чува, така че принцът по кръв да вземе, за забава, образ на кръвник; защото малките волности по наше време не могат без голямо покровителство. Сбогом! Ще ме намерите в Истчийп!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сбогом, късна пролет! Сбогом, циганско лято!

Фалстаф излиза.

ПОЙНС

Послушайте ме, мой мили, мой драгоценни принце, елате утре с нас! Намислил съм една шега, която не мога да изпълня сам. Фалстаф, Бардолф, Пето и Гадсхил ще оберат пътниците, за които сме заложили клопката; ние няма да сме с тях; а щом те грабнат плячката, ние ще скочим отгоре им и отрежете това от раменете ми, ако тя не стане наша!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А как ще се отделим от тях на тръгване?

ПОЙНС

Много просто: ще им кажем, че ще тръгнем преди или след тях и ще им определим място за среща. Ще закъснеем за нея и тогава те, четиримата, ще се решат да действат без нас, а щом свършат работата, ние веднага — хоп, отгоре им!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ще ни познаят по конете, дрехите и такъмите.

ПОЙНС

Ами, ще ни познаят! Конете ни няма да видят — аз ще ги вържа в гората. Маските ще си сменим с други, след като се разделим, а съм приготвил наметала от зебло, за да скрием под тях дрехите си.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Това е добро, но дали ще се справим с тях?

ПОЙНС

Ние ли? За двама от тях знам, че са най-чистокръвните пъзльовци измежду всички, които някога са давали гръб на противник, а третият, ако продължи да се бие миг след като е престанал да вижда смисъл в това, аз ще си счупя шпагата завинаги. Върхът на шегата ще бъдат невероятните измислици, които тоя шишкав негодяй ще ни разправи, когато се сберем на вечеря: за това как се е сражавал с най-малко трийсетина, какъв гард е приложил, какви удари е нанесъл, от какви страшни опасности се е измъкнал! И големият смях ще бъде, когато го изобличим в лъжа.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, ще дойда с тебе. Погрижи се за всичко необходимо и утре вечер ме търси в Истчийп. Там ще вечерям. Сбогом!

ПОЙНС

Сбогом, господарю!

Излиза.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре ви знам и временно участвам
във вашите разюздани забави,
но, правейки го, само подражавам
на слънцето, допускащо мъглите
и облаците, носещи зарази,
да скриват хубостта му от света,
та щом поиска сетне да покаже
на хората сияйния си блясък,
да бъде срещнато с по-жива радост,
когато, дълго липсвало, проблесне,
разсеяло душащите го пари.
Ако годината се състоеше
от празници без работа, те щяха
да бъдат тягостни като труда,
а както са, ги чакаме, защото
човек на рядкото се радва само.
Така, когато някой ден отхвърля
от себе си разгулния живот
и изплатя нечакано дълга си,
светът ще бъде толкоз по-учуден
от моя образ, колкото по-лоша
съдба съм го подвел да ми предрича,
и тъй — като руда сред долна глина —
аз повече очи ще привлека
от тез, които нямат върху що
по-ярко да изпъкнат; и така,
греховното използвайки умело,
ще смая тоя свят със благо дело!

Излиза.

[9] *Херес* — силно испанско вино. ↑

[10] *Феб* (мит.) — друго име на Аполон. Бог на слънцето и изкуствата в древногръцкия пантеон. В случая — синоним на слънцето. ↑

[11] *Диана* (мит.) — римска богиня на лова. В случая — синоним на луната. ↑

[12] *Хибла* — древен град в Сицилия, известен на времето със своя мед. ↑

[13] „... в кожените униформи?“ — в кожа били облечени по Шекспирово време градските стражи. ↑

[14] „... *френската*...“ — става дума за „френската болест“ — т.е. сифилис. ↑

[15] „... *линкънширска гайда!*“ — от графство Линкъншир в Югоизточна Англия; оттам по Шекспирово време били родом много от странстващите гайдари. ↑

[16] „... *Мурдичкия канал*...“ — вонящ отходен изкоп в Лондон по Шекспирово време. ↑

[17] „... *мъдростта говори... не я чува*.“ (библ.) — свободен цитат от Соломоновите притчи (1:20-24) — „Премъдростта говори високо на улицата... но нямаше кой да внимава.“ ↑

[18] „... *и ме обеси с главата надолу*“ — наказание, прилагано навремето към нарушилите клетвата си рицари. ↑

[19] „... *ако отвъдният живот... от заслугите ни*...“ — според пуританите добрите дела не били достатъчни за спасението на душата. ↑

[20] *Мадейра* — силно вино от едноименния португалски остров. ↑

[21] *Гадсхил* — място по пътя между Рочестър и Лондон. Неизвестно защо един от компаньоните на принца носи същото име. ↑

[22] *Кентърбъри* — град в графство Кент, Югоизточна Англия, известен с катедралата си — седалище на архиепископство и обект на поклонничество. ↑

[23] *Рочестър* — град в графство Кент. ↑

[24] *Истчийп* — лондонски квартал с лоша слава. ↑

[25] *Пени* — дребна английска монета на стойност 1/12 от шилинга. ↑

[26] *Шилинг* — английска монета на стойност 1/20 от фунта, 1/5 от короната. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Залата на съвета в Уиндзор.

Влизат Кралят, Нортъмбърланд, Уустър, Хотспър, Блът и Свита.

КРАЛЯТ

Кръвта ми бе умерена и кротка,
вълнуваща се трудно при обида,
и вий, това разбрали, съответно
използвате моята търпеливост.
Но знайте, че от днес монархът в мен,
могъщ и страховит, ще надделее
над нрава ми, до днес по-мек от пух,
за да ми върне почитта, която
у гордите се вдъхва само с гордост!

УУСТЪР

Семейството на Пърси, господарю,
не заслужава да изпита бича
на кралската ви власт... на тази власт,
която вие с неговата помощ
направихте тъй силна!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Господарю...

КРАЛЯТ

Махни се, Уустър! В твоите очи
съзираам непокорство и заплаха.
Видът ви, сър, е твърде горд и дързък,
а кралска власт до днес не е търпяла
слугите й да мръщят срещу нея
чела като враждебни бастиони.
Свободен сте. Ще пратим да ви викнат,

когато ни дотрябвате.

Уустър излиза.

Вий нещо
се готвехте да кажете.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Кралю,
пленените при Холмдон, над които
е предявил правата си престолът,
не са били отказани тъй рязко —
твърди синът ми, — както туй било е
донесено до кралския ви слух.
Тълкуване погрешно или злоба
са в корена на случая, не син ми.

ХОТСПЪР

Кралю, не съм отказвал да предам
шотландските си пленници на трона,
но помня, че когато подир боя,
все още жарък, изнурен до крайност,
се бях подпрял на меча си, отнейде
се появи изтънчен благородник
във фини дрехи, свеж като жених,
с брадичка модна, подкъсена, сякаш
ливада след коситба. Парфюмиран
като търговец на галантерия,
с два пръста той — бърборейки — държеше
кутийка със есенция ухання,
която ту поднасяше изящно
към своя нос, ту дръпваше от него,
пак с рядка елегантност; и когато
отряд войници покрай нас премина
с телата на убитите си, той
нарече ги „простаци“ за това, че
не бяха взели вятъра предвид,
пренасяйки такава смрад край него.

Със женствени и деликатни думи
това конте обърна се към мене
и между другото от ваше име
поиска моите пленници и аз,
измъчен от запеклите се рани,
вбесен от тоя шарен папагал,
отвърнах му в яда си, как не помня,
дали че ще ги дам, или че няма —
бях просто полудял, като го слушах,
така натруфен и благоухаещ,
да дрънка с речник на придворна дама
за рани, барабани и окопи —
по дявола! — и да ми казва — той! —
че спермацетът бил чудесно средство
против контузии и че било
ужасно жалко, дето от чревото
на кротката земя човек извличал
ужасната селитра, чийто избух
така коварно бил погубил толкоз
левенти във разцвет, и че барута
ако го нямало, то щял да стане
войник и той! На този му брътвеж,
нахален и несвързан, аз, кралю,
отвърнах — както казах, — без да мисля,
и, моля ви, недейте позволява
на доноса да вбие клин, разцепващ
васалската ми преданост от вас!

БЛЪНТ

Като претеглим случката, кралю,
каквото да е казал Хари Пърси
в такова време, на такова място
и пред такава личност, най-добре е
то да умре и да не му вреди,
щом той сега отказва се от него.

КРАЛЯТ

Но той не иска да ни предаде
пленените освен ако откупим
веднага и със средства от хазната
безумния му шурей Мортимър,
виновника за гибелта на тези,
които бе повел против Глендауър,
защото той, граф Марч, ги е предал
на тоз магьосник, на когото зет,
узнаваме, е станал напоследък!
Нима ще празним своите сандъци,
за да си връщаме един предател?
Пари да харчим за един изменник?
Страхливци да откупваме, които
сами са се продали? Нека гине
по голите Уелски планини,
защото мой противник ще е, който
помоли ме да дам едничко пени
за този чер изменник Мортимър!

ХОТСПЪР

Изменник — Мортимър? Превратността
на воинското щастие, тя само
от вас го е откъснала, кралю.
И да докаже, че това е тъй,
би бил достатъчен един език
за всяка зинала безгласно рана,
която той получил е, когато
край скрития в тръстики бряг на Севърн^[27]
цял час почти във яростен двубой
сражавал се е с грозния Глендауър.
Три пъти по съгласие взаимно
отдъхвали са те, три пъти — пили
от мирната река, която, в ужас
от техните кървясали лица,
е бягала сред трепкащи тръстики
и крила своята рошава глава
в подровения бряг, окървавен

от двамата противници. Кралю,
двуличието никога до днеска
не се е багрило с такива рани
и никога не би могъл граф Едмънд
умишлено да се сдобие с тях.
Затуй не го наричайте „изменник“!

КРАЛЯТ

Ти хвалиш го лъжливо, Хари Пърси.
Той никога не се е бил с Глендауър
и, казвам ти, по-скоро би се срещнал
в бой с дявола, отколкото да има
Глендауър за противник! Засрами се!
И да не съм те чул да ми говориш
от днес нататък за Мортимър!
Прати ми своите пленници веднага
или ще патиш! Граф Нортъмбърланд,
свободен сте да тръгнете със него...
Прати ми своите пленници, повтарям,
или мисли му!

Излиза, следван от Блът и Свитата си.

ХОТСПЪР

Няма да ги пратя,
дори и дяволът за тях да ревне!
Ще го настигна и ще му го кажа!
Сърцето си ще облекча, пък нека
главата ми да вземе за това!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Гневът те заслепява! Твоят чичо
пристига, ей го!

Влиза отново Уустър.

ХОТСПЪР

Да не съм говорил
за Мортимър! Не само ще говоря,
но Божията милост да не видя,
ако не тръгна с него! Тези вени
до сетна капка кръв ще ги опразня,
но ще издигна Едмънд Мортимър
от рова, в който стъпкан е, до трона,
на който царства тоз неблагодарник,
тоз подъл и порочен Болинбрук^[28]!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Не се учудвай! Кралят, братко мой,
доведе твоя племенник до лудост!

УУСТЪР

Какво се случи, след като излязох?

ХОТСПЪР

Той иска моите пленници и толкоз!
А аз като поисках да откупи
от пленничество брата на жена ми,
загуби цвят от страх и разтреперан,
едва не ме уби с кръвнишки поглед,
щом чу да произнасям „Мортимър“!

УУСТЪР

Е, да, нали покойният крал Ричард^[29]
нарече него свой най-близък сродник!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Да, беше туй в деня, когато тръгна
на поход към Ирландия, отдето
се върна без победа, за да бъде
(прости ни, Господи, греха към него!)
лишен от власт и след това убит.

УУСТЪР

Зарад което все със лоши думи
ни споменават хорските уста.

ХОТСПЪР

Но чакайте! Наистина ли Ричард
посочил е за трона моя шурей?

НОРТЪМБЪРЛАНД

Наистина. Със тез уши го чух!

ХОТСПЪР

Тогаз не ме учудва туй, че кралят
оставя го да гине в планините,
но вий, които увенчахте този
човек със къса памет и за него
днес носите омразното петно
на кървавия заговор, нима
ще се оставите да ви проклинат,
задето сте били въжета, стълби,
палачи негови? Не се гневете,
че ви сравних с оръдия тъй долни —
желая да ви кажа колко низък
е рангът ви при този подъл крал.
Нима ще позволите да говорят
мълвата днес и хрониките утре,
че двама като вас могъщи, знатни
спомогнали са (както вие двама
спомогнахте, уви!) за туй да бъде
изскубнат Ричард, розовият храст,
и посаден на неговото място
тоз грозен трън, тоз репей Болинбрук?
И ще оставите ли вий да казват
за двоен срам, че сте били със присмех
изритани от оня, за когото
окаляли сте своите имена?
Не, още има време да спасите

честта си унижена пред света
и да си върнете добрите чувства
на хората. Вдигнете се за мъст!
Платете с лихва срамните обиди,
които ви нанесе този крал,
чиято мисъл търси денонощно
как своя дълг към вас да погаси
със кървавата вноска на смъртта ви!
Затуй ви казвам...

УУСТЪР

Племеннико, спри се!
Пред тебе тайна книга ще разтворя
и на гнева ти, възприемащ бързо,
ще прочета от нея скритни думи
за дело по-опасно и ужасно
от туй да се премине лих поток
по копие, поставено напъряко!

ХОТСПЪР

Поставяй го! Ще минем или гинем!
Опасностите нека да се движат
от изтока към запада — честта ми
ще прекоси света от юг към север,
за да не ги изпусне! По ме радва
да срещна лъв, а не да гоня заек!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Представата за бляскавия подвиг
го кара да изгуби всяка мярка!

ХОТСПЪР

По дявола! Бих скочил до луната,
за да сваля честта си, бих се гмурнал
във морски бездни, гдето лот не стига,
та за косите да я извлека
като удавница, ако единствен

спасителя си тя ще увенчае —
не ща съдружества с дележ на слава!

УУСТЪР

Той вижда рой от образи, но само
не туй, което трябва. Драги Хари,
изслушай ме за малко!

ХОТСПЪР

Извинете!

УУСТЪР

Шотландците, които си пленил...

ХОТСПЪР

За себе си ще ги запазя всички!
Един-единствен няма да му дам,
дори да крие ключа му за рая,
кълна се в таз десница!

УУСТЪР

Ти от ярост
не чуваш туй, което ти говоря.
Шотландците, които си пленил,
ти няма да отстъпваш.

ХОТСПЪР

То се знае!
Как не! На него да ги давам, който
отказва да откупи Мортимър
и забранява ми да споменавам
за Мортимър! Но аз ще го издебна,
когато спи, и ще му изкрещя
в ухото: „Мортимър!“ Скорец ще взема,
ще го обуча и ще му го пратя
подарък в клетка, тъй че през минута
да му повтаря: „Мортимър!“, та вечно

да бъде в ярост!...

УУСТЪР

Племеннико, чуй ме!

ХОТСПЪР

От всичко друго аз ще се откажа,
освен от туй да дразня, да вбесявам
тоз Болинбрук. А оня недостоен
за герб от низша степен Уелски принц^[30],
ако не мислех, че баща му всъщност
не го обича и че би се радвал
да му се случи нещо, аз на него
бих сипал смърт във каната му с пиво!

УУСТЪР

Прощавай, братов сине! Ще говорим,
щом станеш по-способен да ме чуеш.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Какво те е ухапало, младежо,
че тъй като жена щръклееш, вслушан
единствено във своите луди думи?

ХОТСПЪР

Ухапало? Усещам се бит с пръчки,
с коприва парен, хвърлен гол в мравуняк,
щом чуя само името на този
хитрец двуличен, Хенри Болинбрук!
По Ричардово време пред — как беше,
забравих, това място, оня замък,
там, в графство Глостър — дявол взел го! — оня
на чичо му, въртоглавия Йорк,
където първи път превих коляно
пред този крал на мазните усмивки,
тоз Болинбрук — дано го чума тръшне! —
когато вий пристигнахте със него

от Рейвънспърг^[31] пред оня замък...

НОРТЪМБЪРЛАНД

Баркли.

ХОТСПЪР

Да, точно Баркли. Там с какви ли думи
тоз лигав хрът не ми въртя опашка!
„Щом крехкото ми щастие укрепне...“,
„Любезни Пърси“, „Родственико мили“ —
на мили завоня родът му кучи,
във ада да гори!... Прости ми, Боже!...
Аз свърших, чичо. Говорете, моля!

УУСТЪР

Не, още ако имаш, продължи си!
Ний можем да почакаме.

ХОТСПЪР

Не, свърших!

УУСТЪР

Тогава да се върнем пак на твоите
шотландски пленници. Освободи ги
без откуп незабавно и използвай
сина на Дъглас да ти набере
войски в Шотландия, което той,
повярвай ми, охотно ще изпълни
по ред съображения, които
ще ти изложи писмено... Вий, братко,
дорде в Шотландия синът ви действа,
подмолно ще спечелите сърцето
на нашия любим и уважаван
архиепископ.

ХОТСПЪР

Йоркския ли?

УУСТЪР

Да.

Той има да разчиства сметки с краля
за своя брат, лорд Скруп, посечен в Бристол.
И туй не е догадка за неща,
които ми се виждат вероятни,
а положителна осведоменост
за план премислен, уточнен, живеещ
в очакване на сгодния момент.

ХОТСПЪР

Подушвам го. Кълна се, ще успеем!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Пак, дивеча невдигнал, викаш „Дръж!“

ХОТСПЪР

Изключено е планът да е лош!
А след това шотландците и Йорк
ще се сберат със Мортимър?

УУСТЪР

Отгатна.

ХОТСПЪР

Замислено без грешка, честна дума!

УУСТЪР

И имаме причини час по-скоро
да поведем войските си, ако
скъпим главите си, защото кралят
към нас ще се усеща вечно в дълг,
а нас ще счита вечно недоволни
и колкото покорни и да бъдем,
ще търси случай как да ни погуби.
Не виждаш ли, че вече ни отхвърля

от погледа на своята благосклонност?

ХОТСПЪР

Да, виждам го! Но ний ще му го върнем.

УУСТЪР

Е, сбогом, братов сине! Не отивай
отвъд онуй, което ще ти пиша!
Щом времето съзрее — скоро, вярвам, —
аз тайно ще избягам при Глендауър
и Мортимър, където ти и Дъглас
ще дойдете с войските си, така че
да сграбчим във десниците си здрави
съдбите си, несигурни сега!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Да, вярвам, ще успеем! Сбогом, братко!

ХОТСПЪР

Прощавай, чичо! И дано по-скоро
стенания и гръм надлъж и шир
дадат сигнал за славния турнир!

Излизат.

[27] *Севърн* — река в Югозападна Англия, вливаща се в Атлантическия океан. ↑

[28] *Болинбрук* — става дума за краля. ↑

[29] „... *Ричард*...“ — става дума за Ричард II — главно действащо лице в едноименната пиеса. ↑

[30] „*Уелски принц*...“ — тази титла носел — и още носи — английският престолонаследник. В случая става дума за принц Хенри.
↑

[31] *Рейвънспърг* — за това пристанище в Северна Англия и за замъка Баркли се говори в „*Ричард II*“. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Двор на странноприемницата в Рочестър.

Влиза — с фенер в ръка — Първи коневод.

ПЪРВИ КОНЕВОД

Ехей! Да ме обесят, ако не е вече четири! Мечката е над новия комин, а конят ми още не е натоварен!... Ей, конярю!

КОНЯРЯТ (зад сцената)

Сега, сега!

ПЪРВИ КОНЕВОД

Слушай, Том, поначукай самара на моя Сивчо и му подложи малко дреб под лъка. Бедният, съвсем се е охлузил между плешките.

Влиза — също с фенер — Втори коневод.

ВТОРИ КОНЕВОД

Грахът и бобът тук са кучешки влажни, а това е най-добрата храна за коня, ако искаш да му напълниш корема с глисти. Този дом се е обърнал надолу с главата, откак се спомина старият Робин.

ПЪРВИ КОНЕВОД

Горкият, светът му стана черен, като поскъпна овесът. Това го умори него!

ВТОРИ КОНЕВОД

Мисля, че тази странноприемница е най-набъканата с бълхи от всички по лондонския път. Целият съм на точки като пъстърва.

ПЪРВИ КОНЕВОД

Като пъстърва ли? Честен кръст, по целия християнски свят не можеш намери друг — дори и крал да е, — когото бълхите да са яли като мене, от първи петли досега!

ВТОРИ КОНЕВОД

Ами като се скъпят за едно нощно гърне! Пикаем в камината, а в пикнята бълхите се въдят като попови лъжички!

ПЪРВИ КОНЕВОД

Хей, конярю! Идвай тука, дано те обесят! Идвай тука!

ВТОРИ КОНЕВОД

Трябва да закарам два чувала джинджирил и един пушен свински бут чак до Черинг Крос^[32].

ПЪРВИ КОНЕВОД

Дявол взел го, пуйките в моя кош берат душа от глад! Хей, конярю! Чума да те тръшне, ти очи нямаш ли? Глух ли си? Негодник да съм, ако да ти пукне човек главата, не е дело праведно като къркането! Идвай тука, да те обесят макар! Няма ли съвест в тебе?

Влиза Гадсхил.

ГАДСХИЛ

Добро утро, приятели, колко е часът?

ПЪРВИ КОНЕВОД

Трябва да има два.

ГАДСХИЛ

Бъди добър, послужи ми с фенера си да видя кобилата в конюшната!

ПЪРВИ КОНЕВОД

Как не! Я го гледай ти! Знам ги тези номера по-добре от тебе!

ГАДСХИЛ

Дай ми ти своя!

ВТОРИ КОНЕВОД

Да съм му дал фенера си! Нещо друго? Ще ти го дам, когато те зърна на въжето!

ГАДСХИЛ

А по кое време, друже, смяташ да си в Лондон?

ВТОРИ КОНЕВОД

По такава, че да си легна на свещ... Хайде, Мъгс, да будим господата — те искат да пътуват заедно, защото носят тежка пара.

Излиза заедно с Втори коневод.

ГАДСХИЛ

Хей, прислужнико!

Влиза Прислужникът.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

„Тука сме вече! — разбойникът рече.“

ГАДСХИЛ

Можеш да казваш и „прислужникът рече“, защото се отличаваши от разбойника толкоз, колкото този, който праща съобщението, от онзи, който извършва изпълнението.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Наслука, Гадсхил! Нещата са, както ти казах снощи. У нас е отседнал един земеделец от Кент, който носи със себе си двеста фунта в злато. Това го съобщи на един друг снощи, когато вечеряха. Той е пък нещо като данъчен чиновник и също мъкне сума пари — кой го знае колко. Те вече са станали и се обадиха за бъркани яйца — скоро ще поемат.

ГАДСХИЛ

И ако не срещнат по пътя си монасите на свети Николай^[33], ще ти дам този врат!

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Дотрябвал ми е вратът ти! Запази си го за бесилката, защото те знам, че служиш на този светец на разбойниците тъй честно, както само един безчестник може да му служи.

ГАДСХИЛ

Няма опасност от бесилка! Ако аз увисна, ще й натежи много, защото с мене ще трябва да намаже въжето и дъртият сър Джон, а ти го знаеш, че не е от мършавите. Хе! Освен това в тази работа са замесени и неколцина, дето не си ги сънувал, които за забава охотно оказват чест на занаята ни; а пък те — ако работата замирише — ще я потулят, за да опазят името си. Аз не дружа с разни дрипави скитници и кокошкари, с разни нехранимайковци, дето за шест пени ти пречукват човека с тояги, с разни мустакати и червеноноси къркачи; моите приятели са все господа знатни и тежки, големци и кметове, които умеят да пазят тайна и предпочитат да удрят, вместо да викат „стой!“; да викат „стой!“, вместо да пият; и да пият, вместо да се молят... но не, тук излъгах, защото те непрекъснато се молят на своята светиня, Обществото, и не толкоз му се молят и го умоляват, колкото го колят и умаляват.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

А ще ги измъкне ли светинята, като загазят в тинята?

ГАДСХИЛ

И още как! Ботушите на Правосъдието, когато са добре намазани, не пропускат и те винаги излизат сухи от водата. Ние, драги, грабим при пълна безопасност, без риск, сякаш имаме шапки-невидимки.

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Пък аз мисля, че за тази своя невидимост повече сте длъжни на тъмнината, отколкото на шапките си.

ГАДСХИЛ

Дай си ръката! Ще имаш своя дял от прихода, давам ти думата си на честен човек!

ПРИСЛУЖНИКЪТ

Ти дай ми по-добре думата си на безчестен разбойник!

ГАДСХИЛ

Хайде, хайде! Всички носим едно име — *hoto*^[34]. Кажи на коняря да изведе кобилата ми! Сбогом, мръсни мошенико!

Излизат.

[32] *Черинг Крос* — известен още навремето кръстопът в Лондон. ↑

[33] „... монасите на свети Николай...“ — свети Николай бил патрон на пътешествениците, но също и на разбойниците по пътищата.

↑

[34] „... *Ното*...“ (лат.) — човек. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Край пътя, близо до Гадсхил.

Влизат Принц Хенри, Пойнс и Пето.

ПОЙНС

Крийте се, крийте се! Откарах коня на Фалстаф и той сега от яд се пука като колосано кадифе!

ПРИНЦ ХЕНРИ

По-бързо всички!

Всички отиват встрани.

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Пойнс! Пойнс! Дано те обесят! Пойнс!

ПРИНЦ ХЕНРИ (*излиза напред*)

По-тихо ти, затлъстят бърбеко! Какво си се развивкал!

ФАЛСТАФ

Хал, къде е Пойнс?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Изкачи се на хълма. Ще ида да го потърся.

Отива отново встрани.

ФАЛСТАФ

Кой ме накара да тръгна на грабеж в компанията на този разбойник! Мерзавецът ми е отвел коня и го е вързал някъде. Ако направя само три крачки пешком, ще се задуша. Все пак не се

съмнявам, че въпреки всичко ще умра като праведник, ако не ме обесят за убийството на този кучи син! От двайсет и две години час не е минал, без да съм се заклел, че ще го зарежа, но сякаш съм омагьосан да дружа с него. Да ме обесят, ако този мошеник не ме е напоил с билки, които ме карат да го обичам. Не може да бъде иначе — дал ми е някакъв треволяк. Пойнс! Хал! Огън да ви гори и двамата! Бардолф! Пето! Да пукна, ако направя вече крачка за грабеж! Ще стана честен човек и ще зарежа тези нехранимайковци — ако това не е дело добро, както да пресуша чаша херес, нека съм най-долният от негодяите, които познава земята! Осем ярда^[35] пеш по неравна почва са за мене равни на седемдесет мили по равно и този жестокосърдечен негодяй знае това много добре! Ей, лоша работа е, когато мошениците не са честни помежду си!...

Чува се изсвирване.

Да, фю-ю-ю! Дано пукнете всички! Дайте си ми коня, разбойници! Върнете ми го и вървете да се обесите!

ПРИНЦ ХЕНРИ (*излиза напред*)

Мълчи, тлъсто туловище! Лягай, залепи ухо о земята и слушай дали не се чуват стъпки на пътници!

ФАЛСТАФ

А имате ли лостове да ме вдигнете после? По дявола, втори път няма да пренеса плътта си на такова разстояние за всичкото злато в хазната на баща ти! Не ме оставяйте да вървя пеш! Това е живо беззаконие от ваша страна!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Искаш да кажеш „безконие“?

ФАЛСТАФ

Моля ти се, мили принце, помогни ми да си намеря коня, добрички ми кралски сине!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Махай се, тлъсто! Да не съм ти коняр!

ФАЛСТАФ

Да се обесиш тогава на своята престолонаследническа жартiera! Ако ме пипнат, ще те издам! И ако не съчинят гадни балади за грабежа край Гадсхил и за всички ви и ако не ги запоят по площадите, да се отровя с чаша херес! Когато една шега отиде така далече — и то пешком, — това вече не е шега!

Влизат Гадсхил и Бардолф.

ГАДСХИЛ

Стой, не мърдай!

ФАЛСТАФ

И да искаш, не мога.

ПОЙНС

О, това е нашият помагач — познавам му гласа.

Излиза напред, следван от Пето.

Какво ново, Бардолф?

БАРДОЛФ

Крийте лицата си! Бързо! Слагай маските! Товар монети слиза по хълма на път към кралската хазна!

ФАЛСТАФ

Лъжеш, глупако! Искаш да кажеш „към кралската кръчма“!

ГАДСХИЛ

Ще ни стигнат, за да бъдем...

ФАЛСТАФ

... избесени всички!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Господа, вие, четиримата, ще ги пресрещнете на тясната пътечка. Нед Пойнс и аз ще чакаме по-долу: ако се изплъзнат на вас, ние ще се нагърбим с тях.

ПЕТО

Колко души са?

ГАДСХИЛ

Десетина.

ФАЛСТАФ

Дявол взел го, да не ни ограбят?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Нима сте страхливец, сър Джон Мас-и-Лой?

ФАЛСТАФ

Е, не съм храбър като дядо ти, сър Джон Кожа-и-Кости^[36], но не съм и страхливец, Хал.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, ще те изпитаме.

ПОЙНС

Конят ти, Джак, е зад плета. Ще го намериш там, когато ти потрябва... Довиждане и дръжте се!

ФАЛСТАФ

Сега и да ме обесят, не мога да ударя никого!

ПРИНЦ ХЕНРИ (*настрани към Пойнс*)

Къде е маскировката?

ПОЙНС (*настрани към принца*)

Подръка. Да се скрием.

Излиза заедно с Принца.

ФАЛСТАФ

Приятели, сега наслука! Всеки своята работа!

Влизат Пътници.

ПЪТНИК

Елате, драги! Момчето ще смъкне конете ни по стръмното, а ние да се поразгъпчем малко.

ГРАБИТЕЛИТЕ

Стой!

ПЪТНИК

Исусе Христе!

ФАЛСТАФ

Удряй! Коли! Дръжте ги за гушите! Ах, пиявици жадни! Мръсни чревоугодници! Удряй — те ни мразят нас, младите! Теглете им ножа! Давай парата! Оберете ги!

ПЪТНИК

Разорени сме и ние, и децата ни!

ФАЛСТАФ

Кой, вие ли, шкембести хитреци, вие ли сте разорени? Хайде де! Тлъсти стипци! Де да бяха всичките ви пари у вас! Хайде, шопари, мърдайте! И младежта трябва да живее, мерзавци с мерзавци! Вие сте общински заседатели, нали? Е, сега ще ви заседне!

Грабителите обират и връзват пътниците.

Всички излизат. Влизат — преоблечени — Принц Хенри и Пойнс.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Разбойниците завързаха честните люде. Сега, ако ние с тебе ограбим пък тях и се върнем весело в Лондон, ще има да го разправяме

цяла седмица, да се смеем цял месец и да си го спомняме цял живот!

ПОЙНС

Крийте се! Чувам ги!

Двама отиват встрани.

Влизат отново Фалстаф, Бардолф, Гадсхил и Пето.

ФАЛСТАФ

Сега, братлета, да поделим печалбата и на кон, преди да се е съмнало! Ако принцът и Пойнс не са първи пъзльовци, значи няма истина на тая земя. Този никаквец Пойнс не е по-смел от дива патица.

Докато делят плячката си, принцът и Пойнс се нахвърлят върху тях.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Парите!

ПОЙНС

Мерзавци!

След размяна на два-три удара Фалстаф, Бардолф, Гадсхил и Пето побягват, като оставят плячката си.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Спечелено без мъка! На конете!

Тез пъзльовци не могат се събра,
защото тъй страхът ги е изпълнил,
че всеки взима другия за враг.

След мене, Нед! Видя ли как сър Джон
поеше почвата със пот и лой?

Ако не ме раздрусваше смехът,
бих чувствал съжаление към него!

ПОЙНС

А как ревеше, тлъстият негодник!

Излизат.

[35] *Ярд* — английска мярка за дължина, малко по-малка от метъра. ↑

[36] „... *сър Джон Кожа-и-Кости...*“ — в оригинала има непреводима игрословица с името на Джон Гонт (действащо лице в „Ричард II“), тъй като Гонт означава и „слаб, мършав“. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В замъка Уоркуърт.

Влиза — като чете писмо — Хотспър.

ХОТСПЪР

„... макар че, що се отнася до мен лично, милорд, аз бих бил радостен да се присъединя към вас по силата на обичта, която храня към Вашия дом.“

Щял да бъде радостен — тогава какво му е пречело да е? Хранел обич към нашия дом — а показва на дело, че по-малко обича нашия дом, отколкото собствения си хамбар! Да видим нататък.

„Делото, което предприемате, е опасно.“

Че то се знае! Опасно е и да се простудиш, да спиш, да пиеш! А аз ви казвам, уважаеми глупако, че сред копривата Опасност ние ще откъснем цветето Сигурност!

„Делото, което предприемате, е опасно; приятелите, споменати от Вас — несигурни; избраното време — неподходящо, и изобщо целият ви план е твърде лек за тежкия противовес на вашите противници.“

Значи така мислиш, а? Така мислиш? Пък аз мисля, че ти си един плашлив и плиткоумен селяндур и че лъжеш! Ама какъв празноглавец наистина! Кълна се в небето, планът ни е най-добрият от всички, които са били замисляни някога! Приятелите ни са верни и непоколебими!

Добър план, добри приятели! И заслужаващи доверие! Да, отличен план и превъзходни приятели! Какъв студенокръвен никаквец! Архиепископът одобрява плана и общата посока на действие, а той... Ах, да беше тука този пъзливек, щях да му разцепя черепа с ветрилото на жена му! Нима баща ми, чичо ми и аз самият не участваме в предприятието? А лорд Едмънд Мортимър, а Йоркският архиепископ, а Оуен Глендауър? Ами Дъгласовци, не са ли и те с нас? Нямам ли от всички тях писма, с които ми обещават да съединят войските си в моята на девети идния месец, и не са ли някои от тях вече тръгнали? Ама какъв кучи нечестивец! Неверник мръсен! Ха! Сега, обзалагам се, пълен в пъзливост и пресметливост, ще изтича при краля и ще му разкрие всичките ни действия! О, ще се разкъсам на две части и ще ги насъскам да се бият една с друга, задето поканих това гърне с мътеница на такова огнено дело! По дяволите, нека му казва! Ние сме готови. Ще тръгна още тази нощ!

Влиза Лейди Пърси.

Как сме, Кет? След два часа трябва да замина.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Съпруже мой, защо страниш от всички?
И за каква вина съм две недели
изгнаница от твоето легло?
Какво е туй, което те оставя
без златен сън, без смях, без вкус към гозба?
Защо все бродиш, взор забол в земята,
и стряскаш се без видима причина?
Защо загубил си руменината
на свежите си бузи и предаваш
на размисъла чер и на гнева
правата ми над твоите богатства?
Над лекия ти сън аз бдях тез нощи
и чух те да бълнуваш все за битки,
да направляваш буйния си кон,
да викаш: „Смело, в бой!“ и да приказваш
за схватки, за обходи, за окопи,
за откупи на пленници, за мъртви,

за бруствери, за разните там ваши
топове: базилиски, колубрини^[37] —
все думи от желязната война.
Духът ти тъй живееше със нея,
че бисер-пот росеше твойто чело,
досущ мехурчета в пенлив поток
и взимаше ликът ти странен израз
като на някой, спрял внезапно дъх
при рязка изненада. Туй са знаци,
че дело много тежко предстои ти.
Аз трябва да го знам. В противен случай
не ме обича моят мъж!

ХОТСПЪР

Хей, там!

Влиза Слуга.

Заминал ли е Джилиам с пакета?

СЛУГАТА

Замина, господарю, преди час.

ХОТСПЪР

А Бътлър със конете от шерифа^[38]
дали се е завърнал?

СЛУГАТА

Току-що.

Докара кон за вас.

ХОТСПЪР

Кой точно? Оня
на капки и със рязани уши?

СЛУГАТА

Да, него, господарю.

ХОТСПЪР

Този кон
ще бъде тронът ми! Великолепно!
Веднага ще го яхна! Нека Бътлър
го изведе навън! О, Esperance!^[39]

Слугата излиза.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Изслушай ме, съпруже!

ХОТСПЪР

Да, госпожо?

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Какво отнася те от твоя дом?

ХОТСПЪР

Какво ли, мила? Конят, то се знае!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Ти с твоите маймунски подигравки!
И невестулката не е тъй пълна
с прищевки като теб! Не, чувай, Хари,
аз трябва да узная твоята тайна.
Страхувам се, че брат ми Мортимър
правата си решил е да потърси
и пратил е да иска твоята помощ,
но знай, ако решил си да вървиш...

ХОТСПЪР

Пеша дотам? Бих капнал, мила моя!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Не се шегувай, папагал такъв,
а ми кажи, каквото те запитвам!

Ако не ми разкриеш честно всичко,
ще ти изкълча кутрето, да знаеш!

ХОТСПЪР

Не ми пречи, момиченце! Любов?
Сега не му е времето за нея.
Не те обичам, драга! Тоя свят
не иска кукли и дуели с устни,
а пукнати глави, носове в кръв!...
Къде е конят ми?... Пусни ме, Кет!
Какво във същност искаш? Казвай бързо!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Нима наистина не ме обичаш?
Добре, недей! Тогава и аз няма
без теб да се обичам! Не, признай си,
нали го каза само на шега?

ХОТСПЪР

Не искаш ли да видиш как ще яздя?
Щом бъда на седлото, ще ти дам
сто клетви, че безкрайно те обичам!
Но знай, от днес нататък не желая
да ме разпитваш повече за туй
къде отивам, за какво отивам
и тъй нататък. Щом отивам нейде,
то значи трябва. И за да приключим,
таз вечер тръгвам. Знам, че си разумна,
но колкото е моята съпруга,
не повече все пак; по дух си твърда,
но в рамките на женската ви твърдост;
и знаеш като гроб да пазиш тайна,
но само щом не ти е поверена,
и аз дотолкова ти вярвам само,
любезна Кет!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Не повече, така ли?

ХОТСПЪР

Не, нито инч^[40] във повече. Но знай:
на двама ни общ път е отреден,
днес тръгвам аз, ти — утре, подир мен!
Това не ти ли стига?

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

По неволя!

Излизат.

[37] *Базилиски, колубрини* — названия на оръдия по онова време.

↑

[38] *Шериф* — върховен чиновник, натоварен с поддържане на реда, изпълнителната власт и т.н. ↑

[39] „*Esperance!*“ (фр.) — „Надежда!“ — девиз на рода Пърси. ↑

[40] *Инч* — английска мярка за дължина, равна на 2,6 см. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кръчмата „Глиганска глава“ в Истчийп.

Влизат Принц Хенри и Пойнс.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ела, Ела, Нед! Измъкни се от тая заложена дупка, да се посмеем заедно!

ПОЙНС

Отде идеш, Хал?

ПРИНЦ ХЕНРИ

От компанията на три-четири букови глави и трийсет-четирийсет дъбови бъчви. Този път докоснах най-низката струна на смиренieto. Побратимих се с тройка кръчмарски слуги и добих правото да ги наричам на кръщелно име: Том, Дик и Франсис. Те се заклеха в спасението на душите си, че аз, макар и само принц на Уелс, вече съм бил крал на сърдечността и ме похвалиха, че не съм надут пуяк като Фалстаф, а голям веселяк, огън-момче, велик сладур — честна дума, така ме нарекоха! — и затова, когато съм станел крал на Англия, цялата славна младеж на Истчийп щяла да бъде готова да мине през огън и вода за мене. Вместо „да пийнем“, те казват: „да навапцаме носовете“ и, когато отлепиш устни от чашата, за да си вземеш дъх, реват: „До дъно!“, докато те накарат да я пресушиш. Накратко казано, за четвърт час аз се просветих тъй много, че цял живот ще мога да се черпя с кой да е медникар в Англия на собствения му език. Казвам ти, Нед, много слава загуби от туй, че не беше с мен в това сражение. Но слушай, сладки мой — и за да се доподсладиш, дръж тази захар за пени, която току-що ми мушна в ръката едно момче от тези, които през целия си живот не са казвали нищо друго освен: „Осем шилинга и шест пенса!“ и „Заповядайте, господа!“, последвано от крясък: „Сега, моля! Пинта^[41] испанско за стаята с полумесеца^[42]!“ или нещо подобно — та, казвам ти, сладки ми Нед, за да убием времето, докато

чакаме нашия шишко, мини в съседната стая и когато аз ще разпитвам
тоя фъстък с каква цел ми е дал захарта^[43], ти викай: „Ей, Франсис!“,
така че той да трябва да ми отговаря между безброй: „Сега, моля!“
Върви и ще видиш какво ще стане!

Пойнс излиза.

ПОЙНС (*зад сцената*)
Франсис!

ПРИНЦ ХЕНРИ
Отлично!

ПОЙНС (*зад сцената*)
Франсис!

Влиза Франсис.

ФРАНСИС
Сега, сега, сър! Ралф, бягай в стаята с нара!

ПРИНЦ ХЕНРИ
Ела насам, Франсис!

ФРАНСИС
Да, милорд?

ПРИНЦ ХЕНРИ
Колко време ти остава да чиракуваш, Франсис?

ФРАНСИС
Пет години, милорд, и още толкоз...

ПОЙНС (*зад сцената*)
Франсис!

ФРАНСИС

Сега, сър!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Пет години! Честна дума, дълъг срок за едно дрънкане на канчета! Чувай, Франсис, ще имаш ли достатъчно смелост, за да се уплашиш от своя договор и да му покажеш петите си?

ФРАНСИС

О, милорд, кълна се във всички библии на Англия, че в сърцето ми има достатъчно...

ПОЙНС (*зад сцената*)

Франсис!

ФРАНСИС

Сега, сър!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А на колко си години, Франсис?

ФРАНСИС

Че на колко бях? Сега на Архангеловден ще навърша...

ПОЙНС (*зад сцената*)

Франсис!

ФРАНСИС

Сега, сър!... Извинете за малко, милорд!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не, слушай, Франсис, онази захар, която ми даде, струваше пени, нали?

ФРАНСИС

О, Господи, бих искал да са две!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ще ти дам за нея хиляда фунта. Кажи само кога ги искаш и ще ги имаш.

ПОЙНС (*зад сцената*)

Франсис!

ФРАНСИС

Сега, сега!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сега ли? А, не, Франсис, сега не мога. Но утре, Франсис, да. Или в четвъртък, а, Франсис? Изобщо, Франсис, когато искаш. Само че, Франсис...

ФРАНСИС

Да, милорд?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Съгласен ли си да праметнеш онази кожена куртка със стъклените копчета, оная стригана глава, оная пръстен с ахат, оная вълнен чорап, оная просташки жартиер, оная мазен език, оная кесия от испанска кожа^[44]?

ФРАНСИС

О, Господи, за кого говорите, сър?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре тогава, пий си евтиното вино! Защото, Франсис, иначе ще си изцапаш бялата жилетка. В Берберия, господинчо, това не струва толкова много.

ФРАНСИС

Кое, сър?

ПОЙНС (*зад сцената*)

Франсис!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Махай се, негоднико! Не чуваш ли, че те викат?

Той и Пойнс викат едновременно; Франсис остава объркан на място, не знаейки при кого да отиде.

Влиза Стопанинът на кръчмата.

СТОПАНИНЪТ

Какво чакаш, дръвнико? Чуващ, че те викат и не мръдваш! Обслужи господина отгатък!

Франсис излиза.

Милорд, старият сър Джон и петима-шестима негови приятели стоят пред входа. Да ги пусна ли?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да почакат малко и после им отвори!

Стопанинът на кръчмата излиза.

Пойнс!

ПОЙНС (зад сцената)

Сега, сега, сър!

Влиза отново.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Фалстаф и другите разбойници са пред входа. Ще се веселим ли, а?

ПОЙНС

Като щурци! Само че, кажете ми, защо ви трябваше тази шега с момчето? Да чуем: каква ви беше ползата от нея?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Днес съм готов за всички шеги, които са носили това име от старите времена на благоверния Адам до крехката възраст на днешния среднощен час.

Влиза отново Франсис.

Колко е часът, Франсис?

ФРАНСИС

Сега, сега, сър!

Излиза.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как е възможно този дръвник да разполага с по-малко думи от един папагал и пак да е роден от жена! Умението му се състои само в това да търчи на горе на долу по стълби, красноречието му — в изричането на една сметка!... Още не съм на едно мнение с Пърси, онази Огнена шпора от Севера, който изпотрепва шест-седем дузини шотландци за закуска, измива си ръцете и казва на жена си: „Омръзна ми този мирен живот! Ръцете ме сърбят!“ — „О, сладки ми Хари — казва тя, — колко уби днеска?“ — „Да напоят Пъстрия! — казва той и след час ѝ отговаря: — Петнайсетина. Дребна работа!“... Извикай Фалстаф! Аз ще играя Пърси, а тоя проклет шопар ще бъде жена му, мадам Мортимър. „Rivo^[45]!“ — както викат пияниците. Викни я тази мас, викни я тази сланина!

Влизат Фалстаф, Гадсхил, Бардолф и Пето, следвани от Франсис, носещ вино.

ПОЙНС

Добре дошъл, Джак! Къде се загуби?

ФАЛСТАФ

Чума да тръшне всички страхливци, казвам, огън да ги гори! Амин, Богородице! Давай чаша херес, момче! По-добре да плета чорапи, да ги кърпя и пети да им слагам, отколкото да продължавам да

водя този живот! Чумата да тръшне всички страхливци! Давай чаша херес, негоднико! Няма ли вече храброст на тоя свят?

Пие.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Виждаш ли си как жаркият Феб целува паница с масло и как то се стапя под огнените му слова? Ако не си виждал, хвърли взор на тази смес от мазнини!

ФАЛСТАФ

Негодник! В това вино има вар!^[46] Какво може да се очаква от мошеници освен измама! И все пак дори хересът с вар е за предпочитане пред страхливеца, пред жалкия пъзльо! Върви, върви да мреш, стари Джак! Ако мъжеството, доброто старо мъжество, не е изчезнало от лицето на земята, то аз съм сушена херинга! В цяла Англия има-няма трима мъже на място необесени и единият от тях е затлъстял и старее. Да ги пази Господ! Лош, лош свят, ей! Ще взема да стана тъкач, да си мятам совалката и да пея псалми^[47]. Пак казвам, чумата да ги тръшне всички страхливци!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Какво ти е, Джак? Защо мърмориш, чувал с дреб?

ФАЛСТАФ

И това ми било кралски син! Ако не те пропъдя от кралството ти с дървен меч и не подгоня пред тебе като диви гъски всичките ти поданици, да не нося косъм на лицето си, докато съм жив! Ти — Уелски принц?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Защо, какво има, кучи сине? Какво е станало, буре валчесто?

ФАЛСТАФ

А не си ли страхливец? Това ми кажи! Ти и тоя Пойнс до тебе!

ПОЙНС

Бога ми, шкембе лоено, ако още веднъж ме наречеш страхливец, ще те наръгам!

ФАЛСТАФ

Аз да съм те нарекъл страхливец? В ада да те видя, преди да те нарека страхливец, но ще дам хиляда фунта да мога да бягам бързо като тебе! Добре сте сложени в плешките и не се срамувате да си показвате гърбовете. Значи това сте разбирали, като казвахте, че ще се нагърбите с тях! Огън да ви гори и нагърбването, и помощта! Предпочитам противника пред такива съюзници!... Ей, дай тука чаша херес! Да пукна, ако съм турнал днес капчица в устата си!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Още не си си избърсал устните от последната чаша, негоднико!

ФАЛСТАФ

Няма значение! *(Пие.)* Чумата да тръшне всички страхливци, пак казвам!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Какво се е случило?

ФАЛСТАФ

Какво се е случило ли? Тук има четирима души, които пипнаха тази сутрин хиляда фунта злато!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И къде е то? А, Джак? Какво стана с него?

ФАЛСТАФ

Какво стана ли? Взеха ни го, това стана! Сто души срещу нас четиримата!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сто души? Какво говориш?

ФАЛСТАФ

Да пукна, ако не се сражавахме два часа без почивка, лице срещу лице, с цяла дузина от тях! Само по чудо отървах кожата. Имам осем дупки в куртката и четири по-долу! Щитът ми е на парчета, а мечът — наъбен като трион — есе signum^[48]! Ни веднъж, откак съм мъж, не съм се бил така добре, но и това не помогна! Чумата да тръшне всички страхливци! Нека те ви кажат! Ако кажат нещо повече или по-малко от истината, ще бъдат разбойници и изчадия на мрака!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Разказвайте, господа! Как стана всичко?

ГАДСХИЛ

Ние четиримата нападناхме една дузина...

ФАЛСТАФ

Бяха най-малко шестнайсет, милорд!

ГАДСХИЛ

... и ги завързахме...

ПЕТО

Не, не сме ги връзвали!

ФАЛСТАФ

Завързахме ги, негоднико! Всички до един, ако не е тъй, два жевреин да стана!

ГАДСХИЛ

... И като почнахме делбата, отнейде изскочиха шестима или седмина други, с пресни сили...

ФАЛСТАФ

И освободиха вързаните. А после довтасаха и другите!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И вие се бихте с толкова хора?

ФАЛСТАФ

„Толкова!“ Не зная какво разбираш под „толкова“, но ако не съм се сражавал поне с петдесетина, да съм връзка кухи репички! Ако не бяха петдесет и двама или петдесет и трима^[49] срещу бедния стар Джак, човек да не съм!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да молим Бога, дано не си убил някого!

ФАЛСТАФ

Късно е за молитви! Двамина оставих на място. На двама негодници, облечени в зебло, им светих маслото, сигурен съм! Ще ти кажа нещо, Хал — и ако те излъжа, заплую ме в лицето и ме наречи магаре! — ти знаеш стария ми гард. Заставам така, с върха на мечата на татам. Четирима негодници в наметала от зебло ме нападат...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как четирима? Преди малко каза „двама“!

ФАЛСТАФ

Четирима, Хал. Казах, четирима.

ПОЙНС

Да, да, четирима каза.

ФАЛСТАФ

И тези четирима застанаха с лице към мене и се нахвърлиха отгоре ми! Аз, без да трепна, срещнах с щита си седемте им шпаги, ей така...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как „седемте“? Току-що бяха четирима?

ФАЛСТАФ

Тези в зебло?

ПОЙНС

Да, „четирима в наметала от зебло“, тъй каза.

ФАЛСТАФ

Седмина бяха, кълна се в дръжката на меча си! Ако не, негодник да съм!

ПРИНЦ ХЕНРИ (*настрани към Пойнс*)

Остави го да говори! След малко ще станат още повече!

ФАЛСТАФ

Чуваш ли какво ти говоря, Хал?

ПРИНЦ ХЕНРИ

И то много внимателно, Джак.

ФАЛСТАФ

И добре правиш, защото си заслужава да бъде чуто. Значи тези деветимата в зебло...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Така, вече с двама повече.

ФАЛСТАФ

... като им се счупиха шпагите...

ПОЙНС

Паднаха им гащите!

ФАЛСТАФ

... почнаха да отстъпват, но аз не им позволих да се измъкнат и в близък бой, бърз като мисъл, проснах седмина от единайсетте на земята!...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Чудовищно! От двамата в зебло се наплодиха единайсет!

ФАЛСТАФ

... Но дяволът се намеси и трима кривозаченати негодници в зелено кендалско сукно^[50] ненадейно ме нападнаха откъм гърба; защото беше такава тъмница, Хал, че човек ръката си не можеше да види.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тези лъжи са се метнали на родителя си: дебели са като него, огромни като планина и личат отвсякъде. Ах ти, туловище безмозъчно, ти, наденицо тлъста, ти, мръсна, сладострастна грамадо от лой за свещи!

ФАЛСТАФ

Какво? Защо? Луд ли си! Истината си е истина!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А как си разбрал, че са в зелено кендалско, когато е било така тъмно, че ръката си не си можел да видиш? Хайде, дай обяснение! Какво ще кажеш?

ПОЙНС

Обясни, Джак! Да те видим!

ФАЛСТАФ

Как? С насилие? На колело да ме разтегляте, в стеги да ме мачкате, аз насила нищо няма да ви кажа! Дори да имах толкоз оправдания, колкото пияници има в Дания^[51], пак не бих издал нито едно от тях насила! Ха!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не искам да го тласкам повече в греха. Този руменобуз пъзливец, този трошач на кровати, този съкрушител на конски гръбнаци, тази планина от мазно месо...

ФАЛСТАФ

А ти си един слабак, хилава змиорка, сушен волски език! Ти си една миша опашка, пушена херинга — дъх не ми стига да изброя

всичко, на което мязаш — шивашки аршин, ножница празна, рапира ръждясала!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, отдъхни си и продължи, а когато ти се изчерпят глупавите сравнения, спри да чуеш какво ще ти кажа!

ПОЙНС

Дай му ухо, Джак!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ние двамата видяхме как вие четиримата нападناхте четирима и как ги вързахте и им взехте парите. Сега гледай как един прост разказ ще те просне на земята! Тогава ние двамата ви нападнахме — вас, четиримата! — и с един вик ви разгонихме от плячката, която можем да ви покажем тук. А вие, сър Джон, понесохте своя търбух така пъргаво и с такава завидна лекота и така мощно мучахте за пощада, да, препускахте и мучахте, както не съм чувал теле да мучи! И какъв си ми подлец — да нащърбиш сам меча си и да казваш, че се е нащърбил в бой! Каква нова лъжа, каква измислица, каква вратичка ще си намериш, за да се измъкнеш от този явен и очевиден позор?

ПОЙНС

Хайде, да чуем, Джак! Каква хитрост ще измъдриш?

ФАЛСТАФ

Кълна се в Небето, че те познах веднага, както не би те познал оня, който те е правил! Я си помислете вие двамата: нима можех да убия сина на своя крал? Да вдигна ръка срещу законния престолонаследник? Ти, Хал, знаеш, че съм храбър като Херкулес, но забравяш за инстинкта. Лъвът никога не напада един принц по кръв. Инстинктът е велико нещо и аз инстинктивно действах като страхливец. И така моето мнение за мене и за тебе порасна още повече: докато съм жив, ще зная за себе си, че съм безстрашен лъв, а пък за тебе — че си принц по кръв! Но, ей Богу, момчета, радвам се, че парите са у вас. Стопанко, пускай резетата! Да бдим тази нощ и да се молим утре сутрин^[52]! Смелчаци, приятели, славни момчета, златни

сърца, да бъдат ваши всички титли на добрата дружба! Е, ще се веселим ли? Ще импровизираме ли някаква комедия?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Съгласен! И темата ще бъде днешното ти припкане!

ФАЛСТАФ

О, стига за това, Хал, ако си приятел!

Влиза Мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Господи Исусе! Светли принце...

ПРИНЦ ХЕНРИ

А, мадам стопанката? Какво има?

МИСТРИС СКОКЛИ

О, милорд, има един знатен благородник от двора. Стои на входа и иска да говори с вас! Вика, че го бил пратил татко ви!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Дай му на този знатен един златен и го прати при майка ми!

ФАЛСТАФ

Какъв е на вид?

МИСТРИС СКОКЛИ

Стар човек.

ФАЛСТАФ

Какво ли търси негова Старост далеч от леглото си посред нощ? Да му отговоря ли, както заслужава?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да, върви, Джак!

ФАЛСТАФ

Ще го накарам да се омете набързо!

Излиза.

ПРИНЦ ХЕНРИ

И така, господа, ей Богу, вие се сражавахте блестящо. Ти, Пето, и ти, Бардолф, вие също се оказахте лъвове от тези, дето бягат по инстинкт и не закачат принцове. Пфу!

БАРДОЛФ

Бога ми, побягнах, като видях другите.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сега ми кажете честно: от какво се е нащърбил тъй мечът на Фалстаф?

ПЕТО

Той сам го нащърби с кинжала си и заяви, че щял да се кълне, докато прогони истината от Англия, но щял да ви убеди, че го е нащърбил в бой. Увещавахе и нас да направим същото.

БАРДОЛФ

Да, и да си разкъравим ноздрите с репей, да си нацапаме дрехите с нашата кръв и после да твърдим, че е кръв на честни хора. Като го слушах, направих нещо, което от седем години не съм правил: поруменях от безчестието му!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Лъжеш, негоднико! Ти преди осемнайсет години открадна чаша херес и откак тогава те хванаха на място, руменееш по свое желание. Я си виж носа — въоръжен си не само с меч, но и с огън, и пак побягна. Кой инстинкт те подгони?

БАРДОЛФ (*показва лицето си*)

Милорд, виждате ли тези алени сияния? Виждате ли тези огнени излъхвания?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Виждам ги.

БАРДОЛФ

За какво, мислите, говорят те?

ПРИНЦ ХЕНРИ

За тежък чер дроб и лека кесия.

БАРДОЛФ

За избухливост, милорд. Аз се вбесявам от нищо!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И ще те обесят за нещо.

Влиза отново Фалстаф.

Ето го и мършавия Джак! Живият скелет се завръща. Е, как е, двуноги чувале? От колко години не си си виждал коленете?

ФАЛСТАФ

Коленете? Когато бях на твоите години, Хал, бях тънък в кръста като орлов нокът, можех да се провра през пръстен на общински съветник. Проклети да са скърбите и въздишките — от тях човек се подува като мехур!... Нося лоши новини, Хал! Баща ти е пратил сър Джон Брейси. Трябва утре сутрин да се явиш в двореца. Тоя щурак от Севера, Пърси, и оня, другият, от Уелс, който е пребил с тояга дявола, сложил втори рога на Луцифер и накарал Сатаната да му се закълне във вярност върху една уелска канджа^[53], как му беше името, огън да го гори!...

ПОЙНС

Оуен Глендауър.

ФАЛСТАФ

Оуен. Да, той и неговият зет Мортимър, и старият Нортъмбърланд, и оня луд шотландец Дъглас, който можел да се изкачва в галоп по отвесен склон...

ПРИНЦ ХЕНРИ

И, препускайки, да застреля с пищов летящо врабче.

ФАЛСТАФ

Точно той. Вярно улучваш.

ПРИНЦ ХЕНРИ

По-вярно, отколкото той — врабчетата.

ФАЛСТАФ

Все пак тоя разбойник си го бива, изглежда. Не е от тези, дето лесно бягат.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Но и тебе, разбойнико, си те бива — защо го хвалеше тогава, че майсторски препускал?

ФАЛСТАФ

Майсторски на кон, мухльо. Спешен, не мърдал от мястото си.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Освен по инстинкт, нали, Джак?

ФАЛСТАФ

По инстинкт — да. Та и той бил с тях и освен него някой си на име Мордейк с хиляда синьошапковци^[54]. Уустър е избягал тази нощ. Брадата на баща ти била побеляла от тези новини. Земята ще стане сега по-евтина от вмирисаната скумрия!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И ако този юни бъде горещ и тази междуособна тупаница се проточи, може да купуваме моминствата, както се купуват гвоздеи за подкови — на стотици!

ФАЛСТАФ

Кълна се в светата служба, вярно говориш! Сделките по тази част ще потръгнат. Но я си признай, Хал: не си ли страшно уплашен? Ти като престолонаследник не би могъл да си намериш по целия свят други трима противници като тоя зъл дух Дъглас, тоя бяс Пърси и тоя сатана Глендауър. Не те ли е страх, кажи си? Не ти ли се смръзва кръвта, а?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ни най-малко, честна дума! Не ми достига от твоя инстинкт.

ФАЛСТАФ

Добре, но да знаеш, че утре те чака здраво мъмрене от баща ти. Ако ме обичаш, подготви си отговора!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Бъди тогаз баща ми и почни да ме разпитваш за подробности от живота ми!

ФАЛСТАФ

Може ли? С удоволствие тогава! Този стол ще бъде тронът ми, този нож — моят скипър, а тази възглавница — короната ми.

ПРИНЦ ХЕНРИ (*настрани*)

Твоят кралски трон се оказва за тях кръчмарски стол, златният ти скипър — ръждясал нож, а блестящата ти корона — лъскаво плешиво теме!

ФАЛСТАФ

Добре, ако искрата на Божията благодат не е съвсем угаснала в тебе, ще успея да те трогна. Дайте ми чаша херес, за да ми се зачервят очите, сякаш съм плакал. Защото трябва да говоря с чувство, в стила на цар Камбиз^[55].

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, ето ти моя поклон.

ФАЛСТАФ

И ето ти моето слово... Настрани, благородници!

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Господи Исусе, каква чудесна забава!

ФАЛСТАФ

„Мадам, недейте ля напразни сълзи!“

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Божичко! Колко е важен само!

ФАЛСТАФ

„Велможи, отведете тази горест,
в чиито очни шлюзи плач напират!“

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Господи Исусе, съвсем е като някой от ония скитници-комедианти!

ФАЛСТАФ

Мълчи, пръстено канче! Мълчи, оловено половниче!... Хари, удивлява ме не само това къде прекарваш времето си, но и компанията, която си избрал. Защото, макар лайкучката да расте толкоз по-буйно, колкото по я тъпчем, младостта, колкото по-безразсъдно я пилеем, толкоз по-бързо се похабява. В това, че ти си мой син, ме убеждават донейде както думите на майка ти, така и някои мои съображения, но че не се лъжа, ми доказват преди всичко това твое разбойническо подмигване с едното око и глупашки провисналата ти долна устна. А ако ти си мой син и надежда на английската ни пръст, то защо си се запуснал така безнадеждно, че да те сочи с пръст цяла Англия? Може ли небесното око да забрави за определения си път и да тръгне да скита, където му око види? Излишен въпрос! Може ли слънцето на английската корона да забрави дълга си и да краде чужди кесии с корони? Въпрос, който не е излишен! Има едно вещество, Хари, за което ти често си чувал и което на мнозина в нашата страна е известно

под названието „катран“. Катранът — както за това свидетелстват древните автори — има свойството да цапа. Същото свойство има и компанията, в която се движиш. И аз ти казвам това, Хари, не на шега, а със тъга; не след херес, а със горест; и не за смешка, а с въздишка! И все пак аз често съм виждал в твоята компания един добродетелен мъж, чието име не зная.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ще благоволи ли Ваше Величество да ми каже: как изглежда той?

ФАЛСТАФ

Едър и, честна дума, представителен мъж, с добре запълнена снага, жизнерадостен вид, приветлив поглед и извънредно благородна осанка. Трябва да е към петдесетгодишен... или клони към шейсетте. Да, сега си спомням, че името му беше Фалстаф. Ако този човек се окаже склонен към разгула, измамил съм се много, защото, повярвай ми, Хари, съзрях в очите му добродетелност. Да, ако дървото се познава по плода, както плодът — по дървото, то аз решително заявявам: този Фалстаф е изпълнен с ценни качества! Него дръж близо до себе си, а останалите прогони! А сега кажи ми, празноскитащи негоднико, къде се губи този месец?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Де се е чувало крале да говорят тъй? Ела ти на моето място, а аз ще представям баща си!

ФАЛСТАФ

Искаш да ме смъкнеш от престола ми? Ако бъдеш наполовина колкото мене величествен и царствен в думи и държание, окачи ме за петите като зайче-сукалче на месарска кука!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре. Ето ме седнал.

ФАЛСТАФ

А ето ме и мене — прав... Бъдете съдии, господа!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Е, Хари, откъде идеш?

ФАЛСТАФ

От Истчийп, Ваше Величество.

ПРИНЦ ХЕНРИ

До слуха ми стигнаха сериозни оплаквания от тебе.

ФАЛСТАФ

Господ да ме убие, Ваше Величество, всички са лъжливи!... Сега ще ти изиграя един такъв принц, че ще има да се кикотиш!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Още и сквернословиш, безбожни хлапако? От днес нататък да не си ме поглеждал в очите! Ти си отскубнат насилствено от Божията благодат. Примабил те е някакъв дявол, взел образа на един дърт дебелак. Ти си се сприятелил с една двукрака бъчва. Защо дружиш с този чувал, пълен с болести, с този сандък за смет, натъпкан със скотски желания, с този мех, надут от воднянка, с тази дамаджана, преливаща от херес, с този денк, набит с черва, с този печен на шиш панаирски вол, с този шерден, набъкан с дреболии, с този остарял Порок, с тази плешива Кривда, с това одъртяло Грубиянство, с това Тщеславие^[56] в преклонна възраст? За какво го бива освен да си налива херес и да се налива с него? В какво е ловък и изящен освен в това да разрязва печени кокошки и да се тъпче с тях? В какво е изкусен освен в хитростите? В какво е хитър освен в подлостите? В какво е подъл освен във всичко? И в какво — добродетелен освен в нищо?

ФАЛСТАФ

Бих замолил Ваше Величество да ми изясни: за кого става дума?

ПРИНЦ ХЕНРИ

За този гаден и противен развратител на младежта Фалстаф, за този стар белобрад Сатана!

ФАЛСТАФ

Господарю, аз зная този човек.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Това ми е известно.

ФАЛСТАФ

Но ако кажа, че го зная като по-голям грешник от мене, ще съм казал повече, отколкото зная. За това, че той е стар — и поради това заслужаващ само състрадание, — свидетелстват белите му власи, но това, че той е — извинете за израза — курвар, аз отхвърлям най-решително. Ако да пиеш подсладен херес, е престъпно, Бог да пази престъпниците! Ако да си стар и весел, е грях, на мнозина мои познати кръчмари в ада ще им пари! Ако да си тлъст, значи да си непременно омразен, то ще трябва да обичаме мършавите крави на фараона^[57]! Не, добри ми господарю, прогонете Пето, прогонете Бардолф, прогонете Пойнс, но милия Джак Фалстаф, добрия Джак Фалстаф, верния Джак Фалстаф, храбрия Джак Фалстаф, чиято храброст е при това дважд по-ценна, защото той е още и старият Джак Фалстаф, него не прогонвайте от компанията на вашия Хари, не, не го прогонвайте от компанията му. Прогоните ли шишкавия Джак, ще прогоните за сина си целия свят!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ще го направя. Непременно.

На вратата се чука.

Мистрис Скокли и Франсис излизат заедно с Бардолф, който след миг влиза отново, тичайки.

БАРДОЛФ

О, милорд, милорд! Шерифът с огромна стража е пред входа!

ФАЛСТАФ

Махай се, мерзавцо! Да си довършим пиесата! Имам още много да казвам в защита на този Фалстаф!

Влиза отново Мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Господи Исусе! Милорд, милорд!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Кой е пристигнал? Дяволова булка на лък за цигулка?

МИСТРИС СКОКЛИ

Шерифът и цялата градска стража са пред входа! Идат да претърсят дома! Да ги пусна ли?

ФАЛСТАФ

Чувай, Хал, да не кажеш за златната монета, че е фалшива! Ти си по същина благороден, макар да не ти личи!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А ти си по сърцевина пъзльо, макар и инстинктивен!

ФАЛСТАФ

Отхвърлям главната ти предпоставка и ако и ти така отхвърлиш шерифа и тези, над които е предпоставен — добре ще е. Ако не пък — пусни го! Кучета яли цялото ми възпитание, ако не съумея да се държа в колата на палача достойно като всеки друг! Надявам се, че клупът няма да ме души по-дълго от другите!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Скрий се зад гоблена! Всички други — горе! И вземете вид на хора с достойнство и чиста съвест!

ФАЛСТАФ

И двете ги притежавах някога, но срокът им изтече и затова ще се скрия!

Скрива се.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Повикайте шерифа!

Излизат всички освен Принца и Пето.

Влизат Шерифът и един Коневод.

Какво желаете от мен, шерифе?

ШЕРИФЪТ

Простете, принце! Неколцина души,
преследвани от хайка, са били
видени, като влизат в тази кръчма.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Какви са те?

ШЕРИФЪТ

Единият от тях
известен е на всички, Ваша Светлост —
един дебел старик.

КОНЕВОДЪТ

Парче сланина!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Въпросното лице го няма тук,
защото — гарантирам ви — аз лично
го пратих другаде; но давам дума,
че утре по обяд ще се яви
пред вас или пред вашия заместник
и отговор ще ви даде обстоен
по всичко, във което обвинен е.
Сега освободете този дом!

ШЕРИФЪТ

Разбрано, Ваша Светлост! Тази сутрин
били са похитени двеста марки
на двама господа.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Навярно тъй е.
И ако той замесен е в тоз обир,
ще отговаря. Тръгвайте сега!

ШЕРИФЪТ

Веднага, Ваша Светлост! Лека нощ!

ПРИНЦ ХЕНРИ

По-правилно ще бъде „добро утро“.

ШЕРИФЪТ

Наистина, милорд. Часът е два.

Излиза, следван от Коневода.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Този тлъст негодник е по-известен от катедралата „Свети Павел“!
Кажу му да излезе!

ПЕТО

Фалстаф!... Заспал е. Хърка като кон!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И колко тежко бере въздух! Пребъркай го!... Какво намери?

ПЕТО

Само някакви хартийки, милорд.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да видим какво има в тях. Я чети!

ПЕТО (чете)

„Кокошка — два шилинга и два пенса; сос — четири пенса; два галона херес — пет шилинга и осем пенса; аншоа и херес, след вечеря — два шилинга и шест пенса; хляб — половин пени.“

ПРИНЦ ХЕНРИ

О, чудовищно! Хляб за половин пени към такова невероятно количество херес! Запази останалите сметки — ще ги разчетем друг път, при сгода. И го остави да хърка, докато се съмне. Тази сутрин ще се явя в двореца. Всички ще идем на война и ти ще получиш висока длъжност. А този тлъст негодник ще наредя да го зачислят офицер в пехотата — зная, че двеста крачки пеш са смърт за него. Парите ще се върнат с надбавка. Ти бъди при мене още в зори. И тъй, до утре, Пето!

ПЕТО

До утре, господарю!

Излизат.

[41] *Пинта* — английска мярка за обем, равна на около 1/2 л. ↑

[42] „... *стаята с полумесеца!*“ — отделните стаи в хановете и кръчмите имали и отличителни знаци и названия. ↑

[43] „... *с каква цел... захарта...*“ — по Шекспирово време смятали, че захарта увеличава мъжката сила. ↑

[44] „... *кожена куртка... испанска кожа?*“ — принцът рисува образа на тогавашния ханджия. ↑

[45] „*Rivo!*“ — пиянско възклицание с неизвестен смисъл. ↑

[46] „*В това вино има вар!*“ — прибавянето на вар се практикувало по онова време за избистряне на лошите вина. ↑

[47] „... *да стана тъкач... да пея псалми*“ — тоест, да стане пуритан, тъй като много от английските тъкачи били протестанти, избягал от католическите гонения на континента. ↑

[48] „*Ecce signum*“ (лат.) — „Ето знака!“, т.е. ето следите от ударите. ↑

[49] „... *петдесет и трима...*“ — 53 на брой били испанските кораби, против които се сражавал английският адмирал сър Ричард Гренвил в победоносната битка при Азорските острови — 1591 г. ↑

[50] *Кендалско сукно* — Кендал е град в Англия, прочут с вълнените си тъкани. ↑

[51] „... *колкото пияници има в Дания...*“ — датчаните имали славата на големи пияници. ↑

[52] „*Да бдим... да се молим утре сутрин!*“ (библ.) — перифраза на евангелския пасаж (Мат. 26:41): „Бъдете будни и се молете, за да не изпаднете в изкушение.“ ↑

[53] „... *пребил с тояга... уелска канджа...*“ — Фалстаф се подиграва на славата на черно книжник, която имал Глендауър. ↑

[54] „... *синьо шапковци*“ — т.е. шотландци. ↑

[55] „... *в стила на цар Камбиз*.“ — т.е. в надутия стил на трагедията „Цар Камбиз“ от Шекспировия съвременник Томас Престън. ↑

[56] „... *Порок... Кривда... Грубиянство... Тщеславие...*“ — алегорични фигури от средновековните „моралите“. ↑

[57] „... *мършавите крави на фараона!*“ (библ.) — става дума за съня, който египетският фараон разказва на Йосиф (Битие 41:17). ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Уелс. Стая в дома на Бангорския архидякон^[58].

Влизат Хотспър, Уустър, Мортимър и Глендауър.

МОРТИМЪР

Съюзът ни е здрав, словата — твърди,
началото е пълно със надежди.

ХОТСПЪР

Лорд Мортимър и вие, чичо Уустър,
седнете, моля! Сроднико Глендауър,
и вие също... Дявол да го вземе,
забравих картата!

ГЛЕНДАУЪР

Не, ей я тука.

И вий седнете, Хотспър... Щом дочуе
тоз прякор ваш, беднякът Ланкастър^[59] —
със шпората си сякаш сте го парнал —
от ярост блед, с въздишка ви желае
да идете във рая.

ХОТСПЪР

Вам пък — в ада,
щом само чуе името Глендауър.

ГЛЕНДАУЪР

Разбирам го. Когато съм се раждал,
огньовете са браздели небесата
и цялата земя издън основи
при моята поява се е тресла
като страхливка!

ХОТСПЪР

Би се тресла пак,
ако не бяхте се родили вие,
а котката на майка ви се беше
окотила по същото туй време.

ГЛЕНДАУЪР

Аз казвам, че земята се е тресла,
когато съм се раждал!

ХОТСПЪР

Пък аз казвам,
че ако тя от вас се е бояла,
то ний се различаваме със нея!

ГЛЕНДАУЪР

Небето е било в огньове цяло,
земята се е тресла!

ХОТСПЪР

Значи тя е
треперела от страх пред тез огньове,
а не, милорд, от вашата поява.
В човека често болестта избива
в избухвания странни. Като нас
прамайката Земя е също често
измъчвана от колики и спазми,
дължащи се на пакостния въздух,
затворен във търбуха ѝ, и който,
стремейки се към свобода, разтърсва
нещастната старица и събаря
вековни кули и камбанарии,
обвити в мъх. Родили сте се вие,
когато тя е имала навярно
подобен напън.

ГЛЕНДАУЪР

Родственико Пърси,
такива прекословия понасям
от твърде малко хора! Позволете
отново да ви кажа, че небето,
когато на света съм се явил,
било е набраздено от огньовете,
козите са напускали във ужас
планинските си царства, а полята
били са огласени от мучене
на сплашени говеда. Тези знаци
ме сочат като личност извънредна,
а и животът ми говори ясно,
че аз не съм обикновен човек.
Къде на тази твърд сред океана,
чиято ярост блъска бреговете
на Англия, Шотландия и Уелс,
ще се намери някой, който може
да каже, че е в нещо мой учител?
Не е известен син на смъртна, който
в науките могъл би да ме следва
и с мен да спори в тайните изкуства!

ХОТСПЪР

Ни който тъй — по уелски — да се перчи.
Отивам да вечерям.

МОРТИМЪР

Стига, зетко!
Ще го вбесиш.

ГЛЕНДАУЪР

Аз духовете мога
да викам от незнайните им бездни!

ХОТСПЪР

И аз, и всеки може да ги вика,
но идват ли, когато ги зовете?

ГЛЕНДАУЪР

Аз, свате, бих могъл да те науча
да станеш господар на Сатаната!

ХОТСПЪР

Пък аз могъл бих да науча тебе
да го посрамваш. Начинът е прост:
приказвай само истина! Викни го
и аз ще го посрамя и прогоня.
Да, родственико, истината казвай
и с нея ще посрамиш всеки дявол!

МОРТИМЪР

Прекъсвайте тез празни препирни!

ГЛЕНДАУЪР

Три пъти Хенри Болинбрук поведе
войска срещу войската ми и трижди
надвит край бреговете песъчливи
на Уай^[60] и Севърн, плю си на петите
и в дъжд и буря върна се без нищо!

ХОТСПЪР

Нима е бягал бос? И в дъжд и буря?
По дявола, че как не е настинал?

ГЛЕНДАУЪР

Елате, ето картата! Да видим
какво от нея всеки ще получи
по нашата тристранна уговорка.

МОРТИМЪР

Тя вече разделена е по равно
от Архидякона: на юг и изток
от Трент^[61] и Севърн Англия е моя;
Уелс, западно от Севърн, и към него

богатите земи във тази област,
владение ще бъдат на Глендауър;
а всичко друго, северно от Трент,
ще бъде вашият дял, мой драги Пърси.
В три преписа този договор е вече
изготвен и когато го скрепим
с печатите на трима ни — което
и тази вечер можем да извършим, —
ний с вас, любезни зетко, и лорд Уустър
ще тръгнем утре сутрин, за да срещнем
баща ви и шотландските войски
при Шрузбъри^[62], тъй както бе решено.
Почтеният ми тъст не е готов,
но помощта му тези две недели
не ни е толкова нужна... Лорд Глендауър,
в този срок, аз вярвам, ще сберете своите
приятели, васали и съседи.

ГЛЕНДАУЪР

По-рано, господа, ще ви зарадвам
със себе си и с вашите съпруги,
които тук без сбогом, тихомълком —
за да спестим потопа от сълзи, —
предлагам да оставите при мене.

ХОТСПЪР

Но моят пай тук, северно от Бъртон^[63],
е според мен по-малък по повърхност
от вашите. На, вижте как реката,
описвайки дъга, ми взема тука
грамаден полумесец ширна площ,
и то от най-добрата ми земя.
Ще я заприщя ето тука точно
и сребърният Трент ще потече
във ново, по-естествено русло,
без вече да се вдава тъй дълбоко
във тази явно моя равнина.

ГЛЕНДАУЪР

Как няма да се вдава? Ще се вдава!

МОРТИМЪР

На, вижте как по-долу той извива
в обратната посока и отхапва
подобна площ от другата страна!

УУСТЪР

Да, с малко средства тук ще се отбие,
на север тоя клин ще се прореже
и Трент ще тръгне в прав и равен ход.

ХОТСПЪР

Ще го направя! Няма да е скъпо.

ГЛЕНДАУЪР

А аз не ща промени на реката!

ХОТСПЪР

Не щете?

ГЛЕНДАУЪР

Да! И няма да се правят!

ХОТСПЪР

А кой ще ми попречи?

ГЛЕНДАУЪР

Кой ли? Аз!

ХОТСПЪР

Не ви разбрах. Кажете го по уелски!

ГЛЕНДАУЪР

Английски аз говоря като вас,

защото във английския ви двор
възпитан бях и там във своята младост
на арфа сложих не една, не две
изящни песни в полза и украса
на вашия език, със дар, какъвто
у вас не сме усетили до днес.

ХОТСПЪР

И слава Богу! Бих желал по-скоро
да бъда коте и да викам „мяу!“,
отколкото да съм един от тези
сладникави драскачи на балади.
Дори когато с нож чегъртат свещник
или скрибуца колело на сухо,
това от кожата не ме изкарва,
тъй както някой префърцунен стих,
насилен като тръс на куца кранта!

ГЛЕНДАУЪР

Отбийте Трент! По вашему да бъде!

ХОТСПЪР

Не искам вече! На добър приятел
ще дам трикратно повече земя,
но знайте, че започнем ли да спорим,
и аз ще цепя косъма на девет!
Къде са тез спогодби? Ще вървим ли?

ГЛЕНДАУЪР

При таз луна вий можете отлично
да тръгнете веднага. Аз ще ида
да попришпоря писаря и също
да съобщя на вашите съпруги
за туй, че заминавате. Боя се,
че мойта дъщеря ще полудее,
тъй силно тя ви люби, Мортимър.

МОРТИМЪР

Срам, зетко Пърси! Колко дръзко ти
ядосваш тъста ми.

ХОТСПЪР

Не мога иначе.

Той непрекъснато ядосва мен
със приказки: за мравката и кърта;
за вашия Мерлин^[64] и туй, което
той бил предсказал; за безпери риби,
за грифове^[65] с подрязани криле;
за гарвани проскубани и други
хералдики^[66] със дракони и разни
катереци се лъвовете и котки
и тям подобни втели-некипели,
да се побъркаш просто! Ще ви кажа,
че миналата нощ той девет часа
ми изброява дяволите разни,
които му слугували! Аз казвах
ту „хъм!“, ту „после?“, без да слушам даже.
Нечувана досада! По е лош
от каталясал кон, от зла жена,
от димна къща! Бих живял по-скоро
на сирене и чесън, сам-самичък
във мелница със тракащи крила,
отколкото в разкошен летен дом,
но с твоя учен тъст за събеседник.

МОРТИМЪР

Заклевам се, че той е рядък мъж,
високообразован и владеец
потайните науки, лъвски храбър,
невероятно приветлив и щедър
като индийски рудник. Вярвай, зетко,
от уважение към твоя нрав

той своя обуздава с доста труд.
Повярвай ми, че друг не би могъл
да се заяжда с него като тебе
и да не бъде скастрен и наказан.
Та, моля те, и ти не прекалявай!

УУСТЪР

Наистина за своето упорство
вий укор заслужавате, милорд.
Откак сте тука, дразните го само
и щяхте да успеете за малко
да го вбесите. Тоз си недостатък
вий трябва да изправяте, милорд.
При все че той понякога е признак
за смелост, горда кръв и благородство —
и вас във този смисъл украсява, —
по-често той свидетелства за грубост,
невъзпитание, несдържан нрав,
надменност, саомнение, гневливост —
все свойства неприятни, от които
най-дребното отблъсва от човека
сърцата на околните и черни
приятните му качества дотам, че
лишава от признание и тях.

ХОТСПЪР

Поучих се. Дано любезността
ви донесе успех! Жените идат!
Да се сбогуваме!

Влиза отново Глендауър, следван от Лейди Мортимър и Лейди Пърси.

МОРТИМЪР

Едно ни мъчи с моята съпруга —
аз уелски не говоря, тя — английски.

ГЛЕНДАУЪР

Ридае и не иска да ви пусне.
Желае с вас да дойде на война.

МОРТИМЪР

Кажете й, че тя и леля Пърси^[67]
ще дойдат с вас във лагера ни скоро.

Глендауър се обръща към лейди Мортимър на уелски и тя му отговаря на същия език.

ГЛЕНДАУЪР

Отчаяна е. Опако глупаче,
което, щом си нещо науми...

Лейди Мортимър говори на уелски.

МОРТИМЪР

Разбирам те и тъй. За мен е ясна
таз дивна уелска реч, която лее
подпухналият твой небесен взор.
Аз сам на тоз език ти бих отвърнал,
ако не бе срамът да ме възпира.
Разбирам и целувките ти, както
ти моите разбираш. Но все пак
езика ви усърдно аз ще уча,
защото той във твоите устица е
тъй сладък, сякаш прелестна кралица
в беседката си лятна е запряла
мотив чаровен в съпровод на лютня.

ГЛЕНДАУЪР

Щом вий се стапате, то тя ще пламне!

Лейди Мортимър пак отговаря на уелски.

МОРТИМЪР

О, Господи, не й разбирам нищо!

ГЛЕНДАУЪР

Предлага да полегнете до нея
и в скута ѝ да сложите глава,
а тя със вашата любима песен
да увенчае бога на съня,
омайвайки кръвта ви в мека дрямка,
ни сън, ни яве, както е часът
ни нощ, ни ден, преди да се покаже
на изток Аполоновият впряг^[68].

МОРТИМЪР

Със радост ще послушам песента ѝ.
В туй време, вярвам, нашите спогодби
ще бъдат доизготвени.

ГЛЕНДАУЪР

Отлично!

Свирачите, които подир малко
ще бъдат тук, за да я съпровождат,
в тоз миг се реят на безчетни левги
далеч от нас. Седнете тук. И тихо!

ХОТСПЪР

Кет, лягай! Ти си в лягането бърза.
Ела да сложи в скута ти глава!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Не те е срам, лудетино!

Музика.

ХОТСПЪР

Я, гледай!

Излиза, дяволът разбирал уелски.
И как не ще е пълен със прищевки,
при този дар за музика^[69]!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Тогава,
какъвто си капризен, ти ще трябва
да бъдеш ненадминат музикант.
Легни, разбойнико, и слушай тихо —
да чуем как любезната ни лейди
ще пее на уелски!

ХОТСПЪР

Предпочитам да слушам как моята кучка Лейди вие на
ирландски^[70]!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Искаш да ти счупя главата?

ХОТСПЪР

Не.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Тогаз лежи, без да шаваш!

ХОТСПЪР

И това не искам. То е женски недостатък.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Тогава бягай оттук!

ХОТСПЪР

В леглото на тази уелска лейди?

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Какво, какво?

ХОТСПЪР

Тихо! Тя пее!

Лейди Мортимър изпява уелска песен.

Хайде, Кет! Твой ред е да ми попееш!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Не, Бога ми!

ХОТСПЪР

„Бога ми!“ Пиленце, изразяваш се като жена на сладкар: „Бога ми“, „Честна дума“, „Кълна се“, „Небето вижда“...

Кълнеш се с тюлено-зефирни клетви,
като че ли не си видяла свят
оттатък Финсбъри^[71]. Кълни се здраво,
със тлъста, сочна клетва, подходяща
за лейди като теб, и остави
тез „Бога ми“ и другите такива
изящно захаросани преструвки
за разните търговки и търговци
в неделно кадифе! Е, почвай, пей!

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Не искам!

ХОТСПЪР

Това е най-добрият начин да стане човек шивач или учител на пойни птички!... Ако споразуменията са готови, след два часа съм на път! Вие тръгвайте, когато щете.

Излиза.

ГЛЕНДАУЪР

Вървете подир него, зетко мой!
Вий тъй сте бавен, както бърз е той.
Спогодбите навярно са готови.
Да ги скрепим и тръгвайте!

МОРТИМЪР

Със радост!

Излизат.

[58] „на Бангорския Архидякон“ — Бангор е град в Северен Уелс. За това че сцената се развива в дома на архидякона на този град няма указание в Шекспировия текст — в този смисъл говорят само хрониките на Холинshed, от които Шекспир се ползвал. ↑

[59] „... беднякът Ланкастър...“ — става дума за краля. ↑

[60] Уай — река в Западна Англия. ↑

[61] Трент — река в Югозападна Англия. ↑

[62] Шрузбъри — главен град на графство Шропшир, Западна Англия, на границата с Уелс. ↑

[63] Бъртон — град на река Трент. ↑

[64] Мерлин — легендарен уелски поет, мъдрец и магьосник от цикъла за крал Артур. ↑

[65] Грифове — грифът е приказно животно с тяло на лъв, а с глава и криле на орел. ↑

[66] „... хералдики...“ — хералдика се наричала много развитата през Средновековието наука за благородническите гербове и родословни дървета. ↑

[67] „... леля Пърси...“ — едно от противоречията в пиесата: тук Мортимър нарича съпругата на Хенри Пърси „леля“, а преди това — II д., 3 сц. — тя говори за него като за „брат ми Мортимър“. ↑

[68] „... Аполоновият впряг“ (мит.) — т.е. Слънцето. ↑

[69] „... пълен със прищевки... дар за музика!“ — понеже музикантите имали славата на капризни. ↑

[70] „... вие на ирландски!“ — за виенето на ирландските вълци Шекспир споменава неведнъж. ↑

[71] Финсбъри — известно място за излети на лондончани от средния слой. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Лондон. В кралския дворец.

Влизат Кралят, Принц Хенри и Благородници.

КРАЛЯТ

Сега, почтени лордове, ще моля
да ни оставите да поговорим
със уелския ни принц; но тук бъдете,
защото ще ни трябват след малко.

Благородниците излизат.

Не знам дали за някаква простъпка,
противна нему, Бог е пожелал
да изкове от родното ми чедо
оръдие за своята справедливост,
но ти със начина си на живот
ме караш да повярвам, че нарочно
създаден си да бъдеш пръчка Божя,
небесен бич, възмездие сурово
за моите прегрешения. Как инак
такива безразборни, низки страсти,
такива грозни действия, такива
позорни и безнравствени забави,
такова недостойно общество,
с каквото обкръжил си се и сраснал,
как цялата таз кал, кажи, могла би
да се размесва с кралската ти кръв,
до висшия ти сан да се издига?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Бих бил щастлив да мога, господарю,
да оправдая всичките си грешки
тъй лесно, както мога туй да сторя

за много, във което обвинен съм,
но моля да погледнете към мене
със снизхождение, та щом отхвърля
потока приказки, които често
величествата трябва да изслушват
от разни услужливи блюдолизци
и мазни разносвачи на сплетни,
разкайвайки се искрено, да видя
от вас простено някое и друго
младежко отклонение, което
наистина съм сторил по незрелост.

КРАЛЯТ

Бог нека ти прости! Но позволи ми
да се учудя, Хари, на това, че
по склонности така си се откъснал
от примера на своите предци:
в съвета ни ти бе лишен за грубост
от мястото, което днес заема
по-младият ти брат, и си почти
напълно чужд за целия ни двор
и всички принцове от наша кръв.
Надежди и очаквания ти
опропасти и всички във страната
със сигурност предричат ти провал.
Ако навремето аз бях раздавал
присъствието си с такава щедрост,
че то да стане евтино, познато
за погледа на всеки, похабено
от дружбата с пиячи и пройдохи,
общественото мнение, което
проправи ми пътека към престола,
останало би предано на моя
предшественик, а мене би държало
до смърт в изгнание, човек без стойност.
Явявайки се рядко, аз извиквах —
като комета — смайване у всички,

така че на децата си бащите
ме сочеха: „Това е той!“, а други
се питаха: „Къде е? Кой от тези
е Болинбрук?“, а аз тогаз открадвах
любезността на ангелите Божи
и се обличах в толкоз мила скромност,
че, станал драг на хорските сърца,
дори пред коронования крал
приветствията жънех на тълпата.
Така опазвах образа си свеж
като одежда папска, на която
народът се учудва, щом я види,
и колкото по-рядко се показвах,
по-пищен беше празникът, във който
превръщаше се моята поява.
Скокливият ни крал в туй също време
танцуваше насам-натам сред свита
от остроумци, блясващи за миг
и гаснещи след малко, като съчки,
и с туй протърка кралския си сан,
снизи се сам до ранга на глумците
и дал им свобода да му се смеят,
превърна своята титла във мишена
за дръзките сравнения на всеки
безбрад подиграван. И тъй, понеже
го виждаха по улиците често,
очите на народа постепенно,
поглъщайки лика му всеки ден,
накрая се преситиха от него
тъй, както прекалим ли със меда,
и малкото във повече е вече
премного много. И така народът
започна да го слуша, както слуша
през юни кукувицата; да гледа
лицето му със вял, обръгнал поглед,
забравил за възторга, с който бива
приветствано коронното светило,

когато то явява се нарядко.
Посрещаха го, спуснали клепащи,
безстрастни и дори със неприязън,
понеже, както казах, бяха пълни,
преситени, претъпкани със него!
По този път и ти си тръгнал, Хари.
Правата си на принц ти сам зачеркна,
общувайки със измета, и всички
очи във таз страна са уморени
от често виждане на твоя образ
освен тез две, жадуващи, напротив,
по-често да те виждат и които
сега са заслепени, без да искат,
от глупава разнеженост към теб!

ПРИНЦ ХЕНРИ

От днеска, господарю, аз ще бъда
по-верен на това, което съм!

КРАЛЯТ

Заклевам се, че Ричард беше точно
какъвто ти си днес, когато стъпнах
във Рейвънспърг, а като мен тогава
е Пърси днес. Залагам този скиптър
и своята душа, че той сега е
далече по-достоеен за престола
от теб, невзрачна сянка на наследник,
защото, без да има помен даже
от право над короната ни, виж го,
изпълнил е страната ни с войници
и храбро срещу лъвската ни паст,
не по-богат от тебе на години,
епископи и лордове повел е
към ручей от кръв и звън от брони!
С каква безсмъртна чест покри се той
във битките с прославения Дъглас,
чиито ослепителни победи,

безстрашни набези и лична храброст
го бяха увенчали с гръмко име
на пръв и недостигнат пълководец
във всички кралства, тачещи Христа.
Трикратно този малолетен Хотспър,
тоз Марс във пелени обърка всички
кроежи на шотландеца, плени го
и после, дал му волност, го привърза
към себе си със цел да разгори
метежа във страната и раздруса
основите на нашия престол.
И ето новината: тези двама
във сговор с Йоркския архиепископ,
Нортъмбърланд и Мортимър са сбрали
войски срещу властта ни... Но защо ли
разправям всичко туй на тебе, Хари,
на теб, най-близкия и скъп за мен
от моите противници? Кой знае
дали — от страх, от подлост, от прищявка —
и ти, поел под знамето на Пърси,
не ще се вдигнеш срещу мен, пълзейки
в краката му и махайки опашка,
когато е сърдит, за да докажеш
догде си стигнал в своята извратеност!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Туй няма да се случи, господарю!
Не го мислете! Господ да прости
на тез, които тъй са ме лишили
от милостта ви. С гибелта на Пърси
аз лошото ви мнение за мен
ще излича и някой славен ден,
завръщайки се в кървави доспехи
и с маска от съсиреци, която,
измита, ще измие и срама ми,
ще дръзна да ви кажа: „Татко мой!“;
защото този ден ще е денят,

във който този галеник на Марса,
тоз рицар всеизвестен, този Хотспър,
тъй огнено пришпорил своята слава,
ще срещне в бой презрения ви Хари.
О, как бих искал неговата чест
да е стократна и да бъде двоен
позорът ми, защото в този ден
ще разменим с тоз нагъл северняк
безславие за слава! Той е мое
подставено лице, което трупа
за мене подвизи, и скоро аз
ще му поискам най-подробна сметка
и или той на мен ще изплати
да, всяка — и най-дребната! — похвала,
която е получил, или аз
ще бръкна за тефтера си в гръдта му!
Пред Бога обещавам да го сторя
и ако той ръката подкрепи ми,
ще моля, господарю, в паметта си
да изцерите всички стари рани,
отворени от моето безпътство.
Ако ли не, то краят ще зачеркне
младежките ми дългове. Кълна се,
за всяка буква в тоя свой обет
хиляда смърти съм готов да срещна!

КРАЛЯТ

И нека носи той хиляда смърти
за подлите метежници! Ще имаш
върховна власт в сраженията с тях!

Влиза Блът.

Докладвай, Блът! Познава се, че бързаш.

БЛЪНТ

Не аз, кралю, а вестите ми бързат:
лорд Мортимър Шотландски^[72] съобщава,

че нашите бунтовници и Дъглас
на единадесети този месец
са слели вече своите войски
при Шрузбъри. Такава страшна сила —
ако съюзът им излезе здрав —
до днес не е заплашвала престола!

КРАЛЯТ

Граф Уестморланд със своите войски
пое таз сутрин. С него е синът ми,
Джон Ланкастър. Вестта на Мортимър
е стара от пет дни. Ти, Хари, тръгваш
през Глостършир^[73] във сряда. Ний — в четвъртък.
Целта на трите армии е Бриджпорт —
по нашите пресмятания трябва
дванайсет дни, за да се срещнем там
и съберем в едно ядро войските.
И тъй, на път! Делата ни зоват!
Щом ний се маем, радва се врагът!

Излизат.

^[72] Лорд Мортимър Шотландски — става дума за друг, трети, Мортимър — Джордж Дънбар, граф Марч. ↑

^[73] Глостършир — графство в Южна Англия. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В кръчмата „Глиганска глава“ — Истчийп.

Влизат Фалстаф и Бардолф.

ФАЛСТАФ

Погледни ме, Бардолф, не съм ли ужасно отслабнал след последното ни приключение? Не се ли топя? Не се ли съсухрям? Кожата ми виси отвсякъде като рокля на стара баба. Сбръчкал съм се като печена ябълка. Ще се покая, и то веднага, докато още имам вид на човек, инак така ще отмалея, че няма да имам сили за покаяние. Зърно пипер да съм, кранта пивоварска да стана, ако помня как изглеждат черквите отвътре! Компанията, лошата компания, тя ме погуби!

БАРДОЛФ

Сър Джон, вие така се разстройвате душевно, че няма да изтраете дълго!

ФАЛСТАФ

Ами да, вярно е! Хайде, изпей ми една мръсна песничка, развесели ме! Какви добри склонности имах навремето. Ей Богу, бях добродетелен, колкото се иска от един благородник: нямах навик да се кълна... освен от време на време; комар играех само... седем дена в неделята; в бардака да съм ходил най-много през петнайсе... минути; дълговете си съм връщал... три-четири пъти. Живеех по правилата, а сега не зная ни мярка, ни граници!

БАРДОЛФ

То е, защото сте така дебел, сър Джон, че мярка не ви хваща. Вие сте станал безграничен, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Оправи си ти мутрата и аз ще си оправя телосложението! Ти си нашият адмиралски кораб, само че си носиш фенера не на кърмата, а

на носа си. Ти си Рицарят на Пламтящата лампа!

БАРДОЛФ

С какво ви пречи моето лице, сър Джон?

ФАЛСТАФ

С нищо, кълна се! Дори имам полза от него. То е за мен това, което за някои са пръстените с череп и надписите „Memento mori^[74]!“: колкото пъти зърна физиономията ти, спомням си за пъкъла и за богаташа, който се обличал в пурпур; защото ей го тука как гори, гори, в червената си роба^[75]! Ако имаше в тебе поне малко добродетел, щях да се кълна в лицето ти и клетвата ми щеше да бъде: „Кълна се в този огнелик ангел Божи!“ Но ти си грешен от главата до петите и бих те нарекъл истинско изчадие на мрака, да не беше тази светеща твоя муцуна. Джобът ми пара да не види, ако оная нощ в Гадсхил, когато търчеше по склона да ловиш коня ми, не те помислих за блуждаещ огън или за кълбовидна мълния! О, ти си непрекъснато факелно шествие, безкрайна празнична илюминация! Спестил си ми досега поне хиляда марки от свещи и факли, когато сме обикаляли нощем кръчмите; но затова пък хересът, който си изпил за моя сметка, ми излезе по-скъп от всички свещи, дори да бях ги купувал в най-скъпата свещоливница на Европа! Ето вече трийсет години — Бог вижда и ще ми ги зачете, — трийсет години как ти поддържам огъня, за да живееш, саламандро неуголима^[76]!

БАРДОЛФ

Дано ти приседне това мое лице, Бога ми!

ФАЛСТАФ

Не думай, че ще ми изгори гърлото!

Влиза Мистрис Скокли.

Е, мадам Кудкудяк, узнахте ли кой ми е опразнил джобовете?

МИСТРИС СКОКЛИ

Какво говорите, сър Джон! Как можете да си помислите, сър Джон, че аз ще държа крадци в заведението си! Търсихме навсякъде,

разпитахме всички — мъжа ми и аз — и слугите, и момчетата. Досега стотна от косъм не се е загубвала в кръчмата ми!

ФАЛСТАФ

Лъжеш, кръчмарко! Бардолф се е бръснал тук и е загубил сума ти косми. А сега са ми опразнили джобовете, кълна се. Хайде, и ти си една светица, махай се!

МИСТРИС СКОКЛИ

Аз — светица? Огън да ви гори! Бога ми, никой не ме е експонирал така в собствената ми къща!

ФАЛСТАФ

Хайде, хайде, познавам те аз!

МИСТРИС СКОКЛИ

Не, сър Джон! Не ме познавате вие, сър Джон! А пък аз ви познавам, сър Джон: вие ми дължите пари, сър Джон, и сега търсите начин да се измъкнете, без да платите! Цяла дузина камизоли съм ви купила с мои пари!

ФАЛСТАФ

Хасе, грубо хасе! Раздадох ги на разни хлебарски жени, да си правят сита от тях.

МИСТРИС СКОКЛИ

Хасе? Да не съм честна жена, ако не беше холандски лен, от по осем шилинга лакътят! И освен това ми дължите за храна и пиене, сър Джон! И пари назаем — двайсе и четири фунта!

ФАЛСТАФ (*сочи Бардолф*)

Тоя ми е помагал — той да плати!

МИСТРИС СКОКЛИ

Тоя ли? Тоя голтак? Той няма спукана пара!

ФАЛСТАФ

Голтак — той? Че кого наричаш ти богаташ? Я го погледни в лицето — само злато и мед! Нека си насече пари от този нос, от тези бузи! Стотинка няма да платя! Ти за вчерашен ли ме мислиш? Да не мога да се поразположа в своята кръчма, без да ми очистят джобовете! Липсва ми един пръстен с печат, от дядо ми, който струва четирийсет марки!

МИСТРИС СКОКЛИ

Господи Исусе, колко пъти съм чувала принца да му казва, че пръстенът му е от проста мед!

ФАЛСТАФ

Принцът е едно лъжливо хлапе, един малолетен негодник! По дяволите, защо не е сега тук, да го наложа като куче!

Влизат, марширувайки, Принц Хенри и Пето. Фалстаф ги посреща, като наподобява с жезъла си свирене на флейта.

Какво става, момчета? Натам ли духа вятърът? Всички ли ще маршируваме?

БАРДОЛФ

Да, двама по двама, по нюгейтската^[77] мода!

МИСТРИС СКОКЛИ

Господарю, моля ви, чуйте ме!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Здравейте, мистрис Скокли! Как е мъжът ви? Той ми е много симпатичен — честен човек е.

МИСТРИС СКОКЛИ

Добри ми господарю, изслушайте ме!

ФАЛСТАФ

Остави я, Хари, слушай мене!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Добре, Джак, казвай да чуем!

ФАЛСТАФ

Онази нощ съм заспал тук зад гоблена и се събудих с опразнени джобове. Тази кръчма е станала разбойническо гнездо. Тук бъркат в джобовете!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И какво ти е изчезнало, Джак?

ФАЛСТАФ

Ще ми повярваш ли, Хал, три-четири разписки по за четирсет фунта всяка и моят пръстен с печата, от дядо ми!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Дреболия, халка за осем пени!

МИСТРИС СКОКЛИ

И аз така му казах, господарю, и че съм го чула от Ваша Светлост, а той, господарю, какъвто е цапнат в устата, се изрази най-ругантно за вас и освен това каза, че щял да ви наложи като куче!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как? Не е възможно!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ако лъжа, да няма в мен ни благочестивост, ни честност, ни женска скромност!

ФАЛСТАФ

Благочестива си ти колкото варена слива^[78], честна — колкото подгонена лисица, а пък по женска скромност всяка Марианка от Майския панаир е пред тебе съпруга на градски съветник! Махай се, твар такава!

МИСТРИС СКОКЛИ

Каква „твар“? Каква „такава“? Кажи да чуем!

ФАЛСТАФ

Ами такава, че човек да благодари Богу за нея!

МИСТРИС СКОКЛИ

Аз не съм такава, че човек да благодари за мен, това да си го запишеш! Аз съм съпруга на честен мъж, а ти — като игнурирам дворянския ти род — си един негодник, щом ми викаш така!

ФАЛСТАФ

А ти — като турим настрана кръчмарския ти занаят — си едно животно, щом го отричаш!

МИСТРИС СКОКЛИ

Аз — животно? Какво животно, безобразнико, кажи да чуем!

ФАЛСТАФ

Какво ли? Видра!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Видра? Защо да е видра, сър Джон?

ФАЛСТАФ

Защото видрата не е ни риба, ни месо — човек не знае где да я сложи.

МИСТРИС СКОКЛИ

Грях ти на душата, гдето говориш така — и ти, и всеки знаете къде да ме сложите. Не те е срам, лъжецо неден!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Правилно, стопанко. Той те клевети най-безсрамно.

МИСТРИС СКОКЛИ

Той и вас клевети, господарю — завчера каза, че сте му дължали хиляда фунта!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Я, кажи, приятелю драги: вярно ли е, че ти дължа хиляда фунта?

ФАЛСТАФ

Хиляда фунта, Хал? Ти ми дължиш милион! Твоето приятелство струва цял милион, а ти ми го дължиш!

МИСТРИС СКОКЛИ

И освен това, господарю, той ви нарече „лъжливо хлапе“ и каза, че щял да ви наложи.

ФАЛСТАФ

Казал ли съм такова нещо, Бардолф?

БАРДОЛФ

Казахте го, сър Джон.

ФАЛСТАФ

Да, но „ако каже, че пръстенът ми е меден“.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ето, казвам: меден е. Ще посмееш ли да си удържиш думата?

ФАЛСТАФ

Ти, Хал, знаеш, че бих посмял, защото си човек като всички; но понеже си и принц, аз се боя от тебе като от ръмжащо лъвче.

ПРИНЦ ХЕНРИ

А защо не „ръмжащ лъв“?

ФАЛСТАФ

Защото като лъв трябва да ни плаши самият крал. Нима мислиш, че ще ме е страх от тебе, колкото от баща ти? Да ми се пръсне коланът, ако е така!

ПРИНЦ ХЕНРИ

О, ако това стане, как ще ти се изтърси тулумът на коленете! Но в този твой огромен търбух, господинчо, няма място за честност,

почтеност и искреност — целият е натъпкан с черва и карантии! Ще обвиняваш една честна жена, че ти е опразнила джобовете? Ти, кучи сине, ти, безсрамнико, ти, безочливи дебелако, ако имаше в джобовете ти друго освен платени кръчмарски сметки, адреси на бардаци и шепа захар за подсилване на мъжката ти слабост, ако си ощетен с нещо повече от гореизброените скъпоценности, наречи ме негодник! Но ти все пак си държиш на своето, нали? Не щеш да си глътнеш лъжата обратно? Засрами се!

ФАЛСТАФ

Изслушай ме, Хал! Ти знаеш, че Адам извърши грехопадението, когато човекът беше невинен, какво искаш от бедния Джак Фалстаф в днешните порочни времена? Виждаш сам: у мене има по-голямо количество грешна плът, отколкото у всеки друг, следователно има и повече слабост пред съблазните! Но значи признаваш, че ти си ми очистил джобовете?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Май така излиза.

ФАЛСТАФ

Кръчмарко, прощавам ти! Върви да приготвиш закуската, люби мъжа си, следи слугите, угаждай на гостите си и ще ме намираш винаги достъпен за всеки разумен довод. Виждаш, че вече съм успокоен... Какво има? Хайде, хайде, пътувай!

Мистрис Скокли излиза.

Сега, Хал, разправяй за двореца. Това с обира ще ни се размине ли, а, момчето ми?

ПРИНЦ ХЕНРИ

О, сладкото ми теленце, докога ще бъда твой ангел, при това и хранител, и пазител? Парите са върнати.

ФАЛСТАФ

О, никак не ги обичам тези връщания на пари. Двоен труд за нищо!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Помирих се с баща си и мога да правя каквото си ща.

ФАЛСТАФ

Първото нещо, което трябва да направиш, е да облекчиш хазната му, и то преди да си легнал да спиш!

БАРДОЛФ

Направете го, господарю!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Издействах ти, Джак, чин в пехотата.

ФАЛСТАФ

Бих предпочел да е в конницата. Сега ще трябва да търся един добър конекрадец, някое ловко хлапе на около двайсет и две години, да ми помогне за екипировката. Да благодарим на Бога, че бунтовниците нападат само добродетелните хора. Това е похвално от тяхна страна...

ПРИНЦ ХЕНРИ

Бардолф!

БАРДОЛФ

Господарю?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Предай това писмо на моя брат
Джон Ланкастър, а туй пък занеси
на графа Уестморланд!

Бардолф излиза.

Ти, Пето, бягай
и оседлай конете, че до пладне
ни чакат с тебе трийсет мили път!

Пето излиза.

Джак, утре в два следобед ме търси

във Темпълхол, където ще ти връчат
пари и заповед, за да сформираш
и екипираш бойната си част.
Пожарът над страната ни расте.
Друг изход няма: ние или те!

Излиза.

ФАЛСТАФ

Отлично, но да можех, без да стана,
от кръчмата да бия барабана!
Закуската, стопанко!

Излиза.

[74] „*Memento mori*“ (лат.) — Помни, че ще умреш! ↑

[75] „... богаташа... в червената си роба!“ (библ.) — става дума за богаташа от притчата за бедния Лазар (Лука, 16:19). ↑

[76] „... саламандро неутолима!“ — саламандърът бил приказен дъждовник, който живеел в огъня. ↑

[77] „... по нюгейтската мода!“ — „Нюгейт“ се наричал лондонският затвор. ↑

[78] „... колкото варена слива...“ — варените сливи били знак на публичните домове. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В лагера на бунтовниците край Шрузбъри.

Влизат Хотспър, Уустър и Дъглас.

ХОТСПЪР

Добре го каза, благородни Дъглас!
Ако правдивият в тез подли дни
не беше често считан за ласкател,
аз бих ти дал тъй щедра препоръка,
че никой днешен рицар да не бъде
ценен на тоя свят наравно с теб.
По дявола, не мога да лаская,
презираю раболепните езици,
но в туй сърце, шотландецо, ти имаш
най-почетното място. Провери го!
Поискай доказателства от мен!

ДЪГЛАС

Лорд Пърси, ти си крал на доблестта!
Не зная мъж, на който да не смея
да дам отпор!

ХОТСПЪР

И правилно постъпваш!

Влиза Пратеник, носещ писмо.

Какво е туй писмо?...

Към Дъглас.

Благодаря ти!

ПРАТЕНИКЪТ

За вас, милорд, от вашия баща.

ХОТСПЪР

Как тъй писмо? Защо не иде сам?

ПРАТЕНИКЪТ

Внезапна болест го възпря, милорд.

ХОТСПЪР

Намерил е кога да боледува!
По дявола! Войската кой командва?
Кого е назначил за свой заместник?

ПРАТЕНИКЪТ

Запитайте писмото му, милорд.

УУСТЪР

Кажи ми, драги, тежко ли е болен?

ПРАТЕНИКЪТ

Три дни, преди да тръгна, го свали,
а лекарите, като тръгвах, бяха
тревожни за живота му, милорд.

УУСТЪР

Да беше поизчакал с болестта си,
додето оздравеят времената!
Днес, както никога, ни трябва здрав!

ХОТСПЪР

Да легне днес! Да заболее днес!
Таз болест пуска своята зараза
в кръвта на плана ни, тя пъпли вече
във бойния ни лагер! Той ми пише
за някакъв дълбоко скрит недъг,
за туй, че трудно можел чрез посредник
да набере съюзници тъй бързо
и че не смее да възложи толкоз
опасно дело другиму освен

на себе си... Но смел съвет ни дава,
да пробваме, макар и с малки сили,
военното си щастие, защото
било — той казва — късно да се плашим,
понеже несъмнено кралят знаел
за нашите кроежи срещу него.
Какво ще кажете?

УУСТЪР

Че тази болест
осакатява цялото ни дело!

ХОТСПЪР

Да, точно тъй, откъсва му цял крайник...
И все пак не, заклевам се в небето!
Това, че той отсъства тук, след време
ще се окаже не тъй лошо, както
във този миг изглежда. Нима бихме
постъпили разумно, ако всичко
заложехме върху единствен зар,
ако в едничка битка поверехме
на сляпата случайност всичко свое?
Не бихме, не! Това ни би довело
до дъното на нашите надежди,
изчерпало би всичките ни сили
до края им!

ДЪГЛАС

Така е, честна дума!
А, знаейки за бъдното наследство,
ще сме способни със замах да харчим,
разчитайки на него. Зад гърба си
ще имаме резервен бастион.

ХОТСПЪР

Укритие и сборно място, в случай
че дяволът и лошата съдба

навъсят се към крехкото ни дело.

УУСТЪР

Все пак желал бих брат ми да е тук.
Характерът на делото ни иска
сплотеност между нас. Онез, които
не знаят, че баща ти заболял е,
ще си рекат, че трезва предпазливост,
лоялност към престола и дори
враждебност към целта ни са го спрели
да дойде тук. И само помисли си
как тази мисъл може да превърне
във отлив прилива на тез, които
текат към нас, да хвърли сред войската
съмнения във нашите права,
защото знаете, че ний, които
нападаме, сме длъжни да се крием
от строгото съдийство на ума
и да затуляме грижливо всяка
най-малка бойница, през чийто процеп
преценката му може да ни стрелне.
Мнозина в тази липса на баща ти
ще видят колебание, каквото
до днес не са допускали у нас.

ХОТСПЪР

Пресилвате нещата! Аз пък виждам
в отсъствието на баща си нещо,
което ще изтъкне дързостта
на плана ни, ще го изпълни с блясък
по-жив от оня, който би ни дало
присъствието му. Защото всеки
ще си помисли: щом без него смеят
да тръгнат срещу краля, то със него
ще му катурнат трона като нищо! —
Наред е всичко! Ставите са здрави!

ДЪГЛАС

И то напълно! Думичката „страх“
не е известна в превод на шотландски!

Влиза Върнон.

ХОТСПЪР

Добре дошъл, мой родственико Върнон!

ВЪРНОН

Дано вестта ми е добре дошла!
Граф Уестморланд се приближава с мощна
войска от седем хиляди бойци.
Принц Джон е с него.

ХОТСПЪР

Нищо страшно. Друго?

ВЪРНОН

Узнах, че кралят възглавил е лично
добре въоръжена бойна сила
и с бързи преходи върви към нас.

ХОТСПЪР

Да заповяда! А къде е син му,
чевръстият в нозете Уелски принц,
известният на всички ветрогон,
със своите приятели, които
пред чаша вино кряскат на света:
„Пътувай си!“

ВЪРНОН

Във бляскави доспехи,
въоръжени всички, те препускат,
развели рошави пера от щраус,
по-весели и свежи от орли,

които са се къпали наскоро,
сияещи във сърмени одежди
като черковни образи, със дух
като природата през майски ден,
великолепни като юлско слънце,
като козлета жизнени и пълни
със жар на млади бикове. Сред тях
видях принц Хари, със подбрадник стегнат,
във броня и набедреници тежки,
да скача — ще речеш крилат Меркурий^[79]! —
в седлото със изящество на ангел,
слетял от облак, за да обуздае
горещ Пегас и очарова всички
със пример на ездаческо изкуство!

ХОТСПЪР

Достатъчно! Ти хвърляш ме във треска
по-лошо и от мартенското слънце^[80]
със тез хвалби! Да дойдат! Те пристигат
в украса като жертвени животни
и ний към огнеоката Белона,
сестрата Марсова^[81], ще ги изпратим
горещи още! До уши във кръв
ще тъне брат й! Где е моят кон,
като светкавица да литна с него
към този Уелски принц, за да се бием
в двубой без милост — Хари срещу Хари, —
додето за един часът удари!...
Да беше тук Глендауър!

ВЪРНОН

А за него
във Уустър^[82] чух, че щял да е готов
с войската си едва след две недели.

ДЪГЛАС

Таз вест е най-ужасната от всички!

УУСТЪР

Наистина от нея лъха мраз!

ХОТСПЪР

А колко хиляди повел е кралят?

ВЪРНОН

Най-малко трийсет!

ХОТСПЪР

Нека са четирсет!

И без баща ми, без Глендауър също,
ний войнство сме голямо и могъщо.

Не е далече праведният съд^[83] —
да мрем със смях, щом дойде ни часът!

ДЪГЛАС

Не ме е страх. Аз знам: не ще загина,
преди да е изтекла таз година!

Излизат.

[79] *Меркурий* (мит.) — римски бог на търговците и крадците, съответстващ на Хермес у гърците; вестител на боговете. Изобразяван с крилца на шлема и сандалите. ↑

[80] „... във треска... от мартенското слънце...“ — по Шекспирово време вярвали, че слънцето през март носи треска. ↑

[81] „... Белона, сестрата марсова...“ (мит.) — сестрата на Марс — Белона (от латинското *bellum* — война), била богиня на войната в римския пантеон. ↑

[82] *Уустър* — град в Западна Англия с известна катедрала. ↑

[83] „... праведният съд...“ — в деня, когато според християнската религия мъртвите ще излязат от гробовете си и ще се явят на съд пред Бога. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Път, близо до Ковънтри^[84].

Влизат Фалстаф и Бардолф.

ФАЛСТАФ

Бардолф, изтърчи напред до Ковънтри и ми напълни там една бутилка с херес. Отрядът ни ще премине край града, без да спира. До смрачаване трябва да сме в Сътон Колфилд.

БАРДОЛФ

А пари, капитане?

ФАЛСТАФ

От своите, от своите!

БАРДОЛФ

Една бутилка херес прави десет шилинга!

ФАЛСТАФ

Ако ги направи, вземи ги за труда си! Колкото направи, ако ще и двайсет да са, всичките са твои! Аз ще гарантирам, че не са фалшиви. Кажи на моя лейтенант Пето да ме чака на края на града!

БАРДОЛФ

Слушам, капитане!

Излиза.

ФАЛСТАФ

Маринована хамсия да съм, ако не ме е срам от войниците ми! Злоупотребих по възмутителен начин с кралския набор. В замяна на сто и петдесет войници набрах триста фунта в звонк и нещо отгоре.

Викам само заможни стопани, чифликчийски синове, годеници с насрочен сватбен ден, отбор изнежени пъзльовци, които се боят от барабанный бой като от дявола и се стряскат при мускетен гръм повече от стреляни патици. Набирах само мамини синчета със сърчица колкото главичка на топлийка и всички до един се откупиха, тъй че сега отрядът ми е съставен от знаменосци, капралаи, лейтенанти и други офицери, по-дрипави от Лазара, както го представят по рисуваните гоблени, дето псетата на богатия му лижат струпеите; от сган, която, честно казано, никога не е служила: лакеи, прогонени за кражба, младши синове на младши братя^[85], избягали кръчмарски слуги, пропаднали ханджии — тлен и гнилоч, породена от дългия мир и спокойния живот; сто пъти по-дрипави от най-старото полково знаме. И с такава паплач запълних местата на онези, дето се бяха откупили, та сега, който ме види, ще помисли, че съм събрал сто и петдесет опърпани блудни синове, които допреди малко са пасли свине и са яли помия и жълъди^[86]. Един щурак ме срещна по пътя и ми каза, че съм бил обрал всички бесилки, за да свикам труповете им под знамената. Светът не е виждал подобни плашила. Няма да мина с тях през Ковънтри, и дума да не става! И ходят разкрачени, негодниците — навик от оковите, защото повечето от тях съм ги измъкнал от дранголника. В целия ми отряд да има, да няма една риза и половина, и то половината е от две кърпи за маса, зашита и метната на плещите като глашатайска безръкавка, а пък цялата, което си е право, е задигната или от кръчмаря в Сент Олбанз, или от червенокосия ханджия в Ковънтри. Но няма значение — ризи ще си намират на всяко плетище.

Влизат Принц Хенри и Уестморланд.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Здравей, Джак — набит матрак! Как си, тройни юргане?

ФАЛСТАФ

Ха! Хал? Как си, луда главо? Какъв дявол търсиш в Уорикшир^[87]?... Драги графе, моля за извинение. Мислех, че ваша чест е вече в Шрузбъри.

УЕСТМОРЛАНД

Наистина, сър Джон, отдавна трябваше да съм там — впрочем и вие също, — но войската ми е вече в града. Кралят, бъдете сигурен, ни очаква. Ще трябва да пътуваме цяла нощ.

ФАЛСТАФ

Ха, за мен не се бойте — аз мога цяла нощ да не спя като котак за гърне сметана.

ПРИНЦ ХЕНРИ

И май я обичаш като него, както си заприличал на топка масло. Но я ми кажи, Джак, чии са тези юнаци зад тебе?

ФАЛСТАФ

Мои, Хал, мои!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Досега не съм виждал такава жалка сбирщина.

ФАЛСТАФ

Ами! Добри са си те за нанизване. Пушечно месо, Хал, пушечно месо! Ще запълнят ямата не по-зле от най-добрите. Смъртни хора, Хал, смъртни като всички други!

УЕСТМОРЛАНД

Да, сър Джон, но ми се виждат прекалено бедни и мършави. Приличат на просяци.

ФАЛСТАФ

Ей Богу, за беднотията им не зная откъде я имат, а пък за мършавостта, сигурен съм, че не са я взели от мене!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не са, клетва давам, освен ако наричаш мършавост три пръста сало над ребрата. Хайде, побързай! Пърси вече ни чака на полето.

Излиза.

ФАЛСТАФ

Как, няма кралят е разположил вече войските си?

УЕСТМОРЛАНД

Да, сър Джон, и боя се, че ние се бавим тук твърде много.

Излиза.

ФАЛСТАФ

Пръв на гощавката е гостът гладник, а последен във битката — войникът умник!

Излиза.

[84] *Ковънтри* — град в графство Уорикшир, Централна Англия.

↑

[85] „... *младши синове на младши братя*“ — в Средновековието имотите на бащата се наследявали от най-големия син. ↑

[86] „... *блудни синове... яли помия и жълъди*.“ (библ.) — Блудният син от евангелската притча се хранел със свинете. ↑

[87] *Уорикшир* — графство в Централна Англия. Родна местност на Шекспир. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В лагера на бунтовниците при Шрузбъри.

Влизат Хотспър, Уустър, Дъглас и Върнон.

ХОТСПЪР

Нападаме тази вечер!

УУСТЪР

Ще е грешка!

ДЪГЛАС

Врагът печели инак!

ВЪРНОН

Ни най-малко!

ХОТСПЪР

Как „ни най-малко“, като чака помощ!

ВЪРНОН

Ний — също!

ХОТСПЪР

Но той своята ще дочака,
а ний — кой знае!

УУСТЪР

Племеннико мой,
послушай ни, не почвай тази вечер!

ВЪРНОН

Не бива, сър!

ДЪГЛАС

Не сте добър съветник —
страхът говори с вашите уста!

ВЪРНОН

Недейте ме обижда, храбри Дъглас!
Кълна се във живота си — и с него
готов съм да докажа своите думи —
щом трезвата ми чест поиска нещо,
страха аз питам колкото и вие,
и всеки друг шотландец! Кой се плаши,
ще видим утре!

ДЪГЛАС

Или тази вечер!

ВЪРНОН

Съгласен!

ХОТСПЪР

Тази вечер, казвам аз!

ВЪРНОН

Не, не, почакайте! Не бива тъй!
Учудва ме как опитни военни,
каквито сте и двамата, не виждат,
че толкоз доводи ни увещават
да не избързваме. Не е дошла
голяма част от конните отреди
на братовчед ми. Днес едва пристигна
очакваната конница на Уустър
и толкова е смазана от пътя,
че всеки конник в нея е загубил
три четвърти от туй, което е.

ХОТСПЪР

На краля конниците са такива:

отслабени от пътя и без дух.
А нашите са — повечето — бодри!

УУСТЪР

Противникът е числено по-силен.
За Бога, драги племеннико, нека
не почваме, преди да се сберем!

Тръбен звук.

Влиза Блънт.

БЛЪНТ

Дошъл със предложения от краля,
очаквам уважение и слух!

ХОТСПЪР

Добре дошъл, сър Уолтър Блънт! Да бяхте
на нашата страна — мнозина тук
обичат ви, но даже и на тях
са днес омразни вашите заслуги,
защото сте в такъв съдбовен час
със нашите врази, а не със нас!

БЛЪНТ

И Бог опазил ме от друго място,
додето вдигате бунтовни сили
против миропомазаната власт!...
Но към целта. Изпратен съм от краля
да чуя, недоволни от какво,
във лоното на гражданския мир
издуват омрази и метежи,
с които учите на кръвожадност
смирения народ. Ако престолът
е пренебрегнал вашите заслуги,
които са — известно е — големи,
той моли само своите недоволства

да му разкриете и незабавно
ще имате възмездие със лихва
и опрощение за вас и всички,
повели се по вашия съвет.

ХОТСПЪР

Добър е кралят и отлично схваща
в кой ден да обещава, в кой — да плаща:
баща ми, моят чичо и аз лично
му дадохме венеца, който носи.
Когато с има-няма двайсет души,
без ранг, без дом, злочест, извън закона,
от всекиго забравен клет изгнаник,
той върна се във Англия, баща ми
го среща на брега с „добре дошъл!“
и щом го чу да се кълне пред Бога
с невинни сълзи и горещи думи,
че е дошъл единствено за герба
на Ланкастър и че желае само
да си измоли ленните земи
и склочи мир с тогавашния крал,
баща ми със доброто си сърце,
разчувстван, се закле да му помогне
и устоя на дадената клетва;
а щом видяха, че Нортъмбърланд
клони към него, лордове, барони —
големи, малки — втурнаха се всички
да го приветстват коленопреклонни
и гологлави. Чакаха го с трепет
по пътища, в села и градове,
тълпяха се пред порти и мостове,
посрещаха го с дарове и речи,
изпращаха му своите синове
да служат като пажове при него,
вървяха по петите му във златни,
шумящи множества. И както става,
величието щом се осъзнава,

прекрачи той над думата, която
бе дал, злочест просител, пред баща ми
на пясъчния Рейвънспъргски бряг
и хитро обеща да промени
законите, притиснали народа,
зарони сълзи над злочестините
на своята страна и с тази маска
на справедливец леко си спечели
сърцата на тълпите, към които
бе хвърлил своите въдици... А после
един след друг изпрати на дръвника
онез, които кралят бе оставил
да го заместват тук, докато сам
воюваше в Ирландско...

БЛЪНТ

Стига толкоз!

Не съм дошъл да слушам за това!

ХОТСПЪР

Тогаз към главното: след кратко време
той първо смъкна краля от престола,
а после го лиши и от живот,
и, стегнал в клуп от данъци страната,
като капак на всичко туй остави
граф Марч (чието място е на трона,
ако на мястото си беше всеки!)
да гасне, неоткупен, в уелски плен.
Обиди мен, когато побеждавах,
шпиони прати да ми слагат клопки,
прогони от съвета моя чичо,
във гняв от двора отстрани баща ми
и след безброй погазени обети
и сторени неправди ни принуди
спасение да търсим в таз война
и заедно с това да понадникнем
в правата му, които според нас са

премного косвени, за да са трайни.

БЛЪНТ

Така ли отговаряте на краля?

ХОТСПЪР

Не, не, сър Уолтър. Ще размислим още.
Върнете се при него. Нека някой
ни бъде даден във залог за туй, че
посланикът ни ще се върне читав
и утре сутрин ще ви пратим своите
условия по моя чичо. Сбогом!

БЛЪНТ

Дано приемете таз кралска милост!

ХОТСПЪР

Това не е изключено.

БЛЪНТ

Дай Боже!

Излизат.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Йорк. В двореца на архиепископа.

Влизат Йоркския архиепископ и Сър Майкъл.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Сър Майкъл, отнесете туй писмо
с крилата бързина на лорд-маршала^[88],
а пък това — на братовчед ми Скруп.
По назначенията — всички други.
Да знаехте какво съдържат, щяхте
да бързате!

СЪР МАЙКЪЛ

Отгатвам го, милорд.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Възможно е. На утрешния ден,
приятелю, ще се реши съдбата
на десетина хиляди души.
По мои сведения кралят сбрал е
голяма бойна сила, за да срещне
при Шрузбъри войските на лорд Хари,
и страх ме е, че тъй като баща му
е бил възпрян от болест, а Глендауър,
един от мускулите на плана им,
не е дошъл с войските си, уплашен
от лоши предсказания, то Хари
ще бъде слаб да мери сили с краля.

СЪР МАЙКЪЛ

Напразно се боите, ваша милост,
лорд Дъглас и лорд Мортимър са там.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Не, Мортимър не е.

СЪР МАЙКЪЛ

Но Мордейк, Върнон
и Хари Пърси — са! И с тях са още
граф Уустър и едно чудесно войнство
от благородници и храбреци!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Това е тъй. Но кралят е събрал
цвета на всички рицари в страната:
принц Хари Уелски, брат му Ланкастър,
лорд Уестморланд и войнствения Блънт,
и още ред съюзници — все хора
с прочути имена и боен опит!

СЪР МАЙКЪЛ

Ще срещнат равни!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Вярвам го и аз,
но „малко страх принася много полза“.
Отново казвам: бързайте с писмата,
защото, ако Пърси падне, кралят,
дочул, че сме съмишленици с него,
преди войниците си да разпусне,
ще пожелае да ни посети,
така че е разумно да се готвим.
Отивам да напиша и на други.
Пътувайте! На добър път, сър Майкъл!

Излизат.

[88] „... лорд-маршала...“ — става дума за лорд Моубри, действащо лице във втората част на пиесата. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лагерът на краля край Шрузбъри.

Влизат Кралят, Принц Хенри, Принц Джон, Блът и Фалстаф.

КРАЛЯТ

Как кърваво над оня тъмен хълм
наднича слънцето. Денят бледнее,
изплашен от промяната в лика му.

ПРИНЦ ХЕНРИ

А във листата злият южен вятър^[89],
засвирил като негов глашатай,
тръби лош ден.

КРАЛЯТ

Да го тръби тогава
за оня, който бъде победен.
За победителите лошо няма!

Тръбен звук.

Влизат Уустър и Върнон.

Това сте вие, Уустър? Съжалявам,
че трябва да се срещаме със вас
при тези обстоятелства. Милорд,
измамили доверието кралско,
принудихте ни вий да съблечем
удобните си роби и пристегнем
старешка плът в неласкаво желязо.
Не е добре, милорд, не е добре!
Какво ще отговорите, да чуем?
Ще срежете ли възела на тази
война, ненавистна за всички нас,
та, върнал се във орбитата строга

на своя дълг, да заблестите пак
с предишната си равна светлина,
наместо като хвъркнал метеор
да станете знамение за гибел,
поличба зла за бъдещи вражди?

УУСТЪР

Изслушайте ме, Ваша кралска милост!
За мене ако питате, охотно
аз бих прекарал сетните си дни
в спокойствие и, Бог ми е свидетел,
тоз ден на разпра аз не съм го търсил!

КРАЛЯТ

Не сте? А откъде се е намерил?

ФАЛСТАФ

Бунтът е лежал на пътя му и той го е вдигнал.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Млък, гарго тлъста!

УУСТЪР

Вий сам, кралю, от мен и от рода ми
отвърнахте лъча на своята милост,
а трябва да ви спомня, че ви бяхме
най-близките привърженици нявга.
Заради вас аз счупих своя жезъл
по времето на Ричард, нощ и ден
летях, за да ви срещна и целуна
ръката ви, макар тогаз да бях
от вас, кралю, къде-къде по-тежък
по ранг и уважение в страната.
Аз, моят брат и неговият син
ви върнахме в родината и смело
поехме върху своите глави
възможните последици. Тогава

във Донкастър вий дадохте ни клетва,
че няма да посягате към трона
и че стремежите ви се изчерпват
със графство Ланкастър, по право ваше
след прясната тогава смърт на Гонт^[90].
Заклехме се да ви помогнем в туй,
но скоро върху вас така обилно,
така поройно щастieto рукна,
че всичко сякаш идеше със цел
да ви съдейства: нашата подкрепа,
злините на едно безвластно време,
легендата за мъките, които
уж бяхте изтърпели във чужбина,
и злите бури, задържали краля
тъй дълго във ирландския му поход,
че всички тук го сметнахме загинал.
А вий, добре подушили мига,
насочихте го тъй, че да ви бъде
предложено да вземете в ръце
юздите на държавата — ни помен
от дадения в Донкастър обет! —
и, хранени от нас, така със нас
постъпихте вий, както със врабците
постъпва непризнателното пиле
на кукувицата: нахален, лаком,
изпълнихте гнездото ни, тъй едър,
че даже обичта ни се боеше
да приближи до вас, за да не би
да глътнете и нея. И затуй
ний трябваше да хвъркнем бързокрили
далеч от взора ви и да потърсим
спасение във таз войска пред вас,
която срещу себе си вий сам
опълчихте със грубости, заплахи
и газене на всичко обещано
в началото на вашия възход.

КРАЛЯТ

Туй всичко сте го скланяли навред,
крещели по стъгди и пели в черкви,
за да скроите на метежа дреха,
приятна за окоето на тълпата
от недоволни зяпльовци, които
менят цвета си и потриват длани
при всякоя промяна, стига тя
да носи суматоха. Никой бунт
не е оставал без красиви шарки,
с които да покрие своята същност,
и без менлива паплач, зажадняла
за бърканица, смут и безпорядък!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И в двете ни войски за тази разпра
мнозина твърде скъпо ще платят,
до битка ако стигнем. Съобщете
на своя племенник, че Хенри Уелски
гласа си включва в хора от похвали
към Хенри Пърси. Бог ми е свидетел:
зачеркнем ли последното му дело,
не зная сред безстрашните, които
красят със своите подвизи века ни,
да има рицар, по младежки огнен,
по-храбър и по-доблестен от него.
А колкото до мен, със срам признавам,
че бях ленивец и голям бегач
от школата на рицарството — нещо,
което, чух, и Пърси бил говорил, —
но въпреки това пред краля тук,
щастлив, че той се ползва със такива
огромни преимущества, предлагам:
наместо жертви да дадем безброй,
със него да се срещнем във двубой!

КРАЛЯТ

И ние, принце, ще се престрашим
да те рискуваме, макар причини
безчислени да имаме за отказ...
Не, Уустър! Ний обичаме горещо
народа си. Обичаме дори
и тез, които вашият роднина
е отклонил от правилния път,
и ако те приемат милостта ни,
и той, и те, и вий, да, всеки пак
ще бъде наш приятел, както ние
ще бъдем негов! Съобщете туй
на своя племенник и се върнете
със отговор: как смята да постъпи?
Все пак, ако упорства, нека знае,
че строгият урок е наш слуга,
очакващ само волята ни. Сбогом!
Не щем да отговаряте сега —
предлагаме добро и наш съвет е:
предложеното мъдро приемете!

Уустър и Върнон излизат.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ще видите, че няма да приемат!
Хотспър и Дъглас двама ще излязат
против цял свят, въоръжен до зъби!

КРАЛЯТ

И затова: по частите си всички!
Откажат ли, ще им дадем урок
и правото е наше, вижда Бог!

Излизат всички освен Принц Хенри и Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Слушай, Хал, в боя видиш ли ме на земята, няма да ти се сърдя, ако се разкрачиш над мен, за да ме опазиш. Нали сме приятели!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Такава приятелска услуга би могъл да ти направи само Родоският колос^[91]. Казвай си молитвите. Сбогом!

ФАЛСТАФ

Бих искал да е време за сън, Хал, и денят да е минал благополучно.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Всички дължим Богу по една смърт.

Излиза.

ФАЛСТАФ

Но аз имам още време до срока. Не ми се ще да му се издължавам преждевременно. Защо трябва да се натискам, щом той не ме вика?... Но както и да е! Честта ме кара... Добре, но както ме кара, ако вземе да ме закара, където не искам? Тогава? Може ли честта да ми сложи нов крак? Не. А нова ръка? Не. А да премахне болката от раната? Не. Значи не е добра в хирургията тази чест? Не е. Но какво е „чест“? Дума. И какво съдържа тази дума? Въздух. Голямо съдържание, няма що! И кой има чест? Който е умрял в сряда. Усеща ли я той? Не. Чува ли я? Не. Значи е неосезаема? Да, за умрелия. Но сигур остава да живее сред живите? Не. Защо? Защото клеветата я убива. Тогава не ми е дотрябвала. Честта е само един герб на гроба. И с това свършва моят закон Божи.

Излиза.

[89] „... злият южен вятър...“ — защото носел над острова мъгли и болести. ↑

[90] Гонт — Джон Гонт, дук Ланкастър — баща на краля. Действащо лице в „Ричард II“. ↑

[91] *Родоският колос* — едно от седемте чудеса на света: огромна бронзова статуя на Аполон, издигната през III в. пр.н.е. при входа на Родоското пристанище. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Лагерът на бунтовниците.

Влизат Уустър и Върнон.

УУСТЪР

Не, не, сър Ричард, казвам ви отново:
не бива моят племенник да знае,
че кралят ни предлага мир и милост!

ВЪРНОН

Не, трябва да го знае според мен.

УУСТЪР

Това ще значи край на всички нас.
Исключено е кралят да ни стане
приятел, както казва. Той до края
ще се бои от нас и ще накаже
за нови грешки стария ни грях.
Стооката му мнителност до гроба
ще ни следи, защото на изменник
се вярва толкоз, колкото се вярва
на питомна лисица, чийто нрав
остава си докрай със дива жилка.
И тъй, какъвто израз и да вземем —
печален или весел, — все превратно
ще бъде той тълкуван; и ще знаем,
че — както е с говедата в обора —
щом най ни гледат, най е близък ножът.
Грехът на моя племенник ще бъде
забравен може би: ще го опазят
и младостта, и буйната му кръв,
и прякорът му — Огнената шпора,
е действувал, без много да му мисли! —

но неговият грях ще се стовари
изцяло върху мене и баща му —
от нас е той възпитан и понеже
покварата си значи нам дължи,
ще трябва ние, изворът на всичко,
да заплатим за всичко. Затова
повтарям пак: ни думица пред Хари
за милостта, предложена от краля!

ВЪРНОН

Докладвайте му, както сам решите,
и думите ви аз ще потвърдя.
Той иде!

Влизат Хотспър и Дъглас.

ХОТСПЪР

Моят чичо се е върнал!
Пуснете Уестморланд да си върви!...
Какви са новините?

УУСТЪР

Крал Хенри предизвиква ни на бой!

ДЪГЛАС

Предайте му по Уестморланд да тръгва!

ХОТСПЪР

Разбира се! Кажете го на графа!

ДЪГЛАС

Със най-голяма радост, честно слово!

Излиза.

УУСТЪР

И не видях ни капка милост в краля!

ХОТСПЪР

Не сте я просили от него, вярвам!

УУСТЪР

Когато казвах му защо роптаем
и стигнах до лъжливата му клетва,
с лъжлива клетва пак отрече всичко,
нарече ни изменници и каза,
че щял да начертае тази титла
със огнен меч по нашите чела.

Влиза отново Дъглас.

ДЪГЛАС

Веднага на оръжие! На кон!
Заложникът ни Уестморланд отнесе
такова оскърбление към краля,
че той не може да избегне боя!

УУСТЪР (към Хотспър)

Пред него Хари Уелски ти отправи
покана да се срещнете в двубой.

ХОТСПЪР

Да беше предоставен спорът само
на мен и Мънмът^[92], та на никой друг
днес в битката дъхът да не пресекне!
И как ме предизвика? Горделиво?

ВЪРНОН

Кълна се, не! В живота си не помня
тъй скромно предизвикване на бой.
Брат брата си така приканва само
на мирно състезание. Той щедро

отдаде ви дължимото на рицар,
с език на принц изтъкна храбростта ви,
заслугите ви изброи подробно —
същински летописец! — и в прибавка
възнесе ви над своите похвали,
наричайки словата им оскъдни
за вашите достойнства. И — което
наистина прилягаше на принц —
към себе си отпрати румен укор
и порица ленивата си младост
така изящно, сякаш в също време
си бе възпитаник и възпитател.
Не каза друго. Ала аз ще кажа,
че ако злият мраз на този ден
не го попари, Англия ще има
най-светлата от своите надежди
във този юноша, така погрешно
осъждан за безпътство!

ХОТСПЪР

Братовчеде,
вий май сте влюбен в неговите буйства.
Не помня да е имало друг принц,
разхайтен като него. Но да бъде
какъвто ще, аз днеска в тез прегръдки
ще го притисна тъй, че да се сгърчи
от моята любезност! По конете!
Въоръжавай се! Войници, братя,
не чакайте да ви разпалва моят
неповратлив език — сами решете
какво ви повеляват чест и дълг!...

Влиза Първи пратеник.

ПЪРВИ ПРАТЕНИК

Милорд, писмо за вас!

ХОТСПЪР

Сега не мога!...

Приятели, животът ни е кратък,
ала, живян безславно, той би бил
премного дълъг, даже ако яхнал
стрелката на часовника, би свършвал
сътвършека на час. Ако живеем,
живеем, за да мачкаме монарси;
ако ще мрем, то принцове ще мрат
с нас заедно! А съвестта решава,
че мечът чист е, щом целта е права!...

Влиза Втори пратеник.

ВТОРИ ПРАТЕНИК

Гответе се, милорд! Врагът настъпва!

ХОТСПЪР

Благодаря му, че ме спря навреме.
Не съм по речите. Ще кажа само:
сражавайте се мъжки! И с това
измъквам меча, който ще обагрят
с най-знатната противникова кръв!
Без страх след мене! „Пърси! Esperance!“
Да затръбят военните тръби
и нека при звука им се прегърнем,
защото някой тук за сетен път
притиска мъжка гръд до мъжка гръд!

Прегръщат се. Тръбен звук. Излизат.

[92] *Мънмът* — прозвище на принц Хенри, произлязло от името на графството — Мънмътшир, в Уелс — където той бил роден. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Бойното поле край Шрузбъри.

*Влиза Кралят със своята Войска. Шум на битка. Кралят и Войската излизат. Влизат — от
разни страни — Дъглас и Блънт, преоблечен като краля.*

БЛЪНТ

Каж ми: кой си и защо във боя
ме търсиш неотклонно? Каква слава
би искал да спечелиш от смъртта ми?

ДЪГЛАС

Щом питаш, знай, че аз се казвам Дъглас
и търся те, защото чух да казват,
че ти си кралят!

БЛЪНТ

Истина си чул!

ДЪГЛАС

Лорд Стафорд малко скъпо заплати
за своята прилика със теб, крал Хенри —
тоз меч наместо теб погуби него.
Ако не искаш той и теб да свърши,
предай се в плен!

БЛЪНТ

Не съм роден за пленник.
На мене ти, шотландецо наперен,
със смърт ще заплатиш смъртта на Стафорд!

Сражават се. Дъглас убива Блънт. Влиза Хотспър.

ХОТСПЪР

О, Дъглас, ако тъй се бе сражавал
при Холмдон с нас, не щях да съм спечелвал
победа над шотландци!

ДЪГЛАС

Край! Надвихме!
Пред тебе, виж, лежи безжизнен кралят!

ХОТСПЪР

Къде?

ДЪГЛАС

Тук, ей го!

ХОТСПЪР

Кой, този? Не. Познавам го аз, Дъглас.
Храбрец той беше. Казваше се Блънт.
Доспехите му само са на краля.

ДЪГЛАС

Глупак — тоз прякор да лети с духа ти!
Ти скъпо купи тази чужда титла.
Защо ми каза, че си крал, бедняко!

ХОТСПЪР

Крал Хенри е облякъл не един
във своите доспехи.

ДЪГЛАС

А пък аз
докрай ще му нацепя гардероба!
Жив негов двойник няма да оставя,
но ще го стигна!

ХОТСПЪР

В битката! Кураж!
Така ако върви, денят е наш!

Излизат. Шум на битка.

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Макар в Лондон да съм се измъквал често, без да плащам сметката, страх ме е, че тука ще ми я видят. Тук рабоша го бележат направо на тиквата... Стой! Кой си ти? Ха, сър Уолтър Блънт! На ти чест! Тука вече няма суета!... Горещ съм като разтопено олово. И не по-лек, ей Богу! Да ме пази Бог далеч от оловото! Стига ми тежестта на собственото ми туловище. Закарах своите дриплъовци на такова място, че добре ги насолыха. От сто и петдесет да са оцелели най-много трима, а и те цял живот ще има да протягат ръка пред градските порти. Но кой иде насам?

Влиза Принц Хенри.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Какво се маеш? Дай ми своя меч!

Мнозина наши рицари лежат
неотмъстени и врагът надменно
ги тъпче със копита. Дай си меч!

ФАЛСТАФ

О, Хал, моля ти се, позволи ми да си взема дъх! Дори оня турчин, папа Григорий^[93], не е изтрепал толкова хора, колкото аз днес! И Пърси не е жив вече! Видях му аз сметката!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Той жив е и ще види твойта сметка,
ако те види тука. Дай си меч!

ФАЛСТАФ

Не, Хал! Бог вижда, щом Пърси е жив, няма да получиш мечи ми. Но вземи пистолета ми, ако искаш.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да, дай ми го! Как? Още е в кобура?

ФАЛСТАФ

Пари, пари — затова! Но вземи го! Това вътре може да просне на земята цял полк!

Принцът измъква от кобура бутилка херес.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Намерил си кога да се шегуваш!

Хвърля бутилката по Фалстаф и излиза.

ФАЛСТАФ

Добре, ако е жив Пърси, ще получи, каквото си търси!... Ако ме намери, няма как. Но не ме ли намери, да ме накълца на кайма, ако му се изпреча нарочно! Не ми харесва тази озъбена чест на сър Уолтър. Предпочитам да живея и ако успея да отърва кожата — добре; а ако не, честта ще дойде над мене, без да съм я викал!

Излиза.

[93] *Папа Григорий* — става дума за папа Григорий VII. Фалстаф от ненавист към него смесва името му с това на турския султан. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Шум на битка. Схватки. Влизат Кралят, Принц Хенри, Принц Джон и Уестморланд.

КРАЛЯТ

Дръпни се, Хари, целият си в кръв!
И ти, Джон Ланкастър, върни се с него!

ПРИНЦ ДЖОН

Когато бъда цял във кръв и аз!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Вървете сред войската, господарю!
Войниците без вас ще паднат духом.

КРАЛЯТ

Веднага ще го сторя. Уестморланд,
върнете го в палатката му!

УЕСТМОРЛАНД

Хайде!

Елате с мен, милорд! Ще ви помогна.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да ми помогнете? Как? Хенри Уелски
за дребна драскотина да напусне
поле като това, в което тънат
сред кърви толкоз предани бойци,
а мечът на метежа тържествува?

ПРИНЦ ДЖОН

Починахме си, графе Уестморланд.
Дългът ни вика. Да вървим, за Бога!

Излиза заедно с Уестморланд.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Измами ме ти, Ланкастър, ей Богу!
Не мислех, че си мъж с подобен дух.
До днеска те обичах като брат,
сега от дън душа те уважавам!

КРАЛЯТ

Видях го преди малко да оказва
на Пърси съпротива, честна дума,
учудваща за тъй невръстен рицар!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Момче, а дава дух на всички нас!

Излиза.

Влиза Дъглас.

ДЪГЛАС

Отново крал? Те никнат непрестанно,
като че ли сека глави на хидра^[94]!...
Пред теб е Дъглас, гибелен за всички,
облечени във тези цветове!
Ти кой си, подражание на крал?

КРАЛЯТ

Самият крал, дълбоко съжаляващ,
че ти, граф Дъглас, досега си срещал
все неговите сенки, а не него!
Аз имам двама сина — теб и Пърси
те дирят в боя под дърво и камък,
но тъй като, за щастие, те срещнах,
ще пробвам твойто рицарство. Брани се!

ДЪГЛАС

Страхувам се, че пак ще бъдеш призрак,
макар да чувствам: имаш нещо кралско...
Но който и да си, ти мой ще бъдеш
и туй ще го докаже!

Сражават се. Кралят е в опасност.

Влиза отново Принц Хенри.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Вдигни глава, шотландецо, че инак
не ще я вдигнеш вече! В таз десница
са мишците на Шърли, Стафорд, Блънт!
На бой те вика Хенри Уелски, който
не казва слово, без да го изпълни!

Сражават се. Дъглас избягва.

Какво ви е, кралю? Главата горе!
Сър Никлърс Гоузи вика за подкрепа.
И Клифтън — също. Трябва да вървя!

КРАЛЯТ

Постой да си отдъхнеш, сине мой!
Ти върна блясъка на своето име
и с помощта, която ми оказа,
доказа, че желаете да съм жив.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Клеветник бил е, който ви е шепнал,
че някога жадувал съм смъртта ви!
Да беше истина, не бих възпрял
десницата на Дъглас, чийто удар,
по-бърз и от най-бързите отрови,
спестил би на сина ви доста труд.

КРАЛЯТ

Да бързае към другите тогаз!

Към Клифтън — ти, към Никлърс Гоузи — аз!

Излиза.

Влиза Хотспър.

ХОТСПЪР

Не се ли лъжа, че си Хари Мънмът?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тъй питащ, сякаш нявга съм го крил!

ХОТСПЪР

Пък аз съм Хари Пърси!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Значи виждам
най-храбрия метежник с това име!
Пред теб стои наследникът на трона
и не мисли, че с него, Хари Пърси,
ти слава ще делиш и занапред!
Не могат две звезди да се въртят
в една и съща сфера^[95] и не може
една и съща Англия да носи
и двама ни!

ХОТСПЪР

И няма да ни носи!
Дошъл е краят на един от нас.
Защо не беше бойната ти слава
наравно с мойта!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тя ще порасте,
като оголя шлема ти от лаври
и увенчая челото си с тях!

ХОТСПЪР

Не мога да понасям самохвалци!

Сражават се.

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Отлично, Хал! Дръж, Хал! Не, това не е детска игра, мога да те уверя!

Влиза отново Дъглас.

Той се сражава с Фалстаф, който пада на земята, привидно мъртъв. Дъглас излиза. Принцът наранява смъртно Хотспър.

ХОТСПЪР

О, Хари, ти пресече младостта ми!
От туй, че взе ми крехкия живот,
не страдам толкоз, колкото от туй,
че славните ми титли стават твои!
Да, твоят меч плътта ми не прободее,
тъй както ме пробоща тази мисъл!
Но мислите са роби на живота,
животът — шут на времето, и даже
то, времето, свидетел на света,
ще има край... Могъл бих да предсказвам^[96],
ала смъртта завързва с хладни пръсти
езика ми. О, Пърси, ти си вече
храна за...

Умира.

ПРИНЦ ХЕНРИ

За червеите, храбри Пърси! Сбогом!
Да спи във мир великият ти дух!
О, честолюбие, как много сви се

накриво изтъканият ти плат!
Когато дух живееше в туй тяло,
не го побираше и царство цяло —
сега са му достатъчни две крачки
презряна пръст. Но тази твърд, която
притискаш мъртъв ти, не носи жив
друг рицар, благороден като тебе!
Да чуваше хвалбите ми, не щях
да те обсипвам тъй обилно с тях,
но нека шарфът ми укрие твоя
посечен лик и аз от твое име
ще си изкажа топла благодарност
за тоя знак на дружба. Сбогом, Пърси!
Носи в небето светлата си слава,
а, премълчан в надгробния ти надпис,
позорът ти да спи в земята с теб!

Забелязва лежащия Фалстаф.

А, стари друже! Толкоз много плът
без капчица живот? Прощавай, Джак!
Бих повече щадил друг по-добър.
Да бях на твоите леки нрави в плен,
ти тежка загуба би бил за мен,
защото днес ще легнат в тази пръст
по-храбри много, ни един по-тлъст!
Спи в кръв до Пърси! Мъртвите са братя.
След час да те изкормят^[97] ще изпратя.

Излиза.

Фалстаф се надига.

ФАЛСТАФ

Да ме изкормят? Ако ти ме изкормиш днес, ще ти разреша да ме
осолиш и да ме изядеш утре! Поврага, добре че прибягнах към
преструвката, иначе този бесен шотландец щеше да си направи от
търбуха ми мех за гайда! Преструвка ли? Какво говоря! Аз не съм се
преструвал. Умрелият се преструва, защото наподобява човек, а пък не

е такъв, понеже няма живот в него; а когато човек се направи на умрял и благодарение на това остане жив, тогава неговото не е преструвка, а най-истинската и непристориена проява на живота. Най-доброто на храбростта е нейното благоразумие, и тъкмо това най-добро нейно качество ми спаси живота. По дявола, страх ме е от този барутен погреб, Пърси, макар да е мъртъв. Ами ако и той се е престорил? Какво ще стане, ако рече да стане? Кълна се, че ще се окаже по-живият от двамата ни! Я да взема аз да го довърша, а после ще се закълна, че съм го убил сам. Така де, защо да не може да се надигне и той като мене? Само очевидец би могъл да ме уличи, а тук никой не ме вижда. Затова, драги, ето ти още една рана в бедрото (*Пробожда трупа*) и тръгвай с мене!

Вдига на гръб трупа на Хотспър.

Влизат Принц Хенри и Принц Джон.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Върви с мен, Джон! Ти своя девствен меч
отлично днес обагри!

ПРИНЦ ДЖОН

Кой е този?

Не ми ли каза ти, че си видял
тоз шишко мъртъв?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да, и беше мъртъв!

Лежеше тук, недишащ, в локва кръв...

Какво си, жив човек или измамна
забава на фантазията? Казвай!

Очите, без слуха, не ми достигат,
за да повярвам в теб. Не си ли призрак?

ФАЛСТАФ

Не, гарантирам ти! Никакъв призрак не съм! Ако не съм Джак
Фалстаф, да съм първи негодник! Ето ви го вашия Пърси! (*Хвърля на*

земята трупа.) Ако баща ти ме възнагради, както трябва — добре, ако не, следващия Пърси да си го убива сам! Разчитам да стана или граф, или дук, уверявам ви!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как може, като аз убих го сам,
а теб видях умрял!

ФАЛСТАФ

Истина ли казваш? Боже, Боже, колко е лъжлив тоя свят! Признавам, че по едно време лежах на земята, останал без дъх. И той — също. Но после и двамата скочихме на крака и се сражавахме цял час по часовника на Шрузбъри. Ако ми повярват — добре, ако не — тези, които трябва да възнаграждават рицарската храброст, да му берат греха. Кълна се в живота си, че му нанесох тази рана в бедрото! Ако беше жив и речеше да го отрече, Бога ми, бих го накарал да глътне парче от меча ми!

ПРИНЦ ДЖОН

Учудваща история все пак!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И който я разказва, е чуждак...
Сега метни товара си на гръб
и го носи тържествено след нас!
Ако ти трябва някоя лъжа,
от мен я имаш, при това цветиста.

Тръбен звук.

Тръбят отбой! Победата е наша!
Ела да се качим на оня рид
и видим кой е жив и кой — убит!

Излиза заедно с Принц Джон.

ФАЛСТАФ

Ще ги последвам, както се вика, за своя пай. Който ме награди — Господ да го награди! Ако натежа в двора, ще олекна на тегло. Защото ще трябва да се покая, да зарежа хереса и да живея умерено, както всеки благородник... би трябвало да прави.

Излиза, отнасяйки трупа.

[94] *Хидра* (мит.) — многоглаво чудовище от древногръцките легенди, чиито глави — отсечени — израствали отново. ↑

[95] „... звезди... в една и съща сфера“ — според средновековната наука подвижните звезди били прикрепени към кристални сфери, които се въртели. Освен това звездите имали сила да влияят върху хората. ↑

[96] „Могъл бих да предсказвам...“ — вярвало се, че умиращите добиват пророчески дар. ↑

[97] „... да те изкормят...“ — изглежда така постъпвали в онези времена, за да запазят за по-дълго труповете на убитите в боя. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Тръбен звук. Влизат Кралят, Принц Хенри, Принц Джон, Уестморланд и — водени от Стражи — Уустър и Върнон.

КРАЛЯТ

Така е бил наказван всеки бунт.
Предложихме ли ний, коварни Уустър,
на всички вас приятелство и милост?
Защо, словата ни изопачил,
измами своя племенник? Сега
лорд Блънт и трима рицари, и много
незнатни люде щяха да са живи,
да бе изпълнил ти по християнски
дълга си на посредник между нас.

УУСТЪР

За да опазя себе си, го сторих,
но сбърках и прегръщам примирен
съдбата, неминуема за мен.

КРАЛЯТ

За Уустър и за Върнон смърт веднага,
за другите по-късно ще решим.

Уустър и Върнон излизат, водени от Стражите.

Сражението как е?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Когато благородният граф Дъглас
видя, че е напуснат от съдбата,
че доблестният Пърси е загинал,
че всичките му хора са във ужас,
побягна с тях и той, но се подхлъзна

и тъй контузи, че попадна в плен.
Оставил съм го в своята палатка.
Аз моля Ваша милост да отстъпи
на мен тоз пленник.

КРАЛЯТ

Най-охотно, сине!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тогаз, Джон Ланкастър, ще бъдеш ти
носителят на рицарската щедрост:
върви при графа Дъглас и, без откуп,
веднага дай му пълна свобода!
Със своите подвизи доказва той,
че даже и под ризница на враг,
което храброст е, е храброст пак!

ПРИНЦ ДЖОН

Ще отнеса веднага тази вест,
за графа — радост, а за мене — чест.

КРАЛЯТ

Тогаз остава туй: да разделим
войските си. Вий, Уестморланд и Джон,
без бавене поемате към Йорк,
където — чуваме — Нортъмбърланд
и Божият служител Ричард Скруп
усилено подтягали войски.
Ний с тебе, Хари, тръгваме към Уелс,
за да сразим Глендауър и граф Марч.
Едничък още удар като тоз
и бунтът им съвсем ще свеси нос,
а делото ни, почнало добре,
не бива недовършено да спре!

Излизат.

ХЕНРИ IV. ВТОРА ЧАСТ^[1]

[0] Оригинално заглавие на пиесата е „*The Second Part of Henry IV*“ — „Втората част на Хенри Четвърти“. Повечето от действащите в нея лица са исторически. Една година след разгрома на бунтовните феодали при Шрузбъри последвало второ въстание, предвождано от граф Нортъмбърланд (комуто кралят простил, тъй като в последната минута той се отклонил от прякото участие в сражението), от лорд Бардолф, лорд Моубри и Йоркския архиепископ. Последните двама били разбити при град Йорк от по-големия син на краля, Джон Ланкастър и впоследствие екзекутирани; първите двама избягали в Шотландия, а после в Уелс и били заловени и обезглавени след едно трето неуспешно въстание в Йорк, което срещнало съпротивата на местния шериф и било разгромено в сражението при Брамхън-Мур (1408 г.). Глендауър единствен от метежниците продължил да се укрива в Уелските планини и да оказва до смъртта си съпротива на краля.

Имената на много от действащите лица — както е случаят с мистрис Quickly в първата част — са изменени, за да се предаде смисловото им съдържание. Така в оригинала съдията Плиткоу се нарича Shallow (плитък), а съдията Мълч — Silence (мълчание). Същото важи и за селските новобранци, чиито имена са съответно: Moldy (мухлясал), Shadow (сянка), Wart (брадавица), Feeble (хилав), Bullcalf (биче). Имената на стражарите Нокът и Клуп също звучат иначе на английски: Fang (зъб на звяр) и Snare (примка). Презимето на Дол е Tearsheet (Деричаршаф). ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

МЪЛВАТА — Пролог

КРАЛ ХЕНРИ IV

ПРИНЦ ХЕНРИ УЕЛСКИ (по-късно **КРАЛ ХЕНРИ V**)

ПРИНЦ ДЖОН ЛАНКАСТЪР, ПРИНЦ ХЪМФРИ ГЛОСТЪР, ТОМАС, ДУК КЛАРЕНС — синове на краля

ГРАФ НОРТЪМБЪРЛАНД

РИЧАРД СКРУП, АРХИЕПИСКОП ЙОРКСКИ, ЛОРД МОУБРИ, ЛОРД ХЕЙСТИНГЗ, ЛОРД БАРДОЛФ, ТРАВЕРЗ, МОРТОН, СЪР ДЖОН КОЛВИЛ — противници на краля

ГРАФ УОРИК, ГРАФ УЕСТМОРЛАНД, ГРАФ СЪРИ, СЪР ДЖОН БЛЪНТ, ГАУЪР, ХАРКОРТ, ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ — привърженици на краля

ПОМОЩНИК на **ВЪРХОВНИЯ СЪДИЯ**

СЪР ДЖОН ФАЛСТАФ, ПОЙНС, БАРДОЛФ, ПИСТОЛ, ПЕТО — смешници

ПАЖ на **Фалстаф**

ПЛИТКОУ, МЪЛЧ — мирови съдии

ДЕЙВИ — слуга на **Плиткоу**

РАЛФ МУХЪЛ, САЙМЪН СЕНКОУ, ТОМАС БЕНК, ФРАНСИС ХИЛЪФ, ПИТЪР БИЧИ — селски новобранци

НОКЪТ, КЛУП — стражари

ЛЕЙДИ НОРТЪМБЪРЛАНД

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

МИСТРИС СКОКЛИ — стопанка на кръчма в **Истчийп**

ДОЛ ЧАРШАФДЕРИ

ТАНЦЬОР — Епилог

Лордове, Свита, Офицери, Войници, Вратар, Стражари, Пратеници, Слуги, Пазачи, Коняри и други

Място на действието: Англия

ПРОЛОГ

Пред замъка на Нортъмбърланд.

Влиза Мълвата в дреха с изрисувани по нея езици.

МЪЛВАТА

Наостряйте уши, защото кой
от всички тук залостил би слуха си
за говора на шумната Мълва?
От изток чак до запад ветровете
аз сменям като пощенски коне,
за да разнасям хорските дела
по земното кълбо. На сто езика
езиците ми тъпчат непрестанно
с лъжливи вести вашите уши.
Не аз ли мир предсказвам ви, когато
враждата под залъгваща усмивка
разяжда тоя свят, и кой, не аз ли,
Мълвата пак, да стягате ви карам
войски и укрепления, защото
годината — от друго зло подута —
била забременяла според мен
от бога на войната. Аз, Мълвата,
съм свирка за догадки, страхове
и подозрения, при туй така
несложна по устройство, че на мене
невежата тълпа — това менливо
чудовище с безчислени глави! —
способна е да свири. Но защо ли
разкривам същината си пред своите
служители! Какво ме носи тук?
Аз тичам пред победата, която
крал Хенри удържа над Хари Пърси

при Шрузбъри, където угаси
пожара на метежа със потоци
метежническа кръв. Но кой ме кара
за първи път правдиво да говоря?
Не, аз ще разглася, че Хари Мънмът^[1]
е бил сразен от Огнената шпора^[2]
и че самият крал е преклонил
досам смъртта помазана глава
пред яростта на Дъглас. Тези вести
аз пръснах по села и градове
от лагера край Шрузбъри до тази
изгризана от червеите дупка,
в която старият баща на Хотспър,
Нортъмбърланд, без болест боледува.
Един след друг пристигат вестоносци,
но вестите си имат те от мен,
а, знайно е, утехата лъжлива
по-зле от злата истина убива.

Излиза.

[1] *Хари Мънмът* — т.е. принц Хенри. ↑

[2] *Огнената шпора* — става дума за Хенри Пърси, Хотспър, сина на граф Нортъмбърланд; действащо лице в „Хенри IV — I ч.“. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пак там.

Влиза Лорд Бардолф^[3].

ЛОРД БАРДОЛФ

Хей, кой е тук вратар? Къде е графът?

ВРАТАРЯТ (*отвътре*)

Кой вика? За кого да съобщя?

ЛОРД БАРДОЛФ

Кажи на графа, че го чака тук
лорд Бардолф!

ВРАТАРЯТ (*отвътре*)

Господарят е във парка.
Похлопайте на входа му, милорд,
и той ще ви отвори.

Влиза Нортъмбърланд.

ЛОРД БАРДОЛФ

Ей го, иде!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Разказвайте, лорд Бардолф! Всеки миг
сега изисква нови хитрини.
Крамолни дни! Раздорът като кон,
преял със зоб, юздите си е скъсал
и тъпче де що срещне!

ЛОРД БАРДОЛФ

Славни графе,
аз нося достоверни новини
от Шрузбъри.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Дай Бог, да са добри!

ЛОРД БАРДОЛФ

По-радостни не можем да желаем!
Самият крал — ранен почти до смърт;
принц Хари Мънмът — умъртвен на място
от меча на безстрашния ви син,
а Блънтовци — и двамата — убити
един след друг от яростния Дъглас;
Джон Ланкастър, граф Уестморланд и Стафорд
спасили са се с бягство, а пък оня
гоен шопар на принца, сър Джон Фалстаф,
е в плен на син ви Хари. Друга битка,
започната, протекла, увенчана
по начин тъй блестящ, светът не помни
от Цезарово време!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Там ли бяхте?

Видели ли сте бойното поле?

ЛОРД БАРДОЛФ

Говорих с едного, дошъл от него.
Известен рицар, който ми предаде
тез вести като сигурни.

Влиза Траверз.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Ха, Траверз!...

Това е мой слуга, когото в сряда

изпратих да узнае нещо ново.

ЛОРД БАРДОЛФ

По пътя си насам го изпреварих —
той знае само чутото от мен.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Е, Траверз, какви радости ни носиш?

ТРАВЕРЗ

Преди да стигна Шрузбъри, милорд,
сър Джон Ъмфревил върна ме назад
с отлична вест и сам ме изпревари,
понеже беше с кон, по-бърз от моя,
а после, в пот и пяна, ме застигна
друг рицар, който, капнал от умора,
спря коня си до мен, за да узнае
посоката към Честър, и когато
запитах го за Шрузбъри, той каза,
че бунтът нямал щастие във боя
и че на Хотспър шпората била
изстинала; изрекъл туй, без жалост
смахмузи изтощеното животно
и се изгуби, сякаш че ядеше
пространството, преди да го запитам
за повече.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Какво? Кажи го пак!

Че „шпората на моя син била
изстинала“? Че бунтът се провалял?

ЛОРД БАРДОЛФ

Милорд, повярвайте, ако денят
не е венчал сина ви със победа,
ще дам наследствените си земи
за вехта панделка! Не се плашете!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Защо тогава рицарят ще каже
на Траверз, че метежът е разбит?

ЛОРД БАРДОЛФ

Защото бил е някакъв негодник
на краден кон, главата си залагам,
и казал е на sluка туй, което
му е дошло наум. Но вижте, иде
носител на по-пресни новини!

Влиза Мортон.

НОРТЪМБЪРЛАНД

О, челото на тоз човек вещае,
като заглавен лист на скръбна книга,
трагични новини! Така изглежда
брегът, когато морската стихия
постави му печата на гнева си...
От Шрузбъри ли идеш? Казвай, Мортон!

МОРТОН

Оттам, милорд, ала не ида — бягам,
защото там ненавистната смърт
показа ни, за да ни сплаши, своята
най-страшна маска!

НОРТЪМБЪРЛАНД

А синът ми? Брат ми?
Трепериш и безкръвният ти образ,
езика изпреварил, ми предава
посланието ти. Един такъв
унил, с угаснал взор, треперещ мъж
в средата на нощта е дръпнал нявга
завесата в покоя на Приама,

за да му каже: „Половина Троя
е в пламъци!“, ала Приам прочел е
в лицето му смъртта на своя град,
и аз чета смъртта на своя Пърси,
преди да съм те чул. Ще кажеш, зная:
„Синът ви се сражава еди-как си.
Граф Уустър — също. Дъглас — не по-зле“,
и тъй ще трупаш върху тях похвали,
които със една въздишка само
накрая ще издухаш със вестта:
„Загинаха синът ви, брат ви, всички.“

МОРТОН

Граф Дъглас жив е. Брат ви Уустър — също.
Но син ви Хари...

НОРТЪМБЪРЛАНД

... е загинал, знаех!
Предчувствието има бърз език!
Тоз, който се страхува да узнае,
че нещо се е случило, прочита
във погледа на чуждите очи,
че то е истина. Но, смелост, Мортон!
Кажи на господаря си, че лъже
във своето пророчество, и той,
ощастливен от твоята обида,
богат ще те направи зарад нея!

МОРТОН

Не бих посмял да споря с вас, милорд.
Умът ви здрав е и страхът ви — смислен.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Все пак недей ми казва, че е мъртъв!
Ах, виждам, че очите ти твърдят го!
Глава навеждаш, сякаш те е страх
или пък считаш грях да го признаеш!

Ако е бил убит, кажи го ясно
и няма от езика си да патиш,
не се страхувай! Грях извършва, който
ни мами, че умрелият е жив,
не — който казва ни, че той е мъртъв.
И въпреки това неблагодарна
е службата на оня, който носи
пръв злата вест — гласът му след това
навеки ни звучи като камбана,
която била е за смърт на близък.

ЛОРД БАРДОЛФ

Милорд, не вярвам син ви да е мъртъв!

МОРТОН

Не ми е леко да ви уверявам
във нещо, за което бих желал
да е неистина, но тез очи
видяха Пърси, Огнената шпора,
във пот и кръв, задъхан, да отвърща
със вяли удари на Хари Мънмът,
чиято гневна мощ накрай надви го
и просна на земята, тъй че той
не скочи жив от нея. И тогава
смъртта на този, който беше влял
безстрашие в най-долния войник
от строя ни, разчула се, събуди
страха у най-безстрашните ни войни,
защото нашите редици бяха
калени във духа му и когато
закалката изчезна, всички други
пак станаха това, което бяха —
по-тежки и бездушни от олово.
И както всичко тежко, щом го тласнем,
лети със по-голяма бързина,
тъй точно, от смъртта му натежали,
бойците ни придадоха в страха си

на своето тегло такава лекост,
че никоя стрела не е хвърчала
тъй бързо към целта си, както те
със цел да оцелеят изхвърчаха
от бойното поле. Тъй, твърде бързо
попадна в плен граф Уустър, а и Дъглас,
горещият шотландец, чийто меч
съсякъл бе три призрака на краля^[4],
загуби дух и споделил позора
на пъзльовците, търтили да бягат,
препъна се и също бе пленен.
Във крайна сметка: кралят победи
и срещу вас, милорд, отпрати бързо
войска, предвождана от принца Джон
и графа Уестморланд. Това е всичко.

НОРТЪМБЪРЛАНД

За скръб ще имам много време после.
Отровите понякога лекуват.
Тез вести, от които, здрав да бях,
бих легнал болен, сварили ме болен,
ме вдигат от постелята. И както
нещастникът, чиито болни стави
огъват се като разбити скоби,
търпение загубил, изведнъж
изтръгва се от здравите гледачи
подобно лумнал огън, тъй и аз,
сред мъките от мъка побеснял,
добивам тройна мощ. Далеч от мене
ти, патерицо блага! Таз ръка
ще облека в блестяща ръкавица
от люспеста стомана!... Да те няма,
калпак на кекав старец, ненадеждна
защита за глава, която жаждат
да раздробят врази от кралска кръв!...
В железен шлем венчайте ме и нека
вражда и време пратят още утре

най-страшната от своите заплахи
към бесния от гняв Нортъмбърланд!
Земята и небето да се слоят!
Природата да не прегражда с длан
свирепите води! Редът да рухне!
И стига сцената на тоя свят
протакала е хода на раздора
от действие на действие — от днеска
във всяка гръд да зацари духът
на Каина, та в обща кръвнина
жестоката трагедия да свърши
и само мракът чер да е гробар
за мъртвите!...

ЛОРД БАРДОЛФ

Тоз гневен пристъп ви вреди, милорд.

МОРТОН

Пазете, графе, разума си трезв!
Ний, вашите съратници, крепим
живота си на ценното ви здраве,
което, ако вий дадете воля
на своя гняв, ще рухне непременно.
Възможности и рискове, милорд,
безспорно сте предвиждали, когато
решили сте да кажете: „Война!“,
и знаели сте, че синът ви може
да падне от сляп удар, като всеки;
че ще пълзи по тесен ръб, по който
по-лесно ще му бъде да се хлъзне,
отколкото да мине; че плътта му
все пак е уязвима, а духът му —
такъв, че ще го тласка там, където
би срещнал най-голямата опасност;
и все пак вий му казахте: „Върви!“,
без тези страхове да притъпят
решението ви. Какво сега

е станало извън онуй, което
сте знаели, че може би ще стане?

ЛОРД БАРДОЛФ

На всички нас, единни в неуспеха,
бе ясно, че се впускаме в моря,
изпълнени с опасности, където
възможността да се спасим е десет
срещу едно, но тръгнахме, защото
очакваната при успех печалба
надви у нас страха от неуспеха.
Затуй, загубили, да сложим всичко —
имот, живот — на следващата карта!

МОРТОН

И крайно време е. Почтени графе,
до мен достигна достоверна вест
за туй, че Йоркският архиепископ
е сбрал добре въоръжена сила
за бой със краля. Той чрез своя сан
обвързва с двойна връзка своите хора.
Покойният ви син държеше здраво
телата на бойците си, но в боя
те бяха сенки, призраци, защото
самата дума „бунт“ бе разделила
у тях телесни действия от дух
и те се биеха почти с погнуса,
насила, както прием гаден цяр,
дотам, че сякаш мечовете бяха
оставени сами да се сражават,
а колкото до техните души,
таз дума „бунт“ ги беше замразила
подобно риби в езеро. Сега
архиепископът превръща бунта
във дълг за всички вярващи. Понеже
го смятат с чисти помисли и свят,
те духом са му предани и телом,

а той ги ръси със кръвта на Ричард
от плочите на Пъмфретския замък^[5],
извежда своето право от небето,
говори им, че крачел по земя,
потънала във кръв и задушена
от Болинбрук; и мало, и голямо
се стича на тълпи и тръгва с него.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Бях чул за туй, но право да си кажа,
скръбта сега изтри го от ума ми.
Да влезем и подирим най-добрата
възможност за отбрана и за мъст!
Разпращайте писма! Търсете спешно
приятели навред! О, как е жалко,
че тъй ни трябват днес, а тъй са малко!

Излизат.

[3] Лорд Бардолф — един от бунтовниците. Да не се смесва с едноименния компаньон на Фалстаф. ↑

[4] „... три призрака на краля...” — рицари, облечени в доспехите на краля. За тази хитрост се говори в „Хенри IV — I ч.“. ↑

[5] „кръвта на Ричард... Пъмфретския замък...” — Убийството на крал Ричард II в този замък е представено в едноименната пиеса. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Лондон.

Влиза Фалстаф, следван от Паж, носещ меч и щита му.

ФАЛСТАФ

Е, великане: какво казва лекарят за моята пикоч?

ПАЖЪТ

Каза, сър, че тя, сама по себе си, е отлична, здрава пикоч, но че този, от когото е взета, има може би повече болести, отколкото науката му знаела.

ФАЛСТАФ

Няма човек на тоя свят, който да не счете, че е чест за него да се подиграе с мене. Мозъкът на този къс от тъпа глина, наричан „човек“, не е способен да измисли нищо смешно освен онова, което аз съм измислил или е измислено по мой адрес. Аз не само съм духовит, но правя да се ражда и духовитостта на другите. Ето ме, вървя отпреде ти като свиня, която е смачкала всичките си прасенца освен едно. Капка разум да нямам, ако принцът не те е избрал да ми служиш само за да подчертаваш обема ми. Кучо коренче от мандрагора^[6], ти би стояло по-добре забодено като брошка на шапката ми, отколкото да вървиш по петите ми. Никога досега не съм бил обслужван от човече колкото фигурка от камей, но аз ще те обрамча не в злато или в сребро, а в най-долна дрешка и ще те върна като скъпоценен дар на твоя скъпоценен господар, принца, това хлапе без косъм по страните. Аз ще си пусна брада по дланите, преди тя да му поникне по бузите. И въпреки това той не се свени да твърди, че имал лик за монети. Бог може би ще завърши лицето му някога, но сега-засега не се вижда лишно косъмче по него. Да си го пази за златните монети, защото сега никой бръснар не би могъл да изкара и шест медни пенса от него. А пък се перчи, сякаш е бил мъж, преди баща му да се ожени. Може утре негова милост да се подписва „Ние“, но сега ние му се подписваме, че е на

път да загуби нашата милост. Даде ли ти майстор Дребсън атлаза за плаща и гащите ми?

ПАЖЪТ

Не, сър. Каза, да сте му намерили по-сигурен поръчител от Бардолф. Не иска да приеме нито неговия, нито вашия подпис. Не го убеждавала гаранцията ви.

ФАЛСТАФ

Дано гори в пъкъла като богатия от притчата^[7]! По да му пари на езика, отколкото на оня! Ах, кучия му Ахитофел^[8]! Ах, мазния му „Точно тъй, уважаеми“! Случил му се веднъж един благородник, а той му иска поръчителства! Тези кучи стригани глави^[9] са тръгнали вече с високи обувки и ключове на пояса и речеш ли да склучиш с тях една честна сделка на кредит, те ти искат поръчителство! По-добре да ми натъпчат устата с мишеморка, отколкото да ми я запушат с тази дума „поръчителство“. Чаках го да ми прати двайсе и два ярда атлаз, като на честен рицар, а той ми праща „поръчителство“! Аз ще му поръчителствам, че рогът на изобилието му стърчи на челото и светостта на жена му свети в него като свещ във фенер, а той въпреки това нищо не вижда. Къде е Бардолф?

ПАЖЪТ

Отиде в Смитфилд^[10] да купи кон за ваша милост.

ФАЛСТАФ

Аз го наех в „Свети Павел“^[11], той ми купува кон в Смитфилд — да можех и да си намеря съпруга в някой бардак, щях да съм цъфнал откъм слуга, кон и жена!

Влиза Върховният съдия, следван от Помощника си.

ПАЖЪТ

Сър, иде негова светлост, който нареди да затворят принца, защото му беше ударил плесница заради Бардолф.

ФАЛСТАФ

Стой пред мене — не ми се ще да го срещам!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Кой се измъква там?

ПОМОЩНИКЪТ

Фалстаф, ваша милост.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Оня, който беше заподозрян в грабеж?

ПОМОЩНИКЪТ

Да, милорд. Но той след това се отличи при Шрузбъри и сега чух, че отивал с някакво поръчение при принц Джон Ланкастър.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Как, в Йорк? Върнете го!

ПОМОЩНИКЪТ

Сър Джон Фалстаф!

ФАЛСТАФ

Момче, кажи му, че съм глух!

ПАЖЪТ

Трябва да говорите по-силно — господарят ми е глух!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сигурно — когато трябва да чуе нещо добро... Дръпнете го за лакътя!

ПОМОЩНИКЪТ

Сър Джон!

ФАЛСТАФ

Как? Млад човек, здрав и прав, да проси? Не сме ли военно време? Няма ли служба за вас? Може би кралят не се нуждае от поданици? Или на бунтовниците не им трябват войници? Макар че е срам да си на друга страна, освен на страната на едного, още по е срамно да просиш, дори да е тази страна по-лоша от онова, което думата „бунт“ може да изкаже!

ПОМОЩНИКЪТ

Не съм какъвто ме мислите, сър.

ФАЛСТАФ

Защо, нима съм казал, че сте порядъчен човек? Като оставим настрана моята рицарска и воинска чест, щях да съм излъгал най-позорно, ако бях казал такова нещо.

ПОМОЩНИКЪТ

Тогава, сър, моля ви да оставите настрана своята рицарска и воинска чест и ми позволите да ви заявя, че лъжете най-позорно, ако казвате, че не съм порядъчен човек.

ФАЛСТАФ

Аз да ти позволя да ми заявяваш такова нещо? И да оставя настрана това, което е неделима част от моята личност? Да ме обесят, ако получиш каквото и да е позволение от мене! И да те обесят, ако сам си го вземеш! В грешна следа душиш, копой! Марш! Изчезвай!

ПОМОЩНИКЪТ

Сър, моят господар иска да говори с вас.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сър Джон Фалстаф, две думи.

ФАЛСТАФ

Това сте вие, милорд! Господ да ви дава здраве! Радвам се, че ви виждам на крак. Чух, че ваша светлост е заболяла. Надявам се, че сте напуснали стаята с лекарско знание. Ваша светлост, макар да е още в пределите на младите години, все пак показва някой и друг признак на

възрастта, чувства се тя в това-онова и аз смирено моля ваша светлост да има грижа за драгоценното си здраве.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сър Джон, пратих да ви повикат, преди да тръгнете за Шрузбъри.

ФАЛСТАФ

С ваше разрешение, милорд, чух, че Негово Величество се е завърнал от Уелс леко неразположен.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Не ви говоря за Негово Величество. Вие не се явихте, когато ви повиках.

ФАЛСТАФ

И нещо повече, чувам, че Негово Величество пак бил изпаднал в онази куча апоплексия.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Да го пази Бог! А сега позволете ми да поговоря с вас.

ФАЛСТАФ

Апоплексията, доколкото разбирам, е един вид летаргия, ако ваша светлост разреши да се изразя така, нещо като дрямка на кръвта, някаква проклета сънливост.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

За какво сте седнали да ми говорите? Оставете апоплексията на мира!

ФАЛСТАФ

Тя се получава от много грижи, умствена работа и мозъчно разстройство. Чел съм у Гален^[12] за причините на нейните последствия. Тя е един вид глухота.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Вие навярно страдате от нея, защото не чувате какво ви говоря.

ФАЛСТАФ

Отлично казано, милорд, отлично казано! Но, с ваше разрешение, аз по-скоро страдам от неспособност да давам ухо, да обръщам внимание на това, което ми казват.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Ако ви стегнем глезените, ще ви се разпуснат ушите, вярвам. И аз ще се радвам да стана ваш лекар.

ФАЛСТАФ

Аз наистина съм беден като Йов^[13], милорд, но не и търпелив като него. Ваша светлост може да ми предпише едно горчиво лекарство в затвора, заради моята бедност, но дали аз ще имам търпение да следвам предписанията ви, по това, ако претеглим въпроса на аптекарски везни, съществува известна доза съмнение.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Пратих да ви извикат за разговор с мене във връзка с обвинение, предвиждащо смърт.

ФАЛСТАФ

А пък този законовед в ножницата ме посъветва да не се явявам.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Слушайте, сър Джон! Вие живеете в пълно безчестие.

ФАЛСТАФ

При човек с обхвата на моя колан, ваша светлост, всичко е пълно.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Кесията ви е лека, а живеете богато.

ФАЛСТАФ

Бих искал да е обратното: кесията ми да е богата, а животът — лек.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Вие отклонихте младия принц от правия път.

ФАЛСТАФ

Тъкмо наопаки, той отклони мен. Аз не мога да виждам от шкембето си къде вървя и той ме водеше, както куче — слепец.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Добре. Не искам да развреждам свежо зараснала рана. Вашите заслуги в деня при Шрузбъри позагладиха подвизите ви от нощта при Гадсхил^[14]. Благодарете на тежките времена, че всичко ви се размина леко.

ФАЛСТАФ

Милорд?...

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Миналото — минало, но внимавайте за в бъдеще! Не си търсете насила белята!

ФАЛСТАФ

Да си търсиш насила белята, ваша милост, е толкоз празна работа, колкото да търсиш под вола теле.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Как? Я се вижте — вие сте свещ, която е вече към края си!

ФАЛСТАФ

Празнична свещ, милорд, цяла от лой и не за аналой, а за весела трапеза!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Тези бели косми би трябвало да ви придават малко тежест.

ФАЛСТАФ

Още тежест, милорд? Какво говорите?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Вие следвате на всяка крачка младия принц като негов зъл дух.

ФАЛСТАФ

Не е вярно, милорд. Духовете са същества леки и който ме погледне, ще ви каже, че не съм от тях, без да ме слага на теглилка. И все пак прав сте, духът на времето е такъв, че хората от моя вид не тежат много. Цената на доблестта е така спаднала в този бакалски век, че на храбреца му остава един занаят: да показва мечки по панаирите. Бързият ум е запасал престилка и се хаби в събиране на кръчмарски сметки. Всички останали дарби на човека са така изкълчени от злобното ни време, че вече не струват изпито яйце. Вие, старите, не можете да оцените качествата в нас, младите. Вие съдите за жарта на нашата кръв по горчивината на своите жлъчки. А пък ние, от авангарда на младежта, признавам, сме понякога малко палави.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

И смееете да включвате името си в списъка на младите, вие, върху когото старостта се е подписала с всичките си букви? Не си ли виждате сухата ръка, влажното око, жълтото лице, бялата брада? Ами тънките ви крака и дебелият корем? Или нямате пресипнал глас и късо дихание, двойна брадичка и презполовен ум? Целият сте разкапан от старост, а смееете да се наричате млад! Пфу, засрамете се, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Милорд, аз съм се родил в три часа след пладне с бяла косица и малко закръглено коремче. Колкото до гласа ми, загубил съм го от приветствия към ближния и пеене на псалми в черква. Не ще привеждам други факти, доказващи моята младост. Истината е, че аз съм стар по ум и по разсъдък, но ако някой иска да се състезава по танц с мене на хиляда марки, може да ми ги брои направо и да си върви. Що се отнася до плесницата, която получихте от принца, той ви я зашлеви като невежлив принц, а вие я приехте като чувствителен лорд. Аз го смърших за нея и младият лъв се кае, вярвайте, макар не във власеница и с пепел на главата, а в коприна и с херес в чашата.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Да даде Бог на принца по-добър приятел!

ФАЛСТАФ

Да даде Бог на приятеля му по-добър принц! Не мога да се отърва от него.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сега вече кралят ви разлъчи. Чувам, че заминавате с принц Джон Ланкастър против архиепископа и граф Нортъмбърланд.

ФАЛСТАФ

Да, за това трябва да благодаря на вашите любезни старания. Но бъдете така добри, вие, които оставате по домовете си в обятията на Мадам Спокойствие, молете Бога да не се случи битката в зноен ден, защото взимам само две ризи със себе си и не искам да се потя повече от обикновено. Ако денят се окаже горещ и аз размахвам друго освен бутилка, треска да ме тресе цял живот! Щом се зададе някое опасно предприятие, и веднага хвърлят мен в него. Ами че аз не съм вечен! Това си е стар наш английски недостатък: падне ли ни нещо добро, дай да го хабим за щяло и не щяло! Казвате, че съм бил стар — тогава дайте ми почивка! Бог вижда, че бих искал името ми да не пълни с такъв трепет враговете! Предпочитам да ме разяде до смърт ръждата, отколкото да се изтрия докрай от непрестанна употреба!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Добре, добре, само бъдете порядъчен! Да благослови Бог похода ви!

ФАЛСТАФ

Ваша светлост, дали бихте ми заели хиляда фунта за снаряжение?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Нито пени! Нито пени! Вие и тъй носите доста тежест, за да ви обременявам с дългове. На добър път! Поздравете от мен братовчед ми Уестморланд!

Излиза, следван от Помощника си.

ФАЛСТАФ

Ако го направя, да ме треснат със стенобойна машина! Старостта е неразделна от скъперничеството, както младостта — от сладострастието. Но подаграта яде старика, а френската болест — младежа, така че и двете възрасти си получават заслуженото и без моите проклетия... Хей, момче!

ПАЖЪТ

Да, сър?

ФАЛСТАФ

Колко пара има в кесията ми?

ПАЖЪТ

Два шилинга и шест пенса, сър.

ФАЛСТАФ

Не мога да намеря цяр против тази охтика на кесията. Заемите само продължават срока на болестта, но тя си остава неизлекувана... Отнеси това писмо на лорд Ланкастър, това на принца, това на граф Уестморланд, а това на старата мистрис Урсула, на която давам брачни обещания всяка седмица, откак видях първия бял косъм в брадата си.

Пажът излиза.

Френската да я хване тая подагра! Или подаграта да я хване тая френска, защото не знам коя от двете ме върти в палеца на крака! Нищо! Какво, че съм щял да куцам — ще го трупна на войната и ще имам по-голямо право на пенсия. Умният знае да извлече полза от всичко и аз ще превърна и болестите си в източник на печалба.

Излиза.

[6] *Мандрагора* — корените на това екзотично растение имали формата на човешко тяло. За приписваната им способност да увеличават мъжката сила се намеква по-нататък в пиесата. ↑

[7] „... богатия от притчата!“ (библ.) — става дума за богаташа от притчата за бедния Лазар. ↑

[8] Ахитофел (библ.) — име на двуличния съветник на цар Давид, който подсторил сина му Авесалом да се разбунтува срещу баща си. ↑

[9] „... стригани глави...“ — т.е. търговци, тъй като те за разлика от благородниците подстригвали косите си. ↑

[10] *Смитфилд* — така се наричал пазарът на коне в Лондон. ↑

[11] „*Свети Павел*“ — главна катедрала на Лондон, в която се събирали слугите, търсещи работа. ↑

[12] *Гален* — прочут лекар грък, живял главно в Рим (ок. 129–199 г. сл.н.е.). ↑

[13] *Йов* (библ.) — образец на дълбоко вярващ човек от еврейската история. Бог позволил на Сатаната да го изпита; Йов загубил всичко, което имал, и заболял от страшна язва, но останал твърд във вярата си, макар жена му да го съветвала да се отрече от своя бог. ↑

[14] „... в нощта при *Гадсхил*“ — събитията през тази нощ са показани в „*Ричард IV — I ч.*“. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Йорк. В двореца на архиепископа.

Влизат Архиепископът, Моубри, Лорд Бардолф и Хейстингз.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Описахме ви своите цел и сили.
Сега, приятели, кажете вие
как виждат ви се нашите надежди.
Да чуем вас най първо, лорд-маршале.

МОУБРИ

Аз одобрявам времето за бунта,
но бих желал да чуя по кой начин
войските си ще можем да подсилим,
та с чело, дръзко вдигнато, да срещнем
голямата и силна мощ на краля.

ХЕЙСТИНГЗ

Мощта ни наброява не по-малко
от дваисет и пет хиляди войника,
а се надяваме, че ще получим
и помощта на граф Нортъмбърланд,
чиято гръд гори за кръвна мъст.

ЛОРД БАРДОЛФ

Въпросът е, лорд Хейстингз, в туй: дали
с това, което имаме, ний можем
без граф Нортъмбърланд да влезем в бой?

ХЕЙСТИНГЗ

Със него можем.

ЛОРД БАРДОЛФ

Във това е всичко!
Ако без него чувстваме се слаби,
по мое мнение не е разумно
да почваме, преди да дойде той.
В дела с тъй кървав лик не се допускат
догадки и надежди, основани
на всякакви несигурни подкрепи.

АРХИЕПИСКОПЪТ

В това сте прав, лорд Бардолф. Затова
при Шрузбъри се случи тъй със Хотспър.

ЛОРД БАРДОЛФ

Да, той реши, че може да се храни
със празни обещания за помощ,
да гълта въздух, подплатен с надежди,
и с тях надул една войска, по-малка,
отколкото той бе си я представял
в най-трезвата си мисъл, като луд
поведе своите хора към провала
и сам, жумейки, рипна във смъртта.

ХЕЙСТИНГЗ

Това, че са се взимали предвид
различните възможности все пак
не е вредило никога.

ЛОРД БАРДОЛФ

О, да!

Вредило е, когато с тях били са
подменяни действителните сили.
Прибързаното дело е подобно
на клонките, напъпили през март:
надеждата то плод да върже има
по-малка вероятност да се сбъдне,
отколкото страхът, че студовите
ще го попарят. Вдигаме ли дом,

ний най-напред оглеждаме земята,
след туй чертаем плана и когато
харесаме му общата рисунка,
пресмятаме какво ще ни излезе
и ако той надхвърля наште средства,
чертаем втори план, с по-малко стаи
или дори решаваме изобщо
да не строим. А щом е тъй, когато
решили сме да сринем едно кралство,
за да издигнем друго, то ще трябва
със двойно основание, аз мисля,
да проверим и мястото, и плана,
и колко надълбоко ще копаем,
съветници да търсим и претеглим
дали ще стигнат силите ни с оглед
на разните препятствия. Защото
в противен случай ще градим на книга
със имена, а не със живи хора,
подобно оня, който се заема
да вдига дом, без много да му мисли
за средствата, които той ще глътне,
и ето, недовършен го зарязва,
гол скелет под плача на небесата
и плячка за безжалостната зима.

ХЕЙСТИНГЗ

Аз смятам, че дори да се окажат
мъртвородени нашите надежди
и ни един войник да не подсили
мощта, която имаме сега,
пак с днешната си численост ще можем
успешно да премерим сили с краля.

ЛОРД БАРДОЛФ

Нима крал Хенри разполага само
със двайсе и пет хиляди?

ХЕЙСТИНГЗ

Със толкоз
и даже със по-малко срещу нас,
защото в тези крамолни времена
той има да се бие в три посоки:
против французите, против Глендауър^[15]
и против нас. Най-много с една трета.
Така че е на три разкъсан, болен,
а и хазната му освен това
кънти със звук на празно.

АРХИЕПИСКОПЪТ

И не вярвам,
че би могъл да слее трите части
на своята войска, за да настъпи
със пълната си сила срещу нас.

ХЕЙСТИНГЗ

Не бойте се! Той няма да остави
гърба си гол за уелсци и французи,
които ще го лавнат по петите.

ЛОРД БАРДОЛФ

Кого определил е да командва
войската против нас?

ХЕЙСТИНГЗ

Сина си Джон
и Уестморланд. Той сам и Хари Мънмът
ще тръгнат срещу уелсците. Не зная
кого срещу французите е пратил.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тогава да вървим! Оповестете
защо се вдигаме на бой със него!
Народът се е вече уморил
от своя скъп избраник. Обичта му

преяла е от много лакомия.
В нетраен дом живее оня, който
гради върху сърцето на народа.
О, празна паплач, как ревеше ти
във чест на Болинбрук^[16], когато той
не беше още станал туй, което
ти искаше да бъде; а сега,
преситила бездънната си ящност,
ти, странна твар, се мъчиш да повърнеш,
което си погълнала. Тъй точно
ти, кучко улична, опразни своя
проклет търбух от царствения Ричард,
а пък сега пак искаш да ядеш
повърнатото и в пръстта го търсиш.
Кому да вярваш в тези времена?
Които искаха смъртта на Ричард,
додето беше жив, сега се молят
над гроба му! Изменчива тълпа,
ти с прах замерваше лика му светъл,
когато той, въздишайки, премина
през гордия ти Лондон, по петите
на Болинбрук, а днес крещиш: „Земя,
върни ни оня крал и взимай тоя!“
О, хорски ум! И винаги така е:
„Сегашните неща са все ужасни,
а прежните и бъдните — прекрасни!“

МОУБРИ

И значи тъй, да стягаме войска?

ХЕЙСТИНГЗ

Да, Времето е казало така!

Излизат.

^[15] Глендауър — Оуен Глендауър е действащо лице в „Хенри IV — I ч.“. ↑

[16] *Болинбрук* — прозвище на Хенри IV. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон.

Влизат Мистрис Скокли и Нокът с едно Момче; след това — Клуп.

МИСТРИС СКОКЛИ

Влиза ли в действие, мистър Нокът?

НОКЪТ

Влиза, влиза.

МИСТРИС СКОКЛИ

А къде ви е човекът? Здрав ли е? Ще издържи ли?

НОКЪТ

Ей, малкия, къде е Клуп?

МИСТРИС СКОКЛИ

О, слава Богу! Мистър Клуп!

КЛУП

Тук съм, тук съм!

НОКЪТ

Клуп, трябва да задържим сър Джон Фалстаф.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, уважаеми мистър Клуп, аз направих прощение срещу него и сега трябва да ме изпълните.

КЛУП

Това може да струва живота на някого. Той мушка, не си поплюва.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, Боже мой! Пазете се от меча му! Той ме надупчи веднъж, и то най-зверски, в собствения ми дом! Ей Богу, не мисли какво прави, щом го извади! Дупчи като дявол индиферентно, жена, мъж, дете — не прощава!

НОКЪТ

Да го пипна аз, пък пет пари не давам, че можел да мушка!

МИСТРИС СКОКЛИ

И аз! Аз ще съм до вас!

НОКЪТ

Да ми падне в ноктите веднъж, да го сгепча аз!...

МИСТРИС СКОКЛИ

Ако се измъкне, ще съм напълно разорана. Дължи ми една гастрономическа сума. Мили мистър Нокът, не го изпускайте! Мили мистър Клуп, гледайте да не ви се изхлузи! Той ще мине със псолютна сигурност към Пайкорнър за едно седло и после към магазина за пикантерии, без докачение на ваши милости. Днеска мистър Лъск, търговецът на коприна, го е поканил фуфициално на обяд в „Люпардовата глава“, дето е на Лъмбърт стрийт. Много ви се моля — тъй като прощението ми е влязло и моята работа е открита за всички — да го притиснете да ми плати. Шега ли са сто марки за една бедна самотна жена, а аз търпях, търпях, търпях, а той ме лъжеше, лъжеше, лъжеше от днес за утре, от днес за утре, как не го беше срам, проклетника! Честно ли е да ме третира така? Като съм жена, да не съм магаре или говедо, та всеки мошеник да може да ме лъже и мами така безскрофулно! Ей го, иде с оня ален нос, оня изпечен мошеник, Бардолф. Изпълнете дълга си, мистър Нокът! И вие, мистър Клуп! Свършете ми работата, моля ви се, оправете ме!

Влизат Фалстаф с Пажата си и Бардолф.

ФАЛСТАФ

Какво има? Чия кобила е умряла? Какво става тук?

НОКЪТ

Сър Джон, арестувам ви по оплакване на мистрис Скокли!

ФАЛСТАФ

Марш, негодници! Бардолф, вади меча! Свали ми главата на тоя разбойник! Хвърли пачаврата в канавката!

МИСТРИС СКОКЛИ

Мене в канавката? Аз ще те хвърля тебе в канавката! Опитай само, опитай, ако смееш! Пасквил неден. Убийство! Убийство! Ах, кръвожаден главоотрез! Ще убива Божиите и кралски служители! Кръвопроливец и дупегубец!

ФАЛСТАФ

Дръж ги на разстояние, Бардолф!

НОКЪТ

Съпротива на властта! Съпротива на властта!

МИСТРИС СКОКЛИ

Добри хора, на помощ, дайте на властта съпротива! А, ще ти се, а? Ще ти се? Хайде, направи го, мошенико! Хайде, обеснико!

ФАЛСТАФ

Махай се, дрипо кухненска! Пуздро драпаща! Нецензурнице кулинарна! Да не ти погъделичкам основанието!

Влиза Върховният съдия, следван от Служители.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Какво тук става? Да престанат всички!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ваше благородие, бъдете добър, покрийте една бедна жена!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Пак вий, сър Джон? Какви са тези буйства? Не помните ли своите ранг и възраст? Вий трябваше да сте на път към Йорк!... Пусни го ти! Защо висиш на него?

МИСТРИС СКОКЛИ

Ваше благородие, аз, с ваше разрешение, съм бедна вдовица от Истчийп^[17] и той е харестуван за дълг по мое прощение.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

За каква сума?

МИСТРИС СКОКЛИ

За сума — не, ами за всичко, което имам, ваша милост! Той ми изяде и дом, и кръчма! Цялото ми имущество натъпка в тлъстия си корем! Ама аз ще си измъкна поне нещо от него... или ще ти се явявам нощем и ще те яхам като таласъм!

ФАЛСТАФ

Ти ми се яви, пък ще видим кой кого ще яхне, стига да има на какво да стъпна!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Какво значи това, сър Джон? Кой порядъчен човек би могъл да търпи такава буря от обвинения? Не ви ли е срам да принуждавате една нещастна вдовица да прибегва до крайни средства, за да получи своето?

ФАЛСТАФ

И какво твърдиш, че ти дължа кръгло?

МИСТРИС СКОКЛИ

Кръгъл си ти, ако е въпросът! И знаеш, че ми дължиш и парите, и себе си! Ти ми се закле пред позлатената чаша в стаята с делфина, на кръглата маса до камината — хем я бях наклала с каменни въглища — в сряда, вечерта срещу Духов ден, когато принцът ти пукна главата,

задето беше казал, че баща му ти приличал на уиндзорския псалт, и ти тогава ми се закле, докато ти миех раната, че ще се ожениш за мене и ще ме направиш „лейди“. Хайде, отречи го де! И тогава леля Кийч, жената на месаря, не влезе ли и не ме ли нарече „стринко Скокли“? И не беше ли дошла да иска оцет, защото била сготвила чудесни скариди, и ти поиска да ги опиташ, а пък аз тогава ти казах, че са вредни при прясна рана? А когато тя си отиде, ти не ми ли каза да не съм хвамилиарничела с хора от нейната черга, защото скоро те щели да ме титоловят „мадам“? И после не ме ли целуна и не ми ли поиска трийсе шилинга? Ще те накарам да се закълнеш пред светата книга и ще те видим как ще го отречеш?

ФАЛСТАФ

Милорд, това е наистина една нещастна луда, която разправя наляво и надясно из целия град, че големият ѝ син бил приличал на вас; била е заможна някога, но после обедняла и се смахнала от това. Но срещу тези побъркани стражи искам удовлетворение и ви моля да ми го дадете!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сър Джон, сър Джон, известни са ми всичките ви способности за изопачаване на истината, тъй че нито този ваш самоуверен вид, нито потокът от думи, който изливате с нагло безсрамие, ще ме отклонят от справедливото решение. Вие, както ми се струва, сте се възползвали от лековерието на тази жена и сте изтръгнали от нея облаги от паричен и личен характер.

МИСТРИС СКОКЛИ

Точно така, милорд!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Тихо, моля!... Трябва да ѝ върнете заетите пари и да я възмездите за нанесените обиди. Едното ще направите в чиста монета, а второто — с чистосърдечно разкаяние.

ФАЛСТАФ

Милорд, не мога да оставя несправедливото ви порицание без отговор. Вие наричате достойната твърдост „нагло безсрамие“. Изглежда, човек трябва да се кланя и премълчава, за да бъде добродетелен. Не, милорд, при цялото уважение, което ви дължа, аз няма да прося от вас. Настоявам да ме освободите от тези стражи, тъй като съм натоварен със спешно кралско поръчение.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Говорите, сякаш имате право да вършите неправди. Вместо това докажете, че сте достоен за своето звание, като задоволите тази нещастна жена!

ФАЛСТАФ

Ела насам, кръчмарко!

Влиза Гауър.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Какви са новините, мистър Гауър?

ГАУЪР

Насам пристигат кралят и принц Хари.
Писмото ще ви каже всичко друго.

Оттеглят се встрани.

ФАЛСТАФ

... Честна благородническа дума!

МИСТРИС СКОКЛИ

И по-рано така казвахте!

ФАЛСТАФ

Честна благородническа дума, казах! Хайде, нито дума повече!

МИСТРИС СКОКЛИ

Кълна се в това небе, което тъпча^[18], ще трябва всичко да заложа! И сребърния сервиз, и кавъорите в столовата!

ФАЛСТАФ

Стъкло, само стъкло! Стъклените чаши са сега на мода! А пък за стените могат да се изрисуват с водни бои — някоя смешна сцена или притчата за Блудния син, или някой лов на мечки в Германия. И това ще е хиляди пъти по-добро от тези креватни завеси и парцали, изядени от молците... Добре, нека да са десет фунта! Хайде, ако не ти беше такъв характерът, нямаше да има втора като тебе в цяла Англия! Върви, измий си лицето и си изтегли прощението! Хайде, не трябва да се настройваш така срещу мене. Нали ме познаваш? От мен да мине! Подучили са те, зная.

МИСТРИС СКОКЛИ

Моля ви се, сър Джон, нека бъдат осем. Наистина не ми се ще да залагам среброто. Бог вижда, не ми се ще!

ФАЛСТАФ

Добре, остави! Ще се оправя някак. А ти никога няма да си знаеш интереса!

МИСТРИС СКОКЛИ

Добре, ще ги имате. Дори да трябва да си заложа фустата. Ще дойдете на вечеря, надявам се. И всичко ще ми платите наведнъж, нали?

ФАЛСТАФ

Иска ли питане! (*настрани, към Бардолф*) С нея, с нея! Не я изпускай!

МИСТРИС СКОКЛИ

Да поканя ли и Дол Чаршафдери?

ФАЛСТАФ

Дума да няма! Покани я!

Мистрис Скокли, Бардолф, Нокът, Клуп, Момчето и Пажът излизат.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ (*към Гауър*)

Не са приятни твоите новини.

А где преспал е кралят тази нощ?

ГАУЪР

Във Бейзингсток, милорд.

ФАЛСТАФ

Надявам се, че всичко е в ред. Какви са новините, милорд?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Със цялата войска ли се завръща?

ГАУЪР

Не с цялата. Две хиляди войника —
на кон и пехотинци — вече бързат
към принца Джон, когото кралят прати
против метежния архиепископ
и граф Нортъмбърланд.

ФАЛСТАФ

Нима кралят се е завърнал от Уелс, милорд?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ (*към помощниците си*)

Гответе се да носите писма.

А вий елате с мене, мистър Гауър!

ФАЛСТАФ

Милорд!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Какво има?

ФАЛСТАФ

Мистър Гауър, мога ли да ви покана на обяд?

ГАУЪР

Благодаря ви, но негова милост се нуждае от мене. Съжалявам, сър Джон.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Сър Джон, вие се бавите твърде много тук, а трябва да набирате войници из графствата по пътя си.

ФАЛСТАФ

Ще вечеряте ли с мене, мистър Гауър?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Кой простак ви е учил на държание, сър Джон?

ФАЛСТАФ

Мистър Гауър, той трябва да е бил простак, щом неговото държание не ми подхожда... (*към върховния съдия*) Това се казва майсторска фехтовка, милорд. Так-так, и много ви здраве!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Да ти даде Бог ум и разум, сър Джон! Ти си един огромен глупак!

Излизат.

[17] *Истчийп* — лондонска улица с лоша слава. ↑

[18] „... небе, което тъпча...“ — за мистрис Скокли е характерно това, че в речта си често бърка думите. ↑

ВТОРА СЦЕНА

В дома на принц Хенри.

Влизат Принц Хенри, Пойнс и други.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Бог ми е свидетел, ужасно съм уморен.

ПОЙНС

Наистина ли? Не предполагах, че умората може да възпре особа с така висока кръв.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Честна дума, не ми се пие, макар че от това признание бледнеят краските на моето величие. Не е ли под моето достойнство това, че ми се иска само кана леко пиво?

ПОЙНС

Разбира се. Един кралски син не бива да бъде дотам безразборен във вкусовете си, че да си спомня за една тъй слабовата напитка.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тогава, изглежда, жаждата ми не е била зачената по кралски, защото, честна дума, в момента си спомням за това нещастно човешко откритие, лекото пиво. Но наистина тези низки склонности ме скарват с моето величие. Какво падение е за мене например, че помня твоето име; или това, че утре ще те позная, като те видя; или че съм забелязал колко чифта копринени чорапи притежаваш, тоест, че имаш освен тези още едни, които бяха някога с цвят на праскова; или че водя инвентара на твоите камизоли от холандски лен, възлизащ на една за излишество и една за носене. Но по този въпрос пазачът на тенисното игрище е по-добре осведомен от мене, защото знае, че ризите ти са в отлив, когато не се мяркаш с ракета на него, както от дълго време не си се мяркал, тъй като морето на страстите е погълнало холандските ти територии. И

един Господ знае дали децата, дето са вrekli от разрухата на твоето ленено богатство, ще влязат в царството му. Но, както казват бабите, „децата вина нямат“ и затова светът расте и родовете стават все по-могъщи.

ПОЙНС

Как зле се свързват с ратните ви трудове тези празни приказки! Кажете ми колцина дори млади принцове биха говорили така, ако бащите им бяха болни, както е вашият сега?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да ти кажа ли нещо, Пойнс?

ПОЙНС

Да, разбира се, и дано бъде нещо истински добро!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Достатъчно добро е за един необработен ум като твоя.

ПОЙНС

Казвайте го. Ще гледам да издържа на удара му.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Вярвай ми, не върви да се показвам печален сега, когато баща ми е болен. Макар че, ще ти призная като на приятел — защото скланям да те наричам така, по липса на по-добър, — че бих могъл да бъда печален, и то искрено.

ПОЙНС

Ще ви е доста трудно по този повод.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Бога ми, ти ме смяташ така записан за непоправимо коравосърдечие в дяволския тефтер, както сте вие двамата с Фалстаф. Но кой какъв е, ще се разбере накрая. Казвам ти, че тайно сърцето ми кърви, загдето баща ми е тъй болен. Това, че дружа с негодници като тебе, ми отнема всяка възможност да проявя скръбта си.

ПОЙНС

И защо?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Какво би си помислил ти, ако почна да плача?

ПОЙНС

Че сте царствен лицемер.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Всеки би си помислил същото и ти си за облажаване, задето мислиш винаги това, което мислят всички; досега ничий друг ум не е следвал утъпканите пътища по-добре от твоя. Наистина всеки на тоя свят ще ме помисли за лицемер. А какво принуждава твоята достопочтена мисъл да ме мисли за такъв?

ПОЙНС

Много ясно! Това, че бяхте така разпуснат и привързан към Фалстаф.

ПРИНЦ ХЕНРИ

И към тебе!

ПОЙНС

Кълна се в небето, за мене се говори само добро. Чувам го отвсякъде със собствените си уши. Най-лошото, което могат да кажат по мой адрес, е, че съм младши син и че имам ловка ръка и, признавам си, тези две неща не мога да ги поправа. Ха, честен кръст, пристига Бардолф!

Влизат Бардолф и Пажът.

ПРИНЦ ХЕНРИ

И момчето, което дадох на Фалстаф. Пратих му го в християнски образ, а гледай тлъстия му негодник на каква маймуна го е превърнал!

БАРДОЛФ

Да закриля Бог ваша светлост!

ПРИНЦ ХЕНРИ

И вашата, високоблагородни Бардолф!

ПОЙНС

Защо си се зачервил бе, глупчо срамежливи, мухльо добродетелни? От какво има да се срамуваш? Войник, а руменее като девойче! Голяма работа, че си взел моминството на едно половниче!

ПАЖЪТ

Той ме извика преди малко, милорд, през прозорчето на кръчмата и аз не можах да му отлича лицето от червената решетка. Най-после му забелязах очите и ми се стори, че е изрязал две дупки в алената фуста на кръчмарката и надзърта през тях.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Извлякло е полза, момчето!

БАРДОЛФ

Марш, двукраки заеко, махай се!

ПАЖЪТ

Ти се махай, зловреден сън на Алтея^[19]!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Обясни ни, момче! Чий сън?

ПАЖЪТ

Алтея, милорд, сънувала, че ражда пламтяща главня, затова го наричам така.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тълкуване за цяла корона! На, дръж!

ПОЙНС

Дано се опази от гъсениците този дивен цветец! На ти и от мене
шест пенса, да те закрилят!

БАРДОЛФ

Ако благодарение на вас не увисне на въжето, ще е нечестно към
бесилката!

ПРИНЦ ХЕНРИ

А как е господарят ти, Бардолф?

БАРДОЛФ

Добре е, милорд. Узна, че сте пристигнали. На ви това писмо от
него.

ПОЙНС

Предадено с нужното уважение. А какво прави този угоен вол,
господарят ти? Още ли не е готов за Мартиновден^[20]?

БАРДОЛФ

В добро телесно здраве е, сър.

ПОЙНС

Затова пък безсмъртната му съставка се нуждае от лекар, но това
не го тревожи много — нали, колкото и да е болна, не може да умре.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Допускам този цирей до себе си, както допускам кучето си, и той
добре си пази мястото — ето, виж го какво пише!

ПОЙНС (чете)

„Сър Джон Фалстаф, рицар...“ — всеки трябва да му узнае
титлата, колкото пъти си каже името. Съвсем като тези, дето са в
някакво родство с краля и колчем си убодат пръста, казват: — Пак
проляхме кралска кръв! — Защо? — ще попита веднага някой, уж не
разбира; и отговорът иде, бърз като поздрав на съсед, който ще ти иска
заем: — Аз съм беден сродник на Негово Величество.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да, за да ни станат роднини, те са готови да се върнат до Яфета^[21]. Дай тук!

Чете.

„Сър Джон Фалстаф, рицар, до първородния син на краля, Хари, принц Уелски — привет!“...

ПОЙНС

Това не е писмо, а удостоверение!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Мълчи!

Чете.

„Ще подражавам по краткост на великите римляни...“

ПОЙНС

Сигурно защото му е кратко диханието на дебелака!

ПРИНЦ ХЕНРИ (*чете*)

„Поверявам себе си на тебе, тебе на Бога и заминавам. Не допускай до себе си Пойнс, защото той, злоупотребявайки с твоята благосклонност, се кълне, че си щял да се ожениш за сестра му Нел. Кай се, доколкото можеш, в свободното си време и сбогом! Твой (или не твой, според това как ще се отнасяш към него) Джак Фалстаф — за приятелите си, Джон — за своите братя и сестри, и сър Джон — за цяла Европа.“

ПОЙНС

Милорд, ще накисна това писмо в херес и ще го накарам да си го изяде!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Това ще значи да си глътне назад двайсет думи. Но вярно ли е, че си говорил така, Нед? Трябва ли да се женя за сестра ти?

ПОЙНС

Да ѝ даде Бог подобно щастие, но не съм говорил такова нещо!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Хайде! Ние тук си губим времето в празни забави, а духовете на мъдреците ни се смеят от облаците. В Лондон ли е господарят ти?

БАРДОЛФ

Да, милорд.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Къде вечеря днес дъртият глиган? Навярно пак хрупа в старата кочина?

БАРДОЛФ

На старото място, милорд, в Истчийп.

ПРИНЦ ХЕНРИ

С кого?

ПАЖЪТ

С епикурейци, милорд. От старата компания.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Жени ще има ли с тях?

ПАЖЪТ

Не, милорд. Само старата мистрис Скокли и мистрис Дол Чаршафдери.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тази пък хетера коя ще е?

ПАЖЪТ

Много морална дама, сър, и роднина на господаря.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Роднина му е тя, колкото селската крава — на общинския бик. Да го хванем ли на местопрестъплението, а, Нед?

ПОЙНС

Аз съм вашата сянка, милорд. Винаги с вас!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ти, момче, и ти, Бардолф — нито дума на господаря ви, че съм вече в града! Това е за мълчанието ви.

Дава им пари.

БАРДОЛФ

Езикът ми се залепи за небцето, сър.

ПАЖЪТ

А моят, сър, се спотаи зад зъбите.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тогава да ви няма! Сбогом!

Бардолф и Пажът излизат.

Тази Дол трябва да е някоя утъпкана пътека.

ПОЙНС

По-утъпкана, уверявам ви, от пътя между Сент Олбанз и Лондон.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Как да видим нашия Фалстаф в истинския му вид, без той да види нас?

ПОЙНС

Да си сложим престилки и кожени жакети и да му прислужваме като кръчмарски слуги!

ПРИНЦ ХЕНРИ

От Бог до бик? Страшно падение! Но Зевс го е правил^[22]. От наследник на престол до прислужник в столова? Ужасно понижение! Но ще го направя. Средствата не бива да отстъпват по лудост на замисъла. След мене, Нед!

Излизат.

[19] *Алтея* (мит.) — жена на етолийския цар Ойней, която в гнева си срещу своя син Мелеагър хвърлила в огъня главнята, от която зависел неговият живот. Тук пажът смесва тази легенда с другата за царицата на Троя Хекуба, която сънувала, че е родила пламтяща главня. ↑

[20] „... за *Мартиновден*“ — на Мартиновден (11 ноември) в Англия по древна традиция колели говеда за празнични пиршества. ↑

[21] *Яфет* (библ.) — съгласно библейското предание Ной, спасявайки се от потопа, взел със себе си тримата си синове: Сим, Хам и Яфет, които станали отново родоначалници на човечеството. ↑

[22] „... *Зевс го е правил.*“ (мит.) — Зевс, върховният бог на древногръцката митология, влюбен в Европа, дъщеря на финикийския цар Агенор, се преобразил в бик и когато девойката го възседнала на игра, я отнесъл през вълните на остров Крит. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В замъка Нортъмбърланд.

Влизат Нортъмбърланд, Лейди Нортъмбърланд и Лейди Пърси.

НОРТЪМБЪРЛАНД

Обична ми съпруго, мила дъще,
недейте спъва мъжкото ми дело;
смрачили лик в духа на времената,
за Бога, не бъдете като тях
във тягост за семейството на Пърси!

ЛЕЙДИ НОРТЪМБЪРЛАНД

Отказах се. Решавайте самичък
и разумът дано ви ръководи!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Честта ми е заложена, уви,
и нямам начин да си я откупя,
освен отивайки.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Все пак, за Бога,
недейте се намесва в таз война!
Веднъж вий своето слово нарушихте
(а то тогаз по-скъпо бе за вас),
когато вашата надежда Пърси,
когато Хари, моята любов,
към Севера е впивал взор да види
баща си, долетял да му помогне.
Две чести се погубиха в тоз ден —
за вашата, Бог нека ви я върне,
а неговата си остана в него,
скрепена като слънцето в небето,

и цялото ни рицарство пое,
огреяно от неговия блясък,
към подвизи! Той беше огледало,
което нашата младеж държеше
пред себе си; безногите еднички
не ходеха със неговата стъпка;
дори скороговорката, с която
природата смутила бе речта му^[23],
се бе превърнала във говор, свойствен
на храбрите, и много млади хора,
говорещи спокойно и без напън,
заменяха предимство с недостатък,
та по да му приличат. Тъй, във говор,
във навици, в походка, в бойни хватки,
в забави, във прищевки на кръвта,
във всичко, да, той беше огледало,
учебник, образец, настолна книга
за другите. И него, Боже, него!...
О, чудо на човешката природа!
Да изоставите самата доблест
сама да се сражава в страшна битка
с по-силен враг, в която нищо друго
не е могло да бъде защитено
освен звука на прозвището Хотспър!
Недейте го обижда след смъртта му,
показвайки по-вярна своята чест
към другите, отколкото към него!
Архиепископът и лорд-маршалът
са силни. Да се бият и без вас!
Да беше имал сладкият ми Хари,
о, само половината от туй,
което имат те, сега аз щях,
висейки на врата му, да говоря
за гибелта на Мънмът!

НОРТЪМБЪРЛАНД

О, проклета!

Духа ми ти убиваш, дъще моя,
с тоз вопъл нов, оплакващ стари грешки
Аз трябва да замина, за да срещна
опасността си там, защото инак
на друго място тя ще ме издебне
нечакана.

ЛЕЙДИ НОРТЪМБЪРЛАНД

В Шотландия се скрийте
и там изчакайте народ и знатни
на дело да докажат своята сила.

ЛЕЙДИ ПЪРСИ

Ако печелят почва срещу краля,
тръгнете с тях и като прът стоманен
им подсилете силата. Но първо,
заради нашата любов към вас
им дайте те сами да се опитат!
На своя син вий дадохте възможност
да го направи; и сега сама съм
и дни не ще ми стигнат да поливам
с обилни сълзи спомена за него,
така че той, израснал до небето,
да слави благородния ми мъж!

НОРТЪМБЪРЛАНД

Да влезем! За ума ми е настанал
мигът, във който приливът е стигнал
до връхната си точка и водите
са спрели и се питат: накъде?
Бих искал да се включа във войната,
но хиляди причини ме възпират...
В Шотландия, додето не узная,
с кого ще е победата накрая!

Излизат.

[23] „... природата смутила бе речта му...“ — Хотспър имал дефект в говора. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

В кръчмата на мистрис Скокли.

Влизат двама Слуги.

ПЪРВИ СЛУГА

Какво си донесъл, взел те дяволът? Набръчкани ябълки? Не знаеш ли, че сър Джон не може да ги понася?

ВТОРИ СЛУГА

Ей, вярно! Принцът веднъж постави пред него чиния от тях и му каза: „Ето ти още пет като тебе!“ и после свали шапка и каза: „Ще трябва да се сбогувам с тази шесторка стари, кръгли, жълти и сбабени рицари!“ Сър Джон много се ядоса тогава. Но сигурно вече го е забравил.

ПЪРВИ СЛУГА

Добре, тогава застилай и ги остави! И виж не можеш ли намери Смиг и свирачите му. Мистрис Дол Чаршафдери би искала да послуша малко музика.

Влиза Трети слуга.

ТРЕТИ СЛУГА

Побързайте! Стаята, дето вечеряха, е много топла. След минута ще минат тук.

ПЪРВИ СЛУГА

Чувай, тук след малко ще дойдат принцът и мистър Пойнс. Ще си облекат нашите жакети и престилки, но сър Джон не трябва да знае за това. Каза ми го Бардолф.

ВТОРИ СЛУГА

Еха, ще бъде голям панаир! Славен номер!

ПЪРВИ СЛУГА

Сам ще потърся Смиг.

Излиза.

Влизат Мистрис Скокли и Дол Чаршафдери.

МИСТРИС СКОКЛИ

Честна дума, миличка, вече се амортизирахме напълно. Пулсата ви е съвсем аномална, а бузките ви са като майски розички. Но, Бога ми, попрекалили сте с канарското, а това вино е много влиятелно, ще знаете, и хваща, преди човек да е казал: „К’во става?“ Как се чувствате?

ДОЛ

По-добре... хъп!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ами да, чудесно! „Здраво сърце — чисто злато!“ Ето, сър Джон пристига!

Влиза Фалстаф.

ФАЛСТАФ (nee)

„На трон седеше крал Артур^[24]...“ Изхвърли цукалото! „... и беше славен крал...“ Как сме, мистрис Дол?

МИСТРИС СКОКЛИ

Малко е работила днес и й е станало зле.

ФАЛСТАФ

Така са всички от занаята — щом работата им е малко, разболяват се.

ДОЛ

Чумата да ви тръшне, тлъст негоднико! Това ли ви е съчувствието?

ФАЛСТАФ

Вас като ви слуша човек, мистрис Дол, кой няма да е тлъст.

ДОЛ

Мене като слушате? Като слушате лакомията си! Тя и болестите ви, те ви правят тлъсти!

ФАЛСТАФ

Ако готвачите помагат на лакомията, вие пък помагате на болестите, Дол. От вас ги пипваме, Дол, от вас ги пипваме! Признайте си, моя бедна светице!

ДОЛ

Пипвате ни нанизите и накитите, мили мой!

ФАЛСТАФ (*nee*)

„Ти остави ми, скъпа, кръгла брошка за спомен...“ И така си е: „храбрият воин куц се връща“, както е известно. Хвърляш се смело с навирена пика и стигаш в лазарета. Политаш да запушиш зиналата мортира...

ДОЛ

Да се обесиш макар, мършави мръснико!

МИСТРИС СКОКЛИ

Господи помилуй, пак започнахте! Вие двамата не можете да се срещнете, без да се дърлите. Никога няма хърмония между вас — само се драскате като два сухара. Не знаете да си прощавате ефектите един на друг. Ама че работа! Един от двамата трябва да носи и това се пада на тебе, Дол, защото ти си, както е казано, слабият съсъд!

ДОЛ

Как може един слаб съсъд да носи една такава огромна бъчва! В него има цял корабен товар вино от Бордо. Не съм виждала трюм така натъпкан като неговия!... Хайде, не искам да се караме, Джак! Тръгваш на война и никому не е грижа ще се видим ли отново, няма ли да се видим.

Влиза отново Първи слуга.

ПЪРВИ СЛУГА

Адютантът Пистол е долу, сър, и иска да говори с вас.

ДОЛ

Да се обеси — мръсен побойник! Не го пускайте! В цяла Англия няма по-цапнат в устата кавгаджия!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ако е кавгаджия, не го пускай! По никакъв начин! Искам да живея в мир и дружба със съседите си. Кавгаджии не ми трябват. Аз се ползвам с най-добра репутация сред обществото. Залости вратата — не ща кавгаджии тук! Не съм вчерашна аз, да пускам крамолници в заведението си. Заклучи вратата!

ФАЛСТАФ

Ти, кръчмарко, не чуваш ли?

МИСТРИС СКОКЛИ

Бъдете спокоен, сър Джон! Кавгаджии тук нямат работа!

ФАЛСТАФ

Не чуваш ли бе? Това е моят адютант!

МИСТРИС СКОКЛИ

Тинтири-минтири, сър Джон! Хич не ми ги говорете! Този ваш адютант няма да стъпи тук. Ей сега беше, миналата сряда, мистър Охтик, кварталният ни, ме вика и ми казва: „Стринко Скокли“, вика; и отец Мълч, и той беше там, „Стринко Скокли, вика, приемайте само

възпитани гости, защото, вика, имате лошо ревноме.“ И знаете ли защо го каза? „Защото — вика, — вие сте честна жена и се ползвате с добро име и затова внимавайте какви гости приемате! Не приемайте кавгаджии!“ Никого не пускам! Щяхте да се прекръстите, да бяхте го чули само как ми говореше! Не ща аз кавгаджии в заведението си!

ФАЛСТАФ

Той не е кавгаджия, кръчмарко, а най-кротък мошеник на карти, честна дума. Можеш да го погалиш като кутре. Той и на мравката път сторва, ей Богу! От него кавги — никога! Викни го, момче!

Първи слуга излиза.

МИСТРИС СКОКЛИ

Мошеник, казвате? За честни и за мошеници индиферентно домът ми е отворен. Но кавгите не ги обичам! Просто ми призлява, като чуя да казват „кавга“! Ето, пипнете! Вижте ме как само треперя, ето на!

ДОЛ

Наистина треперите.

МИСТРИС СКОКЛИ

Нали! Аз какво ви казвам! Като лист на трепетлика! Не мога да търпя кавгаджиите!

Влизат Пистол, Бардолф и Пажът.

ПИСТОЛ

Да ви пази Бог, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Здравей, адютанте! Дръж, Пистол, ще те заредя с чаша херес, дай един изстрел за здравето на кръчмарката!

ПИСТОЛ

Здравата ще я застрелям аз, сър Джон. От двете паласки едновременно!

ФАЛСТАФ

Тя е огнеустойчива, Пистол. Няма да я уплашиш.

МИСТРИС СКОКЛИ

Никаква огненастойка няма да пия аз. За ничие удовлетворение няма да пия повече, отколкото ми е мярката!

ПИСТОЛ

Тогава за вас, мистрис Дороти! Да се чукнем!

ДОЛ

Вие — с мене? Я се махай, мръсноко! С мене ли бе, дрипав, мръсен, гаден мошенико? Само да си посегнал, кални просяко! Аз съм мръвка за господаря ти!

ПИСТОЛ

Познаваме се, мистрис Дороти!

ДОЛ

С тебе ли бе, джебчия дрипав! Келяв крадец! Кълна се в това вино, ще те ръгна с ножа си в мръсния гръцмул, ако ме подкачиш! Друм оттука, празна бутилко! Фехтовчик ръждясал! И откога сте навирили носа си, сър? Виж го ти, с два шнура на рамото! Много, брей!

ПИСТОЛ

Гръм да ме тръсне, ако не видя сметката на деколтето ти за тези думи!

ФАЛСТАФ

Достатъчно, Пистол! Тук няма да стреляш! Изгърми се далеч от компанията ни!

МИСТРИС СКОКЛИ

Моля ви, капитан Пистол! Не тук, милички капитане!

ДОЛ

Капитан! Не те ли е срам бе, проклет, гаден мошенико, не те ли е срам да те величаят капитан? Да бях на мястото на капитаните, щях добре да ти отупам праха, самозванецо, задето се перчиш с техния чин, без да си дослужил до него! Ти — капитан? За какво бе? Задето знаеш да се биеш в бардаците и да късаш яките на бедните курви, затова ли бе? Да пукнеш макар! Цял живот се храни с мухлясал кейк и варени сливи^[25]! Капитан! Негодници като тебе ще омърсят хубавата дума, както омърсиха думата „минавам“, която си беше невинна дума, преди да тръгне в неприлична компания! Истинските капитани трябва да си помислят по това!

БАРДОЛФ

Бъди добър, върви си, адютанте!

ФАЛСТАФ

Кротко, мистрис Дол!

ПИСТОЛ

Аз да си вървя? Казвам ти, капрал Бардолф, ще я разкъсам на парчета! Ще ѝ дам да разбере!

ПАЖЪТ

Моля ви, идете си!

ПИСТОЛ

Във ада ще я видя по-напред, пред мрачните Плутониви талази^[26]! Кълна се в таз ръка! Сред пъклените пари на Ереб^[27] и мъките незнайни! Обтягай куката и дръж така! По нея, псета! Вий, три съдбовни Парки^[28]! Нима съм безоръжен пред вразите? Не е ли тук приятелката вярна на моето бедро?

МИСТРИС СКОКЛИ

Заклинам ви, капитан Пищов, успокойте се! Няма я вашата приятелка и късно е вече за оная работа! Форсирайте гнева си!

ПИСТОЛ

На нас ще ги продават! Стари кранти
и глезени кобили азиатски,
що трийсет мили в ден не могат мина,
да се сравняват с Цезар, с Канибал,
с ахейците троянски? Не, във ада
при Цербер^[29] да вървят и небосвода
да цепят мълнии! Мигар ще отстъпим
пред улични пачаври?

МИСТРИС СКОКЛИ

Бога ми, капитане, много ругантни думи говорите!

БАРДОЛФ

Върви си, адютанте, тая работа ще свърши с битка!

ПИСТОЛ

Да мрат кат' псета людете! Корони
в праха да се търкалят! О, къде си,
приятелко на моето бедро?

МИСТРИС СКОКЛИ

Няма я, като ви казвам! Честна дума! О, Божичко, няма да
седнем да я крием я! За Бога, успокойте се!

ПИСТОЛ

Тогава яж и пий, чаровна моя
Калиполидо^[30]! Дайте тука херес!
„Si fortune me tormente
sperato me contento.“^[31]
Да се боим от фланга? Нека стрелят!
Наливай тук! Легни до мен, любима!

Поставя шпагата си.

Нима до „точка“ стигнали сме веч?
Не ще ли има „и така нататък“?

ФАЛСТАФ

Искам спокойствие, Пистол!

ПИСТОЛ

Поклон вам, рицарю! Ил' ние с вас
не сме броили седемте звезди?

ДОЛ

За Бога, изхвърлете го по стълбите! Не мога да търпя такива
гръмогласни хвалипръцковци!

ПИСТОЛ

По стълби — мен? Обяздвали сме доста
ирландски кончета!

ФАЛСТАФ

Бардолф, метни го като шилинг на ези-тура! Щом напразно го
молим да престане с празните думи, да опразва стаята!

БАРДОЛФ

Хайде, тръгвай, капитане!

ПИСТОЛ

Какво? Ще има пускане на кръв?
Тогаз, о, смърт, люшни ме в своята люлка
и зиналите рани нека викнат
трите сестрици^[32]! Атропа, зова те!

МИСТРИС СКОКЛИ

Тя стана една!

ФАЛСТАФ

Момче, подай ми шпагата!

ДОЛ

Моля ти се, Джак, Моля ти се, не я вади!

ФАЛСТАФ (*измъква шпага*)

Поемай по стълбите!

МИСТРИС СКОКЛИ

Стана тя, каквато стана! Ще го закрия това заведение, щом трябва да живея сред такива апокалипси и мортизации! Ето, изклаха се! Света Богородице! Приберете оръжията! Приберете си оръжията!

Фалстаф изгонва Пистол. Бардолф излиза след него.

ДОЛ

Успокой се, Джак! Моля ти се! Няма го вече, негодника! Даде му ти да се разбере! Ах, моят храбър малък свадливко!

МИСТРИС СКОКЛИ

Не сте ли ранен в слабините? Май се опита да ви ръгне подло в корема.

Влиза отново Бардолф.

ФАЛСТАФ

Изгони ли го?

БАРДОЛФ

Да, сър. Фиркан беше. Ранили сте го в рамото.

ФАЛСТАФ

Негодник! Ще предизвиква мене!

ДОЛ

Ах, малкото ми сладко безобразниче! Как си се изпотило, маймунче мое! Дай да ти избършем мутричката! Ах, моят буен дебеланко! Ах, ти, моето пакостниче! Много те обичам, глупчо! Ти си ми два пъти по-храбър от Хектора Троянски, пет пъти по-силен от

Агамемнона и десет пъти по-мъжествен от деветимата херои^[33],
палавникът ми!

ФАЛСТАФ

Гаден мерзавец! Ще го подхвърлям на одеяло аз него!

ДОЛ

Подхвърляй го ти на одеяло, щом ти се ще, пък аз тебе ще
търкулна на чаршафа!

Влизат Свирачи.

ПАЖЪТ

Музикантите дойдоха, сър.

ФАЛСТАФ

Да почват! Свирете, господа! Ела на коленете ми, Дол! Мръсен
хвалипръцко, ама се изниза като живак!

ДОЛ

Точно така! А ти го подгони като черковна кула!... Я ми кажи ти,
шопарче угоено за Свети Вартоломей^[34], когато ще престанеш да
мушкаш денем и ръгаш нощем и ще почнеш да кърпиш старата си
кожа за небето?

Влизат, преоблечени, Принц Хенри и Пойнс.

ФАЛСТАФ

Мълчи, Дол! Не ме предупреждавай като мъртвешка глава^[35], не
ми спомняй за края!

ДОЛ

Тогава кажи ми, гълъбче, що за човек е принцът?

ФАЛСТАФ

Добро, малко празно младо момче. Но за иконом би го бивало — добре ще реже хляба.

ДОЛ

А Пойнс? Казват, че бил остроумен?

ФАЛСТАФ

Той — остроумен? Да се обеси, песоглавецът му с песоглавец! Остроумието му се точи като тюксбърийска горчица! В него има толкоз духовитост, колкото в дървен чук!

ДОЛ

Защо тогава принцът го обича?

ФАЛСТАФ

Защото е като него тънкокрак и на игрището подхвърля ловко обръча, и може да прескочи стол, и яде змиорка с копър^[36], и пие вино със запалени свещи^[37], и е отличен на прескочикобила с децата, и се кълне изящно, и ботушите му седят като на общарска фирма, и разказва клюки, без да прави скандали, и изобщо, защото има всички способности на човек със слаба глава и пъргаво тяло. Зарад тях принцът го допуска до себе си. Защото и той, мила Дол, е същият... Еднакви са на тегло — косъм би наклонил взната към единия или другия!

ПРИНЦЪТ

Да отрежем ли ушите на този тумбест кърчаг?

ПОЙНС

Да му хвърлим един бой пред флърцата му!

ПРИНЦЪТ

Виж го само, сухият му пън, как я кара да му чеше тиквата като папагал!

ПОЙНС

Не е ли чудно, че искането надживява с толкоз години моженето?

ФАЛСТАФ

Целуни ме, Дол!

ПРИНЦЪТ

Сатурн и Венера да са в близост^[38] тази година! Какво казва алманахът?

ПОЙНС

А онази огнена комета, помощникът му, как си шушука със стария тефтер на господаря му!

ФАЛСТАФ

Не са ти искрени целувките, Дол!

ДОЛ

Целувам те от все сърце, честна дума!

ФАЛСТАФ

Стар съм, стар съм!

ДОЛ

А пък аз обичам повече теб, отколкото което и да е от онези хлапета с жълто около човките.

ФАЛСТАФ

Какъв плат за фуста искаш? В четвъртък ще получа пари. Утре ще ти купя шапка... Да чуем една весела песен!... Не, време е за леглото... Щом си отида, и ще ме забравиш!

ДОЛ

Честна дума, иде ми да плача, като говориш така. Ще видиш, няма да си сложа нищо хубаво, докато те няма... Да ги послушаме докрай!

ФАЛСТАФ

Херес, Франсис!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Сега, сър!

ПОЙНС

Момент, сър!

Двамата излизат напред.

ФАЛСТАФ

Ха! Един незаконен син на краля ни!... А ти да не си брат на Пойнс?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ах ти, земен глобус с всички континенти на греха по тебе, ето какъв живот си водил значи!

ФАЛСТАФ

По-добър от твоя. Аз си пия, а ти ми носиш виното.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Аз ти нося виното, но ти ще отнесеш боя!

МИСТРИС СКОКЛИ

О, да пази Бог Ваша Светлост! Добре завърнали се в Лондон! Господ да благослови светлия ви лик! О, Исусе! От Уелс ли идете?

ФАЛСТАФ

Куча смес от лудории и царственост, кълна се в тази всеотдайна плът и заражена кръв, добре си дошъл!

ДОЛ

Как смееш, тлъсти глупако! Не те е срам!

ПОЙНС

Милорд, той ще обърне всичко на шега и ще се изплъзне, ако не го накажете, докато сте гневен!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ти, кучи склад от лой, как посмя да ме черниш така пред тази честна, добродетелна и благовъзпитана дама?

МИСТРИС СКОКЛИ

Да ви благослови Господ, сър, за доброто ви сърце! Точно такава е тя, небето вижда!

ФАЛСТАФ

Значи си ме чул?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да, и ти си ме познал преди това, както и оня път, като бягаше при Гадсхил^[39]. Отлично знаеше, че съм зад гърба ти и говореше нарочно, за да изпиташ търпението ми!

ФАЛСТАФ

Не, не, не е така! Не знаех, че си тук и слушаш!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Тогава първо ще те накарам да си признаеш, че си ме оскърбил умишлено, а после знам какво ще те правя!

ФАЛСТАФ

Не съм те оскърбил, Хал, честна дума, не съм те оскърбил!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не си говорил лошо за мен, не си ме нарекъл иконом и резач на хляб и не знам още какво?

ФАЛСТАФ

Не съм те оскърбил, Хал!

ПОЙНС

Не си, а?

ФАЛСТАФ

Не съм го оскърбявал, Нед, кълна се! Достойни Нед, не съм го оскърбявал! Аз само говорих лошо за него пред тези паднали създания... за да не би те да ти хвърлят око, Хал, и, постъпвайки така, действах като грижовен приятел и верен поданик. Твоят баща, Хал, трябва да ми благодари за това. Не съм те оскърбявал, Хал! Честна дума, Нед, не съм го оскърбявал! Нямаше такова нещо, момчета!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ето, видя ли как от чиста пъзливост и проста подлост обиди тази добродетелна дама, за да се оправдаеш пред нас! Нима тя е паднало създание? Или е паднала тази честна кръчмарка? Или твоят паж е вече паднал? Или честният Бардолф с този нос, пламтящ от старание, и той е от падналите?

ПОЙНС

Отговори де, пън с пън, отговори, да те чуем!

ФАЛСТАФ

Дяволът е записал вече Бардолф в своя тефтер и лицето му е личната кухня на Луцифер, в която той пече пивни червеи. Колкото до момчето, един благ ангел се върти още около него, но Сатаната вече го надвива.

ПРИНЦ ХЕНРИ

А жените?

ФАЛСТАФ

Едната от тях и тъй си е вече в пъкъла и й пари много, бедната. За другата, дължа й пари и дали ще бъде наказана отвъд за това не знам.

МИСТРИС СКОКЛИ

Няма, гарантирам ви!

ФАЛСТАФ

И аз мисля, че няма. Смятам, че си вече наказана тук за това. Но ще има и още едно обвинение срещу тебе: че противозаконно си гощавала клиентите си с блажно^[40], за което според мене ще има да виеш.

МИСТРИС СКОКЛИ

Всички гостилничари го правят. Какво са една-две овнешки плешки за целите пости!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Вие, благородна госпожо...

ДОЛ

Какво каза Ваша Светлост?

ФАЛСТАФ

Негова Светлост каза нещо, срещу което плътта му въстава.

Чука се.

МИСТРИС СКОКЛИ

Кой хлопа тъй силно? Я виж кой е на вратата, Франсис!

Влиза Пето.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Ха, Пето! Какво ново?

ПЕТО

Баща ви е във Уестминстър. От север пристигнаха, във прах и пот, над двацет вестители. А, идвайки насам, видях поне дузина гологлави и потни капитани да разпитват по кръчмите къде е сър Джон Фалстаф.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Кълна се, Пойнс, гризе ме съвестта,
затуй че тук пиляя ценно време,
когато бунтът като южен вятър,
смрачил небето, вече пръска с капки
главите ни, незащитени с нищо.
Наметката и меча ми! Джак, сбогом!

Излиза, следван от Пойнс, Пето и Бардолф.

ФАЛСТАФ

Пред нас е най-сладката мръвка на нощта, а ето, трябва да
тръгваме, без да сме я вкусили!

Чука се.

Пак чукат!

Влиза отново Бардолф.

Какво има?

БАРДОЛФ

Нареждане да идете в двореца.
Дузина капитани чакат въвн!

ФАЛСТАФ (към пажа)

Момче, плати на музикантите! Сбогом, кръчмарко! Сбогом, Дол!
Виждате ли, момичета, как се търсят истинските мъже! Тези, които за
нищо не ги бива, могат да си спят спокойно, а човека на действието —
под дърво и камък! Довиждане, гълъбчета! Ако не ме отправят веднага,
ще отскоча да ви видя, преди да замина.

ДОЛ

Не мога да говоря!... Сърцето ми се пръска!... Джак, миличък,
пази се!

ФАЛСТАФ

Сбогом, сбогом!

Излиза, следван от Бардолф.

МИСТРИС СКОКЛИ

На добър час! Като узреят сливите, ще станат двацет и девет години, откак те познавам, и по-честен и искрен човек... хайде, на добър час!

БАРДОЛФ *(отвън)*

Мистрис Чаршафдери!

МИСТРИС СКОКЛИ

Какво има?

БАРДОЛФ *(отвън)*

Кажи на мистрис Чаршафдери да дойде при господаря!

МИСТРИС СКОКЛИ

Дол, бързо! Тичкайте, Дол! Дол, миличка!...

Дол се оправя от плача.

Хайде, какво се бавите, Дол?

Излизат.

[24] „На трон седеше крал Артур...“ — начало на известна по онова време балада. ↑

[25] „... варени сливи...“ — варените сливи били знак на публичните домове. ↑

[26] „... Плутонови талази“ (мит.) — става дума за река Стикс в подземното царство на Плутон. ↑

[27] *Ереб* (мит.) — според вярванията на древните гърци тъмна област между повърхността на земята и Хадес, през която трябвало да минават душите на мъртвите на път към подземното царство. ↑

[28] *Парки* (мит.) — трите парки били — в римската религия — богини на човешката участ едната предяла нишката на живота, втората

я прекарвала през превратностите на съдбата, а третата я прерязвала. ↑

[29] *Цербер* (мит.) — триглаво куче, което пазело изхода на древния ад. ↑

[30] „... *Тогава... Калиполидо!*“ — цитат от драмата „Битката при Алказар“ от Шекспировия съвременник Джордж Пил. ↑

[31] „... *Si fortune... me contento...*“ (непр.итал.) — ако Фортуна ме измъчва, надеждата ме прави щастлив. ↑

[32] „... *трите сестрици!*“ — пак става дума за трите парки. ↑

[33] „... *деветимата херои...*“ — общо название, което включвало най-прочутите по Шекспирово време герои от Библията, древността и рицарското Средновековие. ↑

[34] „... *шопарче... за свети Вартоломей...*“ — за панаира в Уест-Смитфилд на 24 август, ден на св. Вартоломей, угоявали нарочно малки шопарчета. ↑

[35] „... *като мъртвешка глава...*“ — черепът по онова време бил често използван като знак, напомнящ, че човек е смъртен. ↑

[36] „... *змиорка с копър...*“ — ястие, от което според вярването човек изглупявал. ↑

[37] „... *вино със запалени свеци...*“ — позната игра на трапезата била да се измъкват зърна грозде от пламтящия пунш. ↑

[38] „... *Сатурн и Венера да са в близост...*“ — срещата на стария Фалстаф с жрицата на любовта Дол се свързва със срещата на две планети от астрологията. ↑

[39] „... *като бягаше при Гадсхил...*“ — тази случка се разиграва в „Хенри IV — I ч.“. ↑

[40] „... *гощавала клиентите си с блажно...*“ — намек за ролята на мистрис Скокли като сводница. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В двореца.

Влиза Кралят, в домашна роба, следван от Паж.

КРАЛЯТ

Извикай тук граф Съри и граф Уорик!
Преди да тръгнат, нека хвърлят поглед
и поразмислят върху туй писмо!

Пажът излиза.

О, колко много хиляди най-скромни,
най-бедни мои поданици спят
във този час! О, Сън, о, сладък Сън,
любезни наш хранителю природен,
с какво те сплаших, та не искаш вече,
натегнал върху морните ми клепки,
да потопиш ума ми във забрава?
Защо по-често лягаш, сладък Сън,
във димни хижи, върху сламен одър,
приспиван от бръмчащи насекоми,
отколкото в богатските покои,
където под уханни балдахини
зове те отдалече нежен звук?
О, глупав бог, защо си всяка нощ
във смрадната постеля на бедняка
и, изоставил кралския дворец,
превръщаш го във караулна будка,
в тиктакаща кутия на часовник?
Клепачите на мъничкия юнга
залепваш ти високо горе, в коша
на шеметната и скрипяща мачта,
и люшката уморения му мозък
във люлката на гневното море,

разклащана от бурите бавачки,
които, намотали за косите
зелените талази, ги закачат
за бягащите облаци, сред грохот,
способен да събуди и Смъртта!
Защо, кажи ми, о, пристрастен Сън,
на мокрото моряче даваш отдих
в тъй страшен час, а в нощи като таз,
в която всяко нещо тук те кани,
отказваш го на краля му? Така е:
спят лошо самодръжците, защото
короните им пречат във леглото!

Влизат Уорик, Съри и Блънт.

УОРИК

Добър ви ден, върховни господарю!

КРАЛЯТ

Нима дошъл е той?

УОРИК

Един минава.

КРАЛЯТ

Тогава на вас трима добър ден!
Прочели сте, надявам се, писмото,
което ви изпратих?

УОРИК

Да, кралю.

КРАЛЯТ

Тогава знаете каква зараза
във кралството ни действа и го трови
с опасност за самото му сърце.

УОРИК

Не, то е като тяло с лека болест,
чието здраве лесно ще възвърнат
добър съвет и някое лекарство.
Повярвайте ми, граф Нортъмбърланд
ще бъде охладен и не след много.

КРАЛЯТ

Ако човек могъл би да съгледа
във тайнствената книга на Съдбата
как времето във своите промени
равнява върховете с низините,
как сушата, след време, досадена
да бъде все така недвижно твърда,
се стапя в океана; а след туй пък
как пясъчният пояс се оказва
широк за изтънелите бедра
на Посейдон^[41]; как случаи, промени,
превратности, иронии съдбовни
изпълват ни бокала на живота
с различни питиета! Боже мой,
тогава и най-жизненият момък,
видял живота си изпълнен цял
с нещастия, изминати и бъдни,
би хлопнал книгата и би умрял!
Десетилетие не е изтекло,
откакто Ричард и Нортъмбърланд
пируваха приятелски и само
след две години бяха в кръвна свада.
Тогави Пърси беше моят първи
приятел и довереник; той с пламък
се бореше за личното ми дело,
опълчвайки се даже срещу Ричард,
щом бе въпрос за мен. Но кой от вас
присъстваше...

Към Уорик.

май вие, драги Невил —
когато Ричард — през сълзи, защото
Нортъмбърланд го беше срязал грубо,
изрече тез пророчески слова:
„Нортъмбърланд, ти, стълбо, по която
се качва братовчед ми Болинбрук
към моя трон... — макар че, знае Бог,
тогава нямах помисли такива
и само висшата необходимост
наложи мойто сливане с властта —
ще дойде ден — тъй каза той, — когато
от този гнойник общата зараза
ще плъзне по кръвта!“ — и продължи
да предвещава днешните раздори
и края на предишната ни дружба.

УОРИК

Да, има в многото съдби човешки,
еднакъв разказ, обрисоващ вярно
природата на миналите дни,
по който е възможно доста точно
да се предвиждат тез неща, които
не са видели свят, но вече чакат
стаени във зародиш или в семе.
Във своя полог Времето след време
ще ги излюпи. Неизбежността
на този вървеж могла би да предскаже
на Ричард, че лъжливият към него
Нортъмбърланд след време ще отгледа
от семето на своята лъжливост
лъжливост по-голяма, чийто корен
във вас единствен ще намери почва.

КРАЛЯТ

Нима са неизбежни тез неща?
Добре! Като такива да ги срещнем!
Днес точно тази дума „неизбежност“

крещи над нас: епископът и Пърси
били набрали, както се говори,
четирсет хиляди^[42].

УОРИК

Не е възможно.
Мълвата удвоява като ехо
числото на противника. Милорд,
легнете си! Душата си залагам,
че силите, изпратени от вас,
ще потушат без трудности метежа.
И за да бъдете съвсем спокоен,
ще ви предам напълно достоверна
и важна вест. Глендауър е умрял.
Две седмици сте болен, господарю,
и тез безсънни нощи несъмнено
ви действат зле.

КРАЛЯТ

Добре, ще ви послушам.
А щом настане мир по тез места,
ще тръгнем ний към гроба на Христа!

Излизат.

[41] „... широк... бедра на Посейдон...“ — т.е. морето се оттегля от земята. ↑

[42] „... четирсет хиляди“ — в оригинала е „петдесет хиляди“. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пред дома на мировия съдия Плиткоу.

В дъното стоят Мухъл, Сенкоу, Бенк, Хилъф, Бичи и Слуги.

Влизат — от разни страни — Плиткоу и Мълч.

ПЛИТКОУ

Заповядайте, заповядайте! Дайте си ръката, дайте си ръката, сър! Ранобудник, ей Богу! Как сме, драги братовчеде Мълч?

МЪЛЧ

Добрутро, драги братовчеде Плиткоу!

ПЛИТКОУ

А как е вашата съпруга и моя братовчедка? А прелестната ви дъщеря, кръщелницата ми Елен?

МЪЛЧ

Уви, все същото диваче, братовчеде!

ПЛИТКОУ

А братовчед ми Уилям, смея да вярвам, е станал добър учен. Той е все още в Оксфорд, нали?

МЪЛЧ

Там е. На мои разноси.

ПЛИТКОУ

Значи скоро ще постъпи в адвокатски колеж. Аз завърших „Свети Климент“ и, вярвам, там още помнят лудетината Плиткоу.

МЪЛЧ

Прякорът ви беше Плиткоу Веселяка.

ПЛИТКОУ

Какви ли прякори нямах! И какви ли лудории не правех, като си спомня само! С мене бяха още малкият Джон Кутри от Стафордшир и черничкият Джордж Стадоу, и Франсис Свидли, и Уил Пъзлю от Котсуълд^[43]. Четирима подобни разбойници не можете намери сега в никой правен колеж и ще ви кажа, че знаехме къде мъркат котенцата и че най-сладките от тях бяха на нашите услуги. Джак Фалстаф — сега сър Джон — тогава беше момче и служеше като паж при Томас Моубри, дук Норфък.

МЪЛЧ

Кой сър Джон? Тоя ли, който е дошъл тук да набира войници?

ПЛИТКОУ

Той, същият! Като сега го виждам как пукна главата на Грубс пред входа на колежа. А беше още ей такъв палавник. Същия ден, помня, аз пък се бих със Самсон Чироуз, един, който продаваше плодове зад Грейз-ин. Исусе Христе, като си помисля за онези луди години! И като се огледам и видя колко тогавашни приятели ги няма вече!

МЪЛЧ

Всички сме за там, братовчеде.

ПЛИТКОУ

То се знае, то се знае. Съвършено вярно. Както казва псалмът: „Всички сме смъртни, всички ще умрем.“ Как върви сега впрягът добри волове на Стамфордския панаир?

МЪЛЧ

Не знам. Не съм ходил още.

ПЛИТКОУ

Всички сме смъртни. А старият Хийтри от вашия град жив ли е още?

МЪЛЧ

Не, умря.

ПЛИТКОУ

Исусе Христе, умрял! Такъв майстор на лъка и умрял! Добър, отличен стрелец беше! Джон Гонт^[44] го обичаше много и сума пари залагаше на него по състезанията. Умрял! От двеста и четирийсет ярда улучваше мишената в центъра, а тежка стрела изпращаше на двеста и осемдесет, двеста и деветдесет, да ти е драго да го гледаш! А овцете как вървят?

МЪЛЧ

Според стоката. Дузина добри овце могат да струват шест фунта.

ПЛИТКОУ

А Хийтри умрял, а?

МЪЛЧ

Идат, ако не се лъжа, двамина от хората на сър Джон.

Влизат Бардолф и Войник.

БАРДОЛФ

Добър ден, почтени господа! Кой от вас, моля ви, е съдията Плиткоу?

ПЛИТКОУ

Аз съм Робърт Плиткоу, сър, скромн благородник от това графство и кралски мирови съдия. С какво мога да ви бъда полезен?

БАРДОЛФ

Моят капитан, господине, ви поздравява. Моят капитан е сър Джон Фалстаф, храбър рицар, кълна се в небето, и смел пълководец!

ПЛИТКОУ

Благодаря му за поздрава, сър. Помня го като отличен фехтовач. Как е той със здравето? Мога ли да запитам как е уважаемота му

съпруга?

БАРДОЛФ

Извинете, сър, но по женската част военните са по-добре устроени от цивилните.

ПЛИТКОУ

Много вярно, честна дума, и много добре казано! „По-добре устроени!“ Отлично, дори превъзходно! Изисканите фрази винаги са били и ще бъдат полезни. „Устроен“ иде от строй. „Аз съм добре устроен“ — добра, чудесна фраза!

БАРДОЛФ

Извинявайте, сър, но съм чувал думата от други. Не знам дали е фраза, но с меч си ще докажа, че „устроен“ е честна, строева войнишка дума! Казваме за човека, че е устроен, по оная част, когато, както се казва, се е устроил или поне има възможност да твърди, че се е устроил, което също е отлично.

Влиза Фалстаф.

ПЛИТКОУ

Точно тъй!... А ето го и уважаемия сър Джон! Дайте си ръката, сър, дайте си ръката, уважаеми сър! Ей Богу, добре изглеждате, отлично си носите годинките. Добре дошъл, драги сър Джон!

ФАЛСТАФ

Радвам се, че ви виждам в добро здраве, драги мистър Плиткоу. Мистър Кентфлош, ако не се лъжа?

ПЛИТКОУ

Не, сър Джон, това е братовчед ми мистър Мълч, мой колега мирови съдия.

ФАЛСТАФ

Драги мистър Мълч, полага ви се — с това име — да бъдете мирови съдия.

МЪЛЧ

Добре дошли, ваша милост!

ФАЛСТАФ

Уф! Каква жегга, господа! Събрахте ли ми половин дузина годни мъже?

ПЛИТКОУ

Разбира се, сър. Ще седнете ли?

ФАЛСТАФ

Покажете ми ги, моля ви!

ПЛИТКОУ

Къде е списъкът? Къде е списъкът? Да видим, да видим! Така, така, така! Ето го, сър! Почваме... Ралф Мухъл! Всеки, щом си чуе името, да пристъпва напред! Веднага щом си чуват имената, да излизат! Да видим кой е Мухъл?

МУХЪЛ

Аз, ваша милост!

ПЛИТКОУ

Как го намирате, сър Джон? Снажен, млад, силен и от добро семейство.

ФАЛСТАФ

Казваш се Мухъл, така ли?

МУХЪЛ

Точно тъй, ваша милост!

ФАЛСТАФ

Май отдавна не си служил, а?

ПЛИТКОУ

Ха-ха-ха! Отлично, ей Богу! Щом нещо е мухлясало, значи не е било в употреба. Рядка шега! Бога ми, остроумно казано. Сър Джон, много остроумно!

ФАЛСТАФ

Сложете му знак!

МУХЪЛ

Много пъти са ми го слагали, можехте да ме оставите този път! Старата ми майка ще се разсипе сама и вкъщи, и на полето. Има по-годни от мене!

ФАЛСТАФ

Мълчи, Мухъл! Трябва да дойдеш, няма връщане.

МУХЪЛ

Как няма връщане?

ПЛИТКОУ

Тихо, момче! Застани настрана! Знаеш ли пред кого се намираш? Да видим следващия... Саймон Сенкоу!

ФАЛСТАФ

Ще го взема, за да си седя под него! Но нещо много хладен ми се вижда.

ПЛИТКОУ

Кой е Сенкоу?

СЕНКОУ

Аз, сър!

ФАЛСТАФ

Сенкоу, ти чий син си?

СЕНКОУ

На майка си, сър.

ФАЛСТАФ

Личи си, мамин сине! Бил си „слънцето на мама“, а си станал само сянка на баща си. Така е често — малко от веществото на бащите минава в синовете им.

ПЛИТКОУ

Харесва ли ви, сър Джон?

ФАЛСТАФ

Тази сянка ще послужи през лятото. Запишете го — полковата ни книга и тъй е пълна само със сенки.

ПЛИТКОУ

Томас Бенк!

ФАЛСТАФ

Кой е?

БЕНК

Аз, сър!

ФАЛСТАФ

Казваш се Бенк, така ли?

БЕНК

Да, сър!

ФАЛСТАФ

Малко космата бенка ми се виждаш.

ПЛИТКОУ

Да му драснем ли знака, сър?

ФАЛСТАФ

Излишно е — толкоз е кекав, че сам ще драсне при първия знак.

ПЛИТКОУ

Ха-ха-ха! Бива си ви по шегите, сър, бива си ви! Поздравявам ви!... Франсис Хилъф!

ХИЛЪФ

Аз, сър!

ПЛИТКОУ

Какъв ти е занаятът, Хилъф?

ХИЛЪФ

Дамски шивач, сър.

ПЛИТКОУ

Да го сложим ли в списъка, сър?

ФАЛСТАФ

Да. Но ако беше мъжки шивач, вие щяхте да сте в неговия... Можеш ли да направиш толкоз пролуки във вражите укрепления, колкото правиш в женските фусты?

ХИЛЪФ

Ще се старая, сър! Толкоз, че повече не може да искате!

ФАЛСТАФ

Мъжки думи, дамски шивачо! Силно казано, храбрецо Хилъф! Ти ще се сражаваш като гневно гълъбче, като яростно мишле! Няма да страдате за него много дълбоко, мистър Плиткоу.

ХИЛЪФ

Защо не вземете Бенк?

ФАЛСТАФ

Защото не си мъжки шивач, та да го закърпиш тъй, че да може да се държи на краката си. И не мога да запиша като прост войник един,

който води със себе си пълчища^[45]. Задоволи се с това, геройо Хилъф!

ХИЛЪФ

Задоволявам се, сър.

ФАЛСТАФ

Много съм ти задължен, боецо Хилъф. Кой е следващият?

ПЛИТКОУ

Питър Бичи!

ФАЛСТАФ

Добро име. Да го видим това биче!

БИЧИ

Аз, сър!

ФАЛСТАФ

Бога ми, бива си го! Хайде, мистър Плиткоу, боднете го с перото да измучи!

БИЧИ

О, Господи Боже, милостиви капитане!...

ФАЛСТАФ

Как? Мучиш, преди да са те боднали?

БИЧИ

О, Боже мой, сър, аз съм болен човек!

ФАЛСТАФ

Каква ти е болестта?

БИЧИ

Проклетата простуда, сър. Кашлям, сър, откак бих черковната камбана в деня, когато коронясваха краля.

ФАЛСТАФ

Добре, ще ти разрешим да воюваш по халат. Скоро ще се отървеш от кашлицата и аз ще се погрижа твоите другари да бият камбаната за тебе... Това ли е всичко?

ПЛИТКОУ

Извиках двама повече, отколкото искахте. Трябват ви само четирима. Тъй че, моля ви да заповядате в къщи на обяд.

ФАЛСТАФ

Ще пийна с вас, но за обяд нямам време. Честна дума, радвам се, че се срещнахме, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

Спомняте ли си, сър Джон, оная нощ до зори във вятърната мелница в Сент Джордж'с Фийлд?

ФАЛСТАФ

Да не говорим за нея, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

Ама каква весела нощ беше! А жива ли е Джейн Легни?

ФАЛСТАФ

Жива е, мистър Плиткоу.

ПЛИТКОУ

Не можеше да ме издържа тя.

ФАЛСТАФ

Вярно, все казваше: „Не мога да го понасям този мистър Плиткоу!“

ПЛИТКОУ

Кълна се в службата Господня, умеех аз да я разпалвам. Беше добро парче тогава. Как се държи сега?

ФАЛСТАФ

Стара е вече, стара, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

Ами как няма да е стара! Стара ще е, то се знае, като беше родила вече Робин Легни от стария Легни, преди да постъпя в „Свети Климент“!

МЪЛЧ

Значи преди петдесет и пет години.

ПЛИТКОУ

Ех, братовчеде, да беше видял ти онова, дето ние с негова милост сме видели! А, сър Джон, право ли говоря?

ФАЛСТАФ

Слушали сме ние неведнъж полунощните камбани, мистър Плиткоу!

ПЛИТКОУ

Слушали сме ги, слушали, честна дума, сър Джон! Слушали не, ами оттатък! Паролата ни беше тогава „До дъно, момчета!“ Да вървим на обяд, да вървим! Исусе Христе, какви дни бяха! Да вървим!

Излиза заедно с Фалстаф и Мълч.

БИЧИ

Уважаеми мистър капрал Бардолф, ето ви четири Хенрита и десет шилинга във френски корони, за да ми помогнете. Предпочитам да ме обесят, но да не вървя на война. И ако ме питате, не ме е толкова грижа за мене си, ами ако искате да знаете, не ми се ще да отивам, а ми се иска да си стоя при момите, а иначе, ако ме питате, не ми е толкоз за мене.

БАРДОЛФ

Добре, застани встрани!

МУХЪЛ

Помогнете и на мене, мистър капитан Капрал, заради старата ми майка. Ако замина, няма да има кой да се грижи за нея, а пък е стара и не може да се оправя без чужда помощ. Ще ви дам четирсе шилинга, сър.

БАРДОЛФ

Добре, застани встрани!

ХИЛЪФ

Аз пък пет пари не давам! Веднъж се мре! Всички дължим Господу по една умирачка. Никога няма да се покажа пъзливец. Ако остана жив, добре; ако не, пак добре. Всички сме длъжни да служим на краля си и да става каквото ще! Който умре тази година, е гарантиран за другата!

БАРДОЛФ

Добре го рече! Харесваш ми!

ХИЛЪФ

Ей Богу, не съм пъзливец!

Влизат отново Фалстаф, Плиткоу и Мълч.

ФАЛСТАФ

Е, кого от тях да взема, сър?

ПЛИТКОУ

Четирима, които си поискате.

БАРДОЛФ

Една дума, сър! (*Настрани, към Фалстаф.*) Получих три фунта, за да освободим Мухъл и Бичи.

ФАЛСТАФ

Добре, дръпни се!

ПЛИТКОУ

Е, сър Джон, кои ще вземете?

ФАЛСТАФ

Изберете ги вие вместо мен!

ПЛИТКОУ

Добре. Тогава Мухъл, Бичи, Хилъф и Сенкоу.

ФАЛСТАФ

Мухъл и Бичи. Ти, Мухъл, си стой в къщи, докато станеш негоден за служба! А пък ти, Бичи, расти, докато станеш годен за нея! Не ви искам двамата.

ПЛИТКОУ

Сър Джон, сър Джон, какво правите? Тези двама са най-годните от всички, а аз бих искал да ви услужа с отбрани войници!

ФАЛСТАФ

Нима ще ме учите, мистър Плиткоу, как се набират войници? Какво значение имат мускулната сила, телосложението, ръстът, осанката на един мъж? Духът му е важен за мене, мистър Плиткоу! Ето го тази Бенка! Виждате го какъв е дрипльо. Но той ще стреля и зарежда бързо като медникарско чукче и ще търчи насам-натам като чирак в пивоварна! Или тази безплътна Сенка! Такива ми трябват на мене! Той изобщо не представлява цел за врага. Противниковият стрелец може да го улучи толкоз, колкото ще улучи острие на бръснач. А този Хилъф, дамски шивач, как ще търчи той при сигнала за оттегляне! На мене ми трябват мърши — с тях работа се върши! Бардолф, дай един мускет на Бенк!

БАРДОЛФ

Дръж, Бенк!... Мирно!... Ходом марш!... Така, така!

ФАЛСТАФ

Хайде! Направи хватките!... Тъй!... Много добре!... Браво!... Много добре!... Превъзходно! О, да имах повечко такива дребни, хилави, стари, сбръчкани и плешиви майстори на стрелбата! Чудесно, Бенко! Много добре, честна дума! Рядък израстък си ти! На ти шест пенса за награда!

ПЛИТКОУ

Не е добър в хватките, не ги изпълнява правилно. Спомням си, на Майлендските ливади, когато бях в „Свети Климент“ — тогава играх шута Дагонет в кралартуровските надстрелвания^[46] — имаше там един — педя-човек, ама чевръст! Какви чудеса правеше само с мускета, как го въртеше насам-натам, как стреляше, зареждаше, напред, назад, и сам си викаше: „Ра-та-та-там! Пиф-паф! Скок-отскок! Ето ме тук! Ето ме там!“ Втори такъв няма да видя!

ФАЛСТАФ

Тези приятели ще ми свършат добра работа, мистър Плиткоу. Бог да е с вас, мистър Мълч! Вашето име не обича многото думи. Сбогом и на двама ви, благородни господа! Благодаря ви. Тази нощ ме чакат над десет мили път. Бардолф, раздай дрехи на новобранците!

ПЛИТКОУ

Да ви благослови Бог, сър Джон! И да помогне на делата ви! Да ни даде небето мирни времена! На връщане елате ми на гости, да възобновим старото приятелство! Може да се случи и аз да дойда с вас в двора.

ФАЛСТАФ

Бог ми е свидетел, от сърце го желая!

ПЛИТКОУ

Хайде, хайде! Казах го само така. Да ви пази Бог!

ФАЛСТАФ

Прощавайте, любезни господа!

Плиткоу и Мълч излизат.

Хайде, Бардолф! Води хората!

Излизат всички освен Фалстаф.

На връщане ще ги подстрижа тези двама съдии. Виждам му ясно дъното на този Плиткоу. Господи, колко сме склонни ние, старите хора, към лъжата! Този постал съдия ми зае цялото време с празни брътвежи за буйната си младост и за подвизите си из бардаците на Търнбулстрийт и на всяка трета дума изплащаше по една лъжа на слушателя си, по-точен от данъкоплатец на султана. Спомням си го в „Свети Климент“ — приличаше на човечетата, които изрязваме след ядене от кората на сиренето. Гол беше съвсем като раздвоена репичка, на която с нож сме изрязали муцунка. И така мършав, че само човек с остро зрение можеше да го види. Истинско въплъщение на глада, ей Богу, но похотлив като маймуна и курвите му викаха Мандрагората. Винаги се мотаеше нейде в обоза на модата и пееше на своите доста шибани... с камшик по площадите приятелки^[47] разни песнички, подслушани от коларите, като им се кълнеше, че били романси и серенади, които сам бил съчинил. И сега този шутовски дървен меч е станал благородник и така фамилиарно говори за Джон Гонт, сякаш е бил побратим с него, а аз съм готов да се закълна, че го е виждал само веднъж, и то беше на един турнир по фехтовка, когато Джон Гонт му пукна кратуната, задето се беше присламчил към хората на лорд-маршала. Аз бях там и казах на Джон Гонт, че не е прав да го бие, защото такъв мършав тип има право да бъде в мършалската свита. Той наистина беше толкоз тънък, че би могъл да влезе с дрехите си в кожа на змиорка, а пък в калъф за обой би се чувствал просторно като в дворец. А сега този господин има земя и стада. Добре, добре! Ако се върна, ще се сприятеля с него и човек да не съм, ако не го пипна за кесията с двата му философски камъка^[48]! Щом младото кленче е лакомство за старата щука, не виждам защо да не искам и аз, по природния закон, да се стрелна към съдията Плиткоу! Само времето да му дойде и готово!

Излиза.

[43] *Котсуълд* — градче в графство Глостър — център на игри и състезания по Шекспирово време. ↑

[44] *Джон Гонт* — дук Ланкастър. Баща на Хенри IV. Действащо лице в „Ричард II“. ↑

[45] „... води със себе си пълчища“ — от въшки. ↑

[46] „... кралтуровските надстрелвания“ — така се наричали състезанията по стрелба с лък в ливадите Майлендгрийн край Лондон. Участниците в тях взимали имената на рицарите от кръглата маса. Сър Дагонет бил шутът на крал Артур. ↑

[47] „... многошибани... приятелки...“ — проститутките от онова време са били наказвани с публичен бой с камшици. ↑

[48] „... кесията... с двата му философски камъка“ — двусмислица, основана на това, че философският камък превръща простите метали в злато и на вулгарната шега около „кесията с двата камъка“. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Гора в Йоркшир.

Влизат Йоркският архиепископ, Моубри, Хейстингз и Войници на духовниците.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тук спираме. Коя е таз гора?

ХЕЙСТИНГЗ

Наричана е Галският шумак.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Пратете незабавно съгледвачи,
да разузнаят броя на врага!

ХЕЙСТИНГЗ

Те вече са изпратени.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Добре!

Побратими в голямото ни дело,
мой дълг е да ви кажа, че получих
най-нова вест от граф Нортъмбърланд,
чиито хладни сънища и мисъл
са следните: желаел тук да дойде
с войска, която щяла да приляга
на неговия ранг, а пък такава
не можел във момента да сбере
и затова сега се е оттеглил
в Шотландия, за да набира сили
и моли Бога дръзкият ви опит
да надживее трудността и риска
на срещата с могъщия противник.

МОУБРИ

От туй писмо надеждата ни в него
задира дъното и се разбива
на късчета!

Влиза Вестител.

ХЕЙСТИНГЗ

Какви са новините?

ВЕСТИТЕЛЯТ

На миля от гората, откъм запад
врагът настъпва във отличен строй.
Пространството, което той покрива,
говори, че по численост възлиза
на близо трийсет хиляди.

МОУБРИ

И толкоз
отдавна предполагахме, че има.
Предлагам да излезем на полето
и му дадем сражение!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Кой иде
във бляскави доспехи на началник?

Влиза Уестморланд.

МОУБРИ

Граф Уестморланд, доколкото го виждам.

УЕСТМОРЛАНД

Привет и пожелание за здраве
от нашия велик главнокомандващ
принц Джон, дук Ланкастър.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Граф Уестморланд,
свободно и без страх ни изкажете
целта на свойто идване!

УЕСТМОРЛАНД

Тогава

към ваша милост ще отправям главно
словата си. Ако метежът беше
във своя образ на река от паплач,
предвождана от млади главорези,
увлякла просяци и дечурлига
с привидната си сила; ако бунтът —
проклет да е! — се беше изразил
във своя истински и неподправен
природен вид, то вий, почтени отче,
и тези знатни лордове със вас,
не бихте украсили, убеден съм,
ужасната му грозота със своите
блестящи гербове. Как вие, графе —
чиято титла на архиепископ
крепи се върху гражданския мир,
чиято тъй внушителна брада
тоз мир с десница кротка посребрил е,
чиято ученост е придобита
във школата на този същи мир,
чието бяло расо изразява
невинността във образа на гълъб,
чист символ на мира — как вий решихте
да преведете своя собствен образ
от мирния език, тъй мил и сладък,
на грапавия говор на войната,
превръщайки мастилото си в кръв,
перата в пики, книгите в гробове,
а Божията реч в тръба за бой?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Вий питате защо съм го направил?
Ще ви отвърна. Всички ний сме болни:
тресем се от угаждане и ситост
във смъртоносна треска, за която
е нужно кръвопускане. От нея
издъхна Ричард, прежният ни крал.
Но аз, почтени графе Уестморланд,
не ида тука в роля на хирург
и не като противник на мира
ме виждате сред тези военни люде —
аз временно приех този грозен облик,
за да принудя с него към диета
отеклите от ситост умове
и да разтворя кръвните съсирки,
които почват да запушват вече
държавните ни вени. Но накратко:
поставих на теглилка безпристрастна
възможните щети от тази война
срещу обидите, от нас търпени,
и нейната присъда ми показва
неправдите по-тежки от вредите.
В коя посока времето тече,
ний чувстваме; от мирния ни залив
застави ни към нея да се втурнем
потокът лих на сгодната случайност
и имаме изготвен списък жалби,
които ще покажем, щом дотрябва;
защото колчем искахме да стигнем
до краля си след някоя неправда,
запречваха ни достъпа до трона
виновните за нея. И така
уроците от недалечно време,
записани във тази пръст със още
личаща кръв, и примерите нови,
които всеки миг ни дава днес,
принудиха ни да нахлузим тези

неподобаващи за нас доспехи
не с цел да режем ствола на мира
или да кастрим неговите клони,
а мир по друг да изградим, във който
едно да са название и същност.

УЕСТМОРЛАНД

А как ви е нанесъл ущърб кралят,
кога е бил към жалбите ви глух,
кой знатен е подсторил да ви пречи,
та трябваше с печата си духовен
да осветите кървавата книга
на бунта срещу Божия наместник?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Престолът ни, тоз роден брат за всички,
е в дълг към мен за родния ми брат!

УЕСТМОРЛАНД

Не е той в дълг към никого за него,
а даже и да е, не вам се пада
да предявявате на краля сметки!

МОУБРИ

Защо не нему и защо не нам,
които помним вчерашните рани
и чувстваме как времето потиска
и днеска със несправедна ръка
честта и ранга ни?

УЕСТМОРЛАНД

О, драги Моубри,
вникнете в неизбежните закони
на времето и, вярвайте, тогава
наистина ще видите, че то
нанася ви обидите, не кралят.
Но колкото до вас, ни крал, ни време

не виждам аз да са ви дали нявга
и педя почва, за да изградите
на нея свойте жалби. Та нима
не бяхте вий възстановен във всички
владения на Норфъкския дук,
покойния ви татко, тъй дълбоко
от всички ни и помнен, и почитан?

МОУБРИ

Кога баща ми е погубил своята
сияйна чест, та тя да трябва после
да бъде възкресявана във мен?
Обичаше го Ричард и, заставен
от висши интереси, го прокуди;
а пък когато Болинбрук и той^[49]
със копия, насочени напред,
със спуснати забрала и с очи,
пламтящи зад железните решетки,
стояха на арената и вече
над тях звучеше тръбният сигнал,
какво, какво тогаз би отклонило
баща ми от гръдта на Болинбрук?
Когато кралят хвърли своя жезъл,
животът му привързан бе към него,
живота си той хвърли и живота
на всички тез, които Болинбрук
след туй погуби с брадва или меч!

УЕСТМОРЛАНД

Лорд Моубри, вий говорите неща,
които не познавате. Граф Херфорд
тогаз се считаше за най-добрия
английски рицар и не е известно
кому се би усмихнала Фортуна;
пък и да беше победил баща ви,
успеха си той трудно би изнесъл
от Ковънтри, защото против него

настръхнала бе цялата страна,
а с обич и молитви към небето
обсипваше тя Херфорда, когото
боготвореше повече дори
от краля си... Но аз се отклоних.
От царствения наш главнокомандващ
изпратен съм да чуя от какво
сте недоволни вий и да ви кажа,
че той ще ви изслуша и във случай,
че вий сте прави, ще изправи всичко
и ще премахне всякоя причина
за неприязън между вас и трона.

МОУБРИ

Но ние трябваше да му изтръгнем
това съгласие! Във него има
не обич, а държавническа хитрост!

УЕСТМОРЛАНД

Премного самомнителен сте, Моубри.
Туй кралско предложение е израз
на милост, не на страх. Защото ето,
оттук се вижда нашата войска,
достатъчно уверена в мощта си,
за да допуска мисълта за страх.
Ний имаме по-знатни имена,
по-опитни бойци, по-крепки брони,
по-висша цел и разумът подсказва,
че по-добре ще бъдем и по дух...
Така че за изтръгване изобщо
да не говорим!

МОУБРИ

Мене ако питат,
излишно е да се приказва с вас!

УЕСТМОРЛАНД

Защото ви е срам от свойто дело!
Чупливото не бива да се пипа!

ХЕЙСТИНГЗ

Дали принц Джон получил е от краля
широки пълномощия да действа
и преговаря вместо него с нас?

УЕСТМОРЛАНД

В „главнокомандващ“ включва се и туй.
Тоз празен ваш въпрос ме удивлява.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тогаз вземете, графе Уестморланд,
тоз свитък, в който се съдържат всички
оплаквания наши. Ако бъдат
приети те, от първо до последно,
и всички членове — далечни, близки —
на нашия съюз получат твърди
гаранции, че няма да пострадат
и че решеното ще бъде бързо
приведено във действие, то ние
в послушното си русло ще се върнем
и ще сплетем отново своите мишци
в могъщата десница на мира.

УЕСТМОРЛАНД

Ще връча тез условия на принца.
Предлагам да се срещнем, господа,
пред двете ни войски и там, на място,
да разрешим — дай Боже! — спора мирно
или веднага да го предоставим
на мечовете съдници!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Съгласни!

МОУБРИ

Сърцето ми нашепва, че не дълго
ще траят точките на този мир.

ХЕЙСТИНГЗ

Не бойте се, подпише ли го принцът
при нашите условия, които
ще бъдат всеобхватни и подробни,
мирът ще се държи като скала!

МОУБРИ

На нас обаче ще се гледа тъй,
че всеки дребен и изчоплен случай,
да, всеки смешен и невинен повод
ще носи за монарха ни дъха
на днешните ни действия и даже
да бъдем верни нему, както верни
били са мъчениците към кръста,
ще ни пресява той в тъй силен вятър,
че нашето зърно ще отлети
със плявата и няма да се прави
различие между добро и зло.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Не, не, лорд Моубри, кралят — зная туй —
е уморен от тез дребнави разпри
и вече е разбрал, че щом премахне
един съмнителен, поражда двама
и затова ще иска да изтрие
от своето сметководство всеки спомен,
способен да извика за живот
отминалите дрязги. Знае той,
че няма начин да плеви страната
при всяко подозрение, защото
вразите му така са сплели корен

със преданите му, че щом отскубне
противника, каквото и да прави,
със него ще изтръгне и приятел.
Като жена, ядосала мъжа си,
страната ни, когато той готов е
да я зашлеви, срещу него вдига
детето си и със това възпира
ръката му, замахнала за удар.

ХЕЙСТИНГЗ

Освен това той вече изпочупи
последните си пръчки по гърба
на толкоз провинили се към него,
че, вече без оръдия останал,
напомня лъв без нокти, който може
да плаши с рев, но не и да разкъсва.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Така е, лорд-маршале, и затуй
бъдете сигурен, че ако ние
добре обмислим своята спогодба,
мирът като строшен и сраснал крайник
по-здрав ще е, отколкото е бил.

МОУБРИ

Дано сте прав! Граф Уестморланд се връща.

Влиза отново Уестморланд.

УЕСТМОРЛАНД

Принц Джон е близо тук. Благоволете
да се явите между двата строя
за срещата със него!

Влиза — в друга част на сцената — Принц Джон Ланкастър със своята Войска.

МОУБРИ (*Към Архиепископа*)

Ваша Светлост,
водете ни със Божието име!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Приветствувайте принца си, милорд!
Ний идваме.

Излизат.

[49] „... а пък когато Болинбрук и той...“ — събитията, за които става дума, са представени в „Ричард II“. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пак там^[50].

Същите.

ПРИНЦ ДЖОН

Щастлива среща, братовчеде Моубри!
Привет на Йоркския архиепископ!
Здравейте лорде Хейстингз и вий всички
Почтени Йорк, далече по-добре
прилягаше ви образът, когато,
събрано от църковните камбани,
смиреното ви паство се тълпеше
от вас да чуе Божието слово,
отколкото сега, когато, в броня,
разпалвате със барабанен бой
метежна гмеж, сменили реч със меч,
живот със смърт. Когато някой, влязъл
в сърцето на владетеля и зрял
под слънцето на неговата милост,
възползва се от кралската закрила
за лоша цел, какъв потоп злини
той може да излее под крилото
на своя покровител! Туй важи
за вас, архиепископе! Кой тука
не знае как дълбоко сте начетен
в светите книги? Имахме ви ние
за глас Господен, за тълковник жив
на Божието слово, за посредник
между светата благост на Небето
и земните ни мисли. И сега
кой няма да помисли тук, че вие
употребили сте за зло, уви,
и своя сан, и Божията милост

като двуличен фаворит, безчинстващ
във името на краля си? Нечестно
против баща ми, тук наместник Божи,
опълчихте вий в Божието име
тез поданици негови и с туй
смутихте и мира на небесата,
и неговия собствен!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Драги принце,
аз тук съм не защото имам нещо
против мира на вашия баща,
а — както чу граф Уестморланд — защото
безредието — туй разбира всеки —
принуди ни да се сплотим в такава
срещуприродна форма на борба,
за да опазим себе си. От туй, че
престолът със презрение отблъсна
молбите ни, които в точен списък
ви бяха пратени, се породиха
чудовищната хидра на войната
и лесно той могъл би да приспи
главите ѝ, изригващи заплахи,
приемайки законните и скромни
условия, представени от нас,
така че укротената ни вяроност
да легне във нозете на Властта.

МОУБРИ

В противен случай ние ще се бием
до сетен дъх!

ХЕЙСТИНГЗ

И ако бъдем бити,
съюзници борбата ще подема
и тях съюзници ще заменят,
ако и те пропаднат; и така

баща на син враждата ще предава
и ще расте неспирната разправа,
дордето Англия не спре да ражда
все нови поколения!

ПРИНЦ ДЖОН

Вий, Хейстингз,
сте твърде плитък, прекомерно плитък,
за да измервате дълбочините
на бъдното!

УЕСТМОРЛАНД

Аз моля Ваша Светлост
направо да ми каже как приема
условията им!

ПРИНЦ ДЖОН

Като направо
приемам ги от първо до последно;
и се кълна в честта на своя род,
че царствената мисъл на баща ми
била е зле разбрана и че някой
от приближените му извратил е
с премного волност неговата воля.
Допуснатите пропуски, милорд,
ще бъдат незабавно отстранени.
Кълна се във душата си, ще бъдат!
Ако това ви стига, разпуснете
бойците си да си вървят към къщи,
тъй както ние с нашите ще сторим,
и тука пред строените войски
да вдигнем чаши и да се прегърнем,
та хиляди очи да отнесат,
по своите домове тоз ценен символ
на туй, че пак сме в дружба и любов!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Приемам честната ви дума, принце,
в залог, че обещаното ще стане!

ПРИНЦ ДЖОН

Аз дал съм я и няма да я стъпча
и затова, наздраве, Ваша Светлост!

Пие.

ХЕЙСТИНГЗ

Бойците да узнаят за мира!
Платете им и нека си вървят!
Побързайте — таз вест ще ги зарадва!

Един Офицер излиза.

АРХИЕПИСКОПЪТ

За ваше здраве, графе Уестморланд!

Пие.

УЕСТМОРЛАНД

За вашето! Да знаехте какви
усилия ми струва този мир,
до дъно бихте пили! Но нататък
ще ви докажа своята любов!

АРХИЕПИСКОПЪТ

О, вярвам ви!

УЕСТМОРЛАНД

От все сърце се радвам
За ваше здраве, братовчеде Моубри!

МОУБРИ

Навреме пожелавайте ми здраве —
във този миг усещам странна тежест.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Когато весел си, очаквай зло.
Тъгата е предвестница на радост.

УЕСТМОРЛАНД

Така че, Моубри, бъдете весел:
тоз миг на скръб добро ви е донесъл!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Повярвайте ми, радостен съм аз!

МОУБРИ

Не сме добре, по вашему, тогаз!

Викове.

ПРИНЦ ДЖОН

Узнали са вестта. Как викат само!

МОУБРИ

Да беше след победа този вик!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Мирът е, Моубри, също вид победа,
защото в него и двете страни
надвити са, без някоя да губи.

ПРИНЦ ДЖОН

Вървете, Уестморланд, и разпуснете
и нашата войска по домовете!

Уестморланд излиза.

И нека преди туй, любезни графе,
войските минат в марш край нас, така че

да видим ний и вий с кого сме щели
да мерим сили днес!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Кажете, Хейстингз,
да минат тук, преди да се разпуснат!

Хейстингз излиза.

ПРИНЦ ДЖОН

Надявам се, таз вечер сте ни гости?

Влиза отново Уестморланд.

Защо стои войската ни, милорд?

УЕСТМОРЛАНД

Началниците й не щат да мръднат,
додето лично вий не отмените
заповедта си да стоят на място.

ПРИНЦ ДЖОН

Те знаят своя дълг.

Влиза отново Хейстингз.

ХЕЙСТИНГЗ

Войската се е пръснала, милорд;
подобно на отвързани бичета
се носят всички, где очи им видят;
като разпуснат клас, със смях и вик
те припкат кой към къщи, кой към кръчма!

УЕСТМОРЛАНД

Отлична вест, лорд Хейстингз, след която
задържам те, предателю! Вас също,
архиепископе, и вас, лорд Моубри,

задържам с обвинение в измяна!

МОУБРИ

Нима е честна вашата постъпка?

УЕСТМОРЛАНД

А вашият метеж нима бе честен?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Ще стъпчете ли вярата си, принце?

ПРИНЦ ДЖОН

Предателю, не съм я стъпкал с нищо.

Аз само обещах да ви изправя
неправдите, изтъквани от вас,
и туй ще сторя с християнска грижа,
но колкото до личната ви участ,
метежници, очаквайте награда,
каквата за метежите се пада!
Бе лудост да набирате войска
и глупост — да я пускате така...
Бог, вместо нас, надви ги. Дайте знак
да гонят разпилелия се враг!
А тази тук изменническа клика
пазете да е вярна на дръвника!

Излизат.

[50] *Пак там* — тук, както и между IV и V сцена — изглежда не е имало разделяне между двете сцени, тъй като действащите лица остават по местата си и действието продължава без прекъсване. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Пак там.

Шум на битка. Схватки.

Влизат — от разни страни — Фалстаф и Колвил.

ФАЛСТАФ

Как се казвате, сър? Какво е званието ви и откъде сте?

КОЛВИЛ

Аз съм рицар, сър, и се казвам Колвил от Долината!

ФАЛСТАФ

Значи тъй, името ви е Колвил, званието — „рицар“ и живеете в Долината. Сега званието ви ще бъде „предател“, но името ви ще си остане същото и ще поживеете в килия, доста дълбочка, тъй че пак ще можете да се наричате „Колвил от Долината“.

КОЛВИЛ

Не сте ли вие сър Джон Фалстаф?

ФАЛСТАФ

Не по-лош мъж от него, който и да съм! Предавате ли се, сър, или ще трябва да се изпотя заради вас? В такъв случай всяка моя капка пот ще стане сълза на ваш близък, който оплаква смъртта ви! Затова треперете и молете за пощада!

КОЛВИЛ

Мисля, че сте сър Джон Фалстаф и при тази мисъл се предавам.

ФАЛСТАФ

Този мой корем разгласява името ми по-гръмко от хиляди езици. Ако беше с малко по-обикновени размери, нямаше да има по-пъргав

мъж от мене в цяла Европа! Тоя търбух, тоя търбух ме съсипва!... Ха, главнокомандващият!

Влизат Принц Джон Ланкастър, Уестморланд, Блът и други.

Сигнал за отбой.

ПРИНЦ ДЖОН

Горещото премина. Уестморланд,
прекъсвайте гонитбата! Отбой!

Уестморланд излиза.

Вий, Фалстаф, къде бяхте досега?
Пристигате, когато всичко свърши.
Ще счупите с тез хитрости гръбнака
на някоя бесилка, честна дума!

ФАЛСТАФ

Би ме натъжило, милорд, ако не бяхте ме посрещнали така, защото винаги съм знаел, че доблестта бива награждавана с укор и обида. Приличам ли ви на лястовица, на стрела, на куршум? Мога ли при мойта възраст и телосложение да имам бързината на мисълта? Препусках насам с най-голямата скорост, възможна за мене. Извадих от строя над сто и осемдесет пощенски коня и, още мръсен от пот и прах, но чист в своята храброст, тутакси взех в плен сър Джон Колвил от Долината. Той е яростен воин и безстрашен противник, но какво от това? Щом ме зърна, той се предаде, за да мога да кажа като оня гърбонос римски приятел: „Дойдох, видях, победих!“^[51]

ПРИНЦ ДЖОН

Било е повече негова любезност, отколкото ваша заслуга.

ФАЛСТАФ

Това не знам! Ето го тук и аз ви го предавам. И умолявам Ваша Светлост да упоменете подвига ми сред другите деяния на деня или, честна дума, ще накарам да напишат за него нарочна балада с рисунка над заглавието, представяща как Колвил целува ногата ми. Принудите ли ме да го сторя, ако всички вие не заприличате редом с мене на

фалшиви монети до чисто злато и ако в небосвода на славата моят блясък не надвие вашия тъй, както пълната луна надсиява небесните искрици, които изглеждат пред нея като главички на топлийки, не вярвайте от днес нататък на благородническата ми дума! Така че отдайте ми, което ми се пада, и издигнете високо заслугата ми!

ПРИНЦ ДЖОН

Малко е тежка за издигане.

ФАЛСТАФ

Тогава направете я да изпъкне пред всички!

ПРИНЦ ДЖОН

Доста е изпъкнала и така.

ФАЛСТАФ

Сторете с нея нещо, което да ми е от полза, пък наричайте го както щете, милорд!

ПРИНЦ ДЖОН

Та ти се казваш Колвил?

КОЛВИЛ

Да, милорд!

ПРИНЦ ДЖОН

Ти, драги Колвил, си прочут предател.

ФАЛСТАФ

И прочут верноподаник го плени!

КОЛВИЛ

Не повече от тези, Ваша Светлост,
които ме доведоха дотук.

Да бях ги водил аз, а не те — мен,
тъй евтино не бихте ги добили!

ФАЛСТАФ

Не знам за колко са се продал и те, но ти, като добър човек, ми се отдаде даром и аз ти благодаря за щедростта.

Влиза отново Уестморланд.

ПРИНЦ ДЖОН

Приключи ли преследването, графе?

УЕСТМОРЛАНД

Тръбихме сбор. Изтребването свърши.

ПРИНЦ ДЖОН

Тоз Колвил и подобните на него
да се откарат в Йорк и там да бъдат
посечени без бавене! Вий, Блът,
водете ги под сигурен надзор!

Блът и други извеждат Колвил.

Поемаме към двора, господа!
Баща ми, кралят, заболял е тежко
и хубаво е радостната вест
до трона му да стигне час по-скоро.
Избързайте със нея, братовчеде,
а ние ще вървим с умерен ход.

ФАЛСТАФ

Милорд, ще ви помоля да се върна
през Глостършир. И още, много моля,
описвайки пред трона боевете,
за мене със добро се изкажете!

ПРИНЦ ДЖОН

Вървете, Фалстаф! Както съм настроен,
ще ви представя по-добре пред него,
отколкото заслужил сте!

Излиза, следван от всички освен Фалстаф.

ФАЛСТАФ

Вместо да си добре настроен, да беше по-добре устроен, та да разбираше от хумор! Бога ми, това студенокръвно хлапе не ме обича! Не можеш да го разсмееш. И нищо чудно: не пие. От тези мухльовци ни един не издържа на проверката, защото леките напитки и рибните ястия така им охлаждаат кръвта, че ги хваща моминска анемия и когато се оженят, правят само момичета. Обикновено са глупави и страхливи, каквито щяха да бъдат и някои измежду нас, ако ги нямаше разпалващите напитки. Доброкачественият херес има двойко действие: първо, като се изкачи до мозъка, разгонва там всички гъсти, лепкави и тежки изпарения, които го обвиват, и го прави възприемчив, бърз, плодовит, пълен с леки, пъргави и ярки образи, които, предадени на езика, представляват това, което наричаме остроумие. Второто действие на славния сух херес е туй, че той сгрява кръвта, която, хладна и ленива преди това, е оставяла блед черния дроб, което е главен признак за плахост и малодушие. Хересът стопля кръвта и я тласка от вътрешностите към крайниците. Той запалва лицето, което като сигнален огън призовава на оръжие малката държава „човек“. И ето че населението ѝ от жизнени сили и духове се стича около своя главнокомандващ, сърцето, което, надуло се и добило смелост от тяхното обкръжение, става способно за невероятни подвизи, и всичко това е от хереса. Тъй че бойното майсторство е нищо без хереса, защото той дава на него възможност да се прояви; а познанията в тази област са само злато, пазено от зъл дух, докато Хересът не ги изрови и пусне в обращение. Затова принц Хари е храбър, защото студената кръв, която природно е наследил от баща си, той, като суха, неплодна и гола почва, е обогатил и напоил посредством щедри и редовни вливания на все нови и нови количества живителен херес. От това е станал той буен и храбър! Ако имах хиляда синове, първото правило, което щях да им втъпя, би било да се отрекат под клетва от леките напитки и да се отдадат единствено на хереса!

Влиза Бардолф.

Какво има, Бардолф?

БАРДОЛФ

Войската бе разпусната и се пръсна по домовете.

ФАЛСТАФ

Много ѝ здраве! Аз ще мина през Глостършир, да посетя благородния мистър Робърт Плиткоу. Вече съм му размекнал въська между палеца и показалеца си и сега ще го натисна с печата си. Да вървим!

Излизат.

[51] „Дойдох, видях, победих“ — думи на Юлий Цезар. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Кралският дворец в Уестминстър.

Влизат Кралят, Глостър, Кларенс, Уорик и други.

КРАЛЯТ

Да, лордове, ако даде ни Бог
победа в спора, който лее кръв
пред прага ни, ний нашите младежи
ще поведем към по-високи битки
и мечове ще вадим вече само
от кръста осветени. Всичко в ред е:
войската — сбрана, флотът — също стегнат,
заместниците ни — снабдени с власт,
и всичко тъй е, както го желаем,
освен това, че ни е нужно здраве
и че преди да тръгнем, се налага
да усмирим васалите, които
оръжие са взели против нас.

УОРИК

Ще имате вий скоро, господарю,
и здраве, и победа!

КРАЛЯТ

Сине Хъмфри,
къде е брат ти, Уелският ни принц?

ГЛОСТЪР

На лов във Уиндзор струва ми се, татко.

КРАЛЯТ

А със кого?

ГЛОСТЪР

Не зная, господарю.

КРАЛЯТ

Не е ли с него брат му, Томас Кларенс?

ГЛОСТЪР

Не, Кларенс, господарю, е до вас.

КЛАРЕНС

Какво желаете, любезни татко?

КРАЛЯТ

Доброто ти и само него, Томас.
Защо не си с наследния ни принц?
Той търси те, а ти го пренебрегваш!
В сърцето му сред всички свои братя
ти, Томас, имаш най-доброто място.
Скъпи го и ще можеш след смъртта ми
да служиш за посредник между тях
и кралското величие. Така че
не го избягвай и не си отнемай
предимствата на бъдната му милост
с нехаен хлад към днешната му воля,
защото той е нежен и добър,
когато са внимателни към него,
сълза за милост има и ръка,
готова да помогне; но когато
го разгневят, по-твърд е и от кремък,
от зимата по-пълен е с прищевки,
по-режещ е от ледните й вихри,
преди зора да пукне. Затова
пригаждай се към неговия нрав:
упреквай го за грешките му меко,
когато е игрив и добродушен,
но мрачен ли е, давай му да буйства,
дорде гневът му, като кит на суша,

издъхне от вилнеене. Тъй действай,
мой синко Томас, и ще бъдеш после
крило за своите братя, златен обръч,
тъй стегнал кадуса им с братска кръв,
че колкото във него — неизбежно —
сплетни странични да цедят злъчта си,
да не пропусне той, па ако ще
да бъдат те по-подли от отрова,
по-гибелни от избух на барут!

КЛАРЕНС

Ще бъда с него ласкав и грижлив.

КРАЛЯТ

Защо сега не си във Уиндзор с него?

КЛАРЕНС

Той също не е там. Обядва в Лондон.

КРАЛЯТ

А може би узнал си със кого?

КЛАРЕНС

Със Пойнс и още други от кръга му.

КРАЛЯТ

Богата почва бързо буренясва
и той, ликът на младите ми дни,
е цял във плевели. Затуй с печал
аз гледам времето подир смъртта ми.
Сърцето ми кърви, когато в своето
въображение съзирам дните
на безначалие и общ разпад,
които ще настъпят, щом аз легна
при своите предци, понеже зная:
не стяга ли разгула му юзда,
съответват ли го само буйни чувства,

добие ли права за слободия,
ще литне той, на страсти воля дал,
към гибел зла и сигурен провал!

УОРИК

Превратно съдите за принца, сър.
Той само изучава тези свои
разпуснати приятели, тъй както
се учи чужд език. Тоз, който иска
да овладее непозната реч,
е длъжен да заучи и запомни
и грозните й думи, за да може
след туй да ги презира и избягва.
Така, като безсрамни думи, принцът,
щом времето съзрее, ще отхвърли
приятелите си, за да си служи
със спомена за тях като с мерило,
когато съди хората край трона,
и с туй ще извлече добро от злото.

КРАЛЯТ

Пчелата, свикнала да смуче мед
от мършата, не я напуска лесно!...
Кой иде там? Не е ли Уестморланд?

Влиза Уестморланд.

УЕСТМОРЛАНД

Сърдечно ви желая крепко здраве,
Ваше Величество, и светла радост,
прибавена към таз, която нося!
Принц Джон целува вашата ръка.
Бунтовниците Хейстингз, Моубри, Скруп
и всички други чакат строгостта
на кралския закон. Метежен меч
не бляска нийде, а навред шумят

маслинените клонки на мира.
Ваше Величество ще може тука,
когато има време и възможност,
да прочете подробности по всичко.

КРАЛЯТ

О, Уестморланд, ти птиче си, което,
щом свършва зимата, посреща първо
зората с песни!

Влиза Харкорт.

Още новини!

ХАРКОРТ

Да пази Бог престола от врази,
а появят ли се, да имат края
на тези, за които ще ви кажа!
Бунтовните Нортъмбърланд и Бардолф
с войска от англичани и шотландци
са влезли в бой със Йоркския шериф^[52]
и той ги е разбил на пух и прах!
Това писмо съдържа, господарю,
обстойно описание на боя.

КРАЛЯТ

Защо ми стана зле от толкоз радост?
Нима Фортуна никога не пръска
със две ръце, а винаги надписва
най-светлия си дар с най-черни букви?
Тя дава здрав стомах, но не и хляб
на бедните; или трапеза пищна,
но не и здрав стомах — на богаташа,
живеещ в изобилие без радост.
Би трябвало да ме възрадва тази
чудесна вест, а вие ми се свят
и ето, причерня пред очите!
О, Господи! Елате! Зле ми става!

ГЛОСТЪР

Ще мине, господарю!

КЛАРЕНС

Скъпи татко!

УЕСТМОРЛАНД

Недейте пада духом, господарю!

УОРИК

Спокойно, принцове! Ний всички знаем,
че тези пристъпи се случват често
със Негово Величество. Ще мине!
Не се тълпете! Дайте му да диша!

КЛАРЕНС

Не, не, той няма да изтрае дълго!
Неспирните му умствени тревоги
са изтънили тъй зида, ограждащ
душата му, че вече тя през него
надзърта и се готви да изскочи!

ГЛОСТЪР

Тревожат ме мълвите сред народа:
чудовища се раждали, жените
забременявали без мъжка помощ,
четирите годишни времена
са се объркали, като че ли,
додето два-три месеца са спели,
прескочил ги е тайно календарът.

КЛАРЕНС

И Темза вече три пъти без отлив
излиза от законния си бряг,
а старите — тез живи документи
за миналите дни — твърдят, че тъй

било е и преди да се помине
прадядо ни, великият крал Едуард^[53].

УОРИК

По-тихо, моля! Кралят се съвзема!

ГЛОСТЪР

Тоз удар непременно ще го свърши.

КРАЛЯТ

Вдигнете ме оттук и отнесете
във друга стая... По-полека, моля!

Бива отнесен в друга част на сцената.

^[52] *Шериф* — върховен чиновник, натоварен с поддържане на реда, изпълнителната власт и т.н. ↑

^[53] „... крал Едуард...“ — става дума за Едуард III — родоначалника на семействата Йорк и Ланкастър, които после ще враждуват помежду си; царувал от 1327 до 1377 г. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Пак там.

Същите.

КРАЛЯТ

Да няма шум, приятели, освен
ако една ръка погали сънно
със нежни звуци морния ми дух!

УОРИК

Извикайте свирачите отгатък!

КРАЛЯТ

Короната ми поставете тук,
върху възглавката!

КЛАРЕНС

О, как е бледен
и колко са му хлътнали очите!

УОРИК

По-тихо!

Влиза Принц Хенри.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Да сте виждали дук Кларенс?

КЛАРЕНС

Аз тук съм, братко, потопен във сълзи.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Дъжд в стаята, без вѣнка да вали?
Баща ни как се чувства?

ГЛОСТЪР

Много зле.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Узнал ли е добрата новина?
Ако не е, кажете му я бързо!

ГЛОСТЪР

Влоши се той, когато я узна.

ПРИНЦ ХЕНРИ

От радост щом е, и без лек ще мине.

УОРИК

По-тихо, моля! Той заспива май!

ГЛОСТЪР

Да се отдръпнем във съседна стая!

УОРИК

Ще дойдете ли с нас, любезни принце?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не, аз оставам тук да бдя над краля.

Всички, без него, излизат.

Защо ли до главата си е сложил
короната, когато, знаем, тя е
така тревожна дружка по легло?
О, лъскав страх, о, златно безпокойство,
което през тъй много дълги нощи
на бдение, отворени оставяш
вратите на ума!... Ти спиш със нея,
но не така дълбоко и съвсем

не толкоз сладко, колкото тоз, който
нахлупил грубия калпак за сън,
прохърква цяла нощ!... О, кралска власт,
за тоз, когото твоят знак пристяга,
ти тежка броня си във жарък ден,
която пари, бранейки!... Лек пух
е кацнал върху неговата устна
съвсем бездвижен. Тоз въздушен гост,
ако горкият дишаше, би трепкал!
О, скъпи господарю, татко мой,
сънят ти е наистина дълбок —
до днеска той разлъчил е тъй много
кrale на Англия от туй блестящо
кръжило до главата ти! Мой дълг
към тебе, татко, е реката сълзи,
която с обич и синовна нежност
над твоя гроб ще лея изобилно;
а твоят дълг към мен е таз корона,
която по закон и кръв се пада
на мен като на пряк наследник твой.

Поставя короната на главата си.

Ха, ето я! Да ми я пази Господ!
Цял свят мощта си да сбере в една
ръка на великан, не ще успее
да ми отнеме тоз наследствен символ
и както ти го даваш днес на мен,
синът ми ще го има някой ден!

Излиза.

КРАЛЯТ (*събужда се*)

Къде си, Уорик? Где сте, Глостър, Кларенс?

Влизат отново Глостър, Кларенс и Уорик.

КЛАРЕНС

Извикахте ли, скъпи господарю?

УОРИК

Какво ви стана, господарю? Как сте?

КРАЛЯТ

Защо ме изоставихте? Где бяхте?

КЛАРЕНС

Оставихме във стаята ви брат си.
Той каза, че ще бодърства до вас.

КРАЛЯТ

Принц Хенри ли? Къде е? Не го виждам!

УОРИК

Вратата е отворена. Навярно
излязъл е оттук.

ГЛОСТЪР

Не е минавал
през стаята, в която бяхме ний.

КРАЛЯТ

Короната ми! Кой я взе оттука?

УОРИК

Когато се оттеглихме, милорд,
тя беше на възглавката ви.

КРАЛЯТ

Принцът!
Той взел я е! Да дойде незабавно!
Нима е толкова нетърпелив,
че е помислил моя сън за смърт?
Вървете, Уорик! Вижте го къде е
и строго му кажете, че го викам!

Уорик излиза.

Със тази си постъпка той помага
на страшната ми болест да ме свърши.
На, вижте се какво сте, синове!
Природните ви чувства в миг се стапят,
щом златото ви стане главна цел.
Затуй бащите ви в безумна обич
са претоварвали съня си с мисли,
ума си — с грижи, костите си — с труд;
затуй са трупали проклето злато,
спечелено със мъки и със пот,
и давали са ви с безкрайни жертви
образование и бойна степен!
Като пчели ний сбираме нектар
от цвят на цвят и, пълни с мед и восък,
се връщаме към кошера, където
като че ли сме търтеи, децата
избиват ни в отплата за труда ни.
Да, с горък вкус отиват си бащите
от този свят!

Влиза отново Уорик.

Е, где е тоз, комуто,
се вижда тъй ленива мойта болест?

УОРИК

Милорд, намерих принца тук наблизо
с разплакано лице, в тъй чиста скръб,
че даже най-ужасният насилник,
пил цял живот невинна людска кръв,
съзре ли го, ще си измие ножа
с човечни сълзи. Иде ей сега.

КРАЛЯТ

Защо е взел короната тогава?

Влиза отново Принц Хенри.

Ха, ето го! Ела към мене, Хари!...

А вие оставете ни сами!

Всички освен Краля и Принц Хенри излизат.

ПРИНЦ ХЕНРИ

Не мислех, че отново ще ви чуя.

КРАЛЯТ

Желанието ти е породило
таз мисъл в тебе. Застоях се, зная,
но толкоз ли за трона ми си жаден,
че искаш да се видиш преди срока
със знака на властта ми? Глупав момък,
величието търсиш ти, което
ще ти сломи врата! Изчакай малко!
Властта ми като облак е, поддържан
от тъй безсилен дух, че много скоро
ще легне на земята. Аз залязвам.
Открадна ти това, което щеше
законно да е твое подир час,
и с туй преди смъртта ми потвърди
това, което чакал съм от тебе.
Животът ти говореше ми ясно,
че ти не ме обичаш и сега
си искал да умра уверен в туй.
Умът ти е наточил сто кинжала
о камъка на твоето сърце,
за да понижеш с тях баща си само
на час от края му! Да не изтраеш
едничък час! Тогаз какво стоиш?
Върви, върви да ми копаеш гроба
и нареди камбаните да бият
за коронясване, а не за смърт!
И нека сълзите, които трябва
да ръсят моя гроб, са свято миро
над твоята глава! С праха смеси ме,

на червеите дай това, което
на теб живот е дало! Отстранявай
слугите ми, наредбите ми късай —
дошъл е ден за гавра със реда!
На трона е възлязъл Хари Пети!
Ликувай, суета! Загивай, слава!
Съветници разумни, марш от двора!
Събирайте се в славния Уестминстър,
маймуни от различните страни!
Чистете се, съседи, от сметта си!
Тежи ви някой ваш негодник, който
пиянства, кълчи се, крещи, ругае,
краде, убива и по нова мода
извършва всички стари грехове?
Не бойте се! Спасени сте от него!
Във Англия ще бъде той отрупан
за всяка мръсотия с чисто злато,
във Англия ще бъде той обсипан
със служби, почести, награди, власт,
защото Хари Пети ще е пуснал
развалата да тича без намордник
и тази бясна кучка ще разкъсва
невинните! О, бедно мое кралство,
не те спасиха кралските ми грижи
от смутове; какво ще стане с теб,
когато смутът бъде кралска грижа?
О, ти ще станеш дива пустош пак,
населена от вълци, както нявга!

ПРИНЦ ХЕНРИ

Простете ми, мой скъпи господарю!
Ако не бяха сълзите — тез влажни
прегради за словата ни, — аз бих
предотвратил суровия ви упрек,
преди да сте изrekli вий скръбта си
и аз да съм я чул със толкоз мъка.
Вземете си короната и нека

направи да я носите за дълго
Тоз, който носи своята навеки!
Обичам я аз само като знак
на вашето могъщество и слава —
ако не е така, да си остана
навеки коленичил, в този израз
на моето съзнание за дълг!
Бог вижда, че когато влязох тук
и ви помислих бездиханен вече,
хлад сви сърцето ми. Ако ви лъжа,
да свърша във разпуснатост, не смаял
недоверчивците с обрата, който
задал съм си за благородна цел!
Щом влязох и помислих ви за мъртъв,
при тази мисъл полумъртъв сам,
към вашата корона, сякаш тя
могла би да ме чуе, се обърнах
и тъй й казах: „Грижете по теб,
изпиха всички сили на баща ми.
Затуй е твойто злато вредоносно,
макар най-чисто. Златото, което
приемаме в целителен разтвор,
по-ниско по карати, по е ценно
от теб, което, чисто по състав,
прочуто, славено, отрови своя
злочест носител!“ И при тези думи
аз сложих я на своята глава
като наследник честен, който влиза
в двубой с противника, убил баща му.
Ако в кръвта ми тя е вляла радост;
в ума ми ако вдъхнала е гордост;
ако във мен бунтарство и суетност
със капка задоволство са приели
властта, която се съдържа в нея,
Бог нека я държи далеч от мене
и стори ме най-низкия васал,
пред нея коленичещ в страх и трепет.

КРАЛ ХЕНРИ

Синко мой,
сам Бог ти е подсказал да я вземеш,
за да спечелиш с тази си защита,
сърцето на баща си! Пристъпи,
седни до мене, Хари, и изслушай,
съвета, който искам да ти дам,
последен може би. Бог знае, синко,
какви извити пътища използвах,
за да се срещнем с таз корона тук
а сам аз зная как неустойчиво
стоеше тя на моята глава.
Над твойта тя ще легне по-спокойно,
с по-пълно одобрение, по-чиста,
защото всичко низко, със което
тя стана наша, с мен ще слезе в гроба.
При мен тя беше слава, похитена
от груб насилник, и мнозина живи
ми спомняха, че с тяхната подкрепа
я бях достигнал — нещо, от което
се раждаха вражди и кръвнини,
увреждащи покоя на страната.
Ти виждаш, сине мой, че тез заплахи
успях да отблъсна с много мъка,
защото мойто кралствуване беше
пиеса все на тази главна тема.
Сега смъртта ми ще смени стила й:
което бе при мене придобито,
при теб ще е венец, унаследен
и с блясък чист. Но въпреки че ти
ще властваш по-устойчиво от мене,
все пак ще имаш трудности, защото
обидите ще зеят още пресни
и ще се помни още как били са
изтръгнати зъбите и жилата
на моите поддръжници, с които

и ти ще трябва да поддържаш дружба.
Издигнаха ме те със своята мощ
и аз страхувах се, че с нея могат
отново да ме смъкнат; и затуй
едни унищожих, а други мислех
да поведе към Божи гроб, така че
да нямат време да се ровят много
във моите дела. Ти също, Хари,
старай се всякак да държиш заети
горещите глави с войни в чужбина,
така че да разсейваш злия спомен
с деятелност, изнесена навън.
Бих искал да ти кажа още много,
но нямам дъх за думи, сине мой.
Короната е твоя. Дано Господ
на мене как добих я да прости
и стори с нея в мир да властваш ти!

ПРИНЦ ХЕНРИ

От вас добита и крепена здраво,
на мен, кралю, тя пада се по право
и аз против цял свят ще съумея
да браня своята собственост над нея!

Влизат Принц Джон и отново Уорик.

КРАЛЯТ

Ха, кой пристига! Брат ти Джон е тук!

ПРИНЦ ДЖОН

Мир, щастие и здраве, скъпи татко!

КРАЛЯТ

Ти мир и щастие ми носиш, сине,
но, младокрило, здравето излитна
от сухия ми ствол и твоят образ

е точката на моя жизнен разказ.
Граф Уорик где е?

ПРИНЦ ХЕНРИ

Пристъпете, Уорик!

КРАЛЯТ

Не носи ли название отделно
таз стая, във която днес припаднах?

УОРИК

Да, носи, сър. „Ерусалим“ ѝ викат.

КРАЛЯТ

Хвала на Бога! В нея ще издъхна.
Предречено ми беше от години:
„В Ерусалим ще свършиш своя път!“
и аз напразно мислех, че ще свърша
живота си край гроба на Христа.
Носете ме във смъртната ми стая —
„Ерусалим“ бил тук, сега го зная!

Излизат.

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

В дома на мировия съдия Плиткоу.

Влизат Плиткоу, Фалстаф, Бардолф и Пажът.

ПЛИТКОУ

Бога ми, сър, няма да ви пусна тази вечер!... Ей, Дейви, глух ли си?

ФАЛСТАФ

Не мога, мистър Плиткоу, ще ме извините!

ПЛИТКОУ

Не ви извинявам! Не мога да ви извиня! Никакви извинения не се допускат! Не ви извинявам за нищо на света!... Ей, Дейви!

Влиза Дейви.

ДЕЙВИ

Ето ме, сър!

ПЛИТКОУ

Дейви, Дейви, Дейви, Дейви, чакай да видим, Дейви! Да видим сега, Дейви! Да, Уилям Готвача! Кажи му да дойде!... Не, сър Джон, никакви извинения!

ДЕЙВИ

Човек да не съм, сър, тези призовки не могат да се връчат. И междата да я засеем ли с пшеница, сър?

ПЛИТКОУ

Да, с червена, Дейви! А колкото за Уилям, имаме ли млади гълъби?

ДЕЙВИ

Да, сър. Ето ви сметката на ковача за подковаването и лемежите.

ПЛИТКОУ

Да се провери и плати... Никакви извинения, сър Джон!

ДЕЙВИ

Освен това, сър, трябва нов синджир за хомота. И да удържим ли от заплатата на Уилям за чувала, дето го загуби завчера на панаира в Хинкли?

ПЛИТКОУ

Да, трябва да го заплати. Няколко гълъба, Дейви, две от късокраките кокошчици, един овнешки бут и още нещичко там, кажи му на Уилям!

ДЕЙВИ

Ще остане ли да пренощува господин военният, сър?

ПЛИТКОУ

Да, Дейви, и трябва да го нагостим добре. Приятел в двора е по-добре от пени в кесията. Приеми любезно и хората му — големи негодници са и ако им дадем гръб, ще ни ухапят за прасците.

ДЕЙВИ

Не могат ни ухапа повече, отколкото сами са изхапани, сър. Долните им дрехи са само гниди.

ПЛИТКОУ

Добре казано, Дейви! Но хайде, изпълнявай!

ДЕЙВИ

Много ви моля, сър, да погледнете благосклонно на Уилям Ловки от Уонкот в делото му против Клемент Перкс от хълма.

ПЛИТКОУ

Срещу този Ловки, Дейви, има много оплаквания. Този Ловки е, доколкото разбирам, изпечен мошеник.

ДЕЙВИ

Съгласен съм с ваша милост, сър, че е мошеник, но все пак, не дай си Боже, сър, един мошеник да не може да получи малко благосклонност, измолена от негов приятел! Честният човек, сър, може да се защити сам, а мошеникът не може. Служил съм вярно на ваша милост цели осем години и ако не мога поне веднъж-дваж на тримесечие да помогна на някой мошеник срещу някой честен човек, то значи, че ваша милост има много малко доверие в мене. Този мошеник е мой честен приятел, сър. Затова, умолявам ви, решете делото в негова полза!

ПЛИТКОУ

Добре, имаш думата ми. Няма да пострада. Само че побързай!

Дейви излиза.

Къде сте, сър Джон? Хайде, хайде, събувайте ботушите! Заповядайте, мистър Бардолф!

БАРДОЛФ

Радвам се да видя ваша милост!

ПЛИТКОУ

От все сърце ви благодаря, мистър Бардолф! (*Към пажъ.*) Добре дошъл и ти, исполине!... Заповядайте, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Ида след вас, драги ми мистър Плиткоу!

Плиткоу излиза.

Бардолф, нагледай конете!

Бардолф и Пажът излизат.

Ако можеха да ме нарежат по дължина, от мен биха се получили четири дузини отшелнически тояжки като този мистър Плиткоу! Да се чудиш и маеш на душевното сходство между него и слугите му! Те, от

много близост с господаря си, са добили държанието на изкуфели съдии, а той, от постоянно общуване с тях, е заприличал на слуга в съдийски дрехи. Така са се уеднаквили по дух от дългото съжителство, че настроенията им летят заедно като диви гъски. Ако имах нужда от мистър Плиткоу, щях да си спечеля слугите му, като ги уверя, че той не може да диша без тях; ако пък ми трябваха те, щях да полаская господаря им, като му кажа, че не съм виждал друг да командва слугите си като него. Доказано е, че разумното поведение и глупавото държание са заразителни като болестите и хората ги прихващат един от друг. Затова човек трябва внимателно да подбира обществото, в което се движи. От този Плиткоу ще извлека достатъчно материал, за да накарам принц Хари да се смее непрекъснато в продължение на шест нови моди, което е равно по време на четири сесии на кралския съвет или на две съдебни дела! О, как лесно ни действа една измислица под лека клетва или една шега със сериозен израз, когато не знаем още болките в кръста! Той ще се смее, докато лицето му се сбръчка като плащ, когато го забравиш неокачен след дъжд!

ПЛИТКОУ (*отвън*)

Сър Джон!

ФАЛИСТАФ

Ида, мистър Плиткоу! Ида!

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

Лондон.

Влизат — от разни страни — Уорик и Върховният съдия.

УОРИК

Здравейте, как се чувствате, почтени
върховни съдници?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Благодаря.
А как е кралят ни?

УОРИК

Съвсем добре.
Освободен от всичките си грижи.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Нима се е поминал?

УОРИК

Да, той стигна
естественния край на всяка плът.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Да бе ме взел със себе си! Понеже
му служих предано, сега ще бъда
мишена за неправди.

УОРИК

И аз мисля,
че младият ни крал не ви обича.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Така е, знам, но съм готов да срещна
туй ново време, тъй че то не може
да ми покаже лик, по-зъл от този,
със който го рисува мисълта ми.

Влизат Принц Джон, Глостър и Кларенс.

УОРИК

Пристига натъженото потомство
на бившия крал Хенри. О, да беше
сегашният крал Хенри по характер
подобен на най-лошия от тях,
мнозина знатни щяха да запазят
местата си и нямаше сега
платна да смъкват пред нищожни люде!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

О, Господи, боя се, че светът
съвсем ще се обърка!

ПРИНЦ ДЖОН

Добро утро!
Здравейте, драги братовчеде Уорик!

ГЛОСТЪР

Здравейте, братовчеде!

КЛАРЕНС

Добро утро!

ПРИНЦ ДЖОН

Забравили сме сякаш да говорим!

УОРИК

Не сме, но туй, което ни тежи,
не позволява многословни речи!

ПРИНЦ ДЖОН

Тогава мир на този, който стори
то тъй да ни тежи!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

И мир на нас,
че, току-виж, ни дотежало двойно!

ГЛОСТЪР

Да, вий загубихте добър приятел
и тоз печален израз, убеден съм,
не е назаем взет, а си е ваш!

ПРИНЦ ДЖОН

Макар че никой сигурно не знае
какво го чака, но за вас се готви
най-хладен прием. Просто ви окайвам.

КЛАРЕНС

Ще трябва против свойте сан и чувства
да бъдете учтив към сър Джон Фалстаф.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Почтени принцове, това, което
извършил съм, извършил съм го, воден
от дух на безпристрастие, и никой
не ще ме види да протягам длан
за недостойна и позорна прошка.
Не ме ли защити невинността ми,
ще ида при покойния ни крал
и ще му кажа кой ме е отправил
по неговите стъпки!

УОРИК

Кралят иде!

Влизат Принц Хенри — като Крал Хенри V — и Блът.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Всевишният да пази Ваше Кралско
Величество!

КРАЛЯТ

Във новото и ярко облекло
на тази титла, братя, аз се чувствам
не тъй удобно, както ви се струва.
Напразно страх примесва се в скръбта ви —
това е тук английски двор, не турски,
и не Мурад Мурада наследява^[54],
а Хари — Хари. Но бъдете скръбни,
защото толкоз царствено седи ви
жалейката, че, честна дума, аз
ще облека сърцето си във нея
по ваша мода. Да, скърбете, братя,
но колкото полага се, защото
товарът на скръбта е разделен
по равно между нас. Пък аз ще бъда,
повярвайте, за вас баща и брат:
вий своята обич дайте ми и аз
със грижите за вас ще се нагърбя.
Плачете за покойния ни Хенри,
но знайте, че е жив друг Хенри, който
тез горки ваши сълзи ще превърне
във дълъг наниз от щастливи дни!

ПРИНЦ ДЖОН, ГЛОСТЪР и КЛАРЕНС

Надяваме се, че ще бъде тъй,
Ваше Величество!

КРАЛЯТ

Недоверчиво
ме гледат всички тук.

Към Върховния съдия.

И вий най-вече.
Уверен сте, че аз не ви обичам,
нали така?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Уверен съм, милорд,
че ако бъда съден справедливо,
крал Хенри Пети няма да намери
причина да ме мрази.

КРАЛЯТ

Няма, тъй ли!
Би трябвало навярно един принц
със моите изгледи да е забравил
обидите, които ви дължи?
Да мъмрите и хвърляте в затвора
наследника на Англия, това е
навярно дреболийка? Според вас
във Лета^[55] да я топнем и готово?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Тогава аз бях образ на баща ви
и представлявах неговата власт.
Загрижен за общественото благо,
раздавах правосъдие, когато
поиска Ваша Светлост да забрави
одеждата, в която бях облечен,
закона, по чиято буква съдех,
короната, която представлявах,
и ме удари, седнал при това
в съдийското кресло; подир което
аз пратих ви в затвора за обида
на вашия баща. Щом зле съм сторил,
навярно вий ще бъдете щастлив,
ако синът ви утре не зачита
законите, издадени от вас,
вилнее във съдебните ви зали

и смъкнал за брадите съдиите
от техните тържествени кресла,
нащърбва меча, който защитава
мира в страната и сигурността ви
и — даже нещо повече от туй —
в лицето на слугите ви обижда
делата ви и кралската ви личност?
Въобразете си, че сте баща
на син такъв и виждате властта си
така презряна, своите закони —
така оплюти, себе си самия —
така опозорен от своето чадо,
и после представете си, че аз,
защитата ви взел, от ваше име
помоля благо този син да млъкне.
Размислили над туй, издайте своята
присъда против мен и разгласете
от висотата си какво съм сторил
несъответстващо на моята служба
и моя дълг на поданик към крал!

КРАЛЯТ

Вий, съднице, сте прав и затова
оставям ви и в бъдеще върховен
пазител на везните и на меча.
Дано дочакате във чест и слава
синът ми — като мен — да ви обиди
и като мен да наведе глава
пред вашата присъда! И дано
и аз тогава жив съм, та да кажа
като баща си: „Колко съм щастлив,
че имам съдник, който няма страх
да съди моя син, и син, готов
да преклони високата си титла
пред сана на съда!“ Вий поверихте
мен, принца, във ръцете на ключаря
и затова във вашите ръце

аз поверявам пак тоз бляскав меч,
достойно носен досега от вас,
със предписание и в бъдно време
да действувате с него смело, твърдо
и безпристрастно, както досега!
Ръката ви! И отсега нататък
ще бъдете баща на мойта младост.
Устата ми ще казват туй, което
вий шепнете на моето ухо,
и волята си аз ще подчинявам
на вашето разумно ръководство!...
И вярвайте ми, принцове, баща ми
си е отдъхнал в гроба си, защото
аз своите слабости погребях с него,
а в мен възкръсна неговата зрелост,
за да посрами мрачните пророци,
предсказващи провала ми, и пръсне
предубежденията срещу мен,
градени върху външния ми образ.
Кръвта ми се разливаше доскоро
в стихийни бедствия, но отсега,
сменила своя ход, ще потече
към океана, в който, щом се слее
със неговите царствени талази,
ще заструи величие. Сега
ний своя парламент ще съзовем
и изберем за кралския съвет
такива членове, че в кратко време
страната ни да се изправи редом
с най-мощните държави, и за нас
мирът, войната и сместа от двете
да са неща понятни и познати...

Към Върховния съдия.

И затова във тоз съвет вий, татко,
ще имате решаващата дума!...
След коронацията, както казах,

ще съзовем дворянството веднага
и ако Бог целта ни приподпише,
от него никой принц не ще поиска
за Хенри смърт, с едничък ден по-близка!

Излиза, следван от останалите.

[54] „... Мурад Мурада наследява...“ — турският султан Мурад IV заповядал да бъдат удушени братята му след своето възшествие на трона през 1574 г. ↑

[55] *Лета* (мит.) — река на забравата в подземното царство на древните гърци. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

В дома на мировия съдия Плиткоу.

Влизат Фалстаф, Плиткоу, Мълч, Дейви, Бардолф и Пажът.

ПЛИТКОУ

Не, сър, трябва да разгледате градината ми и там, в беседката, ще гризнем няколко ланшни ябълки, мой собствен присад, с чинийка кимионово семе и още нещичко. Елате, братовчеде Мълч! А после в леглото!

ФАЛСТАФ

Ей Богу, имате чудесен и богат дом!

ПЛИТКОУ

Беден е, беден! Просяци сме, сър Джон, просяци! Но въздухът е добър. Сложи покривката, Дейви, сложи покривката! Отлично, Дейви!

ФАЛСТАФ

Този Дейви ви върши добра работа — и прислужник, и иконом.

ПЛИТКОУ

Слуга, сър Джон, добър слуга и толкоз! Отличен слуга, сър Джон, но нищо повече! Дявол взел го, прекалих с хереса на вечеря. Добър слуга! Сядайте, сядайте! Елате, братовчеде!

МЪЛЧ

Благодаря. И както казал оня:

Пее.

*„Да хапнем и Богу се помолим на глас,
да бъдат годините все като таз,
когато жените ги има в запас*

*и хем евтино дават, хем са скъпи на нас,
та да хвъркат мъжете
от цвете на цвете,
хей!“*

ФАЛИСТАФ

Това се казва веселяк! Драги мистър Мълч, искам да вдигна
наздравича за вас!

ПЛИТКОУ

Дейви, налей вино на мистър Бардолф!

ДЕЙВИ

Седнете, сър, сега ще бъда на вашите услуги! Седнете, моля!
Господин пажът — също! Моля, господин паж!

Бардолф и Пажът сядат на отделна маса.

Да ви е вкусно! Каквото липсва в яденето, ще го допълним с
пиенето! Скромно, но от сърце!

Излиза.

ПЛИТКОУ

По-весело, мистър Бардолф!... И ти, малко войниче, по-весело!

МЪЛЧ (nee)

*„По-весело, хора, щом я няма жената!
Че — тънка, дебела — тя е зла и устата
и само тогаз е добра веселбата,
когато се веят брада до брадата!
Утре почват пости — няма време, хей!
Заговезни днес е — радвай се и пей!“*

ФАЛСТАФ

Не съм предполагал, че мистър Мълч може да бъде такъв веселяк!

МЪЛЧ

Кой, аз ли? Каквито веселби съм виждал аз!

Влиза отново Дейви.

ДЕЙВИ (към Бардолф)

Заповядайте от нашите зимни ябълки, сър!

ПЛИТКОУ

Дейви!

ДЕЙВИ

Да, господарю!

Към Бардолф.

Минутка само!... Чаша вино, сър?

МЪЛЧ (*nee*)

*„Чаша винце, от което
става леко на сърцето,
ще вдигна за моята мила!“*

ФАЛСТАФ

Отлично, мистър Мълч!

МЪЛЧ (*nee*)

„Сърцето ми за грижите нехае —

най-сладкото на празника сега е!“

ФАЛСТАФ

Здраве и дълъг живот, мистър Мълч!

МЪЛЧ (*nee*)

*„Чаша до дъно за вас ще изпия,
дори да е миля дълбока!...“*

ПЛИТКОУ

Наздраве, честни Бардолф! Ако ти се ще нещо и не се обадиш, човек да не си!

Към Пажса.

Наздраве и за тебе, разбойниче, голям да пораснеш! Пия за мистър Бардолф и за всички лондонски „кабалерос“!

ДЕЙВИ

Надявам се да видя Лондон, преди да умра.

БАРДОЛФ

Да мога само да те зърна там, Дейви!

ПЛИТКОУ

Кълна се в светата служба, ще му обърнете по четвъртинка, а? Прав ли съм, мистър Бардолф?

БАРДОЛФ

И даже по половинка, сър!

ПЛИТКОУ

Благодаря ти, ей Богу! Този мошеник няма да остане назад от тебе, можеш да бъдеш сигурен. Няма да се изложи той — от добър сой е!

БАРДОЛФ

И аз няма да остана назад от него, сър.

Чука се.

ПЛИТКОУ

Дума, достойна за крал! Чувствайте се като у дома си! Веселете се на воля!... Я, Дейви! Виж кой чука?... Кой е?

Дейви излиза отново.

ФАЛСТАФ (към Мълч, който е изпразнил чашата си)

Това се казва тост за гост!

МЪЛЧ (*nee*)

*„С тост на мое име
рицар направи ме,
месье Минго!“*

Така ли е?

ФАЛСТАФ

Така е.

МЪЛЧ

Е, щом е така, признайте си, че и някои стари ги бива за нещо!

Влиза отново Дейви.

ДЕЙВИ

Ваша милост, пристигнал е един на име Пистол, който носи новини от двора.

ФАЛСТАФ

От двора! Пусни го да влезе!

Влиза Пистол.

Здравей, Пистол!

ПИСТОЛ

Да ви закриля Бог, сър Джон!

ФАЛСТАФ

Кой вятър те е донесъл тук, Пистол?

ПИСТОЛ

Не този, който носи лоши новини! Почтени рицарю, сега тежиш далече повече от кой да е в това кралство!

МЪЛЧ

Ей Богу, вярвам го! Може би само нашият Пъф от Барсон тежи повече от него.

ПИСТОЛ

Да ти изпъфкам зъбите, нещастник!...
Сър Джон, сър Джон, това съм аз, Пистол,
твой пръв приятел, първи долетял
със светла вест, със дивна новина
за златни дни във почести и слава!

ФАЛСТАФ

Сега те моля да ми я съобщиш като обикновен човек от този свят.

ПИСТОЛ

Таковал съм го твоя свят и всички

пъзливци светски! Вести аз ти нося
за африкански рудници от злато^[56]!

ФАЛСТАФ

О, низки асириецо, разкрий се!
Цар Кофетуа^[57] очаква твойто слово!

МЪЛЧ (*nee*)

„И Робин Худ, и Джон, и Червенушко“^[58]!...

ПИСТОЛ

Как? Псетата от бунището лаят
по новостта, дошла от Хеликон^[59]?
Тогаз, Пистол, главата си сложи
във skutите на фуриите^[60] бесни!

ПЛИТКОУ

Почтени господине, не ви зная от кои сте...

ПИСТОЛ

Тогаз ридай, нещастнико, що чакаш?

ПЛИТКОУ

Моля за извинение, сър. Ако идете с новини от двора, сър, мисля,
че имате само две възможности: да ги съобщите или да ги скриете.
Кралят ме е облякъл, сър, в известна власт...

ПИСТОЛ

Кой точно крал? Кажете го или мри!

ПЛИТКОУ

Крал Хенри.

ПИСТОЛ

Кой? Четвърти или Пети?

ПЛИТКОУ

Четвърти.

ПИСТОЛ

Да ти гръмна на властта!...
Сър Джон, корона носи твойт агнец!
Хал стана Хенри Пети! Честна дума!
Ако те лъжа, покажи ми палец,
ей тъй, като испански хвалипръцко!

ФАЛСТАФ

Нима е мъртъв старият ни крал?

ПИСТОЛ

Подобно гвоздей в дъбова врата!
Коего казах ти, е чиста правда!

ФАЛСТАФ

Тръгваме, Бардолф! Оседлай коня ми! Мистър Плиткоу,
решавайте каква държавна служба искате. Имате я от мене! Пистол, ще
те натъпча с двоен заряд от почести!

БАРДОЛФ

О, светъл ден! Да ме направят рицар,
за мене ще е малко!

ПИСТОЛ

Е, кажете,
не нося ли приятни новини!

ФАЛСТАФ

Отнесете мистър Мълч в леглото! Мистър Плиткоу, не, лорд
Плиткоу, както и да е, пред вас е домоуправителят на Фортуна.
Нахлузвайте си ботушите, ще яздим цяла нощ! О, скъпоценни ми
Пистоле! Бързо, Бардолф!

Бардолф излиза.

Говори, Пистол! Разкажи ми още нещо и измисли, между другото, какво ще поискаш за себе си! Обувайте се, обувайте се, мистър Плиткоу! Зная, младият крал гори от нетърпение да ме види! Можем да реквизираме всеки кон, законите на Англия са ми подвластни! Блазе на тези, които са ми били приятели, и горко на върховния съдия!

ПИСТОЛ

Да му кълват далака лешояди!

„Живот, къде си?“ — казва песента.

Той тука е. Здравейте, златни дни!

Излизат.

[56] „... за африкански рудници от злато!“ — Африка е била за Шекспировите съвременници баснословна страна на златото. ↑

[57] Цар Кофетуа — африканския цар Кофетуа се влюбил в просякинята Зенелофон и се оженил за нея. ↑

[58] Робин Худ — известен герой от английските балади. Джон и Червенушко (Scarlet) са негови приятели. ↑

[59] Хеликон (мит.) — планина в Гърция, обитавана от музите. ↑

[60] Фурии (мит.) — римски божества на отмъщението. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Лондон.

Влизат Старши стражар и Стражари, които влекат Мистрис Скокли и Дол Чаршафдери.

МИСТРИС СКОКЛИ

Пускай, негоднико проклети! Дано умра, че да те видя на бесилката! Изкълчи ми рамото!

СТАРШИ СТРАЖАРЯТ

Предадена ми е от районните и ще я поздравим с камшика, може да е сигурна. Един-двама са били убити заради нея.

ДОЛ

Лъжеш, кука с кука! И да знаеш, мутро сипаничава, че ако пометна плода, дето го нося, по-добре ще е за тебе, проклетнико, да си ударил майка си, муцуно изпита!

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Божичко, защо го няма сър Джон! Той щеше да пусне кръвчицата на някого тук. Господи, направи я да пометне!

СТАРШИ СТРАЖАРЯТ

Ако пометне, ще ви се попълни пак дузината възглавници, дето сега са ви само единайсет. Хайде, тръгвайте с мене, заповядвам ви, защото оня, когото ти и Пистол сте пребили, е умрял!

ДОЛ

Едно ще ти кажа, дребосько, едно ще ти кажа, човече, отлято за кадилница: за това, дето го правиш, здраво ще те нашибат, помни ми думата! Синьосукнест разбойнико, изпукал от глад палячо, ако не намажеш камшика, фуста да не нося!

СТАРШИ СТРАЖАРЯТ

Върви, върви, странстваща рицарко, върви!

МИСТРИС СКОКЛИ

О, Боже, как е възможно правдата така да надвива кривдата! Но нищо! С търпимост всичко се преодолява!

ДОЛ

Хайде, разбойнико, води ме пред съдията!

МИСТРИС СКОКЛИ

Добре, да вървим, копой мършав!

ДОЛ

Плашило кльоцаво! Скелет пътуващ!

МИСТРИС СКОКЛИ

Джудже нищожно!

ДОЛ

Хайде, сухар неден! Хайде, призракo прозрачен!

СТАРШИ СТРАЖАРЯТ

Добре, добре!

Излизат.

ПЕТА СЦЕНА

Лондон. Площад близо до Уестминстър.

Влизат двама Служители, които застилат земята с тръстики^[61].

ПЪРВИ СЛУЖИТЕЛ

Още тръстика, още тръстика!

ВТОРИ СЛУЖИТЕЛ

Ама вече втори път тръбиха!

ПЪРВИ СЛУЖИТЕЛ

Преди два няма да се върнат от коронацията. Хвърляй още, хвърляй още!

Излизат.

Влизат Фалстаф, Плиткоу, Пистол, Бардолф и Пажът.

ФАЛСТАФ

Стойте тук до мен, мистър Плиткоу! Ще накарам краля да ви окаже милост. Като минава край нас, ще му намигна и само гледайте каква физиономия ще ми направи!

ПИСТОЛ

Да позлати устата ти сам Бог,
добри ни рицарю!

ФАЛСТАФ

Ела насам, Пистол, застани зад мен!

Към Плиткоу.

Ако имах време да им усия нови ливреи, нямаше да пожалея хилядата фунта, които ми заехте. Но карай: скромният ни вид ще

свърши по-добре работата. Той ще му покаже, че съм горял от нетърпение да го видя...

ПЛИТКОУ

Точно така!

ФАЛСТАФ

... ще говори за искреността на моето чувство...

ПЛИТКОУ

Точно така!

ФАЛСТАФ

... за моята преданост...

ПЛИТКОУ

Точно тъй! Точно тъй!

ФАЛСТАФ

... за това, че съм препускал нощ и ден, без да губя време, без да помисля, без да ми мине през ум за преобличане...

ПЛИТКОУ

Напълно вярно!

ФАЛСТАФ

... за да стигна дотук и застана, потен и прашен от пътя, разтапящ се от желание да го видя, немислещ за нищо, забравил за всичко, сякаш нямам друго да върша освен това: да го зърна!

ПИСТОЛ

Да, *semper idem*^[62] е, защото *obsque hoc nihil est*^[63]. По всички точки вярно!

ПЛИТКОУ

Съвсем точно така!

ПИСТОЛ

МОЙ рицарю, вестта ми ще разпали
свирепий плам на черния твой дроб^[64]:
узнай, че твойта „Хубава Елена“^[65]
лежи във ниско-мерзостна тъмница,
там хвърлена от паплач груборъка!
Буди Мъстта на фурии, фучащи
из мрачни пещери, защото тъй е:
Дол Чаршафдери е в пандиза, знай!

ФАЛСТАФ

Ще я измъкна!

ПИСТОЛ

... Екна морский рев
и меднотръбний звук откликна нему!

Тръбен звук. Влизат Кралят със Свитата си, сред която е и Върховният съдия.

ФАЛСТАФ

Да те запази Бог, кралю мой, Хал!

ПИСТОЛ

Небето да е с теб, фиданко кралска!

ФАЛСТАФ

Да си ми живо, моето момче!

КРАЛЯТ (към Върховния съдия)

Какво желае този луд човек?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Без ум ли сте? Не виждате ли вие
с кого говорите?

ФАЛСТАФ

Със своя крал!
С теб, слънце мое! С тебе, Зевсе мой!

КРАЛЯТ

Не те познавам, старче. Искай прошка!
На шута не подхождат бели власи.
Сънувах, някога, един дъртак
тъй тлъст и тъй разюздан във езика,
но този сън сега ме отвращава.
Мисли от днес по-малко за плътта си,
отколкото за своята душа!
Чревоугодието остави,
защото гробът зинал е пред тебе,
триж по-широк, отколкото пред други!
Със шутовски шеги не ми отвръщай —
не съм аз вече тоз, когото помниш.
Бог знае и светът ще разбере,
че съм отхвърлил нявгашния Хари
и същото ще сторя и с онези,
които са били около него.
Дочуеш ли, че прежният съм пак,
търси ме и по прежному ще бъдеш
наставник мой във буйства и разгул.
Но дотогава, както вече сторих
със другите от твоята порода,
нареждам ти от днес да се държиш
на разстояние от десет мили
далеч от нас. В противен случай — смърт!
Необходимото, за да живееш,
ще ти отпускаме, за да не би
да те подтикне нуждата към злото,
и щом ни съобщят, че се изправяш,
ще ти дадем и служба, съответна
на твоите способности и сили.

Към Върховния съдия.

А вий, милорд, следете лично, моля,

да се изпълни кралската ни воля!...
След мен!

Излиза, следван от Свитата си и от Върховния съдия.

ФАЛСТАФ

Мистър Плиткоу, дължа ви хиляда фунта.

ПЛИТКОУ

Бога ми, точно така, сър Джон! И ви умолявам да ми ги върнете, за да си ги отнеса вкъщи.

ФАЛСТАФ

Това ще бъде трудно, мистър Плиткоу. Но не се огорчавайте! Принцът тайно ще ме извика при себе си. Нали разбирате, той трябва да се показва такъв пред света. За повишението не се бойте! Ще ви направя аз голям човек!

ПЛИТКОУ

Не виждам как това ще стане, освен ако ме облечете в своя жакет и го подпълните със слама. Умолявам ви, сър Джон, върнете ми поне петстотин от хилядата!

ФАЛСТАФ

Сър, аз съм това, което ви дадох дума, че съм! Той само се преструваше.

ПЛИТКОУ

Боя се, че това преструване може много да ви струва!

ФАЛСТАФ

Пък аз казвам, че така ви се струва! Елате да хапнем заедно! Хайде, лейтенант Пистол! Тръгвай, Бардолф! Преди да се стъмни, ще дойдат да ме викат!

Влизат Принц Джон и — отново — Върховният съдия, придружен от Стражи.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Водете сър Джон Фалстаф във затвора!
И тези с него да го придружат!

ФАЛСТАФ

Милорд, милорд!

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Зает съм днес. Ще ви изслушам скоро...
Водете ги!

ПИСТОЛ

„Si fortuna me tormenta
spero contenta.“

Излизат всички освен принц Джон и Върховния съдия.

ПРИНЦ ДЖОН

Хареса ми постъпката на краля.
Той своите приятели от вчера
обезпечава, но решил е твърдо
да ги държи в изгнание, додето
не се покажат нравствени и трезви
в очите на света.

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Така е, сър.

ПРИНЦ ДЖОН

А свикал ли е Парламента?

ВЪРХОВНИЯТ СЪДИЯ

Да, сър.

ПРИНЦ ДЖОН

Уверен съм, че близък е съвсем
денят, във който ний ще изнесем
оръжията, тук до днес вилнели,
далеч оттук, във френските предели.
От пойно птиче този припев чух
и кралят май не бе за него глух...
Да тръгваме ли, сър?

Излизат.

[61] „... застилат... с тръстици“ — с тръстици застинали в тогавашна Англия не само площадите, но и залите в богатите домове. ↑

[62] „... *semper idem...*“ (лат.) — точно същото. ↑

[63] „... *obsque hoc nihil est...*“ (непр.лат.) — освен това няма нищо. ↑

[64] „... *плам на черния твой дроб*“ — черният дроб бил считан за вместилище на храбростта. ↑

[65] „Хубава Елена“ (мит.) — става дума за съпругата на спартанския цар Менелай, която според легендата станала причина за избухването на Троянската война, възпята в „Илиада“ на Омир. ↑

ЕПИЛОГ^[66]

ТАНЦЬОР

Ето ме и мене, първо с трепет, после с поклон и най-сетне със слово. С трепет — защото може би не сте ни харесали; с поклон — защото така е прието; и със слово — за да моля за прошка. Но ако чакате от мене добро слово, аз съм загубен, защото съм си го съчинил сам по това, което обикновено трябва да се казва, и току-виж, излязло, че макар да направих, каквото можех, всъщност съм развалил, каквото съм могъл. Но към въпроса. Неотдавна — както отлично знаете — аз се явих тук пред вас след края на една слаба пиеса с молба за извинение и с обещание за по-добра. Мислех наистина да ви се отплатя с тази и ако тя се е провалила като несполучлива сделка, то аз обявявам банкрут, а вие, мои любезни заемодавци, губите. Обещах ви, че ще се явя тук и ето, предоставям тялото си на вашата снизходителност: опростете ми част от дълга, а пък аз ще ви изплатя още нещо от него, а за останалото — като всички длъжници — ще ви отрупам с безброй обещания. Ако с езика не мога да си измоля опрощаване на дълга, то ще ми разрешите ли да пусна в ход краката си? Това наистина би било леко отървяване — да се измъкнеш от дълга с танцови стъпки. Но аз имам съвест и ще се постарая да ви доставя при това колкото мога по-голямо удоволствие. Всички дами тук са ми простили, зная^[67]. Ако господата не са, това ще значи, че не са в съгласие с дамите си, което не се е случвало досега в подобно общество. И още една дума, моля. Ако не сте се преситили от тлъсто месо, вашият скромнен автор ще продължи историята, която видяхте, с нова пиеса, като включи в нея сър Джон и ви развесели с красивата Катерина Французка^[68]. Фалстаф — ако не го убие, разбира се, суровата ви присъда — ще умре, доколкото ми е известно, от настинка след прекомерно изпотяване, защото Олдкасл умря като мъченик, но нашият човек е съвсем друга личност^[69]. Езикът ми се умори. Когато

се уморят и краката ми, ще ви пожелаая лека нощ, като коленича пред вас... но само за да се помоля за кралицата ни.

Излиза, танцувайки.

[66] *Епилог* — очевидно имаме смес от два епилога: първият пасаж е за един случай, вторият и третият — за друг. ↑

[67] „... всички дами са ми простили, зная“ — защото по всяка вероятност епилогът бил произнасян от пажа. ↑

[68] *Катерина Французка* — в следващата пиеса „Хенри V“ се разказва за победите на новия крал във Франция и за неговата сватба с френската принцеса Катерина. ↑

[69] „... Олдкасл... друга личност“ — за прототипа на Фалстаф вж. предговора. ↑

ХЕНРИ V^[1]

[0] Оригинаалното заглавие на пиесата е „*The Life of Henry V*“ — „Животът на Хенри Пети“. Повечето от действащите в нея лица са исторически. Недългото — от 1413 до 1422 г. — царуване на Хенри V е изпълнено с военни действия между Англия и Франция. Сключил таен съюз с Бургундския дук, Хенри предприема през 1415 г. поход на континента и след като превзема крайморския град Арфлър в Нормандия, е принуден да приеме сражение по на север край град Азенкур, в което спечелва блестяща победа над превъзхождащите го французи; скоро обаче поради малочислеността на войската си се завръща на острова.

Поради неспособността на френския крал Шарл VI официален владетел на Франция бил дофинът Луи, но неговата власт се оспорвала от партията на Орлеанския дук, а дукът на Бургундия, привърженик на кралица Изабела, която за разпуснатото си поведение била заточена в Тур, се държал съвсем независимо. Използвайки слабостта на страната, Хенри V предприел през 1417 г. втори поход отвъд Ламанша, който завършил със завладяването на Нормандия и пълната капитулация на французите. През 1420 г. бил сключен мир, с който Хенри бил обявен за законен наследник на Шарл VI и се венчал за неговата дъщеря Катерина. Обединяването на Англия и Франция под една корона обаче не се осъществило, тъй като при следващия си поход — 1422 г., целящ да укрепи завладяното, Хенри V внезапно заболял и умрял, като оставил за свой наследник малолетния си син.

Мнозина от героите на пиесата участват в предшестващите пиеси, но някои от тях сега носят нови титли. Така дук Бедфорд и дук Глостър са познатите ни от „Хенри IV“ принцове Джон Ланкастър и Хъмфри Глостър, а дук Йорк е дук Омърл от „Ричард II“. ↑

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КРАЛ ХЕНРИ V

ДУК ГЛОСТЪР, ДУК БЕДФОРД — братя на краля

ДУК ЕКСЕТЪР — чичо на краля

ДУК ЙОРК — братовчед на краля

ГРАФ СОЛЗБЪРИ

ГРАФ УЕСТМОРЛАНД

ГРАФ УОРИК

ГРАФ КЕЙМБРИДЖ

КЕНТЪРБЪРИЙСКИЯТ АРХИЕПИСКОП

ИЛИЙСКИЯТ ЕПИСКОП

ЛОРД СКРУП

СЪР ТОМАС ГРЕЙ

СЪР ТОМАС ЪРПИНГАМ

ГАУЪР, ФЛУЕЛЕН — уелсец, **МАК-МОРИС** — ирландец,

ДЖЕЙМИ — шотландец — английски офицери

БЕЙТС, КОРТ, УИЛЯМС — английски войници

ПИСТОЛ, НИМ, БАРДОЛФ, ПАЖ на тримата — от
компанията на Фалстаф

АНГЛИЙСКИ ГЛАШАТАЙ

ШАРЛ VI — крал на Франция

ДОФИНЪТ ЛУИ — престолонаследник на Франция

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

БУРБОНСКИЯТ ДУК

БРИТАНСКИЯТ ДУК

КОНЕТАБЪЛЪТ НА ФРАНЦИЯ

РАМБЮР, ГРАНПРЕ — френски благородници

УПРАВИТЕЛЯТ НА АРФЛЪОР

МОНЖУА — глашатай на Франция

ПОСЛАНИЦИ — на Франция

КРАЛИЦА ИЗABELA — съпруга на Шарл VI

КАТЕРИНА — дъщеря на Шарл VI и Изабела

АЛИСА — нейна придворна дама

МИСТРИС СКОКЛИ — стопанка на кръчма; сега съпруга на

Пистол

ХОР

Благородници, Дами, Офицери, Войници, Граждани, Пратеници
и Слуги

Място на действието: Англия и Франция.

ПРОЛОГ

Влиза Хорът^[1].

ХОРЪТ

О, ако имахме пламтяща муза,
която да ни вдигне в емпирея
на висшето изкуство; а за сцена —
държава цяла; и князе на нея
да изпълняват бляскавите роли
пред публика от истински крале!
Тогаз би имал войнственият Хари
прекрасната си Марсова осанка
и подир него като тройка псета
Глад, Меч и Огън щяха да пълзят
с молба да ги отвърже! Но простете
на недодяланите духове,
които дръзват тук да ви представят
на своята рендосана площадка
тъй висш предмет! Наистина, как можем
да вместим в таз арена за петли
полетата на Франция; или
мислимо е във дървеното „О“
на тоз театър, в тази малка нула
да се поместят шлемовете само,
потресли въздуха при Азенкур?
И все таки със кръгчета щом може
да се представи милион, то молим,
„О!“, дайте и на нас, нищожни нули,
фантазията си! Предположете,
че в тоя тесен пояс от стени
са се побрали две могъщи кралства,
чиито горделиви брегове

дели един скалист, бурлив, опасен
ръкав на океана; запълнете
със своите мисли всички наши липси
и умножете всекиго от нас
на хиляди, така че тук да плъпне
една въображаема войска.
Когато заговорим за коне,
вий мислено ги виждайте как, горди,
печатат своите огнени копита
във глината; защото мисълта ви
кралете ни ще трябва да облича
и тя ще им помага пак да скачат
в пространството и времето, сгъстила
дела, с години траяли, в едно
обръщане на пясъчен часовник.
Във нейна помощ пък ще бъда аз,
приемете ли хор да съм за вас
и, вече встъпил в новата си роля,
за слух и снизходителност ви моля!

Излиза.

[1] *Хорът* — „Хор“ или „Пролог“ се наричал по Шекспирово време актьорът, който произнасял пролога, интермедиите или епилога на пиесите. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Лондон. Преддверие в кралския дворец.

Влизат Кентърбърийският архиепископ и Илийският епископ.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Милорд, ще ви открия, че отново
се готви против нас законът, който
би минал в единайстата година
от времето на бившия ни крал,
ако тогаз не бяха го свалили
от дневен ред метежите в страната.

ЕПИСКОПЪТ

А може ли да се направи нещо?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Ще трябва да помислим. Влязъл в сила,
той ще ни грабне по-добрата част
от нашите владения, защото
властта със него ни отнема всички
земи, благочестиво завещани
на църквата от нейните чада.
Със тях за краля ни ще се издържат
петнайсет графа, рицари хиляда
и петстотин, шест хиляди и двеста
ескуайра^[2] и в прибавка сто приюта,
отлично обзаведени, за старци,
сакати и прокажени. Хазната
ще има освен туй от тях годишно
хиляда фунта. Тъй гласи законът.

ЕПИСКОПЪТ

Загребват здраво!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Да, до дъно стържат!

ЕПИСКОПЪТ

Какво да сторим?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Кралят ни е благ
и пълен със разбиране и милост.

ЕПИСКОПЪТ

При туй привързан към Светата църква.

АРХИЕПИСКОПЪТ

На младост обещавахе не много,
но щом духът излитна от бащата,
като че ли и страстите в сина
издъхнаха. Да, разумът във миг,
подобно ангел долетя над него
и, с меч прогонил грешния Адам,
превърна тялото му в рай, достъпен
единствено за духове небесни.
Не е било до днеска ученик
тъй бързо да постигне мъдростта;
не е било със толкоз буен прилив
доброто да отмие злите мисли;
не е било тъй леко да отстъпи
властта си многоглавото упорство
като във този крал!

ЕПИСКОПЪТ

И слава Богу!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Послушайте го само как говори
на верски теми и, до дъно смаян,

ще кажете: „Да беше висш духовник!“;
обществени въпроси как разисква
вий чуйте го и ще решите смело,
че е отдал живота си на тях;
слух дайте му, когато за войната
подхване реч, и той ще ви направи
от боя музика; държавна трудност
му дайте да реши, и ще развърже
той възела й гордиев^[3] по-лесно
от своята жартиера! Щом говори,
дори и въздухът, тоз скитник вечен,
се спира в миг и нямата почуда
стаява се във хорските уши,
да не изпусне капка от меда
на сладките му думи. Очевидно
от жизнения опит е извлякъл
той своите обобщения, макар че
е чудно как успял е да го стори,
като го помним празен ветрогон,
пилеещ часовете си във буйства,
облози, пиршества и веселби,
далеч от мисълта да учи нещо,
да се вгълби, за миг да се откъсне
от близостта на уличната паплач!

ЕПИСКОПЪТ

Най-хубавите ягоди се тулят
в копривата, целебните треви
виреят най-добре сред буренака.
И принцът тъй под буйствата е скривал
богати наблюдения, които
като тревата са растели трайно,
без някой да ги вижда, през нощта,
по силата на своята природа.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Така ще е, защото чудеса

не се извършват вече, и за всичко,
което става, длъжни сме да търсим
естествени причини.

ЕПИСКОПЪТ

Да, милорд,
но как да се преборим със закона,
представен в Общините^[4]? Дали кралят
клони към него, или е против?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Ни тъй, ни тъй; но мисля, че по-скоро
ще бъде с нас, понеже му предложих
от името на нашия Събор,
за свързаните с Франция въпроси,
които най-обстойно му разгърнах,
парична помощ във размер, какъвто
духовенството ни, откак се помни,
не е предлагало на никой негов
предшественик.

ЕПИСКОПЪТ

И как прие я той?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Със явно удоволствие, макар че
за съжаление не стигна време
да чуе — както, чувствах, би желал —
подробностите за това как идат
от неговия праотец, крал Едуард^[5],
до него свръхбезспорните права
над някои отделни техни графства
и общо над французкия престол.

ЕПИСКОПЪТ

Какво прекъсна вашата беседа?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Посланикът на Франция пристигна
с молба да бъде спешно чул от краля
и Негово Величество след малко
ще го приеме. Ако се не лъжа,
часът е четири?

ЕПИСКОПЪТ

Да, точно толкоз.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тогаз да влезем и сами да чуем
посланието му, което мога
и тъй със сигурност да ви предскажа.

ЕПИСКОПЪТ

Вървя след вас. Жадувам да го чуя!

Излизат.

[2] *Ескуайри* — благородници от най-ниска степен. ↑

[3] „... *възела ѝ гордиев...*“ (мит.) — според древногръцката легенда фригийският цар Гордий, който бил отначало прост селянин, поставил в храма на столицата селската си кола, като завързал ярема ѝ с невероятно сложен възел и предрекъл, че който развърже възела, ще владее цяла Азия. Александър Македонски, като не успял да го развърже, го разсякъл с меча си. ↑

[4] „... *в Общините...*“ — става дума за Камарата на общините в английския Парламент. ↑

[5] „... *крал Едуард...*“ — Едуард III — родоначалника на семействата Йорк и Ланкастър, които после ще враждуват помежду си; царувал от 1327 до 1377 г. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пак там. Приемна зала.

Влизат Кралят, Глостър, Бедфорд, Кларенс^[6], Ексетър, Уорик, Уестморланд и Свита.

КРАЛЯТ

Кентърбърийският архиепископ
не е ли тук?

ЕКСЕТЪР

Отсъства, господарю.

КРАЛЯТ

Пратете да го викнат, драги чичо!

УЕСТМОРЛАНД

Да влезе ли посланикът, кралю?

КРАЛЯТ

Не още, Уестморланд. Преди това
ний искаме да бъдем убедени
във някои неща от първа важност,
които занимават мисълта ни
във връзка с Франция.

Влизат Кентърбърийският архиепископ и Илийският епископ.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Да пази Бог свещения ви трон
и да направи дълго и достойно
да го заемате!

КРАЛЯТ

Благодаря ви.

Учени лорде, моля ви, разкрийте
от правна и от верска гледна точка,
дали и как важащият до днес
във Франция Салически^[7] закон
ни спъва в предявените от нас
претенции. И да ви пази Бог,
добри приятелю, от всеки опит
да изкривите своята наука
във наша полза и да опетните
душата си, отделяща по чувство
добро от зло, изравяйки за нас
права, които нямат нищо общо
със правдата. Защото много хора,
в цветущо здраве днес, ще приподпишат
с кръвта си туй, което Ваша Святост
пред нас ще обяви за правомерно.
И тъй, добре внимавайте, когато
залагате на карта личността ни
и будите заспалия ни меч!
Внимавайте, в небето ви заклевам,
защото между две могъщи кралства
войните биват яростни и дълги,
а всяка капка кръв е вик и жалба
против безотговорния, наточил
стоманата, която съкращава
недългия и тъй човешки път.
Сега приказвайте и ний ще знаем,
че, потопено в святата ви съвест,
каквото кажете, ще бъде чисто,
тъй както след кръщение човек е
очистен от Адамовия грях!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тогава знайте — вие, господарю,
и с вас да знаят всички тук, които
дължат на трона сили и живот, —

не спъва нищо вашите права
над Франция освен закона, казващ:
„In terram Salicam mulieres ne succedant.“
„В Салийската земя жени не бива
да наследяват“ — който те приписват
на своя стар владетел Фарамонд^[8],
като това „Салийската земя“
отъждествяват с френската държава.
А техните писатели сами
говорят, че Салийската земя
е във Германия, ограничена
от Сала и от Елба^[9]. Карл Велики^[10],
като разбил упорстващите сакси,
заселил с франки казаната област
и те зарад германските жени,
прочути със безсрамните си нрави,
издали тоз закон, непозволяващ
по женска линия да се предават
наследства във Салийската земя,
която, пак повтарям, се намира
в Германия; и днес се казва Майсен.
Така че тоз Салически закон е
създаден не за френската държава
и не от Фарамонд, чието име
неоснователно се свързва с него,
защото франките са завладели
земите, за които става дума,
далече не по неговото време,
а четирстотин двайсет и една
години след смъртта му: той умрял е
във четирстотин двадесет и шеста,
а Карл Велики саксите надвил е
и франките си настанил в земите
оттатък Сала чак във осемстотин
и петата година. Освен туй
французките писатели признават,
че крал Пипин^[11], отнемайки престола

от френския владетел Хилдерик^[12],
се позовал на туй, че произлизал
от дъщерята на Клотар^[13], Блитхилда.
И първият Капет^[14], когато грабна
короната на Карла Лотарингски^[15],
единственият пряк и чист наследник
по мъжка линия на Карл Велики,
за да изкара своите права
действителни (макар да бяха те
в действителност нищожни), се представи
като наследник първи на принцеса
Лингарда, дъщеря на Карломан^[16],
сина на императора Луи^[17],
сина на Карл Велики. Също тъй
синът на узурпатора Капет,
Луи Благочестиви^[18], не можа
да спи спокойно с френската корона,
додето не доказва, че безспорно
чрез баба си, принцеса Изабела,
е свързан с Ерменгарда, дъщерята
на Карла Лотарингски, за когото
говорихме, и тъй, посредством нея
родът на Карл Велики се спои
с короната на Франция. Така че
Пипин, Капет, Луи дължат безспорно
правата си над френския престол
на някоя жена. И туй важи
до днешни дни за френските крале
и ако те изравят срещу вас
въпросния Салически закон,
то правят го, защото са готови
сами да се оплитат в своите мрежи,
но само да не върнат туй, което
отнели са от вашите предци.

КРАЛЯТ

Ще бъде ли законно и правдиво
да предявя претенции над него?

АРХИЕПИСКОПЪТ

Ако не е, грехът да бъде мой!
В „Числата“^[19] пише: „Щом човек умре,
наследството му трябва да премине
към дъщерята." Отстоете свойто!
Развейте смело своя кървав стяг!
Спомнете си, че кълн сте от велики,
могъщи праотци! Кралю, идете
на гроба на праядо си^[20], комуто
правата си над Франция дължите,
и призовете храбрия му дух,
а с него заедно духа на своя
прачичо Едуард, Черния ни принц^[21],
когото Франция ще помни дълго
за драмата, която той представи
на нейна сцена, като разгроми
войските ѝ под погледа на своя
могъщ баща, с усмивка наблюдаващ
как неговото храбро лъвче лочи
кръвта на знатна Франция! О, дивни,
безстрашни англичани, съумели
с едната половина от мощта си
да срещнат цялата французка сила,
а другата без дело да оставят
да ѝ се смее, скръстила ръце!

ЕПИСКОПЪТ

Спомнете си за своите предтечи
и повторете светлата им слава!
Вий техен сте наследник, господарю,
на трона им седите, във кръвта ви
е минала прочутата им смелост;
и тъй, трикратно мощен, вие зрял сте
във майската зора на младостта си

за подвизи и бляскави дела!

ЕКСЕТЪР

Монарси и крале очакват с трепет
да се надигнете, разтърсил грива
по примера на лъвския си род!

УЕСТМОРЛАНД

Те знаят ви, че имате причини
и сили за това. Защото никой
английски крал до днеска не е имал
васали и народ, които тъй
да бъдат телом в Англия, а духом
на лагер из французките полета!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Пратете ги и телом да са там,
Ваше Величество, та с меч и огън
да отстоят правата ви! А ние,
духовенството, за да ви помогнем
в разноските, ще ви отпуснем сума,
каквато ни веднъж не сме броили
на никой ваш предшественик до днес!

КРАЛЯТ

Освен за Франция ще се наложи
да отделим войски, за да отблъснем
шотландците, които непременно,
използвайки мига, ще ни нападнат.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Граничните войски от местни хора
ще бъдат, господарю, крепък зид
пред дръзките им набези за плячка.

КРАЛЯТ

Не тези шайки имаме предвид —

тревожи ни шотландската държава,
която винаги за нас е крила
опасности. Историята учи,
че колчем нашият велик прадядо
прехвърлял е във Франция войски,
зад него, във отслабеното кралство
шотландците са хлуйвали, подобно
на морски прилив през разкъсан насип,
със пълната си сила и тъй често
подлагали са на опасен изпит
останалата без мъже страна,
тъй често замъци и градове
държали са в мъчителни обсади,
че Англия, лишена от защита,
е тръпнела от тяхното съседство!

АРХИЕПИСКОПЪТ

Тя повече изпитвала е страх,
отколкото търпяла е щети,
Ваше Величество. И ето пример
от нейната история: когато
били са знатните ѝ до един
във Франция, отреждайки на нея
съдбата на вдовица, тя не само
опазила е себе си, но даже
запряла е като добиче чуждо
шотландския им крал^[22], за да го прати
във Франция, и, украсила с него
триумфа на крал Едуард, да прибави
нов светъл ден към своята летопис,
осеяна и без това с победи,
тъй както тинестото морско дъно
осеяно е с приказни богатства
и скелети на кораби!

КРАЛЯТ

Така е,

но старата пословица ни учи:
„Готвиш ли със Франция войни,
първо със Шотландия почни!“
Защото щом английският орел
излитне от гнездото си за плячка,
лукавата шотландска невестулка
промъква се към кралските яйца
и — като мишките във дом без котка —
едно изпива, похабява две.

ЕКСЕТЪР

Кое то значи, че котакът трябва
да не излиза никога от къщи?
Излишен страх: ний имаме ключалки
за своите килери и капани
за всякакви неканени крадци.
Дорде ръката води бой в чужбина,
главата ще се брани у дома —
нали в държавното устройство всичко,
макар различно по височина,
звучи във унисон и се стреми
да се сбере във цялостен завършек
като във музиката.

АРХИЕПИСКОПЪТ

Точно тъй е!

Във нашето човешко общество
небето разделило е труда
на разни дейности, които тласка
в неспирен ход, като затуй ги учи
да виждат своята върховна цел
във послушанието. Тъй е точно
и при пчелите, същества, които
природата е сътворила сякаш
уроци да ни дават по порядък:
те имат крал и служещи под него —
едни раздават право у дома,

във чуждите страни търгуват други,
а трети, със жила въоръжени,
нападат беззащитните цветя
и плячката си мъкнат с весел марш
към шатъра на своя преизпълнен
с величие монарх, под чийто поглед
зидари зидат сводове от злато,
медари леят слънчевата течност,
носачи бедни се тълпят и блъскат
с торбите си пред тесните врати
и съдник, смръщил поглед, с гневен бръм
предава на студените палачи
един прозяващ се от мързел търтей.
От туй личи, че действия различни
са годни да постигнат обща цел:
тъй както се забиват в една точка
стрели отвред; тъй както в един град
се срещат много пътища; тъй както
се вливат сто реки в едно море,
а във иглата на часовник слънчев —
сто линии — тъй също е възможно
безбройни действия да се насочат
в една мишена и да бъдат всички
доведени докрай. Затуй, кралю,
напред към континента! Разделете
на четири английската войска
и разтресете със едната четвърт
издъно цяла Галия! А ние,
ако със тройно по-голяма сила
от своето псе дома си не опазим,
то нека то разкъса ни и нека
народът ни престане да е пример
за мъдрост и безстрашие!

КРАЛЯТ

Да влязат
французките посланици!

Излизат неколцина от Свитата.

Така!

Сега сме убедени, че по право
е наша Франция и с Божя воля
и ваша помощ, благородни мишци
на кралската ни сила, ще принудим
властта ѝ да превие врат пред нас,
а пък упорства ли, ще я направим
на пух и прах! Едно от двете: или
на трона там ще седнем, властелин
над Франция и ширните ѝ графства,
или ще сложим тези свои кости
в незнайна урна без надгробен камък!
Да, тъй ще е: или с големи думи
историята ще гърми за нас,
или без надпис, даже най-нетраен,
ще бъде гробът ни навеки ням
като уста, лишена от език,
на турски роб!...

Влизат Посланиците на Франция, следвани от Свита.

Кажете, господа,
какво послание ви е предал
французкият дофин? Защото чухме,
че той, а не баща му, ви изпраща.

ПОСЛАНИК

Дали ще разрешите, господарю,
свободно и без страх да предадем
каквото носим, или пестеливо
да изразим във общи думи само
дофиновата мисъл?

КРАЛЯТ

Хенри Пети,
не е тиран, а християнски крал,
и неговият гняв е обуздан,

тъй както са злодеите, които
държи под ключ в затвора си; така че
с откритата реч и без да се боите,
кажете ни дофиновата мисъл!

ПОСЛАНИК

Тогава чуйте: Ваша Кралска Милост
наскоро чрез посланик предяви
претенции над области французки,
като за туй се позова на своя
велик предшественик крал Едуард Трети
Във отговор на туй дофинът казва,
че вие сте изглежда твърде млад
и иска затова да ви припомни,
че Франция не е земя, която
се завоюва в стъпки на галярда^[23],
и областите ѝ не се завземат
със весели гуляи. Тъй че моли
да не отваряте напразно дума
за тези области и ви изпраща
таз бъчвичка с подарък, по-подходящ
за вашия характер. Туй е всичко.

КРАЛЯТ

Какво съдържа?

ЕКСЕТЪР

Топки за игра
на тенис, господарю.

КРАЛЯТ

Благодарим за дара и труда ви.
Приятно ни е, че дофинът има
тъй весел нрав. Когато подберем
ракети, подходящи за тез топки,
ще му предложим с Божя помощ мач
във Франция, и то с такъв играч,

че неговият татко ще загуби
короната, която е заложил
за своя син! Кажете му да знае,
че предизвикал е противник, който
със град от топки ще съсипе всички
игрища на французката държава!
Нам ясно е защо ни подценява:
той знае само буйната ни младост,
не подозирайки каква поука
извлекли сме от нея; според него
не сме ценили ний тоз беден, жалък
английски трон и тъй като затуй
странели сме от двора, сме дошли
до буйствата, понеже — както знаем —
по-весели сме всички въвн от къщи...
Но нека знае вашият дофин,
че ние като крал ще се покажем
и ще издуем царствено платната
на своята власт, като заемем своя
французки трон. Той наш е и за него,
забравили привидно своя ранг,
живяхме ние с простия народ,
но, седнали на него, тъй ще блеснем,
че цяла Франция ще зажуми,
а нейният дофин ще ослепее,
погледне ли към нас! И съобщете
на своя остроумен кралски син,
че неговият присмех ще превърне
тез топки за игра в ядра топовни
и че вината за мъстта, която
ще литне, всерушителна, със тях
върху душата му ще натежи,
защото тази негова насмешка
несметни майки ще лиши на смях
от синовете им, на смях ще грабне
мъжете на безчислени жени,
на смях ще срине замъци, така че

мнозина, днеска неродени още,
ще имат да проклинат след години
насмешките на своите дофини!...
Но всичко туй е във властта на Бога,
когото призовавам и в чието
пресвято име, казвам на дофина —
а вий му го предайте! — че ще дойда
да отстоя честта си и да вдигна
за благо дело праведна ръка!
Вървете с мир! И му кажете още,
че даже най-сполучените смешки
без сол остават, щом като от тях
сълзи се получават вместо смях!...
Върнете ги със сигурна охрана!...
На добър час!

Посланиците излизат заедно със Свитата си.

ЕКСЕТЪР

Подарък по французки!

КРАЛЯТ

Надявам се, че който ни го праща,
ще се черви за него! Господа,
набирайте без бавене войски
и припаси за бъдещия поход!
И обмислете стъпките, които
със най-голямата възможна скорост
способни са да умножат перата
на нашите криле, за да дадем
на тоз дофин, ако помогне Бог,
пред прага на баща му строг урок
Така че всеки мъдро и умело
да впряга сили в святото ни дело!

Излизат.

[6] *Кларенс* — Томас, дук Кларенс, указан в тази ремарка и споменат другаде като присъстващ, не произнася нито една реплика през цялата пиеса и не фигурира в списъка на действащите лица. ↑

[7] *Салически закон* — най-старият сборник от германски закони, датиращ от V в. ↑

[8] *Фарамонд* — легендарен крал на салийските франки. ↑

[9] „... от Сала и от Елба...“ — Елба е река в Източна Германия; Сала е неин приток. ↑

[10] *Карл Велики* — Карл I (742–814), крал на франките от 768 г. и глава на Великата Западна империя от 800 г. Родоначалник на династията на Каролингите. ↑

[11] *Крал Пипин* — Пипин Къси (714–768 г.), крал на франките. ↑

[12] *Хилдерик* — Хилдерик III (714–755 г.), крал на франките от рода на Меровингите. Детронизиран от Пипин през 747 г. ↑

[13] *Клотар* — Клотар II (584–629 г.), крал на франките. ↑

[14] *първият Капет* — Хуго I (ок. 938–996 г.), основател на Капетингската династия във Франция. ↑

[15] *Карл Лотарингски* — брат на франкския крал Луи VI, който трябвало да заеме трона му след неговата смърт, но бил изместен от Хуго Капет. ↑

[16] *Карломан* — грешка на източника, от който е черпил Шекспир: в случая става дума за друг крал — Карл Плешиви (823–877 г.). ↑

[17] „императора Луи“ — става дума за Луи I Набожни (778 — 840) ↑

[18] *Луи Благочестиви* (1214–1270 г.) — в оригинала е допусната грешка, като той е наречен Луи X вместо Луи IX. ↑

[19] „Числата“ — част от Библията; четвъртата от Мойсеевите книги. ↑

[20] „... прадядо си...“ — става дума отново за Едуард III. ↑

[21] „... Черния ни принц“ — става дума за Уелския принц Едуард. ↑

[22] „... шотландския им крал...“ — Давид II, крал на Шотландия (1324–1371 г.). ↑

[23] *Галярда* — жив танц от оная епоха. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

Тръбен звук. Влиза Хорът.

ХОРЪТ

Английската младеж е цяла в плам,
спят балните костюми в гардероба,
ковачите на брони богатейт
и мислите на всички са заети
единствено от жаждата за слава.
Продали пасбища, коне купуват
и литват като Хермесовци^[24] нови
след своя крал, жив пример, огледало
на всички християнски венценосци,
защото в младия и весел въздух
надеждата, от връх до ръкохватка,
нанизала е с меча си корони,
баронски, графски, кралски — все за Хари
и смелите със него. В това време
французите обаче, разузнали
за нашите военни подготовки,
от ужас разтреперани, прибягват
до средствата на бледото коварство.
О, Английо, величие сгъстено,
подобно на смел дух във дребно тяло,
как би се ти прославила в света,
да бяха всичките ти синове
горещо, кръвно свързани със тебе!
Но виж се, виж: французинът открива
недъга ти, изсипва куп от злато
в едно гнездо на двойствени сърца
и трима вероломници на име:
граф Ричард Кеймбридж, Хенри Скруп от Машъм

и Томас Грей, нортъмбърландски рицар,
продали се на злото срещу злато,
с врага ни сключват договор, по който —
ако измяната удържа дума —
ще умъртвят прекрасния ни крал,
преди да е отплавал от Саутхамптън^[25].
Сега ще позволим да прескочим
през разстоянията и сгъстим
събитията в разказа: и тъй,
парите — в звонк, изменниците — в сговор,
крал Хари е напуснал вече Лондон
и ние сме пренесли своята сцена
от Лондон във Саутхамптън. Вие всички
сте в този град и там ще сте, додето
ви отнесем във Франция и после
ви върнем тук през протока обратно,
като с вълшебство усмирим вълните,
защото ний, каквото и да става,
не искаме от нас да ви призлява!
(Ала в Саутхамптън с вас ще сме едвам
когато кралят се окаже там.^[26])

Излиза.

[24] „... Хермесовци...“ (мит.) — Хермес е гръцки бог; Меркурий у римляните. ↑

[25] Саутхамптън — град в Южна Англия; пристанище на Ламанша. ↑

[26] „Ала в Саутхамптън... се окаже там...“ — прибавка към текста, свързана навярно с някакво изменение в предварителния замисъл за реда на сцените във второ действие. ↑

ПЪРВА СЦЕНА

Улица в Лондон.

Влизат Ним и Бардолф.

БАРДОЛФ

Добра среща, капрал Ним!

НИМ

Здравей, лейтенант Бардолф!

БАРДОЛФ

Е, сдобрихте ли се с Пистол?

НИМ

Ако е за мене, не съм заритал да се сдобрявам. Не говоря много, но при сгоден случай ще падне веселба! Да става каквото ще! На бой не налитам, но ще замижа и ще измъкна желязото. Обикновено е, но служи добре за печене на сирене и издържа голо на студ като всеки друг меч, а това е важното!

БАРДОЛФ

Ще ви поканя двамата на закуска, за да ви сдобря, и ще заминем тримата като стари побратими за Франция. Съгласявай се, капрале!

НИМ

Кълна се, ще живея, докато мога, това е сигурно; но като не се трае повече, знам какво да направя. Ще заложа всичко на последния малшанс и край!

БАРДОЛФ

Наистина, капрале, той се ожени за Нел Скокли и вярно е, че тя постъпи нечестно с тебе, защото бяхте сгодени.

НИМ

Нищо не се знае! Да става каквото ще! Някои вечер лягат да спят и вратовете им са си на тях през нощта, а казват, че ножовете режели... Нищо не се знае. Кранта търпелива най-далеч отива. Ще има крушка опашка! Не сме си казали още думата!

Влизат Пистол и Мистрис Скокли.

БАРДОЛФ

Пристигат лейтенант Пистол и жена му. Капрале, владей се!

НИМ

Как си, ханджийо?

ПИСТОЛ

Негоднико, „ханджия“ ще ми викаш?

Кълна се, тази дума ми е гадна!

И мойта Нел не ще веч стай да дава!

МИСТРИС СКОКЛИ

Не, няма да давам, честна дума! Защото речеш ли да настаниш десетина-петнайсет дами, които честно и почтено се бодат по цял ден, за да изкарат хляба си... с иглата, веднага всички казват: „Държи бардак!“

Ним измъква меч.

Пресвята Богородице! Почнаха да се кълцат! Сега ще има прелюбодеяния и кръвосмешения!

Пистол също измъква меч.

БАРДОЛФ

Кротко, лейтенанте! Капрале, успокой се!

НИМ

Тфу!

ПИСТОЛ

Тфу на тебе, куче исландско^[27]! На тебе, остроухи исландски рошльо!

МИСТРИС СКОКЛИ

Мили капрале, покажи му своята храброст и скрий меча си!

НИМ

Обирай се оттука! Ако ми беше паднал solus^[28]!

ПИСТОЛ

Кой, аз ли „solus“, куче! Аз ли, змийо!
Туй „solus“ в мутра твоя аз ще плесна!
Ще ти го тикна в гърлото туй „solus“,
във белия твой дроб, във дън търбуха!
Червата твой с туй „solus“ ще задръстя,
защото съм готов да изгърмя:
петлето ми е дръпнато и само
след миг плам блъвне ще!

НИМ

Не съм ти Барбазон^[29], та да ме заклинаш! Както ме е хванал афектът, мога да те набуча индиферентно къде! Ако гръмнеш още веднъж, аз тебе, Пистол, ще ти прочистя цевта с шомпола си, както аз си знам! Ела настрани, да те изкормя, както аз умея, и да ти покажа някой и друг афект!

ПИСТОЛ

О, низкий самохвалко! Долна гад!
Гроб зей пред теб! Смъртта теб търси, пале!
Разголвай меч!

БАРДОЛФ

Чуваш ли какво ти говоря? Който замахне пръв, войник да не съм, ако не му ръгна това до ръкохватката.

Измъква и той меч.

ПИСТОЛ

Таз лиха клетва моя гняв гаси!

Той и Ним скриват мечове в ножници.

Подай си лапата! Висок по дух си!
Харесваш ми!

НИМ

Ще те заколя аз, рано или късно, по всички правила на афекта
си!

ПИСТОЛ

Couple a gorge^[30] на мен? Това ми стига!
Отново пак извиквам теб на бой!
О, критски пес, жена ми възжелал си?
Негоднико, във болницата тичай
и измъкни от парната й бъчва^[31]
онази стърва от рода Кресидин^[32]
Дол Чаршафдери^[33] и за нея, драги,
жени се, ако щеш! А аз съм взел
и ще опазя свой тоз дивний бисер,
Нел, quondam^[34] Скокли! Тъй че рауса verba^[35]
и марш оттук!

Влиза Пажът.

ПАЖЪТ

Ханджийо Пистол, трябва да отидете при господаря ми! И вие,
ханджийко! Той е много зле и иска да си легне. Уважаеми Бардолф,
идете да си мушнете лицето под чаршафа му вместо грейка^[36]! Честна
дума, много е зле!

БАРДОЛФ

Махай се, обеснико!

МИСТРИС СКОКЛИ

Ей Богу, на това хлапе днес-утре гарваните ще му ядат червата^[37]!... Горкият! Кралят разби сърцето му. Идвай си веднага, мъжо!

Излиза.

БАРДОЛФ

Хайде, ще ви сдобря ли най-сетне? Тръгваме заедно за Франция! Дявол взел го, защо трябва да се колим помежду си?

ПИСТОЛ

Потоп, наставай! Пъкъл, паст разчеквай!

НИМ

Ще ми платиш ли осемте шилинга, дето ти ги спечелих на бас?

ПИСТОЛ

Роб низък тоз е, който дълг изплаща!

НИМ

Давай ги, че както съм афектиран!...

ПИСТОЛ

Куражът ще покаже! Меч обнажвай!

Той и Ним измъкват отново мечове.

БАРДОЛФ

Кълна се в меча си, който пръв нанесе удар, ще го оставя на място. В меча си кълна се, ще го направя!

Измъква и той меч.

ПИСТОЛ

„Във меча си“ е клетва! Ще го стори!

Скрива меча си в ножницата.

БАРДОЛФ

Капрал Ним, ако ще бъдеш приятел с него — добре; ако не — да знаеш, че не си приятел и с мене! Хайде, моля те, скрий го тоя меч!

НИМ

Ще си получа ли осемте шилинга от баса?

ПИСТОЛ

Цял нобъл^[38] на ръка ще ти получиш веднага и с почерпка свръхотгоре. Приятелството ний възобновим ще и ще крадем със тебе двама, Ним, защото за доставчик във войската съм назначен, и тече ще парата! Ръката давай!

Ним скрива меча си в ножницата.

НИМ

А седемте шилинга ще ги получа ли?

ПИСТОЛ

Във звонк, платени честно!

НИМ

Добре, това ми е по афекта!

Влиза отново Мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

Ако сте от жена родени, елате веднага при сър Джон! Ах, горкият! Така го тресе всекидневната терциана^[39], че сърцето ти се къса да го гледаш! Мили хора, идвайте!

НИМ

Това е, защото кралят си изля афекта върху него, няма друга причина!

ПИСТОЛ

Чрез теб говори истината, Ним:
сърцето му сломено е фатално!

НИМ

Кралят си ни е добър, но що си е право — право, има си и той своите афекти и своеобразности.

ПИСТОЛ

Тогава да вървим да го оплачем —
нали сме здрави ний, козленца мои!

Излизат.

[27] „... куче *исландско!*“ — исландските кучета са остроухи и така космати, че устата и очите им не се виждат. ↑

[28] *Solus* (лат.) — сам. ↑

[29] *Барбазон* — име на един от дяволите. ↑

[30] *Couple a gorge* (непр.фр.) — да ме заколиш. ↑

[31] „... *от парната ѝ бъчва...*“ — сифилисът се „лекувал“ по Шекспирово време с парни бани. ↑

[32] „... *от рода Кресидин...*“ (мит.) — името на гъркинята Кресида, любима на Приамовия син Троил (вж. „Троил и Кресида“ на Шекспир), било за онова време символ на женската невярност. ↑

[33] *Дол Чаршафдери* — лека жена, действащо лице в „Хенри IV — II ч.“. ↑

[34] *Quondam* (лат.) — бивша. Защото познатата ни от „Хенри IV — първа и втора част“, мистрис Скокли сега ще носи името на Пистол.

↑

[35] *Pausa verba* (лат.) — малко думи; без много приказки. ↑

[36] „... вместо *грейка!*“ — една от честите шеги с огненото лице на Бардолф. ↑

[37] „... *гарваните ще му ядат червата!*“ — обесените по онова време били оставяни да висят за храна на гарваните. ↑

[38] *Нобъл* — нобълът е монета от онова време, на стойност 5–6 шилинга. ↑

[39] „... *всекидневната терциана...*“ — противоречие в стила на мистрис Скокли: пристъпите от малария терциана са през два дни. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Саутхамптън.

Влизат Ексетър, Бедфорд и Уестморланд.

БЕДФОРД

Ей Богу, кралят прекалено вярва
на тез изменници!

ЕКСЕТЪР

Не се плашете —
ще бъдат задържани не след много!

УЕСТМОРЛАНД

А как са външно мазни и покорни,
като че ли сърцата им са пълни
с васалска преданост и лична вяност!

БЕДФОРД

Не знаят, че от хванати писма
кроежът им известен е на краля.

ЕКСЕТЪР

Но как могъл е този, който ложе
делил е с краля, този, който бил е
отрупан с толкоз почести от него,
той, той да обрече на подла смърт
за чуждо злато своя суверен!

Тръбен звук. Влизат Кралят, Скруп, Кеймбридж, Грей, други Благородници и Свита.

КРАЛЯТ

Със тоз попътен вятър вече можем

да вдигнем котва. Но преди това,
любезни ми граф Кеймбридж и лорд Машъм,
и вий, достойни рицарю, кажете:
как смятате, дали със тези сили,
които сме повели, ще пробием
отбраната на френската войска,
постигайки успеха, зарад който
ги сбрахме и подготвихме за бой?

СКРУП

Да, господарю, ако всеки наш
даде, каквото може.

КРАЛЯТ

Във това
сме ние сигурни, защото знаем,
че ни едно сърце не сме повели,
което да не е съзвучно с нас,
и ни едно не ни очаква вкъщи,
което да не иска да ни види
със славни придобивки и успех!

КЕЙМБРИДЖ

Не зная друг владетел да е вдъхвал
любов и почит като вас, кралю.
Не вярвам някой в нашата страна
да чувства колебание и трепет
под сянката на благата ви власт.

ГРЕЙ

Дори и враговете на баща ви
със мед са подсладили своята жлъч
и служат ви покорно и усърдно.

КРАЛЯТ

Затуй сме им дълбоко благодарни.
По-лесно ще забравим как да движим

ръката си, отколкото че трябва
да плащаме за всякоя заслуга
съгласно нейните размер и стойност.

СКРУП

Така усърдието ще напругне
чилични мишци и трудът за вас
умора не ще знае, освежаван
от мисълта за бъдната награда.

КРАЛЯТ

Така е... Графе Ексетър, идете
и заповядайте да бъде пуснат
войникът, който вчера бе затворен
за хули срещу нашата особа!
Със виното е прекалил навярно
и тъй като се кае, ний решихме
да му простим.

СКРУП

Това е милосърдно,
но според мен, кралю, непредпазливо.
Ако не го накажете, то утре
простъпката му ще роди и други
от този род по неговия пример.

КРАЛЯТ

О, нека проявим и тоз път милост!

КЕЙМБРИДЖ

Във ваша власт е да я проявите,
наказвайки го пак.

ГРЕЙ

Голяма милост
ще бъде вече, ако подир мъки
дарите му живот.

КРАЛЯТ

Уви, таз ваша
любов към мен е тежък обвинител
за тоз нещастник. Ако към такива,
от виното родени, дребни грешки
не замижим с едно око, как в гняв
ще трябва да изцъкляме и двете,
когато престъпления ужасни,
предъвкани, погълнати и смлени,
се появят пред нас?... Да бъде пуснат
на свобода престъпникът, макар че
нам преданите Кеймбридж, Скруп и Грей
във нежната си обич и грижовност
към кралската ни личност, настояват
да го накажем строго! А сега
за похода към Франция. Кой още
очаква да получи пълномощно?

КЕЙМБРИДЖ

Аз, ваша милост — вие сам за него
ми казахте да ви подсетя днес.

СКРУП

На мене също казахте така,
велики господарю.

ГРЕЙ

И на мене,
върховни повелителю.

КРАЛЯТ

Тогава
това е вашето, мой графе Кеймбридж,
това е вашето, лорд Скруп от Машъм,
това е вашето, сър Томас Грей.
Добре ги разчетете и узнайте,

че знаем колко струвате... Таз нощ,
граф Уестморланд и чичо Ексетър,
отплаваме... Какво ви става, моля?
Навярно има нещо в тези писма,
та тъй сте побледнели?... Я ги вижте
как губят цвят!... Лицата им са бели
като хартията!... Какво там пише,
та толкоз е уплашило кръвта ви
и кара я тъй бързо да се крие
от чужди взор?

КЕЙМБРИДЖ

Признавам си вината
и чакам милосърдния ви съд!

ГРЕЙ и СКРУП

Към който се обръщаме и ние!

КРАЛЯТ

Доскоро милосърдието беше
все още живо в нас, но вий сами
убихте го със своите съвети.
Да молите за него ще е срамно,
защото собствените ваши мисли
обръщат се със ярост против вас
като ловджийски кучета, които
разкъсват господаря си... О, вижте,
вий, перове и графове, тези грозни
чудовища английски! Този граф Кеймбридж —
вий знаете как щедро любовта ни
оказваше му всеки знак на почит,
подхождащ за високия му сан;
и този човек за ниско френско злато
е влязъл в заговор с врага, дал клетва
да ме погуби точно тук, в Саутхамптън!
За същото позорно се е клел
и този рицар, също като него

от нас благодетелстван. Но, о,
какво за теб да кажа, лорде Скруп?
Ти, непризнателни, жестоки, подли
човешки уроде, на който дадох
ключа към най-потайните си мисли;
ти, който тъй ме знаеше издъно,
че би могъл почти да ме превърнеш
в монети златни, ако би насочил
към своята полза моята любов —
възможно ли е подкуп да е хвърлил
в теб злата мисъл да ме боднеш само
по кутрето? Това е толкоз чудно,
че колкото и да е очевидно,
очите ми не щат да го повярват!
Измяна и Убийство са вървели
до днешен ден все заедно подобно
на двойка дяволи, споени с клетва
един на друг да си оказват помощ,
но все със ясен повод, тъй че никой
не им се е учудвал, а пък ти
чрез своето необяснимо дело
ни караш пак да гледаме на тях
със смайване. Хитрецът демон, който
подвел те е така срещуприродно,
добил е в ада висшата похвала:
останалите дяволи, които
подтикват към предателство, го скриват
под багрите и бляскавите форми
на благочестието, а пък този
не ти е дал друг подтик към измяна
извън мечтата ти да се накичиш
със титлата „изменник“. Ако той
обиколи цял свят със лъвска стъпка^[40],
завърнал се в геената, ще може
да каже на рогатите пълчища:
„Не ще спечеля никого за ада
тъй лесно, както този англичанин!“

О, как разклати вярата ми ти
във всекиго край мен: бил предан външно?
Ти също беше! Бил със мъдър вид?
Ти също беше! Бил от знатен корен?
Ти също беше! Бил изглеждал вярващ?
Ти също беше! Бил умерен, сдържан
в храната си, в забавите, в гнева;
духовно здрав, надвиващ на плътта си,
в обноските си скромен, поотделно
недаващ вяра на око и слух,
а даже и на двете вярващ само
след хладен размисъл — както от туй?
Ти също беше тъй пресят изтънко
във всички качества и затова
провалът ти днес прави уязвим
за подозрение и най-добрия,
най-щедро одарения човек.
Оплаквам те, защото според мен
тоз твой провал е страшен като втори
Адамов грях!... Вината им е явна.
Да бъдат задържани за съда
и Бог да има милост към греха им!

ЕКСЕТЪР

Задържам те за държавна измяна, Ричард, граф Кеймбридж!
Задържам те за държавна измяна, Хенри, лорд Скруп от Машъм!
Задържам те за държавна измяна, Томас Грей,
Нортъмбърландски рицар!

СКРУП

Бог плана ни разкри и моят грях
за мене е по-страшен от смъртта.
Простете ми го, светли господарю,
макар с плътта си да платя за него!

КЕЙМБРИДЖ

Не златото на Франция за мене

бе главното, макар да го приех,
за да постигна своята цел по-бързо^[41].
Благодаря на Бога, че ме спря,
и, радостен във мъките, ще моля
Всевишния и вас да ми простите!

ГРЕЙ

Най-верният ви поданик не е бил
възрадвак от разбулена измяна,
тъй както аз се радвам, че бях спънат
в коварния си замисъл. Кралю,
простете ми, без прошка към плътта ми!

КРАЛЯТ

Бог нека ви прости във своята милост!
Изслушайте присъдата си! Вие
сте встъпили във заговор с врага
и от хазната му сте взели злато
в предплата за смъртта ни, със което
обrekli сте монарха си на смърт,
велможите му — на позорно иго,
народа му — на чуждоземно робство,
страната му — на скръб и на разруха.
За личността си ние мъст не дирим,
но грижата за нашата държава,
чиято гибел готвили сте, иска
да ви предам на нейния закон.
Нещастници, вървете към смъртта!
И Бог всемилостив да ви помогне,
разкажали се горко за греха си,
да я посрещнете с душевна твърдост!...
Водете ги!

Кеймбридж, Скруп и Грей биват изведени от Стражи.

А ние, господа —
към Франция, войната със която
и нас, и вас еднакво ще прослави,

защото тя щастливо ще завърши,
щом Бог разкри кроежа зъл, опитал
да ни препъне в нейното начало!
Сега е отстранена всяка пречка
във пътя ни, така че да вървим!
Войската си на Бога поверили,
към корабите весело! Развейте
победните ни бойни знамена!
На Англия не заслужава трона
тоз, който няма френската корона!

Тръбен звук. Излизат.

[40] „... със лъвска стъпка...“ (библ.) — израз, свързан с пасажата от посланията на Петър: „Дяволът, като рикащ лъв, обикаля и търси кого да глътне.“ (1.5:8). ↑

[41] „... за да постигна своята цел по-бързо.“ — в хрониките на Холинshed се споменава, че граф Кеймбридж искал да свали от трона Хенри в полза на граф Мортимър. ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Лондон. Пред кръчмата „Глиганска глава“ в Истчийп.

Влизат Пистол, Ним, Бардолф, Пажът и Мистрис Скокли.

МИСТРИС СКОКЛИ

Моля ти се, сладки ми мъжо, нека те изпратя до Стейнс^[42]!

ПИСТОЛ

Не позволявам! Ръфа скръб сърце ми!
Засмей се, Бардолф! Ним, не падай духом!
Момче, по-бодро! Мъртъв е Джон Фалстаф
и дълг е наш да го оплачем горко!

БАРДОЛФ

Да можех да съм с него, където и да е сега — на небето или в ада!

МИСТРИС СКОКЛИ

Не, как ще е в ада! Ако някой някога е отивал в лоното Артурово^[43], и той ще е там! Предаде си той Богу дух по най-праведен начин, чистичък като току-що кръстено детенце. Точно между дванайсет и един се спомина, между прилив и отлив^[44]. Като го видях да набира чаршафа, да играе с цветенца и да се усмихва на пръстите си, разбрах аз, че му е дошло времето. Защото носят му се беше изтънил един такъв като перо и нещо си бърбореше за зелени поляни. „Как сме, сър Джон? — викам му. — Няма ви нищо, миличък!“ А той изрече три-четири пъти: „Боже, Боже, Боже!“ и аз, за да го утеша, му викам: няма нужда да мисли за Господа — надяхах се, че е още рано да се разстройва с такива мисли, бедничкият! И той тогава ме помоли да му завия с още нещо краката и аз, като мушнах ръка под одеялото, усетих, че му бяха хладни като камък. Тогаз му пипнах колената и все по-нагоре, и по-нагоре, и всичко му беше студено като камък!

НИМ

Казват, че бил говорил против хереса.

МИСТРИС СКОКЛИ

Да, говореше.

БАРДОЛФ

И против жените.

МИСТРИС СКОКЛИ

Не, против тях не е.

ПАЖЪТ

Да, говореше! Каза, че били въплъщение на дявола.

МИСТРИС СКОКЛИ

Е, в плащането гяволуваше, което си е вярно!

ПАЖЪТ

И веднъж каза, че щял да отиде в пъкъла заради жените.

МИСТРИС СКОКЛИ

Нещо каза за жените, да, но тогава беше риматичен и говореше за „Вавилонската блудница“^[45].

ПАЖЪТ

Не си ли спомняте как видя една бълха на носа на Бардолф и каза, че била черна душа, която горяла на адския огън?

БАРДОЛФ

Изчерпа се горивото за тоя огън. Друго не съм получил от службата си при него.

НИМ

Ще поемаме ли? Хайде, че току-виж кралят отплавал от Саутхамптън!

ПИСТОЛ

Да тръгваме! О, скъпа, устни дай!
Дома ми и посудата наглеждай!
Отваряй си на четири очите!
„Парата първо!“ — нек’ ти бъде мото,
че думите по-крехки са от сламки,
а клетвите — от банични кори!
Покрито мляко котка го не лочи.
„Сaveto“^[46] да ти бъде пръв съветник.
Достатъчно! Изтрий кристалний взор!...
Към Франция, побратими бойци!
Подобно кърлежи да им изсмучем
кръвта, кръвта, до сетня капка кръв!

ПАЖЪТ

Казват, че тяхната кръв не била здрава храна!

ПИСТОЛ

Дари я със целувка и на път!

БАРДОЛФ

Сбогом, стопанко!

Целува я.

НИМ

Не ми е по афекта да целувам, но сбогом!

ПИСТОЛ

Хазайка образцова покажи се
и стой си вкъщи! Туй заветът мой е!

МИСТРИС СКОКЛИ

На добър път! Сбогом!

Излизат.

[42] *Стейнс* — селище по пътя към Саутхамптън. ↑

[43] „... в лоното Артурово“ — вместо Аврамово. ↑

[44] „... между прилив и отлив“ — според вярването жителите на брега умирали винаги по това време на деня. ↑

[45] „... риматичен... за Вавилонската блудница“ — грешки на мистрис Скокли: навярно вместо „лунатичен“ — т.е. побъркал се, унесен — тя иска да каже „ревматичен“, но, казвайки „риматичен“, свързва за тогавашната публика името на Рим с библейския израз „Вавилонска блудница“, с който англичаните назовавали развратната Католическа църква. ↑

[46] „*Caveto!*“ (непр.лат.) — Внимавай! ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Франция. Кралският дворец.

Тръбен звук. Влизат Френският крал, Дофинът Луи, Берийският дук, Брабантският дук, Конетабълът^[47] и други.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

И тъй, английската войска напредва
със пълна мощ към нас и се налага
да ѝ дадем решителен отпор.
Затуй вий, дукове Бери, Бретан,
Брабант и Орлеан — за среща с нея!
А нашият дофин ще се погрижи
за укрепените ни градове,
така че да не страдат от недостиг
откъм муниции и гарнизони,
защото неприятелят се движи
като вода, бучаща към въртоп,
и нужно е да бъдем предпазливи,
запомнили добре урока, който
съдбовно подценената от нас
английска мощ ни даде неотдавна
по френските поля.

ДОФИНЪТ

Могъщи татко,
добре е да подтегнем здравината
на нашата страна, защото даже
когато липсва спречкване най-малко,
мирът не бива тъй да ни приспива,
че крепости, запаси и войници
да не градим, складираме и готвим
усърдно, сякаш чакаме война.
Затуй добре е — казвам — да се пръснем

и проверим по-слабите места
на Франция, но нека го направим
без признаци на страх, като че ли
узнали сме, че Англия се готви
за танцов маскарад на майски празник,
защото, господарю, тази страна
е управлявана така нехайно
и безразсъдно от един хлапак
повърхностен, суетен, променлив
и вятърничав, че от нея няма
защо да се боим.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Мълчете, принце!
Вий мамите се много в този крал.
Попитайте онез, които бяха
наскоро със послание до него,
с какво величие ги е изслушал,
с какви се е съветвал умове,
как скромно възразявал е и колко
решително на своето е държал;
и ще узнаете, че лекотата,
която проявявал е преди,
била е само външност като тази
на римлянина Брут^[48], под глупав вид
прикривал от тиранина ума си,
тъй както градинарят крие с тор
онези корени, които пускат
най-рано кълн и най са уязвими.

ДОФИНЪТ

Не е така, върховни конетабле,
но все едно: когато се обсъжда
държавната отбрана, е полезно
да считаме противника по-силен,
отколкото е всъщност. По този начин
защитата е цялостна и крепка,

а като действува половинчато,
прилича на скъперница, която,
за да пести във плат, разваля дреха.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Да предполагаме, че той е силен
и сили нека стегнем да го срещнем.
Родът на този Хенри настървен е
на наша кръв, от таз порода той е,
която ни е гонила, и то
из нашите пътеки — затова
свидетел е срамът ни при Креси^[49],
където бяхме бити поголовно
и гдето толкоз принцове французки
попаднаха във плен на оня черен
Уелски принц със черно име Едуард,
когато от върха на планината,
самичък планина, баща му, кралят,
златовенчан от слънцето, с усмивка
следеше как синът му кълца гневно
високите човешки образци,
които Бог и френските бащи
творили бяха двадесет години.
От тоз победен ствол е клонка Хенри
и нека помним, принцове, че той е
със необикновена мощ и жребий.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Ваше Величество, за прием молят
посланици на Хенри, крал английски.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Веднага ще ги чуем. Нека влязат!

Пратеникът и неколцина Благородници излизат.

Ловът е почнал! Псетата са близко!

ДОФИНЪТ

Към тях се извърнете и ще спрат!
Най-храбро лае хайката, когато
е дивечът далече. Направете
така, че да почувстват на каква
монархия могъща сте глава!
Дори и гордостта по-малък грях е
от самопринизяването, татко!

Влизат отново Благородниците, следвани от Ексетър и неговата Свита.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

От брата ни, английския владетел?

ЕКСЕТЪР

От него, с този поздрав: той приканва
Ваше Величество във Боже име
да снемете от себе си онуй
обсебено върховенство, което
по воля на небето и на всички
природни и наследствени закони
принадлежи на него и на тези,
които наследят го. Става дума
за френската корона и за всички
по обичай от стари времена
със нея свързани права и титли.
За да не смятате, че предявява
претенции, изровени сред прашни,
проядени от червеите книги...

Връчва свитък.

... той праща ви таз ясна и безспорна
във всяко разклонение рисунка
на свойто родословие и моли
да я разгледате, подир което,

когато убедите се, че той е
потомък пряк на Едуарда Трети,
най-славния от славните предци,
желае да му върнете веднага
короната и кралството, отнети
от техния законен притежател.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

В противен случай?

ЕКСЕТЪР

Кървава принуда
Защото той за своята корона
в сърцата ви ще бръкне, ако вие
я скриете във тях. Затуй пристига,
на Зевс подобен, с гръм и земетръс,
ако не му я давате, насила
от вас да си я вземе. И ви казва
във името на раните Христови
да му я върнете от жал към всички,
които ненаситната война
се готви да погълне. Върху вас
прехвърля той вдовишките сълзи,
плача сирашки, стона годенишки
по толкова бащи, мъже, любими,
които ще загинат в тоя сблъсък.
Това ви казва той и с него свършвам
освен ако присъства тук дофинът,
комуто нося и отделен поздрав.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Кое е за нас, ще се обсъди
и утре отговор ще ви дадем
за брата ни, английския владетел.

ДОФИНЪТ

А неговия поздрав до дофина

ще чуем ний. Какво ни праща той?

ЕКСЕТЪР

Насмешка, незачитане, обида,
предизвикателство и всичко друго,
което би прилягало да бъде
изпратено до вас от изпращач
със неговата мощ. И заяви,
че ако царственият ви баща
не подслади горчивата обида
на вашия подарък, той за него
така ще ви плати, че всички ваши
подземни зали, кухи пещери
за дързостта ви гръмко ще ви смърят,
отвърнали на френската ви гавра
със ека от английските топове!

ДОФИНЪТ

Кажете му, че даже ако той
мек отговор получи от баща ми,
това ще е в разрез със мойта воля,
защото съм не виждам да се счепкам
със краля ви, и затова със намек
за неговата младост и суетност
му пратих от Париж тоз набор топки.

ЕКСЕТЪР

Затуй пък той парижкият ви Лувър^[50]
ще разтресе, дори и ако бъде
той първи двор на мощната Европа!
И вярвайте, че — също както стана
с нас, неговите поданици — вие
с почуда ще откриете у него
различие между онуй, което
на младост обещавахе, и туй,
което дава днес. До песъчинка
сега скъпи той времето — това

по своите щети ще разберете,
ако остане тука!

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Утре вие
ще знаете до дъно мисълта ни!

Тръбен звук.

ЕКСЕТЪР

По-скоро ни отпращайте, че може
крал Хенри да пристигне, за да види
какво ни е забавило. Защото
той вече тъпче френската земя.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Ще ви отпратим скоро, при това
с добри условия. Едничка нощ
е кратък срок за отговор тъй важен.

Излиза.

[47] *Конетабъл* — управител на двора на френските крале и главнокомандващ армията в отсъствие на краля. ↑

[48] *Брут* — Юний Брут, легендарният освободител на Рим от игото на Тарквиниите и основател на републиката (VI в. пр.н.е.), се преструвал на глупав, за да приспи подозрителността на тирана Тарквиний Горди. ↑

[49] „... *срамът ни при Креси...*“ — през 1346 г. при Креси Филип Валоа бил разбит от Едуард III. ↑

[50] *Лувър* — дворец на френските крале в Париж. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

Тръбен звук. Влиза Хорът.

ХОРЪТ

И ето че със бързина на мисъл
крилатата фантазия отново
понася сцената към друго място.
Въобразете си, че сте видели
блестящо снаряжения ни крал
от Хамптонския пристан да се качва
на кораба и гордия му флот
да поздравява с вимпели от свила
изгриващия Феб^[51]. Понапрегнете
въображения и вижте с тях
как юнгите сноват по такелажа
и чуйте свирката, която внася
ред в хаоса от звуци; вижте как,
изпълнени от вятъра, платната
през набразденото море влекат
грамадите, сечащи с остра гръд
високите талази. За минута
си представете, че сте на брега
и виждате цял град да се люлее
върху вълните — тъй изглежда този
огромен флот, поел със курс: Арфльор^[52].
След него! За последния му кораб
вържете мисълта си, да ви тегли
със нея на буксир все по-далече
от тази ваша Англия, безмълвна
като дълбока нощ и поверена
на тез, които вече са без сила
или я нямат още: слаби старци,

деца и баби. Да, защото кой,
комуто първи косъм украсил е
брадичката, могъл би да не тръгне
към Франция със този отбор смелчаци?
Ум, ум напрягайте и вижте как
Арфльор е стегнат в нашата обсада
и как оръдия отворед към него
насочили са гибелни гърла.
И представете си, че от Париж
посланикът ни връща се и казва
на Хари, че французкият владетел
му дава дъщеря си Катерина^[53]
със зестра от две-три нищожни графства.
Той не приема и артилеристът
към адския фитил поднася пръта
със пламъка...

Шум на битка; оръдейни тътнежси.

... и всичко рухва в прах!
А по-нататък, което не във ред е,
с фантазия сами го допълнете!

Излиза.

[51] Феб (мит.) — т.е. слънцето. ↑

[52] Арфльор — вж. общата част на бележките. ↑

[53] Катерина — вж. общата част на бележките. ↑

ПЪРВА СЦЕНА

Франция. Пред стените на Арфльор. Шум на битка.

Влизат Кралят, Ексетър, Глостър и Войници, мъкнещи стълби за атакуване на крепостта.

КРАЛЯТ

Към пробива отново, храбри мои!
Ако не минем, то да го затулим
с английски трупове! Във мирно време
най-ценните черти на всеки мъж
са кротостта и скромният характер,
но днес, когато вихърът на боя
в ушите ви бучи, бъдете тигри,
в кръвта си влейте плам, стегнете мишци,
под гневен вид прикрийте кротостта си
и на очите си придайте ярост,
така че да заплашват, огнеметни,
от черепните бойници, подобно
на бронзови топове; а над тях
във мрачна ярост надвесете вежди,
тъй както канарата край брега
навежда се над своята основа,
разядена от бясното море;
стиснете зъби, разширете ноздри,
задръжте дъх и напрегнете мощ!
Напред, в атака, знатни англичани,
кръвта си наследили от бащи,
които със духа на Александра^[54]
от мрак до мрак тук водили са битка
и в ножниците скривали са меч
единствено по липса на противник!
Честта на своите майки опазете,
доказвайки, че сте деца на тези,
чието име носите! Бъдете

за пример на по-долните по кръв
и научете ги да се сражават!
Вий също, волни селяни, които
във Англия сте расли, покажете
как тя ви е отгледала! Кълна се,
че до един достойни сте за нея,
защото ни един не виждам тука
тъй долен, че очите му сега
да не блесят със благороден блясък!
Като ловджийски кучета на ремък
вий теглите! На лов! Да вика всеки,
щом своя меч върху врага стовари:
„За свети Георги^[55], Англия и Хари!“

Излизат. Шум на битка и топовни гърмежи.

[54] „... със духа на Александра...“ — т.е. жадни за нови завоевания като Александър Македонски. ↑

[55] „... за свети Георги...“ — Свети Георги е бил патрон на Англия. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Пак там.

Влизат Ним, Бардолф, Пистол и Пажът.

БАРДОЛФ

Напред! Напред! В пробива! В пробива!

НИМ

Моля ти се, капрале, не бързай толкоз! Много е горещо там, пък мене ако питаш, аз си нямам запасен живот. Пламнал ми е афектът, чиста истина!

ПИСТОЛ

Да, чиста истина! Кръвта се лее!
Секат се здраво! Божи люде гинат!
„И щит и меч
във ад и сеч
безсмъртна слава носят!“

ПАЖЪТ

Сега да си бях в някоя лондонска кръчма! Давам си цялата слава за безопасно кътче и халба пиво!

ПИСТОЛ

Мен ако питаш,
„Да бе възможно туй, което
със блян изпълва ми сърцето,
натам и аз бих литнал в миг!“

ПАЖЪТ

„Това ще бъде лесно,
но май по-малко честно
от птиче чурулик!“

Влиза Флуелен.

ФЛУЕЛЕН

Към пропива, кучета! Напред, негодници!

ПИСТОЛ

Смири гнева си, славни пълководче!

Прости греха на Божията глина!

Смекчи се, гълъбче! Не бързай, пиле!

НИМ

Ами да! Тази ваша чест носи лоши афекти!

Излиза заедно с всички освен Паж.

ПАЖЪТ

Макар да съм млад, съвсем са ми ясни тези трима фукльовци. Аз ги обслужвам и тримата, но ако трябваше те да ми служат, не би излязъл от тях един слуга за мене. И така си е: от три чучела един мъж не става. Бардолф има огнен лик и бледа кръв, поради което е на думи велик, а драсва пръв. Пистол също има сечаща реч, но кротък меч, тъй че с думи убива, но за бой не го бива. Колкото до Ним, и той герой е мним: чул е, че храбрите не говорят много и затова дори не си казва молитвите от страх, че може да бъде взет за страхливец. Но колкото и скъп на думи, толкоз е и на дела, защото досега не е строшил ни една глава освен своята собствена, и то о един стълб, когато беше се натряскал. И тримата крадат каквото им падне и го наричат „придобивка“. Бардолф задигна отнейде един калъф за лютня, мъкна го дванайсет левги и го продаде за пени и половина. Той и Ним са се сдружили за грабеж и в Кале свиха една лопатка за жар, от което се убедих, че накрая ще се опарят добре. Те и моите ръце искат да научат да се чувстват у дома си в джоба на ближния като неговите ръкавици, но да търсят своите неща в чужди джобове е противно на мъжкото ми достойнство, защото в тях човек може да си намери и белята. Трябва

да ги зарежа и да си подиря по-добра служба. Гадни ми се от тяхната низост и ще трябва да я повърна!

Излиза.

Влизат от разни страни Гауър и — отново — Флуелен.

ГАУЪР

Капитан Флуелен, трябва да се явите незабавно при мините. Дук Глостър иска да ви говори.

ФЛУЕЛЕН

При мините? Вие кажете на дука, че не е допре да влиза при мините. Защото подкопът, виждате ли, не е направен по правилата на пойното изкуство. Той е недостатъчно дълбок и вие може да съопщите на дука, че противникът, виждате ли, е прокопал контрамина на четири лакътя под нас. Пога ми, ако не дойде опратно разпореждане, той ще изпухне всички нас!

ГАУЪР

Дук Глостър, комуто е поверено командването на обсадата, е съветван от един ирландец, благородник, честна дума, с големи знания!

ФЛУЕЛЕН

Не се ли казва капитан Мак-Морис?

ГАУЪР

Мисля, че да.

ФЛУЕЛЕН

Пога ми, той е най-голямото магаре на света и аз ще му кажа това в лицето. От истинско пойно изкуство, от римска военна наука той има, виждате ли, понятие колкото сляпо кученце!

Влизат Мак-Морис и Джейми.

ГАУЪР

Ето го иде с шотландския капитан Джейми.

ФЛУЕЛЕН

Капитан Джейми е много смел плагородник, в това съм уверен, и с дълпоки познания за античните войни, доколкото ми е известно. Ей Погу, той може да защити по-допре от всеки друг военен на света своето становище по военната наука на древните римляни!

ДЖЕЙМИ

Добар дан, капитан Флуелен!

ФЛУЕЛЕН

Допър ден, капитан Джеймз!

ГАУЪР

Какво има, капитан Мак-Морис? Изоставихте ли мините? Прекъсната ли е работата на подривниците?

МАК-МОРИС

Кълна в Хришта, вшишко шпъркан! Работата е прекъшнат и швирен отбой. Кълна в дешницата си, вшишко е шпъркан и прекъшнат. Аз щях вдигне във въздух цял град за един чаш, кълна в Хришта! О, вшишко шпъркан, всишко шпъркан!

ФЛУЕЛЕН

Капитан Мак-Морис, аз ви моля да разрешите, виждате ли, да поговоря с вас по някои въпроси, засягащи или касаещи, виждате ли, военното изкуство, сиреч римската военна наука, в дух на приятелска дискусия и размяна на мнения, отчасти за да задоволя моето люпопитство и отчасти за опогатяване на моя ум, касателно, виждате ли, военното изкуство!

ДЖЕЙМИ

Ще баде отлично, частна дума, господа капитани. Аз сащо при случай ще взема участие, ако разрешите! Да, ще взема, Бога ми!

МАК-МОРИС

Не време за рашковори, кълна в Хришта! Денят е горещ и време, и битка, и дук, и крал не чака! Не време за рашковори! Градът е обшаден и тръба вика за пробив, а ние рашковаряме и бешдейштваме, кълна в Хришта! Шрам за нас, Бог вишда, шрам да штоим на място, кълна в дешницата си! Има гърли за колене и работа за вършене, а нищо не направен, кълна в Хришта!

ДЖЕЙМИ

Бога ми, прадиди сам да затвори тази очи, аз ще сварша добра работа или лагна мартав. Но продам скапо живота си, човек да не сам! Ей Богу, аз бих послушал с радост разговор между вас двама.

ФЛУЕЛЕН

Капитан Мак-Морис, аз смятам, че — пез опиди — малко са, виждате ли, тези от вашата народност...

МАК-МОРИС

От моят народношт? Какви от моят народношт? Негодници, рашбойници, мершавци? Как шмеее вие говори за моят народношт?...

ФЛУЕЛЕН

Ако вие опръщате моите думи наопаки, аз мога да помисля, че вие, виждате ли, не се държите към мен с люпезността, която ми дължите, защото аз съм, виждате ли, не по-малко допър от вас както в пойната наука, така и по рождение и всичко друго!

МАК-МОРИС

Не вярвам да ште добър като мен! Кълна в Хришта, аз ще отрежа на вас глава!

ГАУЪР

Благородни господа, вие сякаш сте решили да се разбирате превратно.

ДЖЕЙМИ

Наприятно надоразумания!

Тръбен звук.

ГАУЪР

Градът тръби за преговори!

ФЛУЕЛЕН

Капитан Мак-Морис, при удобен случай аз, виждате ли, ще се осмеля да ви докажа, че допре познавам пойната наука. И това да ви пъде достатъчно засега!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Пред вратите на Арфльор.

Влиза Кралят, следван от Свитата си.

КРАЛЯТ

Какво решава кралският наместник?
Със вас говорим за последен път,
затуй отдайте се на милостта ни
или, самоубийци горделиви,
пробуждате най-лошото във нас;
защото, знайте, да не съм войник —
а за такъв се смятам преди всичко, —
ако, започнал пак да ви обстрелвам,
оставя ви, преди да съм превърнал
полуунищожения Арфльор
в димящо пепелище! И кажете:
когато портите на милостта ни
ще са залостени за всички вас
и, вкусил кръв, закоравял във битки,
за пъклени дела разтворил съвест,
войникът груб, с ръка окървавена,
ще тръгне да коси като трева
девици свежи и дечица в цвят,
каква вина ще нося аз за туй, че
безбожната война във плаща огнен
на адския владика, с лик във сажди,
не ще пропусне ни едно злодейство
от носещите гибел и разруха?
Каква вина ще нося, щом сами
ще сте предали своите девици
в ръцете на горещия насилник?
Как спира се разпалената похот,
понесла се по стръмното в галоп?

С команда да сбереш една войска,
която се е пръснала за плячка,
е толкоз лесно, колкото да викнеш
със указ в писмен вид Левиатана^[56]
да дойде на брега! И затова,
арфльорски жители, добре мислете
за своя град и своите семейства,
дорде бойците си удържам още
и благият зефир на милостта
отпъжда заразителния облак
на жаждата за кръв и за грабеж!
Ако ли не, ще видите след малко
войника кървав да мърси косите
на вашите пищящи дъщери;
със хохот сграбчил сребърните власи
на вашите бащи, да раздробява
главите им о плочите; на пики
дечицата ви голи да набучва
пред погледа на лудите им майки,
които ще раздират с вой небето
като юдейките, когато Ирод^[57]
е клал децата им! Какво избрахте:
спасение чрез отказ от борба
или отпор и гибелна съдба?

Над градската стена се показва Управителят на града.

УПРАВИТЕЛЯТ

За нашите надежди дойде край:
очаквахме подкрепа от дофина,
но той ни писа, че е слаб все още
да скъса вашия обсаден обръч.
Затуй града и своите съдби
предаваме на тебе, господарю,
и благата ти милост. Влез в Арфльор
и с нас и близките ни разполагай,

защото сме безсилни да се браним!

КРАЛЯТ

Отваряйте! Дук Ексетър, веднага
със хората си влезте във Арфльор
и укрепете го срещу врага ни.
Бъдете мек със гражданите в него!
А ний, понеже зимата е близка
и сред войските ни върлува болест,
със тях ще се оттеглим към Кале.
Таз нощ сме гости ваши, но на път
ще бъдем утре, сипне ли денят!

Тръбен звук. Всички влизат в града.

[56] *Левиатан* (библ.) — огромно морско чудовище, за което се говори в книгата на Йов. Навярно фантазийно преображение на обикновения кит. ↑

[57] *Ирод* (библ.) — юдейският цар Ирод (39–4 г. пр.н.е.), известен с избиването на младенците, бил представян в театралните истории на средновековието като тиранин, пълен с пороци. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Руан. Стая в двореца.

Влизат Катерина и Алиса^[58].

КАТЕРИНА

Ma chere Alice, ти си била в Англия и говориш добре езика им.

АЛИСА

Малко, мадам.

КАТЕРИНА

Моля те, помогни ми да го науча. Как се казва „ръка“ на английски?

АЛИСА

Ръка? „Де хенд.“

КАТЕРИНА

Де хенд. А „пръсти“?

АЛИСА

Пръсти? Ма foi, забравила съм, но сега ще си спомня. Пръсти... Мисля, че се казваше „де фингрз“.

КАТЕРИНА

Ръка — де хенд, пръсти — де фингрз. Мисля, че съм добра ученичка. Вече научих две английски думи. А как се казва „нокти“?

АЛИСА

„Нокти“ се казва „де нейлз“.

КАТЕРИНА

Де нейлз. Чуй сега дали ги казвам добре: де хенд, де фингрз, де нейлз.

АЛИСА

Tres bien, madame. Отличен английски!

КАТЕРИНА

А как се казва „лакът“?

АЛИСА

„Де елбоу.“

КАТЕРИНА

Де елбоу. Сега ще ти повторя всички думи, които съм научила дотук.

АЛИСА

Мисля, че ще ви бъде трудно, мадам.

КАТЕРИНА

Ще видиш! Ето, слушай: де хенд, де фингрз, де нейлз, де белбоу.

АЛИСА

Де елбоу.

КАТЕРИНА

O, mon Dieu! Сбърках. Де елбоу. А как се казва „брадичка“?

АЛИСА

„Де чин“, мадам.

КАТЕРИНА

Де чин. А „врат“?

АЛИСА

„Де нек.“

КАТЕРИНА

Значи повтарям: брадичка — чин; врат — мек.

АЛИСА

„Нек“, мадам, не „мек“.

КАТЕРИНА

Да. Де нек. Все пак не е ли добре?

АЛИСА

Отлично, мадам. Произнасяте думите, сякаш сте родена англичанка.

КАТЕРИНА

Сигурна съм, че с Божя помощ скоро ще се науча да говоря.

АЛИСА

А не сте ли забравили вече наученото?

КАТЕРИНА

Не. И веднага ще ти го кажа: де хенд, де пингрз...

АЛИСА

Де фингрз, мадам.

КАТЕРИНА

Де фингрз, де илбоу...

АЛИСА

С ваше разрешение: де елбоу.

КАТЕРИНА

Така го казах! Де елбоу, де мек, де шин. А как се казва „ябълка“ например?

АЛИСА

„Де епл“, мадам.

КАТЕРИНА

Де епл. А „праскова“?

АЛИСА

„Де пийч“, мадам.

КАТЕРИНА

Де пийч? О, Seigneur Dieu! Тази дума звучи грубо, безсрамно и греховно! Фу, де пийч! Ужасно! Как ще кажа на трапезата: „Поставете прасковите!“

АЛИСА

„Пут де пийчиз!“, мадам.

КАТЕРИНА

Какво? Пут, пийч! Това е невъзможно! Стига ни толкова за днес. Да вървим на обяд, Алиса!

Излизат.

[58] Алиса — в оригинала Катерина и Алиса говорят на френски език, неправилен, както винаги у Шекспир. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Друга стая в двореца.

Влизат френският крал, Дофинът, Бретанският дук, Конетабълът и други.

КРАЛЯТ

Безспорно е, че е преминал Сома^[59].

КОНЕТАБЪЛЪТ

И с бой не го ли срещнем, господарю,
във Франция да не живеем вече,
да изоставим нашите лозя
на този груб и варварски народ!

ДОФИНЪТ

О, Dieu vivant^[60]! Възможно ли е тези
филизи незаконни на рода ни,
покарали от мъжкия излишък
на нашите бащи, тез наши пъпки,
отчекнати от нас и присадени
на долен ствол, тъй буйно да израснат,
че вече да поглеждат отвисоко
дървото, от което произлизат?

БЕРТРАНСКИЯТ ДУК

Нормански копелета! Sacre bleu!
Mon Dieu! Ma vie^[61]! Без бой ако ги пуснем,
владения и титли ще продам
и ще си купя мръсна, влажна ферма
във техния раздърпан Албион^[62]!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Dieu de batailles^[63]! Отде у тях тоз дух?
Не е ли климатът им сив, мъглив,

студен и мрачен, с бледо, хладно слънце,
което сякаш толкоз ги презира,
че им смразява всеки плод до смърт?
Как може ечемичната отвара,
тоз лигав цяр за изтощени кранти,
така да стопля хладната им кръв,
а нашата, от лозов сок съгрята,
пред нея да изглежда тъй студена?
Зарад честта на нашата страна
да не стоим като висулки ледни
под стрехите на своите домове,
когато тяхното студено племе
със жарка пот полята ни роси,
богати уж, но бедни, ако съдим
по туй какви владелци са родили!

ДОФИНЪТ

Заклевам се, французките ни дами
говорят, че духът ни бил отслабнал
и че плътта си щели да отдават
на англичаните, за да подсилят
страната ни със мелези от тях!

БЕРТРАНСКИЯТ ДУК

Те пращат ни да даваме уроци
по леки волти и куранти бързи^[64]
във техните училища по танци,
защото бил талантът ни в петите
и нямало бегачи като нас!

КРАЛЯТ

Къде е глашатаят ни Монжуа?
Пратете го тозчас да предизвика
с обиден тон английския владетел!
В бой, принцове! Напред, със дух по-остър
от мечовете ви! Срещу врага!
Шарл Дьолабре, върховни конетабле;

вий, дукове Бурбонски и Брабантски,
Берийски, Орлеански, Алансонски,
Бургундски, Барски; вие, мои храбри
Жак Шатийон, Бомон, Шаролоа,
Рамбюр, Дьо Бусико, Фуа, Гранпре,
Лестрал, Водмон, Руси и Фокънбридж,
васали наши, принцове, барони,
заради своите велики титли
изтрийте днес великия ни срам,
възпрете този Хари, който вее
над нашите полета стяг, обагрен,
във боя при Арфльор! Като снега,
когато, разтопен, със рев се спуска
от Алпите, заплюващи надменно
васалните на тях котловини,
връз него връхлетете, храбри мои —
мощ имате за туй — и тук, в Руан,
докарайте го във кола с решетка
пред зора ни!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Това ще ви подхожда,
велики господарю, но, за жалост,
войската му е малка, изтощена,
отслабена от болести и глад,
и той, като ни види, убеден съм,
така ще се изплаши, че от него
ний откуп ще получим вместо слава!

КРАЛЯТ

И затова пратете, конетабле,
по-бързо Монжуа! И нека каже
на англичанина, че е изпратен
да го запита какъв откуп той
готов е да плати. Вий, принц дофине,
оставете със краля си в Руан.

ДОФИНЪТ

О, господарю! Моля ви се, нека...

КРАЛЯТ

Търпение, оставате при нас.

А вие, конетабле, с тях вървете
и скоро вест победна ни пратете!

Излизат.

[59] *Сома* — река в Северозападна Франция. ↑

[60] „*O, Dieu vivant!*“ (фр.) — О, живи Боже! ↑

[61] „*Sacre bleu! Mon dieu! Ma Vie!*“ (фр.) — О, свято небе! Боже мой! Живот мой! ↑

[62] „*раздърпан Албион!*“ — Албион е поетичното име на Англия (от латинското „*albus*“ — бял, свързано с белите Довърски скали); „раздърпан“ — поради назъбените му брегове. ↑

[63] „*Dieu de batailles!*“ (непр.фр.) — Боже на битките! ↑

[64] „... *леки волти и куранти бързи...*“ — лаволтата и курантата били пъргави танци от онова време. ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Английският лагер в Пикардия^[65].

Влизат Гауър и Флуелен.

ГАУЪР

Какво ново, капитан Флуелен? От моста^[66] ли идете?

ФЛУЕЛЕН

От моста. Там се вършат славни подвизи, уверявам ви!

ГАУЪР

А как е дук Ексетър? Здрав и читав?

ФЛУЕЛЕН

Дук Ексетър е великодушен като Агамемнон^[67]. Той е човек, когото аз опичам и уважавам с целия си дълг и живот, и съществуване, и всичко друго. Слава на Пога, той не е ни най-малко ранен и държи моста извънредно храпро и по всички правила на науката. При него там на моста има един лейтенант, който — мога да го твърдя с чиста съвест — е храпър като Марк Антоний^[68]. Видях го да се пие като него, макар че има недопро име в опществото.

ГАУЪР

Как се казва?

ФЛУЕЛЕН

Лейтенант Пистол.

ГАУЪР

Не го познавам.

Влиза Пистол.

ФЛУЕЛЕН

Ето го и самия него!

ПИСТОЛ

Услуга ще ти искам, капитане.

Дук Ексетър към теб е разположен...

ФЛУЕЛЕН

Да! Плагодаря на Пога, заслужил съм известна плагосклонност от негова страна.

ПИСТОЛ

Бардолф, един боец, прочут със твърдост
и огнен дух, по воля на съдбата
и колелото лихо на Фортуна^[69],
богиня сляпа и с прищевки пълна,
леляща върху камък бързоврът...

ФЛУЕЛЕН

С ваше разрешение, лейтенант Пистол, Фортуна пива рисувана сляпа, с превръзка пред очи, за да символизира, че тя е сляпа; и пива рисувана също с колело, за да символизира — което е най-важно, — че тя е въртелива и непостоянна, изобщо въплотеното променяване; и нейната нога, виждате ли, е стъпнала върху сферичен камък, който се търкаля пързо, пързо, пързо. Пога ми, поетът я е описал много допре, Фортуна е чудесен символ!

ПИСТОЛ

Тя враг е на Бардолф и зла към него.

От черква той един потир отпъна

и го грози въже със долна смърт,

за псе достойна, не за храбър воин.

Не бива клуп гръцмула му да стисне!

Но Ексетър изрекъл му е смъртна

присъда зарад утвар малоценна.

Затуй върви — теб дукът ще послуша.

Бардолфовата нишка нек' не бъде
отрязана без жал от връв за пени^[70]!
Върви, спаси го — тебе възмездя ще!

ФЛУЕЛЕН

Лейтенант Пистол, разпирам отчасти вашата мисъл.

ПИСТОЛ

Тогаз възрадвай се!

ФЛУЕЛЕН

Уверявам ви, лейтенант, тя не е нещо за възраждане. Защото, виждате ли, даже ако той ми беше прат, аз пак пих желал дукът да го накаже със смърт. Дисциплината преди всичко!

ПИСТОЛ

Пукни тогаз и в ада се пръждосвай
и палец между пръстите^[71] за теб!

ФЛУЕЛЕН

Допре!

ПИСТОЛ

На, дръж го!

Излиза.

ФЛУЕЛЕН

Много допре!

ГАУЪР

Отявлен мошеник и негодяй! Сега си го спомням — сводник и джебчия!

ФЛУЕЛЕН

Уверявам ви, той говореше на моста такива храпри думи, каквито рядко се виждат. Но много допре! Уверявам ви, ще му припомня някой ден това, което ми каза сега!

ГАУЪР

Да, той е един голям глупак; шут и измамник от тези, които отиват на война, за да се перчат после в Лондон с военната си униформа. Тези приятели знаят имената на всички висши началници и могат да ти кажат безпогрешно всички битки и схватки: какво е станало на еди-кой си редут, при еди-кой си пробив, с еди-кой си конвой; кой се е отличил, кой е бил убит, кой е бил разжалван и какви условия е предложил противникът. Всичко това го зазубрят, облечено във военен език и окичено с най-модните ругатни; и не можете да си представите какво силно впечатление правят сред пенливи чаши и мътни мозъци една брада, подстригана по генералски, и една дрипава униформа. Трябва да свикнете да разпознавате тези нищожества, които петнят века ни, инак може да допуснете невероятна грешка.

ФЛУЕЛЕН

Вярвайте ми, капитан Гауър. Разпирам, че той не е това, за което иска да се представи пред света. И ако му открия слапото място, ще му дам да разпере какво мисля за него! (*Барабанен бой.*) Чувайте! Кралят пристига. Тряпва да му докладвам за моста.

С развети знамена влизат Кралят и Глостър, следвани от Войници.

Да благослови Пог Ваше Величество!

КРАЛЯТ

Какво ново, Флуелен? От моста ли идеш?

ФЛУЕЛЕН

Да, с разрешение на Ваше Величество! Дук Ексетър го защити плестящо. Французите пяха отпльснати след много смели и славни прояви. Противникът го пеше почти превзел, но бе принуден да се оттегли и дук Ексетър е господар на моста. Мога да кажа на Ваше Величество, че дукът е храпър воин.

КРАЛЯТ

Колко души загубихте, Флуелен?

ФЛУЕЛЕН

Загупите на противника пяха много, невероятно големи. А дукът, ей Погу, доколкото зная, не е загупил нито един човек, като не се смята един, който ще бъде опесен за ограпване на черква. Някой си Пардолф, ако Ваше Величество е чувал това име. Лицето му е цяло в пъпки, циреи и червени петна, устата му е издута до носа, а носът му пламти като въглен, синьо-червено, но сега е увиснал и огънят му е угаснал.

КРАЛЯТ

Всички престъпници като него трябва да бъдат обесвани. Ще издам строга заповед нищо да не бъде иззимано насила от селата; за всичко да се плаща; нито един французин да не бъде руган или обиждан с груби думи, защото когато Благост и Жестокост си оспорват едно кралство, по-любезният състезател е по-сигурен победител.

Тръбен звук. Влиза Монжуа.

МОНЖУА

Таз моя дреха ще ви каже кой съм.

КРАЛЯТ

Тя казва го, а ти какво ще кажеш?

МОНЖУА

Това, което мисли моят крал.

КРАЛЯТ

Разкрий ни го тогаз!

МОНЖУА

Тъй казва моят крал: кажи на Хари Английски, че може да сме му изглеждали мъртви, но бяхме само задрямали. Изчакването е подобър воин от избързването. Кажи му, че сме могли да му дадем урок

при Арфльор, но че не сме искали да отворим цирея, преди да е узрял напълно. Сега е наш ред да говорим и гласът ни е властен: английският крал ще се разкае за своето безразсъдство, ще види своята слабост и ще се удиви на нашето дълготърпение. Затова кажи му да помисли за своя откуп, който ще трябва да бъде съразмерен с претърпените от нас щети, със загубените от нас поданици и с понесеното от нас унижение; и който, преди да ни възмезди напълно, ще прегъне със своята тежест неговото нищожество, защото хазната му няма за щетите ни достатъчно пари, войската му не ще може да попълни загубите ни откъм войнишка кръв и той сам, коленичил в нозете ни, не представлява за срама ни достатъчно удовлетворение. Към това прибави предизвикателство и му кажи в заключение, че е подвел своите сподвижници, чиято присъда е вече произнесена. Туй каза моят крал и господар и туй ви казах.

КРАЛЯТ

Чина ти зная. Името?

МОНЖУА

Монжуа^[72].

КРАЛЯТ

Добре си вършиш работата. Тръгвай!
Върни се и кажи на своя крал,
че засега не диря бой и искам
да стигна безпрепятствено Кале,
защото ще му кажа откровено —
макар да не е мъдро да разкривам
тъй много на тъй хитър неприятел, —
че сред войската ми върлува болест
и тя е оредяла, и че тези
войници, със които разполагам,
са равни на еднакъв брой французи,
а здрави като бяха, всеки чифт
нозе английски носеше по трима
французи в едно тяло, честна дума!...
Прости ми, Боже! Почнах да се хваля.

Таз френска почва почва да ми действа!
Разкайвам се... Върви и събщи
на господаря си, че аз съм тук.
Мой откуп е това безсилно тяло,
защита моя — тази шепа хора,
но с Божя помощ своя враг ще срещнем,
дори ако до френския ви крал
и друг застане, силен като него!
Това е за труда ти, Монжуа!

Дава му кесия.

И нека кралят ти добре размисли:
ако ни пусне, ний без бой ще минем,
ако ли не, то тъмната ви пръст
с червените ви кърви ще нашарим!
Пътувай, Монжуа! Накратко значи:
каквито сме, сражение не търсим,
но няма и да бягаме от него,
каквито сме!

МОНЖУА

Ще бъде съобщено.
Благодаря на Ваша Кралска милост.

Излиза.

ГЛОСТЪР

Дано не ни нападнат незабавно!

КРАЛЯТ

От Бога туй зависи, не от тях.
Здрачава се — поемайте към моста.
Ще пренощуваме отвъд реката,
а утре призори — тръба за поход!

Излизат.

[65] *Пикардия* — старо име на област в Северна Франция. Главен град — Амиен. ↑

[66] „... от моста...“ — става дума за моста над река Терноаз, превзет от англичаните два дни преди битката при Азенкур. ↑

[67] *Агамемнон* (мит.) — герой от „Илиада“, легендарен цар на Микена и Аргос, главнокомандващ гръцките войски, обсаждащи Троя. ↑

[68] *Марк Антоний* — (83–30 г. пр.н.е.) — римски военачалник, член с Октавий Цезар и Лепид на третия триумвират. Действащо лице в Шекспировите пиеси „Юлий Цезар“ и „Антоний и Клеопатра“. ↑

[69] *Фортуна* (мит.) — римска богиня на щастието, случая и успеха. ↑

[70] *Пени* — дребна английска монета на стойност 1/12 от шилинга. ↑

[71] „... и палец между пръстите...“ — този вулгарен жест е наречен в оригинала „испанска смокиня“. ↑

[72] *Монжуа* — изглежда, че Монжуа не е лично име, а титла на главния парламентър, херолд на Франция. ↑

СЕДМА СЦЕНА

Френският лагер край Азенкур^[73].

Влизат Конетабълът, Дофинът, Орлеанският дук, Рамбюр и други.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Да! От моите доспехи няма по-хубави на света! Защо се бави утрото?

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Доспехите ви са прекрасни, но отдайте заслуженото и на моя кон!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Това е най-добрият кон в цяла Европа!

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Няма ли да съмне!

ДОФИНЪТ

Вие, конетабле, и вие, Орлеан, смееете да спорите за доспехи и коне?

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

С доспехи и кон като вашите не може да се похвали ни един принц на този свят!

ДОФИНЪТ

Каква дълга нощ! Не бих сменил коня си за никой друг, освен ако е от крилатите. Ча, ха^[74]! Той подскача от земята, сякаш е натъпкан с косми като тенисна топка! Le cheval volant^[75]! Истински Пегас^[76] chez les narinez de feu^[77]! Щом го яхна, сякаш летя като сокол! Той препуска във въздуха и земята пее, когато я докосне! Всяко негово копито е по-музикално от сладкозвучната цев на Хермеса.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

На цвят е като индийско орехче.

ДОФИНЪТ

А по нрав като чер пипер. Животно, създадено, за да го язди Персей^[78]. Цял е от въздух и от огън, а тежките елементи — земята и водата^[79], се проявяват в него само когато застава мирен, за да го яхне ездачът. Да, това е кон: всички други са кранти пред него!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Наистина, господарю, вашият кон е самото съвършенство!

ДОФИНЪТ

Той е кралят на всички изящни коне! Цвиленето му е като повеля на монарх, а осанката му внушава преклонение.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Достатъчно, братовчеде!

ДОФИНЪТ

О, не! Не е умствено развит оня, който не може от пробуждането на чучулигата до заспиването на овцете да намира все нови възхвали за изящния ми кон. Той е тема, неизчерпаема като океана. Дори да имаха езици всички песъчинки на морския бряг, пак моят кон би дал простор за тяхното красноречие. Той е достоен да бъде възхваляван от крале и язден от краля на кралете. И, честна дума, всички жители на тоя свят, познат и непознат, би трябвало да изоставят другите си занимания, за да му се възхищават свободно. Веднъж написах сонет в негова чест, който започваше тъй: „О, чудо на природата...”

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Така започваше, чувал съм, един сонет, който някой беше написал за своята любовница.

ДОФИНЪТ

Значи е подражавал на мене, защото конят ми е моята любовница.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Тази ваша любовница, струва ми се, носи добре.

ДОФИНЪТ

Само мене, което е важно условие и качество на всяка добра любовница.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Но струва ми се, вчера вашата любовница твърде опърничаво ви раздруса кръста.

ДОФИНЪТ

Може би вашата ви е раздрусала.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Защото я пуснах да препуска без стремена.

ДОФИНЪТ

Без стремена? Значи сте яздили босоног като ирландски простак някоя стара и кротка кранта!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Убедих се, че разбирате от ездаческо изкуство.

ДОФИНЪТ

Тогава ще ви предупредя: непредпазливата езда завършва в блатото. Предпочитам да имам своя кон пред която и да е любовница.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Все едно да имаш за любовница коя да е кобила.

ДОФИНЪТ

На моята любовница поне гривата ѝ е естествена^[80].

КОНЕТАБЪЛЪТ

Ако имах свиня за любовница, също бих могъл да хваля четината й.

ДОФИНЪТ

„Le chien est retourne a son propre vomissement, et la truie lavee au boubier“^[81]. Вие използвате изглежда каквото падне.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Но не използвам коня си вместо любовница, нито неуместни пословици вместо доказателства.

РАМБЮР

Кажете, драги конетабле, за тази броня, която видях снощи в палатката ви: това на нея звезди ли бяха или слънца?

КОНЕТАБЪЛЪТ

Звезди.

ДОФИНЪТ

Някои от тях ще изпопадат утре, надявам се.

КОНЕТАБЪЛЪТ

И все пак на небето ми ще останат доста много.

ДОФИНЪТ

Възможно е, защото носите немалко незаслужени, тъй че би било по-честно, ако се откажете от тях.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Също както и вашият кон носи премного похвали и тръсът му би бил не по-лош, ако няколко от тях бяха слезли от седлото му.

ДОФИНЪТ

Да можех да го натоваря с всичките, които заслужава!... Няма ли да се съмне най-сетне? Утре ще препускам цяла миля и пътят ми ще е постлан с лица на англичани!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Не бих говорил така, за да не би ние да си постелем зле и да останем без лице. Но и аз искам да е вече ден, та да хванем англичаните за ушите!

РАМБЮР

Кой ще заложи двайсет пленници на един барбут?

КОНЕТАБЪЛЪТ

Първо ще трябва да си заложите вие живота, за да се сдобияте с тях.

ДОФИНЪТ

Полунощ е. Отивам да се въоръжа.

Излиза.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Не може да дочака утрото.

РАМБЮР

Ядат му се англичани.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Ще изяде толкоз, колкото убие.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Кълна се в бялата ръчица на моята дама, той не знае що е страх!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Закълнете се по-добре в крачето й, за да може тя да стъпче клетвата ви!

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Той всичко върши с такова увлечение!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Особено когато такова. В таковането се увлича непрекъснато.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Но никому не е навредил, доколкото зная.

КОНЕТАБЪЛЪТ

И няма да навреди и на противника утре, така че ще си опази извоюваното име.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Зная, че е храбрец!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Чувал съм туй от едного, който го познава по-добре от вас.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Кой е той?

КОНЕТАБЪЛЪТ

Поврага, той самият! И ми каза, че не държал на мнението на другите.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

И няма защо да държи — тази негова добродетел не е скрита.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Скрита е, и още как! Никой не я е виждал освен неговия лакей. Скрита е като закачулен сокол — щом ѝ махнеш качулката, литва.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

„Зло око добро не вижда.“

КОНЕТАБЪЛЪТ

На пословицата с пословица: „Който е ласкател, той ни е приятел.“

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Ще ви отвърна с друга: „Давай и дяволу заслуженото!“

КОНЕТАБЪЛЪТ

Точно така! И вашият приятел е в случая дяволът. Затова не забравяйте, че казваме: „Да го вземе дяволът!“

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Вие сте толкова по-добър от мене в пословиците, колкото е вярно, че „глупав ум бързо стреля“.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Но и вие не улучихте целта.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Защото е безцелно да се надстрелва човек с вас.

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Върховни конетабле, англичаните са на хиляда и петстотин крачки от палатките ви.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Кой ги измери?

ПРАТЕНИКЪТ

Месье Гранпре.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Храбър и извънредно опитен благородник. Кога ще се разсъмне? Горкият Хари Английски! Той едва ли очаква зората нетърпеливо като нас.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Какъв загубен глупак е този английски крал! Да домъкне тъпоглавите си войници в места, които не е сънувал!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Ако имаха разум тези англичани, вече щяха да са побягнали.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Тъкмо той не им достига. Ако главите им бяха защитени от бронята на разсъдъка, нямаше да носят сега тези тежки шлемове.

РАМБЮР

Английският остров ражда много храброст — техните догове страх не знаят.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Глупави песове, които слепешката се мушкат в пастта на руската мечка, за да им схруска черепите като гнили ябълки. Със същото право можете да наречете храбра и бълхата, която се храни върху бърната на лъва.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Точно тъй! И английските мъже са лика-прилика с кучетата си, като ги гледаш как грубо и глупаво налитат в боя, сякаш колкото ум са имали, са го оставили у дома, на жените си. Дай им на тях говеждо месо и мечове и те ще ядат като вълци и ще се бият като дяволи.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Да, но сега месото май не им достига.

КОНЕТАБЪЛЪТ

Затова разбирам, че може да им се яде говеждо; но защо им се яде бой, това не разбирам... Време е да се въоръжаваме. Хайде, тръгваме ли?

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Сега е два. Към десет, според мен, ще има всеки сто от тях във плен!

[73] Азенкур — вж. общата част на бележките. ↑

[74] „... *Ça ha!*“ (фр.) — Охо! ↑

[75] „*Le cheval volant!*“ (непр.фр.) — летящият кон. ↑

[76] Пегас (мит.) — крилат кон на древните гърци; родил се от тялото на убитата от Персей Медуза. ↑

[77] „... *chez les narines de feu!*“ (непр.фр.) — с огнени ноздри. ↑

[78] Персей (мит.) — герой на аргоските сказания, извършил ред подвизи: отсякъл главата на страшната Медуза, чийто поглед превръщал всичко живо в камък; освободил пленената от морско чудовище Андромеда и т.н. ↑

[79] „... *от въздух... земята и водата...*“ — средновековната химия учела, че всичко съществуващо се състои от различни комбинации на четири елемента: огън, въздух, земя и вода. ↑

[80] „... *гривата ѝ е естествена*“ — намек за перуките, които носели жените. ↑

[81] „*Le chien est retourne a son propre vomissement et la truie lavee au boubier*“ (непр.фр.) — Кучето се връща към повърнатото, а окъпаната свиня — в локвата си. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

Влиза Хорът.

ХОРЪТ

Сега си представете час, във който
е пълна само с тъмнина и шепот
огромната съдина на всемира.
Към всеки лагер ситото на мрака
пропуска приглушеното звучене
на неприятеля и часовете
от двете армии почти си чуват
прошепнатите в тъмното пароли.
Припламват в мрака огън срещу огън
и в пламъка им всякоя страна
отгатва вражата неясна сянка.
Конете се усещат един друг
и гордо цвилене току прорязва
ухото на нощта; от тук и там
усърдни оръжейници занитват
доспехите на своите господари
и звънките им чукове напомнят
за ужаса на утрешния ден.
От близките села петлите пеят,
часовниците бият три часа
и гордите със броя си французи,
самонадеяни и остроумни,
на зарове залагат във аванс
британците, които ще пленят,
и укори отправят към нощта,
че бавно си отивала, същинска
саката грозна вещица! В туй време
обречените бедни англичани,

загледани в безсънните огньове,
си мислят, примирени като жертви,
за идващия ден; и под луната,
с лица изпити, дрипави и мрачни
приличат те на сборище среднощно
от призраци. О, който си представи
как царственият вожд на тази паплач
сега, прегледал постове, лично
минава от палатка във палатка,
с възторг ще викне: „Да живее кралят!“,
защото той войската си обхожда
до края тъй и всекиго приветства
с усмивка скромна и нарича всички
„приятелю“, „побратиме“, „земляко“.
Ликът му царствен с нищо не показва
какъв ужасен враг го обкръжава
и ни най-малко нощите без сън
не са прогнали кръвта от него;
напротив, той е румен, свеж и бодър
и тъй величествен и все пак мек,
че всеки клетник, преди малко клюмнал,
от младия му образ черпи бодрост.
Със щедростта на слънцето той всички
дарява с лъчезарния си поглед,
разтапящ ледовете на страха,
така че всеки — рицар и войник —
добива (ако смеем тъй да кажем
при своето недостойнство), да, добива
през тая нощ по нещичко от Хари.
И тъй, сега на бойното поле
ще трябва да преместим своята сцена
и с няколко размахани комично
ръждиви мечове — о, тъжна гледка! —
да оскверним тържественото име
на Азенкур. Затуй тук молим всеки
със помощта на своите представи
от смешното велико да направи!

Иэлиза.

ПЪРВА СЦЕНА

Английският лагер при Азенкур.

Влизат Кралят, Бедфорд и Глостър.

КРАЛЯТ

В опасност сме, така е, драги Глостър,
но туй от нас изисква двойна смелост.
Добрутро, братко Бедфорд! Боже святи!
Да, имало и в лошото добро,
когато знаем да го извлечем —
тоз лош съсед ни прави ранобудни,
което е и здраво, и полезно.
При туй за всеки той е проповедник
и втора съвест, тъй като ни кара
добре да се подготвим за смъртта.
Тъй можем мед от бурена да вадим,
да черпим благо от самия дявол.

Влиза Ърпингам.

Добър ти ден, сър Томас Ърпингам!
За твоята покрита в сняг глава
възглавка мека повече подхожда
от тез корави буци френска пръст.

ЪРПИНГАМ

Не, господарю. Те за мен добри са,
щом мога, легнал върху тях, да кажа:
„Почивам като крал!“

КРАЛЯТ

Благодаря ти.
Добре е за човека да обиква
по чужди пример своите несгоди:

духа ни туй събужда, а след него
и тялото, безсилно дотогаз,
измъква се от сънния си гроб
със гъвкавата живост на змия,
която хвърлила е своята кожа.
Сър Томас, заеми ми своя плащ!
Вий, братя мои, поздравете всички
по-знатни рицари и им кажете,
че ги очаквам в своята палатка.

ГЛОСТЪР

Ще бъде, господарю.

ЪРПИНГАМ

Желаете ли да ви придружа,
Ваше Величество?

КРАЛЯТ

Не, верни мой.
Върви при лордовете с моите братя.
Със себе си да побеседвам трябва
и друго общество не ми е нужно.

ЪРПИНГАМ

Да ти помага Бог, наш светли Хари!

Излизат всички освен Краля.

КРАЛЯТ

Благодаря ти, старче. Ободри ме.

Влиза Пистол.

ПИСТОЛ

Qui va la^[82]?

КРАЛЯТ

Свой!

ПИСТОЛ

Пред мен разкрий се! Офицер ли си
или войник презрян и долнопробен?

КРАЛЯТ

Благородник съм на доброволна служба.

ПИСТОЛ

Зад себе си влечеш ли остра пика^[83]?

КРАЛЯТ

Да. А вие какъв сте?

ПИСТОЛ

По знатност не по-низш от император!

КРАЛЯТ

Тогава сте по-високо от краля.

ПИСТОЛ

Сладур е той, сърце от чисто злато,
момче на място, славен малчуган,
добър по род, а по юмрук — отличен.
Ботуша калний негов аз целувам,
защото го обичам свръхсърдечно,
хлапака му с хлапак! Ти как се казваш?

КРАЛЯТ

Хари Le Roy^[84].

ПИСТОЛ

Какво е това име?

КРАЛЯТ

Пише се: Льо Рой.

ПИСТОЛ

Лерой? Корнуелско име ми изглежда!

Ти негли си от корнуелски род?

КРАЛЯТ

Не, уелсец съм.

ПИСТОЛ

Познаваш ли Флуелен?

КРАЛЯТ

Да.

ПИСТОЛ

Кажи му, че накълцам ще му праза
връз тиквата навръх Давидовден^[85]!

КРАЛЯТ

Вие на този ден не си носете камата на шапката, за да не си го
накълца той върху вашата тиква!

ПИСТОЛ

Приятел си му значи?

КРАЛЯТ

Да, и роднина.

ПИСТОЛ

Тогава на ти палец по испански!

КРАЛЯТ

Благодаря. Да ви помага Бог!

ПИСТОЛ

Наричам се Пистол!

КРАЛЯТ

Подхожда на избухливия ви нрав!

Пистол излиза.

Кралят отива встрани. Влизат Флуелен и Гауър.

ГАУЪР

Капитан Флуелен!

ФЛУЕЛЕН

Тук съм, но в името Христово, говорете по-тихо! Цялата вселена изпада в смайване и удивление, когато не се съплюдават доприите стари военни правила и закони. Ако си дадете труд да изучите войните на Помпея Велики, ще се упедите, че не е имало пърпорене и дърдорене в Помпеевия лагер. Уверявам ви, че в него устави и правилници, стегнатост и дисциплина са пили съвършено други.

ГАУЪР

Защо? И противникът шуми — цяла нощ го слушаме.

ФЛУЕЛЕН

Ако противникът е магаре и глупак и празноглав пъпривец, значи ли това, че и ние тряпва да пъдем магарета и глупаци и празноглави пъпривци? А? Отговорете ми с ръка на сърце!

ГАУЪР

Ще говоря по-тихо.

ФЛУЕЛЕН

Аз ви моля най упедително да го сторите!

Излиза заедно с Гауър.

КРАЛЯТ

Макар и да изглежда старомоден,

но има в тоз уелсец ум и дух!

Влизат Бейтс, Корт и Уилямс.

КОРТ

Братко Бейтс, погледни натам! Май съмва, а?

БЕЙТС

То съмва, но ние няма какво да се радваме толкоз на деня.

УИЛЯМС

Началото му виждаме, но края му я видим, я не... Кой е там?

КРАЛЯТ

Свой.

УИЛЯМС

От коя част?

КРАЛЯТ

На сър Томас Ърпингам.

УИЛЯМС

Добър стар началник и любезен благородник. Кажи, какво мисли той за положението ни?

КРАЛЯТ

Че сме като корабокрушенци, изхвърлени на плитчина, които чакат първия прилив да ги отнесе в морето.

БЕЙТС

И не е казал тази своя мисъл на краля?

КРАЛЯТ

Не, пък и не бива да му я казва. Защото кралят — макар че не би трябвало аз да говоря това — е човек като мене: теменужката дъхти

еднакво и за двама ни; небето е синьо за него, както и за мене; чувствата са му като на всеки човек. Ако ги няма всички негови регалии и почести, той ще се окаже в голотата си човек като всички и неговите стремежи може да летят по-високо от нашите, но когато паднат, се премиятат досущ като тях. Така че когато също като нас вижда причини за страх, то страхът му без съмнение ще има същия мирис на нашия. И затова никой не бива да издава пред него страха си, защото, ако той се изпълни с него и го покаже пред войската, тя ще падне духом.

БЕЙТС

Той може да показва външно смелост, но аз мисля, че колкото и да е ледена тази нощ и каквито и да са последствията, би предпочел — пък и аз бих го предпочел за него и за себе си — сега да е до шия в Темза, само и само да сме далеч оттук!

КРАЛЯТ

А пък аз ще ти кажа съвсем искрено какво мисля за краля. Смятам, че той не би искал сега да бъде никъде другаде освен тук, където е.

БЕЙТС

Тогава да си беше стоял сам тука: той би се отървал с откуп, а мнозина бедни хорица щяха да си останат живи.

КРАЛЯТ

Не вярвам да го мразиш толкоз, че да искаш да е сега сам тука. Тъй говориш, за да узнаеш какво мислят другите. Но мене ако питаш, аз не бих могъл да умра никъде другаде така доволен, както в сражение за своя крал, тъй като делото му е справедливо и исканията му — честни.

УИЛЯМС

Туй е отвъд онова, което можем да знаем.

БЕЙТС

И отвъд онова, което трябва да обсъждаме. За нас е достатъчно да знаем, че сме кралски поданици: ако делото на краля ни е несправедливо, дългът ни към краля измива от нас всяка вина.

УИЛЯМС

Но ако делото му не е добро, той самият ще има да изплаща тежка сметка, когато всички ония изпосечени в битка крака, ръце и глави се сраснат отново на второто пришествие и закрещят, че са умрели там и там, едни кълнейки, други викайки за лекар, трети — оплаквайки се, че са оставили жените си в немотия, дълговете си — неизплатени, дечицата си — неотгледани. Боя се, че малцина умират в бой добре подготвени за оня свят, защото как ще са уредили благочестиво всичко, когато кръвопролитие им е било в ума? А ако хората не умират по християнски, за душите им ще носи тежка отговорност кралят, който ги е довел до такава смърт, защото да не му се подчинят, би значело за тях да нарушат поданическия си дълг.

КРАЛЯТ

Значи, ако един син е пратен от баща си по търговска работа и загине грешен в морето, според вас вината за неговите пороци трябва да падне върху бащата; или ако един слуга, пренасящ пари по нареждане на господаря си, бъде нападат от разбойници и загине, неизкупил много грехове, по твоemu сделките на господаря ще са виновни за погубената душа на слугата? Но това не е тъй. Кралят не е отговорен за смъртта на всеки отделен войник, както бащата не е — за смъртта на сина си, или търговецът — за смъртта на своя слуга, защото, когато са искали услугите им, те не са целели смъртта им. Освен това никой крал, колкото и неопетнено да е делото му, не може да го отстои на бойното поле само с безгрешни войници: някои от тях — случва се — ще носят вина за предумишлено и хладнокръвно убийство; други — вина за това, че са съблазнили някоя мома с лъжливи женитбени обещания; трети — за това, че, прободили нежната гръд на мира с кражби и грабежи, са се укрили след това зад сигурния бруствер на войната. Но ако тези люде, нарушили закона и останали без заслуженото наказание, са могли да се изплъзнат от хората, те нямат криле да избягат от Бога. Войната е неговият палач, тя е мъзда Божия. Тъй че сега във войната на краля хората си получават

наказанието за извършени по-рано нарушения на кралския закон. Където са се бояли от смъртта, те са оцелели, а където са потърсили спасение, загиват. Така че, ако умират без покаяние, кралят е сега толкоз малко виновен за погубените им души, колкото е бил преди — за престъпленията, които са причина за гибелта им. Дългът на войника принадлежи на краля му, но душата му си е негова собствена. Затова всеки на война трябва да постъпва като тежко болния — да измие навреме и последното петънце от своята съвест. Ако след това умре, смъртта ще е дар за него; ако пък остане жив, времето, което ще е отдал, за да се подготви, ще е изразходвано за благо и няма да е грях, ако си помислим, че Бог в своята щедрост му е разрешил да оцелее, за да прозре сам величието му и да учи другите как да се готвят за смъртта.

УИЛЯМС

Така си е, който умира грешен, грехът му да пада върху неговата си глава. Кралят за това не отговаря.

БЕЙТС

Аз не ща той да отговаря за мене и пак с лека душа ще се бия за него.

КРАЛЯТ

С ушите си го чух да казва, че нямало да иска да бъде откупен.

УИЛЯМС

Да, казал го е, за да ни накара да се бием по-добре за него, но когато изпорежат гръцмулите на всички ни, него ще го откупят, а на нас от това по-топло няма да ни стане.

КРАЛЯТ

Ако доживея до това, вече никога няма да му вярвам на думата.

УИЛЯМС

Много ще го уплашиш! За монарха недоволството на някой негов нещастен поданик е опасно колкото изстрел от детско пушкало. Все

едно да искаш да заледиш слънцето, като му вееш в лицето с пауново перо. Не щял да вярва на думата му! Глупости седнал да ми говори!

КРАЛЯТ

Малко ти е остър езикът! Да беше друго време, бих кипнал.

УИЛЯМС

Добре. Да се срещнем след боя, ако си още жив!

КРАЛЯТ

Съгласен!

УИЛЯМС

А как ще те позная?

КРАЛЯТ

Дай ми някакъв залог и аз ще го забода на шапката си. Ако набереш после храброст да си го познаеш, ще си разчистим сметките.

УИЛЯМС

Дръж ръкавицата ми! Дай ми ти своята!

КРАЛЯТ

Ето я!

УИЛЯМС

И аз ще си я нося на шапката. Ако след боя дойдеш и ми кажеш: „Моята е!“, кълна се в ръката си, ще ти отпера един добър плесник!

КРАЛЯТ

Ако остана жив, ще си я поискам!

УИЛЯМС

Да, колкото ще поискаш да те обесят!

КРАЛЯТ

Ще го направя, дори и да е кралят до тебе!

УИЛЯМС

Помни си думата! Сбогом!

БЕЙТС

Я се помирете, смахнати англичани, я се помирете! Да знаехте да броите, щяхте да видите, че ще имаме достатъчно разпавии с французите!

КРАЛЯТ

Вярно. Те залагат двайсет срещу едно, че нямало сме да излезем наглава с тях, защото войската им наброявала повече глави от нашата. Но ако да сече английски пари има право само кралят, да сечем френски глави можем всички и кралят сам ще дава пример.

Бейтс, Корт и Уилямс излизат.

Да, всичко върху плещите на краля!
За техните живот, души, деца,
вдовици, дългове и грехове —
е отговорен той! О, тежка длъжност,
близначка на властта, а пък подвластна
на думата на кой да е глупак,
когото само собствената болка,
засяга, нищо друго! Колко много
спокойни радости не знае кралят,
достъпни всекиму, а пък какво,
което друг да няма, има той
освен Великолепие, освен
едно Великолепие и толкоз?
А пък какво си, да, какво си ти,
Великолепие, което правиш
от краля идол, а пък го оставяш
да страда земно повече от своите
поклонници? Какви печалби носиш?
Къде са твоите приходи и ренти?
И във какво се крие стойността ти,
та толкова ценено си от всички?

Какво си освен степен, форма, сан,
вселяващи наоколо си трепет,
и то така, че който с тях го вдъхва,
е по-нещастен от онез, които
треперят от дъха му? Нима кралят
не получава вместо сладка почит
ласкателства? А колко струват те?
О, заболяй, кралю, да видим как
Великолепието ще лекува
недъга ти! Със титли — как си мислиш —
ще охлади ли твойта треска то?
С поклони ще те вдигне ли на крак?
Направило те властен над бедняка,
ще ти даде ли неговото здраве?
Не, блян надменен, който си играеш
така лукаво с кралския покой,
аз крал съм, който знае те и помни:
ни скиптьърът, ни мирото, ни мечът,
ни жезълът, ни златната корона,
ни бисернотъканата порфира,
ни списъкът на званията гръмки,
ни тронът ни, ни пяната от слава,
която блъска гордия ни бряг,
ни другите ти пищни атрибути,
Великолепие, ще съумеят,
положени в леглото на монарха,
да му дарят съня дълбок на оня
ратай нещастен, който вечер ляга
с корем натъпкан и опразнен ум
и в миг заспива, капнал от умора.
Нощта не вижда той, не знае как
изглежда тази дъщеря на ада,
защото от зора до мрак поти се
като коняр под погледа на Феб,
а нощем спи в полята Елисейски^[86]
до дрезгаво, когато пак се буди,
за да помогне на Хипериона^[87]

да стегне своя впряг. Тъй в труд полезен
живее той година след година
до гроба си... Така че, щом изключим
Великолепието, тоз нещастник,
редуващ дни във труд със нощи в сън,
е много по-щастлив от своя крал —
използва той покоя на страната,
но с грубия си ум не знае колко
безсънни нощи струват на кралете
тез мирни дни, полезни главно нему!

Влиза Ърпингам.

ЪРПИНГАМ

Достойни господарю, във тревога
от вашата отлъчка всички знатни
ви търсят где ли не!

КРАЛЯТ

Мой храбри старче,
във моята палатка събери ги!
Ще ви очаквам там.

ЪРПИНГАМ

Разбрано, сир!

Излиза.

КРАЛЯТ

О, боже на сраженията, дай
стоманени сърца на моите хора,
не пускай малодушието в тях,
лиши ги от способността да смятат,
та броят на вразите да не смачка
безстрашието им! За днеска, Боже,
за днеска забрави греха, със който

баща ми се домогна до престола!
В нов гроб положих тялото на Ричард^[88]
и повече сълзи пролях над него,
отколкото то капки кръв бе дало.
Издържам, Боже, петстотин бедняка,
които дважди в ден ръце изпити
издигат към небето, за да просят
прощение за неговата смърт,
и вдигнах два параклиса, в които
монаси пеят упокойни химни
за Ричарда. И още ще направя,
защото знам: и то ще бъде малко,
щом с горко разкаяние след него
за прошка пак ще моля!

Влиза Глостър.

ГЛОСТЪР

Господарю!

КРАЛЯТ

Гласът на брат ми!... Знам защо си пратен:
приятелите, идващият ден
и всичко друго днес лежи на мен!

Излиза.

[82] „*Qui va la?*“ (фр.) — Кой е там? ↑

[83] „... *влечеш ли остра пика?*“ — пиките се носели, хванати зад острия връх, като краят на пръта им се влачел по земята. ↑

[84] „*Le Roy*“ (ст.фр.) — Кралят. ↑

[85] *Давидовден* — на Давидовден — 1 март — уелсците празнували своята победа над саксите (540 г.). ↑

[86] „... *полята Елисейски...*“ (мит.) — с това название древните гърци означавали полята на блажените, в които след смъртта си попадали праведниците. ↑

[87] *Хиперион* (мит.) — едно от названията на слънцето у древните гърци. ↑

[88] „... *тялото на Ричард...*“ — става дума за Ричард II, детрониран и убит по заповед на Болинбрук, бащата на Хенри V. Тези събития са представени в „Ричард II“. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Френският лагер край Азенкур.

Влизат Дофинът, Орлеанският дук, Рамбюр и други.

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

По броните ни слънцето блести.
В бой, френски рицари!

ДОФИНЪТ

Montez a cheval^[89] Слуги, оръженосци,
къде е конят ми?

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

О, войнствен дух!

ДОФИНЪТ

Via! Les eaux et la tere!...

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Rien puis? L'air et le feu?

ДОФИНЪТ

Le ciel, cousin Orleans!^[90]

Влиза Конетабълът.

Е, как е, конетабле?

КОНЕТАБЪЛЪТ

Чуйте как
от нетърпение конете цвият!

ДОФИНЪТ

Яхнете ги и нека цвърне кръв

от техните хълбоци във очите
на англичаните, та да помислят,
че смелостта ги заслепява, ха!

РАМБЮР

С кръвта на нашите коне да плачат?
А как ще видим техните сълзи?

Влиза Пратеник.

ПРАТЕНИКЪТ

Французки принцове, врагът строен е!

КОНЕТАБЪЛЪТ

На кон, безстрашни рицари, на кон!
Хвърлете само взор към тази паплач
опърпана и гладна и видът ви
духа ѝ ще изсмуче и остави
на нейно място шлюпки от бойци.
Оскъдната им кръв не ще ни стигне,
за да обагрим своите кинжали,
и повечето наши мечоносци
ще приберат стоманата си чиста
по липса на забава. Да ги духнем
и от дъха на френската ни смелост
ще паднат, подкосени до един!
Без всякакво съмнение ви казвам,
че нашите обозни и слуги,
въртящи се без дело край войската,
ще могат да очистят много лесно
това поле от тъй нищожен враг,
дори ако на оня хълм ний с вас
останем само зрители на боя.
Но няма как! Честта не позволява.
Какво тогаз да сторим? Много малко:
сигнала „По седлата!“ затръбете,

качете се, блестящи, на конете
и Англия, щом зърне ви, тозчас
ще викне: „Мир!“, треперейки пред нас!

Влиза Гранпре.

ГРАНПРЕ

Французки принцове, защо се бавим?
Тез мърши островни, носове свели
във търсене на гроб за своите кости,
грозят с вида си утринната гледка:
раздраните им знамена висят
и френският ветреца за подигравка
подмята ги. Сред тази сган сам Марс
изглежда провалил се и пъзливо
надзърта през ръждясал лицевран;
страхливите им конници стърчат
недвижни като свещници от мед,
а крантите им със провисла кожа
едва стоят с наведени глави
и от очите им се точи слуг,
а между зъбите им, неподвижна,
юздечката виси, позеленяла
от сдъвкана трева; и вече врани
кръжат над тях, готови да изпълнят
последната им воля. Думи нямам
да ви опиша живо таз войска
така нежива, както е в живота!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Прочели са молитвите си, явно,
и чакат края си.

ДОФИНЪТ

А може би
преди сражението да им пратим

за хората храна и облекло
и зоб за прегладнелите им кранти?

КОНЕТАБЪЛЪТ

Очаквам само своя знаменосец.
Но нищо, в бой! От някоя тръба
ще може едно знаме да се вземе.
Денят напредва. Да не губим време!

Излизат.

[89] „*Montez a cheval*“ (фр.) — Яхвайте конете! ↑

[90] „*Via! Lex eaux et la tere!... Rien puis? L'air et le feu?... Le ciel, cousin Orleans!*“ (ит. и непр.фр.) — Напред! Вода и земя!... И нищо повече? А въздухът и огънят?... И небето, орлеански братовчеде! ↑

ТРЕТА СЦЕНА

Английският лагер при Азенкур.

Влизат Глостър, Бедфорд, Ексетър, Ърпингам, Солзбъри, Уестморланд и Войска.

ГЛОСТЪР

Къде е кралят?

БЕДФОРД

Оглежда лично строя на врага.

УЕСТМОРЛАНД

Те имат шейсет хиляди бойци.

ЕКСЕТЪР

Петима на един. И всички свежи.

СОЛЗБЪРИ

Какъв превес! Да ни помага Бог!

Отивам при отряда си. Е, сбогом!

Възможно е чак горе да се срещнем,

затуй да се простим със весел дух!

С теб, драги Глостър, с теб, безстрашни Бедфорд,

с теб, Ексетър, с теб, родственико скъпи,

със вас, бойци! Прощавайте и сбогом!

БЕДФОРД

Прощавай, Солзбъри! На добър час!

ЕКСЕТЪР

На добър час! И храбро се сражавай,

макар че с тези думи те обиждам,

о, възплъщение на храбростта!

Солзбъри излиза.

БЕДФОРД

Как пълен е със храброст и любезност!
И в двете принц!

Влиза Кралят.

УЕСТМОРЛАНД

Да имахме сега
тук само десет хиляди от тези,
които в Англия седят си в къщи
със скръстени ръце!

КРАЛЯТ

Кой иска туй?
Вий, Уестморланд? Не, драги братовчеде!
Ако е рекъл Господ да загинем,
за нашата страна, ще бъдем доста
и колкото сме днес; ако е рекъл
да оцелеем — колкото по-малко,
по-много чест за всеки. Божя воля!
Затуй те моля: ни един войник
недей да искаш в повече! Ей Богу,
не съм за злато жаден и нехая
кой щял на моя сметка да се храни
или да носи моите одежди;
към външните блага съм равнодушен,
но ако жаждата за чест е грях,
то няма втори грешник като мене
на тоя свят! Не, драги братовчеде,
недей да искаш повече войници!
Кълна се, не си давам от честта
частицата, която би ми взел
един войник във повече, ей Богу!
Недей го иска, братко Уестморланд!

Наместо туй оповести, че който
бои се да участва в тази битка,
щом само заяви го, ще получи
свободен пропуск и пари за път:
не искам да умра до някой, който
не иска да умре със своя крал!
Денят е днеска Криспиановден^[91]
и който подир него жив се върне,
на пръсти ще се вдига, ще израства,
щом някъде се чуе това име;
и всяка есен до дълбока старост
съседи той ще сбира на гощавка
и ще им казва: „Утре, драги мои,
е Криспиановден!“ И след това,
ръкав засукал, белег ще показва
със горди думи: „Оттогаз го имам!“
Забравят старците, но той ще помни
с подробности — и с някоя прибавка! —
за своите подвизи на тоя ден
и имена отдавнашни — крал Хари,
Солзбъри, Бедфорд, Уорик, Глостър, Талбот
и Ексетър — привични, всекидневни,
в устата на старика ще възкръсват
сред пенестите чаши. И таз повест
на своя син той често ще разказва
и докогато свят светува, никой
не ще си спомня Криспиановден,
без ние да изникнем в паметта му...
Да, ний, дружинка смели, шепа братя,
защото който кръв пролее с мене
на тоя ден, ще бъде брат мой кръвен;
дори да бъде най-презрян по род,
тоз ден ще го издигне в обществото,
а благородните, които днеска
спят в пухени легла, ще се проклинат,
задето са били далеч оттук
и няма да се считат за мъже,

когато с тях говори някой, който
е бил със нас на Криспиановден!

Влиза отново Солзбъри.

СОЛЗБЪРИ

Гответе се, велики господарю!
Французите са вече построени
и всеки миг ще тръгнат срещу нас!

КРАЛЯТ

Готови сме, духът ни щом готов е!

УЕСТМОРЛАНД

Да гине, който днес е малодушен!

КРАЛЯТ

А помощи от Англия не щеш ли?

УЕСТМОРЛАНД

Ей Богу, господарю, бих желал
да можем двама с вас без чужда помощ
докрай да водим този царствен бой!

КРАЛЯТ

Отхвърляш тъй пет хиляди войника?
Това ми по харесва, честна дума,
отколкото да молиш за един!...
По своите места! И Бог със вас!

Тръбен звук. Влиза Монжуа.

МОНЖУА

За втори път при тебе съм, крал Хари,
за да узная искаш ли да встъпиш —
преди да бъдеш бит и разгромен —

във преговори с нас по своя откуп;
защото си тъй близо до въртопа,
че той ще те погълне неизбежно.
От милост конетабълът ти казва
освен това да посъветваш своите
поддръжници добре да се покаят,
та в мир душите им да се оттеглят
от туй поле, където — о, нещастни! —
телата им ще гният!

КРАЛЯТ

Кой те праша?

МОНЖУА

Великият французки конетабъл!

КРАЛЯТ

Ще те помоля да му предадеш
повторно моя отговор. Кажи му
да ме довърши първо и тогава
да ми продава костите. О, Боже,
шегува ли се с нас? Или не знае,
че кожа на жив лъв не се продава,
защото случвало се е ловецът
в гората да остане. Запомни:
телата на мнозина тука, вярвам,
ще спят във родна пръст и убеден съм,
че паметник от бронз над тях ще спомня
за днешните им подвизи; а тези,
които ще оставят кости тука
със мъжка смърт, прославени ще бъдат
дори да спят във торните ви ями,
защото знай, че слънцето от тях
ще изпари честта им до небето,
като остави земните им части
с тлетворния си дъх да пръскат чума
над Франция. Така че направи си

сам извода със колко войнствен дух
са пълни англичаните, щом те,
тъй както, рикоширайки, куршумът
започва втори смъртоносен полет,
макар и мъртви, ще убиват още,
носители на смърт за втори път!
И съобщи на своя конетабъл,
че сме бойци за делник, не за празник:
изцапани са ярките ни дрехи
от трудни преходи във дъжд и кал;
едно перо по нас не се развява
(и значи не се готвим да изхвъркнем!);
разпасани сме външно, но, кълна се,
сърцата ни са стегнати добре
и чух бойците си да казват днес,
че щели до довечера да бъдат
във чисти роби^[92] или да свлекат
откъм главата новите наметки
на вашите красавци и така
да ги освободят от бойна служба.
Ако — със Божя помощ — го направят,
ще съм откупен, вярвам, скоро; тъй че
недей хаби труда си, глашатайо,
да идваш трети път за моя откуп:
от мен не ще получите вий друго
освен туй тяло, а и то, кълна се,
ако го имате, ще е такова,
че няма да ви ползва кой знай колко!
Така кажи на своя конетабъл!

МОНЖУА

Ще бъде казано. Кралю, прощавай!
За сетен път изслушваш глашатай!

Излиза.

КРАЛЯТ

А може би ще дойдеш пак за откуп!

Влиза Йорк.

ЙОРК

На колене те моля, господарю,
да ми дадеш да вода авангарда!

КРАЛЯТ

Води го, Йорк!... Войници, удряй крак!
Решавай боя, Господи всеблаг!

Излизат.

[91] *Кристиановден* — в оригинала по-нататък този празник, падащ се на 25 октомври, се нарича Ден на светите братя Криспин и Криспиан. ↑

[92] „... във чисти роби...“ — т.е. в рая. ↑

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Бойното поле.

Шум на битка. Схватки. Влизат Пистол, Френски войник и Пажът.

ПИСТОЛ

Предай се, пес!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Je pense que vous etes le gentilhomme de bone qualite.^[93]

ПИСТОЛ

Какво ТИ „калите-пикалите“!
От род ли си и как зоват те? Казвай!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

O, Seigneur Dieu!^[94]

ПИСТОЛ

Тоз синьор Дьо изглежда благородник...
Чуй мойта реч, о, синьор Дьо, и знай,
че аз, о, синьор Дьо, ще те нанижа
със тоз кинжал, на мен не изплатиш ли
достоеен откуп!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

O, prenez misericorde, ayez pitie de moi^[95]!

ПИСТОЛ

Със питие да се откупиш искаш?
Четиресет във звонк издрънкай тука
или през гърлото ще теб изкормя
с обагрена десница!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Est-il impossible d'échapper la force de ton bras^[96]?

ПИСТОЛ

Добра е, я! И стисна ли те с нея,
ще изврешиш, рогачо похотлив!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

O, pardonnez-moi^[97]!

ПИСТОЛ

Със пърдене не можеш се откупи!
Четирсет трябва, и сега, във брой!...
Ела, момче! Запитай го на френски,
зоват го как?

ПАЖЪТ

Ecoutez: comment etez-voiz appele?

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Monsieur Le Fer^[98].

ПАЖЪТ

Казва, че се наричал господин Льо Фер.

ПИСТОЛ

Лефер ли бил? Лефер или шаран,
аз нему ще изстискам тъй хайвера
през задника! Кажи му туй на френски!

ПАЖЪТ

Не зная на френски такива думи.

ПИСТОЛ

Да си чете молитвите тогава,
ще го заколя тутакси защото!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Que dit-il, monsieur?

ПАЖЪТ

Il me commande de vous dire que vous faites vous pret; car ce soldat ici est dispose tout a cette heure de couper votre gorge^[99].

ПИСТОЛ

Вуй, купел е горже, пермафуа!

Глупако, ако в крони не платиш ми,

без жал със тоз мой меч накълцам ще те!

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

O, je vous supplie, pour l'amour de Dieu, me pardonner! Je suis gentilhomme de bone maison. Gardez ma vie, et je vous donnerai deux cents ecus^[100].

ПИСТОЛ

Що значи туй?

ПАЖЪТ

Моли за пощада. Казва, че е благородник от добър род и ще ви даде двеста корони откуп.

ПИСТОЛ

Кажи му, че, гнева си обуздал,
короните ще взема.

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Petit monsieur, que dit-il?

ПАЖЪТ

Encore qu'il est contre son jurement de pardonner aucun prisonnier, neanmoins pour le ecus que vous l'avez promis, il es content de vous donner la liberte le franchisement.

ФРЕНСКИЯТ ВОЙНИК

Sures jenoux je vous done mille remerciements; et je m'estime hereux que je suis tombe entre les mains d'un chevalier, je pense, le plus brave, vaillant, et tres distingue seigneur d'Angleterre^[101]!

ПИСТОЛ

Разкрий ми що той рече!

ПАЖЪТ

Той ви изказва на колене хиляди благодарности и е щастлив, че е попаднал в ръцете на най-храбрия, най-изискания — както той смята — синьор на Англия.

ПИСТОЛ

Кръвник аз нек' не съм, ако към него
не бъда милосърд. Вървете с мен!

ПАЖЪТ

Suivez-vous le grand capitaine^[102]!

Пистол и Френският войник излизат.

Никога не съм чувал такъв плътен глас да излиза от такова кухо сърце. Но права си е пословицата: „Празна делва — силен звук!“ Бардолф и Ним бяха десет пъти по-смели от този гръмогласен дявол от старите представления, на когото всеки може да подреже ноктите с дървен нож^[103], а свършиха на бесилката и двамата. И тоя би увиснал на нея, ако имаше смелост да задигне нещо с опасност за кожата си... Трябва да ида при слугите с обоза — французите биха могли да плякосат доста нещо, ако знаеха, че той е охраняван само от деца.

Излиза.

^[93] „Je pense que vous etes le gentilhomme de bone qualite.“ (непр.фр.) — Мисля, че сте благородник от добър ранг. ↑

^[94] „O, Seigneur Dieu!“ (фр.) — О, Боже Господи! ↑

^[95] „O, prenez misericorde ayez pitie de moi“ (непр.фр.) — О, бъдете милостив, съжалете се над мен! ↑

[96] „*Est-il impossible d'échapper la force de ton bras?*“ (непр.фр.) — Не мога ли да убягна на силата на твоята ръка? ↑

[97] „*O, pardonnez-moi!*“ (фр.) — О, простете ми! ↑

[98] „*Ecoutez: comment etez-vous appele?* — *Monsieur Le Fer.*“ (непр.фр.) — Слушайте: как се наричате? — Месье Льо Фер. ↑

[99] „*Que dit il...*“ — „... *de couper votre gorge.*“ (непр.фр.) — Какво казва той, господине? — Той ми заповядва да ви кажа да се пригответе, защото този войник е склонен да ви заколи още сега. ↑

[100] „*O, je vous supplie... deux cents ecus*“ (непр.фр.) — О, умолявам ви, за Бога, простете ми! Аз съм благородник от добър дом. Пощадете ме и ще ви дам двеста екю! ↑

[101] „*Petit monsieur... seigneur d'Angleterre*“ (непр.фр.) — Какво казва той, малки господине? — Макар че е противно на неговия разум да прощава на който и да е пленник, все пак за екютата, които сте му обещали, той е съгласен да ви даде волност и свобода. — На колене ви благодаря от все сърце; и се считам щастлив, задето съм попаднал в ръцете на един рицар, който е според мен най-храбрият, смел и изискан благородник на Англия. ↑

[102] „*Suivez-vous le grand capitaine!*“ (непр.фр.) — Следвайте великия капитан! ↑

[103] „... *да подреже ноктите с дървен нож...*“ — образът е взет от старите моралите, в които изглежда накрая дяволът оставал с подрязани нокти. ↑

ПЕТА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Влизат Конетабълът, Дофинът, Орлеанският дук, Бурбонският дук и Рамбюр.

КОНЕТАБЪЛЪТ

O, Diable!

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

O, Seigneur! Le jour est perdu, tout est perdu!

ДОФИНЪТ

Mort Dieu ma vie^[104]! Загубих всичко! Всичко!

Позор и срам са кацнали навеки
на нашите пера. Mechante fortune^[105]!

Не бягайте!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Но строят е разкъсан!

ДОФИНЪТ

O, вечен срам! Със себе си да свършим!
Тез мърши ли залагахме на зар?

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Тоз крал ли трябваше да плаща откуп?

БУРБОНСКИЯТ ДУК

Срам, вечен срам! Срам! Срам и нищо друго!
Да паднем с чест! Един последен опит!
Тоз, който подир герба на Бурбон
не тръгне с мен, да си отива вкъщи
и, смъкнал шапка като низък сводник,
вратата да държи, докато някой

лакей презрян, от хръта ми по-долен,
във стаята ще срами дъщеря му!

КОНЕТАБЪЛЪТ

Безредата, която ни погуби,
сега да ни сроди! Да тръгнем вкупом
и жертваме живота си със чест!

ОРЛЕАНСКИЯТ ДУК

Останалите живи ще ни стигнат,
за да удавим в броя им врага,
ако внесем във тях известен ред!

БУРБОНСКИЯТ ДУК

По дявола реда! След мен! Насам!
Да сложим точка на живот и срам!

Излиза, следван от другите.

[104] „*O, Diable! — O, Seigneur... — Mort dieu, ma vie!*“ (фр.) —
Ах, дявол! — О, Господи! Денят е загубен!... — О, Боже мой, о, мой
живот! ↑

[105] „*Mechante Fortune!*“ (фр.) — Зла съдба! ↑

ШЕСТА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Шум на битка. Влизат Кралят, Ексетър, Войници и Пленници.

КРАЛЯТ

Добре се бихме, доблестни земляци,
ала врагът държи полето още.

ЕКСЕТЪР

Дук Йорк ви прати поздрав, господарю!

КРАЛЯТ

А как е той? Три пъти го видях
да пада и три пъти пак на крак
да се сражава, в кръв от шлем до шпори.

ЕКСЕТЪР

И в същата украса той сега
подхранва равнината. А до него,
побратим негов по достойни рани,
лежи граф Съфък. Първи той издъхна,
а Йорк, насечен, допълзя до него,
сред локва кръв брадата му изви
и, разцелувал бликащите рани
по страшния му образ, той извика:
„Почакай, братовчеде! Към небето
и моята душа ще тръгне с твойта.
Не бързай! Нека заедно да литнат,
тъй както заедно в тоз мъжки бой
докрай със теб изпълнихме дълга си!“
Аз приближих, за да му вдъхна бодрост,
но той с усмивка бледа, стиснал слабо
ръката ми, продума: „Драги лорде,

предайте мойте поздрави на краля!“,
а след това обърна се към Съфък
и с кървава ръка обвил врата му,
целуна го по устните и тъй,
издъхвайки, с кръвта си подпечата
последния си договор за обич.
Бе толкоз нежна сцената, че тя
от мен изтръгна влагата, която
напрасно се опитвах да възпра:
мъжът в сърцето ми, надвит, отстъпи
пред женското начало и сълзите
избликнаха от мен.

КРАЛЯТ

Не ви осъждам,
защото, слушайки ви, с труд и аз
придумвам замъгления си поглед
да се държи...

Шум на битка.

Каква е таз тревога?
Противникът е стегнал своя строй.
Тогаз нареждам всеки да убие
пленения от него. Разгласете!

Излиза, следван от другите.

СЕДМА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Влизат Флуелен и Гауър.

ФЛУЕЛЕН

Да изпият момчетата и опоза! Напълно против пойните правила! Това е най-грозното злодеяние, което, виждате ли, човек може да представи, не ли така?

ГАУЪР

Така е, ни едно момче не е останало живо и клането са извършили онези мерзавци, които избягаха от сражението. Освен това са разграбили и изгорили палатката на краля. И затова той с пълно право е заповядал всеки войник да заколи пленниците си. О, той е чудесен крал!

ФЛУЕЛЕН

Да, капитан Гауър, защото е от Мънмът^[106]. Как се казва градът, в който се е родил Александър Големи?

ГАУЪР

Александър Велики?

ФЛУЕЛЕН

Прощавайте, но „голем“ не значи ли „велик“? Голем, велик, грамаден, великодушен — това е подопно нещо, казано с различни думи.

ГАУЪР

Мисля, че Александър Велики е родом от Македония. Баща му, доколкото помня, се казваше Филип Македонски.

ФЛУЕЛЕН

И аз мисля, че е родом от Македония. И мога да ви уверя, капитане, че ако погледнете картата на света, ще видите, че тази Македония и Мънмът имат, виждате ли, еднакво разположение. И през Македония тече река, и през Мънмът тече река. На тази в Мънмът викат Уай^[107], а на другата ми изскочи от ум как и викаха. Но няма значение. Приличат си като пръстите на ръката ми и съомга има и в двете. Ако се вгледате допре в живота на Александър, ще видите, че животът на Хари Мънмът е много сходен с него, защото в историята има винаги, виждате ли, успоредици. Александър, както се знае, в изпадане на гняв и яд, и ярост, и пяс, в изстъпление и негодувание, а също и с мозък малко, виждате ли, замътен от пиене, е упил най-доприя си приятел Клит^[108].

ГАУЪР

В това нашият крал не му прилича. Той не е убивал свой приятел.

ФЛУЕЛЕН

Не е допре, капитан Гауър, да взимате, виждате ли, приказката от устата ми, преди да е завършена. Аз правя само опщи сравнения и успоредици: както Александър, пидейки в нетрезво състояние, е упил свой приятел Клит, точно така и Хари Мънмът — напълно трезв и здравомислещ — прогони оня тлъст рицар с големия корем — оня, прочутия смешник, веселяк и шегопиец, как му пеше името, заправих го.

ГАУЪР

Сър Джон Фалстаф.

ФЛУЕЛЕН

Точно него! Казвам ви, славни мъже се раждат в Мънмът!

ГАУЪР

Негово Величество пристига!

Шум на битка. Влизат Кралят, Уорик, Глостър, Ексетър и други, следвани от Пленници, между които Бурбонският дук.

КРАЛЯТ

Откакто съм във Франция, за пръв път
наистина съм гневен! Глашатайо,
с един тръбач по хълма препусни
и събщи на конниците там
да слязат, ако искат да се бият,
или да се пръждосват от полето.
Очите ми бодат! Ако ли не,
кажи им, че качим ли се при тях,
ще ги накараме да полетят
тъй, както камъни не са летели
от прашки асирийски^[109]! Освен туй,
които сме пленили, ще изколим
и милост не ще имаме към тези,
които ще ни паднат занаяпред.
Върви и тъй кажи им!

Влиза Монжуа.

ЕКСЕТЪР

Пристига глашатаят им, кралю!

ГЛОСТЪР

Очите му сега по-кратко гледат!

КРАЛЯТ

Отново ли си тука, глашатайо?
Аз тялото си вече изплатих ви —
за откуп ли пак идеш?

МОНЖУА

Не, за милост.

Дошъл съм тук, велики господарю,
с молба да разрешиш да преброим
и погребем убитите си в боя,

разделно благородни от селяци,
защото много принцове — уви! —
са плувнали в наемническа кръв
и много простолюдие се къпе
във кръв на принцове; а, в кръв до глезен,
ранените коне с подкови тежки
във ужас тъпчат мъртвите ездачи,
донасяйки им смърт за втори път.
О, позволи, кралю, да се погрижим
за своите убити!

КРАЛЯТ

Глашатайо,
правдиво ако трябва да говоря,
не знам дали е наш денят, защото
мнозина ваши виждам да препускат
по бойното поле.

МОНЖУА

Денят е ваш.

КРАЛЯТ

Не нам, а Богу, славата за него!
А кой е оня замък?

МОНЖУА

Азенкур.

КРАЛЯТ

Тогава името на тази битка,
спечелена на Криспиановден,
ще бъде: „Битката при Азенкур“!

ФЛУЕЛЕН

С разрешение на Ваше Величество аз съм чел в хрониките, че
вашият прославен працядо и вашият прачичо Едуард Уелски, Черния
принц^[110], са водили тук, във Франция, плестяща питка.

КРАЛЯТ

Така е, Флуелен.

ФЛУЕЛЕН

Ваше Величество казва самата истина. Ако Ваше Величество си спомни, уелсците са се отличили много в една градина с праз и съопразно с това украсили мънмътските си шапки с праз, който — както Ваше Величество знае — до днес, виждате ли, е техен отличителен знак. Ваше Величество също, вярвам, не смята за унижение да накичи на Давидовден своята шапка с праз.

КРАЛЯТ

За мен това е чест, защото знаеш,
добри земляко, уелсец съм и аз!

ФЛУЕЛЕН

Всички води на Уай, Ваше Величество, не могат да измият уелската кръв от жилите на Ваше Величество, можете да ми повярвате! Да ви я плагослови Господ и да пъде неговата милост и величество!

КРАЛЯТ

Благодаря ти, Флуелен.

ФЛУЕЛЕН

Кълна се в Исуса, аз съм ваш земляк, каквото щат да говорят! Аз ще го призная пред целия свят! Няма за какво, слава Погу, да ме е срам от Ваше Величество, докато Ваше Величество е честен човек!

КРАЛЯТ

Да ме запази Господ все такъв!

Влиза Уилямс.

Да идат глашатаите ни с него
и преброят загиналите — наши
и на врага!

Глашатаите, Монжуа, Гауър и други излизат.

Извикайте тогова!

ЕКСЕТЪР

Войнико, приближи се до краля!

КРАЛЯТ

Защо носиш тази ръкавица на шапката си?

УИЛЯМС

С позволение на Ваше Величество това е залогът на едного, с когото трябва да се бия, ако е жив.

КРАЛЯТ

Англичанин?

УИЛЯМС

С позволение на Ваше Величество, един негодник, който снощи много се перчеше; ако е жив и посмее да си поиска ръкавицата, обещал съм да му зашлевя един плесник. Ако пък видя своята ръкавица на неговата шапка — той се закле да си я сложи, ако остане жив — пак ще го зашлевя и ще му я смъкна оттам!

КРАЛЯТ

Как смятате, капитан Флуелен, трябва ли този войник да удържи думата си?

ФЛУЕЛЕН

С ръка на сърце — тряпва. Инак той, с разрешение на Ваше Величество, ще пъде подлец и страхливец.

КРАЛЯТ

Може би врагът му е благородник с ранг, който не му позволява да му даде удовлетворение.

ФЛУЕЛЕН

Ако ще да е по-голям плагородник от дявола и от Луцифера, и от самия Велзевул, той, с разрешение на Ваше Величество, е длъжен да

удържи думата си. Ако я престъпи — с ръка на сърце ви казвам, — неговата репутация, виждате ли, ще пъде непременно на най-големия негодяй и най-пезочливия нахалник, който е тъпкал с черната си опувка тази Пожа земя и пръст!

КРАЛЯТ

Тогава, друже, щом срещнеш своя човек, изпълнявай клетвата си!

УИЛЯМС

Ще я изпълня, Ваше Величество, иначе човек да не съм!

КРАЛЯТ

При кого служиш?

УИЛЯМС

При капитан Гауър, господарю.

ФЛУЕЛЕН

Гауър е допър капитан. Топре запознат и начетен във пойна наука.

КРАЛЯТ

Кажи му да се яви при мене, войнико!

УИЛЯМС

Слушам, Ваше Величество!

Излиза.

КРАЛЯТ

Дръж, Флуелен! Закачи този залог на шапката си вместо мене! Когато се счепкахме на земята с Алансонския дук, откъснах тази ръкавица от шлема му. Който си я поиска, ще е човек на дука и враг на нашата особа. Ако ме обичаш, задръж го!

ФЛУЕЛЕН

Ваше Величество ми прави най-голямата чест, която негов поданик може да пожелае на сепе си. Само да го зърна този от майка роден, който ще поиска тази ръкавица! Друго не казвам. Много пих искал да го зърна, дано ми даде Господ това щастие!

КРАЛЯТ

Познаваш ли Гауър?

ФЛУЕЛЕН

Той е плизък мой приятел, Ваше Величество.

КРАЛЯТ

Моля те, потърси го и го доведи в палатката ми!

ФЛУЕЛЕН

Незапавно, господарю!

Излиза.

КРАЛЯТ

Граф Уорик, и вий също, братко Глостър,
последвайте го бързо по петите,
защото ръкавицата, която
му дадох току-що, отлично може
да му спечели някоя плесница:
аз ръкавици размених с войника
и тя е неговата. Аз сега
би трябвало да се накича с нея.
Последвайте го, братовчеде Уорик!
Във случай че войникът го удари —
а, съдейки по храбрия му вид,
той май ще удържи на своята дума, —
възможно е да се пролее кръв,
защото, знам, какъвто е безстрашен
и избухлив като барут, Флуелен

ще отговори бързо. Подир него,
и вижте да не стане нещо лошо!
Вий, чичо Ексетър, елате с мен!

Излизат.

[106] *Мънмът* — прозвище на принц Хенри, произлязло от името на графството — Мънмътшир, в Уелс — където той бил роден. ↑

[107] *Уай* — река в Западна Англия. ↑

[108] *Клит* — приятел на Александър Македонски, когото той убил с копие на един пир, защото Клит му се подиграл. ↑

[109] „... *прашки асирийски!*“ — асирийските войници били изкусни в хвърлянето на камъни с прашка. ↑

[110] *Черният принц* — вж. общата част на бележките към „Ричард II“. ↑

ОСМА СЦЕНА

Другаде на бойното поле.

Влизат Гауър и Уилямс.

УИЛЯМС

Сигурно е, за да ви посвети в рицарство, капитане!

Влиза Флуелен.

ФЛУЕЛЕН

Слава тепе, Господи! Капитане, първо се явете при краля! Може пи ви очаква такава радост, каквато не сте помислили да сънувате!

УИЛЯМС

Познавате ли тази ръкавица, сър?

ФЛУЕЛЕН

Да я познавам? Познавам, че е ръкавица и толкоз.

УИЛЯМС

Пък аз познавам тази тук и си я искам!

Удря го.

ФЛУЕЛЕН

Пожа кръв! Ах, ти най-голям предател в целия всемирнен свят, Франция и Англия!

ГАУЪР

Какво правиш, негоднико!

УИЛЯМС

Мислите, че ще наруша клетвата си?

ФЛУЕЛЕН

Стойте настрана, капитан Гауър! Аз ще възнаградя предателството както тряпва, гарантирам ви!

УИЛЯМС

Аз не съм предател!

ФЛУЕЛЕН

Лъжеш и ще ти напия лъжата в гърлото!... Заповядвам ви да го задържите в името на Негово Величество: той е човек на Алансонския дук!

Влизат Уорик и Глостър.

УОРИК

Какво има? Какво се е случило?

ФЛУЕЛЕН

Ваша милост, пред вас е разкрито, слава на Пога, най-ужасното предателство, което, виждате ли, може да пожелае човек!... Ето го и Негово Величество!

Влизат Кралят и Ексетър.

КРАЛЯТ

Какво има? Какво става тук?

ФЛУЕЛЕН

Господарю, този пезчестен предател, вижте го, смъкна от шапката ми ръкавицата, която Ваше Величество е свалил от шлема на Алансонския дук!

УИЛЯМС

Господарю, това е моята ръкавица, ето ѝ еша! Оня, с когото си разменихме ръкавиците, даде дума, че ще я носи на шапката си. А аз се заклек да му ударя плесник, ако го направи. Сега го срещнах с моята ръкавица на шапката и си удържах думата!

ФЛУЕЛЕН

Ваше Величество сам чува какъв — с разрешение на Ваше Величество — пезопразен, гаден, въшлив и пършив негодник е този човек! Надявам се, че Ваше Величество ще засвидетелства и потвърди, че тази ръкавица е на Алансонския дук и дадена от вас на мен, както на вас самия е известно!

КРАЛЯТ

Дай ми своята ръкавица, войнико! Виж тук сестра ѝ!
Ти мене обеща да зашлевиш
и ме нарече с много остри думи!

ФЛУЕЛЕН

С разрешение на Ваше Величество, ако има на тоя свят пойни закони, вратът му тряпва да плати за тях!

КРАЛЯТ

Честта ни със какво ще възмездиш?

УИЛЯМС

Обидите, кралю, идат от сърцето. А в моето не е имало никога нищо, което може да ви обиди!

КРАЛЯТ

Но ти го каза на самите нас!

УИЛЯМС

Ваше Величество не беше самият себе си. Вие се появихте като обикновен човек, свидетели са ми нощта, облеклото ви и простите ви обноски. И ви моля за онова, което сте изпатили в тоя си вид, да вините себе си, а не мене, защото, ако наистина бяхте такъв, за какъвто

ви взех, нямаше да съм сгрешил. Затова моля Ваше Величество да ми прости!

КРАЛЯТ

Вземете тази ръкавица, чичо,
и я връчете, пълна със корони,
на този войник!... Войниче, запази я
и върху шапката си я носи
като отличие, додето аз
не те извикам на двубой за нея!...
Сдобрете се със него, капитане!

ФЛУЕЛЕН

Кълна се в слънцето и в светлината, този войник е храпър за
двама!... Дръж дванайсет пенса за тепе! И те съветвам да живееш
погоугодно и далеч от кавги, разпри, спорове и караници — ще имаш
полза от това!

УИЛЯМС

От вас пари не искам!

ФЛУЕЛЕН

Давам ти ги от сърце, уверявам те! Ще си закърпиш потушите с
тях. Няма защо да се срамуваш. Потушите ти имат нужда от
подправка. А шилингът е допър. Ако не вярваш, мога да ти го сменя!

Влиза Английски глашатай.

КРАЛЯТ

Е, колко са убитите? Да чуем!

ГЛАШАТАЯТ

Това са тука техните, кралю.

Подава му свитък.

КРАЛЯТ

Кои са знатните им, взети в плен?

ЕКСЕТЪР

Шарл Орлеански, племенник на краля;
Жан, дук Бурбонски; граф дьо Бусико;
и в кръгъл брой, хиляда и петстотин
барони, графове и други знатни.

КРАЛЯТ

Във този списък се посочват кръгло:
убити десет хиляди французи,
между които принцове и други
със гербове — сто двадесет и шест,
и осем хиляди и четирстотин
по-дребни рицари или ескуайри,
петстотин от които едва вчера
възведени във рицарство. Така че
от тези десет хиляди убити
наемни са хиляда и шестстотин,
а другите са принцове, барони
и знатни от високи род и ранг.
Най-важните от тях са, както следва:
Шарл Дьолабре, върховен конетабъл;
Жак Шатийон, французки адмирал;
месье Рамбюр, началник на стрелците;
великият стратег Гишар Дофен;
Жан Алансонски; Антоан Брабантски,
брат на известния Бургундски дук,
и Едуард Барски; сетне, с графски титли:
Гранпре, Руси, Водмон, Лестрал, Фуа,
Бомон, Марл, Фокънбридж... Това се казва
високо общество за оня свят!
Сега да видим нашите убити!

Глашатаят му подава друг свитък.

Дук Едуард Йорк, граф Съфък, Дейви Гам,

сър Ричард Кетли. Никой друг по-виден;
войници — само двадесет и пет.
О, Господи, това е твоят пръст,
и не на себе си — на тебе само
отдаваме ний всичко! Где се помни,
без хитрост, на поле, във челен бой
да бъдат загубите тъй неравни
във двете армии. На тебе, Боже,
дължим го ний!

ЕКСЕТЪР

Невероятно чудо!

КРАЛЯТ

В благочестиво шествие да тръгнем
към селото. И нека смърт постигне
тоз, който бъде хванат, че се хвали
и тъй краде от Бога туй, което
е Божие!

ФЛУЕЛЕН

С разрешение на Ваше Величество може ли да казваме проя на
упитите?

КРАЛЯТ

Да, може, капитане, с уговорка,
че Бог се е сражавал вместо нас.

ФЛУЕЛЕН

Така е. С ръка на сърце той ни оказа допра помощ.

КРАЛЯТ

Във селото ще му благодарим
със химните „Non nobis“ и „Te Deum“^[1]
и, мъртвите предали на пръстта,
ще тръгнем за Кале, а след това
към Англия, в която до ден-днешен

бойци не са се връщали оттука,
възрадвани от по-добра сполука!

Излизат.

[1] „*Non nobis*“ и „*Te Deum*“ (лат.) — „Не нам, не нам“ и „Тебе, Господи“; църковни химни. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

Влиза Хорът.

ХОРЪТ

Сега ми позволете да разкажа
историята по-натам, за който
не я е чел; и най-смирено моля,
които знаят я, да ни простят
за туй, че тук не можем да представим
събитията, както са били
по време, брой на хора, ред на случки.
Да отнесем крал Хенри във Кале.
Пристигнал е. Сега с крилата мисъл
за миг да го прехвърлим през ръкава.
Брегът на Англия пред нас е. Вижте
как черен от мъже, жени, деца,
той погледа затваря и удавя
във ръкопляскане и мощен вик
рева на бурното море, което
подобно гръмогласен глашатай
проправя път за краля. Ето, той
е слязъл на брега и се отправя
тържествено към Лондон; но тъй бърза
е мисълта, че той в Блэкхийт^[112] е вече
и тука лордовете го замолват
да мине през вратите им, предшестван
от своите шлем пробит и меч изгънат,
но той, незнаещ гордост и суетност,
отказва им и Господу отдава
победни знаци, слава и трофеи.
Сега във работилницата дейна
на своя ум изработете бързо

един цял Лондон, който се излива
извън стените си. В парадни дрехи
съветът на града начело с кмета,
тържествен като римския Сенат,
зад чийто гръб шуми тълпа плебеи,
посреща своя Цезар-победител...
Сравнете този миг със друг — по-скромен,
но също тъй желан — и си кажете:
ако военачалникът, изпратен
от нашата добра императрица,
ни донесе нанизано на меч
ирландското въстание^[113] (което
възможно е да стане доста скоро),
тълпи не ще ли хукнат да го срещнат
извън града? А още по-големи —
защото са и с повод по-голям —
сега се стичат, за да срещнат Хари.
Тук, в Лондон, той задържа се, понеже
плачът на Франция му позволява
да си стои във къщи. В това време
да иска мир за Франция пристига
във Лондон императорът^[114]. Сега —
прескачайки събития различни,
отново сме отвъд морето с Хари.
За втори път той тук е и аз само
запълних с разказ времето, протекло
от първия до втория му поход.
Не ме упреквайте за беглостта ми
и пак с летежа бърз на умовете
очите си във Франция върнете!

Излиза.

^[112] *Блакхийт* — някога пустош край Лондон. ↑

^[113] „... ако военачалникът... ирландското въстание...” —
пожелание за успех към граф Есекс, който през пролетта на 1599 г.
тръгнал с войска да потушава въстанието в Ирландия. Въпросният

поход отбелязал началото на залеза за този Елизабетин фаворит, който завършил живота си на ешафода. Вж. предговора. ↑

[114] „... *императорът*“ — Става дума за Сигизмунд Люксембургски, крал на Унгария и император на Германия (1361–1437 г.). ↑

ПЪРВА СЦЕНА

Франция. В лагера на англичаните.

Влизат Флуелен и Гауър.

ГАУЪР

... Така е, но защо сте си сложили праза днес? Давидовден мина.

ФЛУЕЛЕН

Всяко нещо си има своите допри причинности и основания. Ще ви кажа като на приятел, капитан Гауър: оня подъл, низък, долен, възлиив самохвалко и нахалник Пистол — за когото и вие сопственоръчно и целият свят знае, че е един, виждате ли, съвършен негодник — идва вчера при мен, носи хляб и сол и подканва ме да изям праза си! Мястото, на което пяхме, не позволяваше да навлизам в разправия с него. Но аз ще нося праза си на шапката, докато го срещна, и тогава ще му кажа някоя и друга думичка!

Влиза Пистол.

ГАУЪР

Ха, ето го, иде, наперен като пуяк!

ФЛУЕЛЕН

За мен е пез значение дали е наперен и дали е пуяк!... Здравейте, лейтенант Пистол! Здравейте, долен, възлиив негоднико!

ПИСТОЛ

Ха, ти ли си, побъркани щурако?

Троянецо^[115], нима жадуваш мигар на Парките конеца да скъсиш си^[116]?

Повдига ми се от воня на праз!

Омитай се!

ФЛУЕЛЕН

Приканвам ви сърдечно, долни, въшливи негоднико, да изядете, виждате ли, по мое желание и настояване този праз! Понеже вие не го опичате и, виждате ли, той не е по ваш вкус и не е плагоприятен за вашето храносмилане — тъкмо поради това аз искам да го изядете!

ПИСТОЛ

Не, никога! Дори да ме заплашва
Кадуаладър със козъото си войнство^[117]!

ФЛУЕЛЕН

Ето ви една коза тогава! (*Бие го.*) Ще плаговолите ли да го изядете, долен негоднико?

ПИСТОЛ

Троянецо, смъртта не ще избегнеш!

ФЛУЕЛЕН

Казвате истината, долни мошенико, смъртта ни е от Господа. Но преди да умра, аз искам вие да доживеете да изядете това ястие! Ето ви и подправка! (*Бие го.*) Вчера вие нарекохте мен планински рицар — днес аз ще направя вас рицар от низините. Щом сте способен да се подигравате на празя, можете и да го ядете!

ГАУЪР

Стига му, капитане! Съвсем го замаяхте!

ФЛУЕЛЕН

Казвам ви, или ще изяде късче от празя ми, или ще го пия четири дена пез почивка... Хайде, яжте! Празът ще е полезен за раните и цицините ви!

ПИСТОЛ

Да отхапя?

ФЛУЕЛЕН

Разпира се, пез всякакви съмнения, колепания, несигурности и недоразумения!

ПИСТОЛ

Кълна се в тоз праз, че ще си отмъстя най-ужасно!... Ям де, ям!... Кълна се, че...

ФЛУЕЛЕН

Така, хапнете си! Или може пи искате още малко подправка? Или нямате достатъчно праз, за да се кълнете в него?

ПИСТОЛ

Усмири тоягата си, виждаш, че ям!

ФЛУЕЛЕН

Дано ви помогне, долни негоднико, от сърце ви го желая! Не, моля ви, не хвърляйте перата! Те са много допри за пукнатата ви кратуна. И щом отново ви се случи да видите нейде наблизо праз, не си пестете подигравките!... Стига ви толкоз!

ПИСТОЛ

Добре, добре!

ФЛУЕЛЕН

А, вече ви е допре? Видяхте ли, че празът пързо помага! Дръжте, ето ви един грош, за да си изцерите кратуната!

ПИСТОЛ

На мене грош?

ФЛУЕЛЕН

Точно така и, честна дума, ще го вземете или аз имам още праз в джопа си и ще ви накарам да изядете и него!

ПИСТОЛ

Ще взема го като залог за мъст!

ФЛУЕЛЕН

Ако ви дължа още нещо, ще ви платя и него в тояги. Като търговец на дърва, ще купувате от мен само тояги. Господ Пог да е с вас и да ви изцери тиквата!

Излиза.

ПИСТОЛ

За туй ще потрепери адът цял!

ГАУЪР

Хайде де! Вие сте един страхлив негодник, който се прави на храбрец. Искате ви се, а, да се гаврите с един традиционен почетен знак, породен от уважението и носен като спомен за проявена храброст, а нямате смелост да отстоите с дела ни една от думите си! Видях ви няколко пъти, като издевателствахте над този благороден войник. Навярно сте си мислили, че като не владее добре английския ни изговор, няма да владее добре и английската тояга. Сега се убедихте в обратното и дано това валийско наставление ви научи на добро английско поведение. Сбогом!

Излиза.

ПИСТОЛ

Нима Фортуна курва е към мен?

Узнах, какво че в болницата Дол^[118]

умряла е от френската си болест.

Без пристан тъй останал съм. Остарявам

и от снага ми със тояги бива

изгонена честта. Тогаз, щом тъй е,

ще стана сводник, а и склонност имам

към бъркането бързо в чуждий джоб.

Ще се прокрадна в Англия, където

с покрадване печеля ще си хляба,

и казвам ще, с пластир тез рани скрил,

че в галските войни^[119] съм ги добил!

[115] „... *троянецо...*“ — в смисъл „разпуснати търсачо на приключения“. ↑

[116] „... *на Парките конца да скъсиш си?*“ (мит.) — трите парки били — в римската религия — богини на човешката участ едната предяла нишката на живота, втората я прекарвала през превратностите на съдбата, а третата я прерязвала. ↑

[117] „... *Кадуаладър със козьото си войнство!*“ — подигравателна фраза срещу уелските планинци, отглеждащи кози; Кадуаладър е известен уелски военачалник от VII в. ↑

[118] *Дол* — навярно недоглеждане на Шекспир: явно става дума за Нел Скокли, а не за Дол Чаршафдери. ↑

[119] „... *в галските войни...*“ — т.е. във войната с Франция. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Франция. В двореца на френския крал.

Влизат — от една страна — Кралят, Ексетър, Бедфорд, Глостър, Кларенс, Уорик, Уестморланд и други Английски благородници; от друга страна — Френският крал, Кралица Изабела, Бургундският дук, Принцеса Катерина, Алиса и Френски благородници.

КРАЛЯТ

Дано Мирът, събрал ни тук, владее
събранието ни! Желая радост
вам, царствени наш братко, вам, сестрице,
вам, наша братовчедко Катерина!
Привети на Бургундския ни дук,
израстък от великото семейство,
приело ни на тази кралска среща!
Привет, князе и графове французки!

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Щастливи сме, че виждаме лика ви,
английски братко наш; добре дошли!
Английски перове и други знатни,
добре дошли сте всеки поотделно!

ФРЕНСКАТА КРАЛИЦА

Дано, английски братко, бъде краят
на срещата ни радостен тъй, както
ний радостни се чувстваме от туй,
че виждаме днес вашите очи...
да, същите, които неотдавна,
подобно на ужасни базилиски^[120],
към всеки наш, в обсега им попаднал,
отправяха заряди смърт и гибел!
Дано ядът им е загубил сила,
та този ден във дружба да превърне

доскорошните спорове и дразги!

КРАЛЯТ

Дошли сме да отвърнем със „Амин“
на думи като тез.

ФРЕНСКАТА КРАЛИЦА

Благодаря ви!...
Английски принцове, добре дошли!

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Еднакъв поздрав — знак на равна обич
към двама ви, владетели могъщи
на Франция и Англия! За туй, че
положих труд, старания и ум,
за да сбера на таз върховна среща
Ваши Величества, вий най-добре —
и то от две страни — ще потвърдите.
А щом успял съм да ви срещна мирно
лице в лице, очи в очи, то нека
ми бъде разрешено да запитам
каква е пречката, за да не може
хранителят на сладките изкуства,
охолството и радостните сватби,
днес голият, измъчен, беден Мир
да ни яви прекрасния си образ
във Франция, градина на света?
Уви, от много време той от нея
изгнаник е и нейните богатства
загниват от обилие. Лозата,
таз весела другарка на сърцето,
нерязана, умира. Плетовете,
поддържани доскоро тъй грижовно,
сега са пуснали бради сплъстени
като затворници. Във целините
глушица, росопас и бучиниш
виреят, а пък палешникът, който

би трябвало да се разправа с тях,
ръждазва в сън. Ливадите, където
навремето се носеше на облак
дъхът на детелина и иглика,
оставени на себе си, буят —
загубили и хубост, и полезност —
в магарешки бодил, коприва, репей.
И както е с лозята, с целините,
с плетищата, с ливадите, които,
греховни от Адама^[121], подивяват,
така и ний забравили сме вече —
а нашите деца не са ги още
получили по нямане на време —
онези знания, които биха
подхождали на нашата страна,
и свикваме — като войници диви,
които мислят само за убийства —
разпасани да ходим, да ругаем,
да гледаме на кръв, да правим всичко,
което има неестествен дъх.
За да възвърнете на таз страна
предишния ѝ лик, сте вий събрани
и мойта реч ви пита най-смирено:
поради що добрият Мир не може
злините да прогони и нас всички
да одари с предишните си свойства?

КРАЛЯТ

Ако желаете, бургундски братко,
тоз мир, чиято липса е довела
до изброените от вас недъзи,
ще трябва да го купите със пълно
признание на нашите права,
които в кратък списък се намират
в ръцете ви.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Аз дадох ги на краля,
но нямам още отговор.

КРАЛЯТ

Тогава
във неговия отговор се крие
мирът, на който тъй държите вие.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Прегледах точките ви твърде бегло.
Ще ви помоля, драги братовчедо,
да назначите неколцина свои
съветници, с които по-подробно
отново да ги видим, след което
веднага отговор ще ви дадем,
решителен и пряк.

КРАЛЯТ

Приемам, братко!
Вий, драги чичо Ексетър, а с него
и вие, братко Кларенс, братко Глостър,
и вие също, Хънтингтън и Уорик,
вървете с краля! Можете свободно
да правите прибавки и промени
в условията ни според това
какво умът ви ще счете от полза
за нашето достойнство; ние всичко
след туй ще одобрим... Вий, драга сестро,
ще идете ли с тях?

ФРЕНСКАТА КРАЛИЦА

Ще ида, братко.
От женски глас понявга има полза,
когато всеки мъж държи на своето.

КРАЛЯТ

Но оставете дъщеря си тук.

За нас е тя най-първото от всички
условия и има челно място
сред точките на нашето писмо.

ФРЕНСКАТА КРАЛИЦА

Оставям я.

Излизат всички освен Краля, Катерина и Алиса.

КРАЛЯТ

Красива Катерино,
бъдете тъй добра и научете
един войник на думите, с които
могла би любовта му да достигне
през дамски слух любимото сърце!

КАТЕРИНА

Ваше Величество ще смее мен. Аз не мога говори ваш английски език.

КРАЛЯТ

О, красива Катерино, ако вие ме обикнете здраво със своето френско сърце, аз ще съм щастлив да чуя признанието ви, поначупено от вашия английски език. Харесвам ли ти, Кет?

КАТЕРИНА

L'etiquette^[122]? Аз не разбира какво вие казва за l'etiquette.

КРАЛЯТ

Казвам, че вие сте ангел, Кет, и че ангелите са като вас.

КАТЕРИНА

Que dit-il? Que je suis semblable a les angles?

АЛИСА

Oui, vraiment, sauf Votre Grace, ainsi dit-il^[123].

КРАЛЯТ

Казах го, скъпа Катерино, и няма да се зачервя, ако трябва да го повторя!

КАТЕРИНА

O, bon Dieu! Les langues des hommes sont pleines de tromperiez^[124].

КРАЛЯТ

Какво каза тя, красавице? Че езиците на мъжете са пълни с лъжи?

АЛИСА

Oui, че езики на мъже са пълен с лъжи — така говори принцесата.

КРАЛЯТ

Принцесата е същинска англичанка!... Честна дума, Кет, твоето разбиране пасва много добре на моето ухажване. Радвам се, че не знаеш по-добре английския, защото, ако го знаеше, щеше да ме намериш твърде недодялан за крал и да си помислиш, че съм си продал чифлика, за да си купя короната. Най-изтънчената ми любовна дума е „обичам те!“ и ако ме запиташ: „Наистина ли?“, ще кажа „Да!“; но поискаш ли още излияния, ще се убедиш, че речникът ми се е изчерпал. Хайде, отговори ми, за Бога! И ако е „да“, да ударим длан о длан и сделката е готова! Какво ще кажеш?

КАТЕРИНА

Sauf votre honneur^[125], аз не разбира добре.

КРАЛЯТ

Бога ми, ако искаш да пиша стихове в твоя чест или да танцувам, Кет, спукана ми е работата! За едното нямам думи, нито такт и ритъм, а и в другото съм слаб в ритъма, макар че в ритането и юмруците съм доста силен, мога да ти кажа! Ако дамите се пленяваха с игра на прескочикобила или със скок върху седлото в пълно снаряжение, нека

не звучи нескромно, но досега отдавна щях да съм скочил върху някоя съпруга. Ако можеше това да стане с въртене на меч или с майсторска езда, щях да коля като месар и да се държа на седлото като маймуна, никой нямаше да ме смъкне от него! Но, Бог ми е свидетел, Кет, не ме бива да гледам с овчи очи, да се задъхвам от красноречие, много съм слаб по любовните обети: знам само мъжки клетви, които не употребявам, без да ми ги искат, но и не пристъпвам, дори и да ми се иска. Ако ти, Кет, можеш да обикнеш човек като мене, който няма защо да се бои, че слънцето ще му загрози лицето, и който никога не е виждал в огледалото си нещо, което да го зарадва, тогава нека твоите очи сами ме разхубавят за теб. Говоря ти през просото, по войнишки: ако можеш да ме обичаш, какъвто съм, взимай ме! Ако не, да ти кажа, че ще умра, не ще е лъжа, но от мъка по тебе няма да е. И все пак аз те обичам. Ей Богу, мила ми Кет, вземи си мъж прям, постоянен, от добра сплав, който ще ти бъде верен волю-неволю, тъй като такива не умеят да задирят другите жени; защото онези приятелчета с богатия речник лесно се вмъкват с нежни римички в женските милости, но и лесно, с хитри думички, се измъкват от прегръдките ви. Словоплетът е само дърдорко, а сонетът — песничка и нищо повече! Стройният крак ще изсъхне, правият гръб ще се огъне, черната брада ще побелее, къдравата глава ще оголее, красивото лице ще се набръчка, живите очи ще хлътнат, но доброто сърце, Кет, доброто сърце е като слънцето или луната... или по-добре, само като слънцето, не като луната; защото то свети ярко, промени не знае в пътя си и вярно държи избраната посока. Ако искаш да вземеш такъв за съпруг, взимай ме! Вземеш ли мене, взимаш войника; вземеш ли войника, взимаш краля! Какво ще кажеш на моята любов? Отговори й, мила, и отговори й мило, моля те!

КАТЕРИНА

Възможно ли аз да трябва обича неприятел на Франция?

КРАЛЯТ

Не, Кет, не е възможно ти да трябва да обичаш един неприятел на Франция. Но ако обичаш мене, ти ще обичаш един приятел на Франция, защото аз обичам Франция тъй силно, че не мога да се разделя с нито едно нейно село, искам я цялата за себе си. А щом Франция бъде моя, а пък аз — твой, тогава тя ще е твоя, а ти — моя!

КАТЕРИНА

Аз не разбира това.

КРАЛЯТ

Не разбираш? Тогава, Кет, ще ти го кажа с френска реч, която, знам, ще се залепи за езика ми като млада невеста за жениха си, тъй че с мъка ще я отлепвам: Je quand sur le possession de France, et quand vous avez le possession de moi...^[126] (а после как ще бъде? Свети Дионисий^[127], помагай!), done votre est France, et vous etes mienne^[128]. Ей Богу, Кет, по ми е лесно да завладее френското кралство, отколкото да кажа още толкоз думи на френски. На този език не мога да те накарам да направиш нищо друго освен да ми се присмиваш!

КАТЕРИНА

Sauf votre honneur, le Français que vous parlez il est meilleur que l'Anglais lequel je parle^[129].

КРАЛЯТ

Не, това не е вярно, честна дума, Кет! Но ние двамата, ти на английски и аз на френски, сме си lika-прилика, честна дума! Да видим, Кет, дали поне толкоз английски разбираш: можеш ли да ме обикнеш?

КАТЕРИНА

Не мога да каже.

КРАЛЯТ

А някой от близките ти, Кет, няма ли да може да ми го каже? Аз ще ги запитам. Хайде, зная, че ме обичаш; и че довечера в спалнята си ще поразпиташ тази благородна дама за мен. И сигурен съм, ще осмиваш тъкмо тези мои качества, които най си харесала. Но моля те, мила Кет, подигравай ми се с мярка, поне защото аз те обичам безмерно! Ако някога бъдеш моя, Кет — а някакъв вътрешен глас ми казва, че това ще стане, — аз ще съм те взел с война, а това значи, че ще ми отгледаш синове-войници. Как мислиш, няма ли — ти с твоя свети Дионисий и аз с моя свети Георги, да омесим едно момче

полуфранцузче-полуангличанче, което ще стигне до Константинопол и ще хване турския султан за брадата? А, ще го направим ли, как мислиш, моя френска лилийо^[130]?

КАТЕРИНА

Аз това не знае.

КРАЛЯТ

Не знаеш? Така е, знанието иде после. Сега стига само обещанието. Обещай ми, че ще се погрижиш за френската част на момчето; а за английската аз ти давам думата си на крал, и то неженен! Как ще ми отговориш, *la plus belle Katherine du monde, mon tres cher et devin deesse*^[131]?

КАТЕРИНА

Ваше Величество има достатъчен неправилен френски език, за да лъже най-правилна *demoiselle*, която има *en France*^[132]!

КРАЛЯТ

Тогава да върви по дявола моят неправилен френски! На правилен английски, кълна се в честта си, Кет, че те обичам! И не смея да се закълна, че и ти ме обичаш, но сърцето ми започва да се ласкае от надеждата, че съм ти мил въпреки некрасивото си и непривлекателно лице. Проклето да е бащиното ми честолюбие! Когато ме е зачевал, баща ми е мислил за междуособните си войни и затова ме е направил с тази сурова външност, с това лице от желязо, такъв, че дамите побягват, река ли да ги ухажвам. Но, вярвай ми, Кет, аз с възрастта ще се поправам. Утеха ми е това, че годините няма къде повече да загрозят лицето ми. Ако ме вземеш сега, взимаш ме в най-лошото ми състояние, нататък ще ставам все по-добър и по-добър. Затова казвай, красива Катерино, искаш ли ме? Отхвърли девичия си свян и ми признай мислите на сърцето си с лик на кралица: хвани ме за ръката и кажи ми: „Хари Английски, аз съм твоя!“ и още преди да си благословила с тези думи слуха ми, аз ще съм възкликнал: „Твоя е Англия, твоя е Ирландия, твоя е Франция, твой е Хенри Плантадженет^[133]!“ Който Хенри — макар че не би трябвало да го казвам пред него — сама ще се убедиш, ако не е добър за приятел на

кой да е крал, то е крал на добрите приятели в целия свят! Хайде, чакам твоя отговор като нечувана музика. Защото гласът ти е музика, а английски като твоя, ей Богу, не се е чувал до днес. И тъй, изпей ми своя отговор: искаш ли ме за съпруг?

КАТЕРИНА

Това зависи как хареса на Le Roi, mon pere^[134].

КРАЛЯТ

То ще му хареса, Кет! Ще му хареса, бъди сигурна!

КАТЕРИНА

Тогава и мен хареса.

КРАЛЯТ

След което ще целуна ръката ти и ще те назова своя кралица.

КАТЕРИНА

Laissez, mon seigneur, laissez! Ma foi, je ne veux point que vous abaissiez votre grandeur en baisant la main d'une de votre seigneurie indigne serviteur. Excusez moi, je vous supplie, mon tres puissant, seigneur^[135]!

КРАЛЯТ

Тогава ще те целуна по устните, Кет!

КАТЕРИНА

Les dames et demoiselles pour etre baisees devant leur nocces, il n'est pas la coutume de France^[136].

КРАЛЯТ

Любезна преводачко, какво значи това?

АЛИСА

Тя казва, че неприето за френски дами... аз не зная как „baiser“^[137] на ваш език.

КРАЛЯТ

Да се целуват.

АЛИСА

Ваше Величество entendre по-добър que moi^[138].

КРАЛЯТ

За девиците във Франция не е прието да се целуват, преди да се омъжат? Това ли иска да каже?

АЛИСА

Oui, vraiment^[139].

КРАЛЯТ

Кет, нравите се кланят пред кралете. Ти и аз не можем да бъдем стеснявани от слабите огради на местните обичаи. Ние сами определяме нравите, Кет. И свободата, която произтича от високото ни положение, затваря устата на всяко злодумство, както и аз ще затворя своята, задето защитава дребнавите нрави на страната ви, отказвайки ми поисканата целувка. Затуй търпи и подчинявай се! (Целува я.) В твоите устни има магия, Кет! В едно докосване на захарната ти устица има повече красноречие, отколкото във всички езици на вашия Държавен съвет! И тя ще убеди Хари Английски по-лесно от една обща просба на европейските монарси!... Баща ти иде!

Влизат отново Френският крал, Кралица Изабела, Бургундският дук и другите Френски благородници; Ексетър, Бедфорд, Глостър, Уорик, Уестморланд и другите Английски благородници.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Да ви закриля Бог, Ваше Величество! Царствени братовчеде, изглежда давате урок по английски на нашата принцеса?

КРАЛЯТ

Искам да я науча, драги братовчеде, колко силно — по английски — я обичам.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Не възприема ли?

КРАЛЯТ

Нашият език е грапав, братовчеде, а и моят нрав не е от гладките; и понеже нямам ни сърце, ни реч за ласкателства, заклинанията ми не успяват да призват в нея духа на любовта, тъй че той да ѝ се яви в истинския си вид.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Простете волността на шегата ми, ако се заловя за вашите думи. Щом искате да призвете дух в нея, ще трябва да направите кръг; щом призовавате духа на любовта в истинския му вид, той трябва да ѝ се появи гол и сляп^[140]. Можете ли да я упрекнете, когато тя — една девица, още руменееща от девствения пурпур на скромността — не приема присъствието на едно голо и сляпо същество в своята гола и зряща същност? Това би било едно твърде неприемливо искане, с което девиците трудно се съгласяват!

КРАЛЯТ

И все пак си затварят очите за това-онова, когато сляпата любов ги принуди.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Тогава са извинени, Ваше Величество, защото с затворени очи не виждат какво правят.

КРАЛЯТ

Щом е тъй, научете братовчедка си да си ги затвори и тя.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Ще ѝ замижа с едното око, за да ѝ подсказва да замижи с двете. Само че ще трябва вие да ѝ помогнете да разбере знака ми. Девойките, като ги посъгреем и подържим на топло, стават като мухите по Вартоломеевден^[141] — слепи са, макар да имат очи, и се оставят да ги пипнем, докато по-рано не са давали да ги погледнем.

КРАЛЯТ

От сравнението ви излиза, че трябва да чакам за топло лято: ще уловя значи вашата муха-братовчедка чак след време, и то ако е сляпа.

БУРГУНДСКИЯТ ДУК

Каквата любовта е винаги, Ваше Величество, преди да се хване в мрежата.

КРАЛЯТ

Прав сте. И някои от вас трябва да благодарят на любовта, задето като слепец не виждам много красиви френски градове заради една красива френска девица, която се е изпречила между мен и тях.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Вие, драги братко, виждате градовете ни да се превръщат в девица, защото и те се пазят от девствени стени, които войната никога не е пробивала.

КРАЛЯТ

Ще бъде ли Кет моя?

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Щом го желаете.

КРАЛЯТ

Желая го, стига девствените градове, за които говорихте, да я последват като свита; така девойката, която закриваше предмета на желанието ми, сега ще посочи на волята ми пътя към него.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Съгласни сме с разумните ви точки.

КРАЛЯТ

Така ли е, английски господа?

УЕСТМОРЛАНД

Да, Негово Величество прие

условията ни — като започнем
с това за дъщеря му — във вида,
във който те му бяха предявени.

ЕКСЕТЪР Не е съгласен само с тази точка, в която Ваше Величество иска от краля на Франция в писмата си за ленни дарения и звания да титулува Ваше Величество по следната формула: на френски: „Notre tres cher fils Henri, Roi d’Angleterre, Heritie de France“; и на латински: „Praeclarissimus filius noster Henricus, Rex Angliae, et Haeres Franciae^[142]“.

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Но ако настоявате, могъл бих
и тази точка да приема, братко.

КРАЛЯТ

Заради нашия съюз тогава
към другите и нея прибавете;
и дайте ми към всичко туй ръката
на своята дъщеря!

ФРЕНСКИЯТ КРАЛ

Така да бъде!
Вземи ръката й, мой скъпи синко,
и двама одарете ме с потомство,
което най-подир да стори тъй,
че Франция и Англия, чиято
взаимна завист бе дотам дълбока,
та още бреговете им бледнеят^[143],
да прекратят враждите и, посели
добросъседство и набожен сговор
в сърцата си, да не допускат веч
да ги дели войната с кървав меч,
и с хиляди приятелски съюзи
да свържат англичани и французи!

ВСИЧКИ

Амин!

КРАЛЯТ

Ела при мене, Кет! Като кралица
целувам те пред погледа на всички!

Тръбен звук.

ФРЕНСКАТА КРАЛИЦА

Бог, който прави най-добрите сватби,
да слее вашите сърца и кралства!
Тъй както в брака двама са едно,
едно да са и двете ви държави,
така че злата ревност и сплетнята,
разцепващи най-здравите семейства,
да не успеят клина си да вбият
в единството на вашите народи
и в своите земи, от мир венчани,
французи да дружат със англичани!

ВСИЧКИ

Амин!

КРАЛЯТ

Тогаз да готвим сватбения ден!
На него вий, бургундски братовчеде,
и вий, князе, ще ми дадете клетва,
за да е здрав съюзът ни; а после
със клетва ще се свържем аз и Кет.
И нека своята клетва помни всеки
за общо благоденствие навеки!

Тръбен звук. Излизат.

[120] *Базилиск* — вид оръдие от онова време. ↑

[121] „... греховни от Адама...” — смятало се, че Адамовият грях тежи не само върху хората, но и върху всичко живо, включително растенията. ↑

[122] „*L'etiquette*“ (фр.) — етикецията. В оригинала игрословицата е построена върху друга дума. ↑

[123] „*Que dit-il... — Oui, vraiment... ainsi dit-il*“ (непр.фр.) — Какво казва той? Че приличам на ангел? — Да, с ваше разрешение, точно така казва. ↑

[124] „*O, bon Dieu... sont pleines de tromperies*“ (непр.фр.) — О, мили Боже! Езиците на мъжете са пълни с измами. ↑

[125] „*Sauf votre honneur*“ (непр.фр.) — С ваше разрешение. ↑

[126] „*Je quand sur... avez le possession de moi...*“ (непр.фр.) — Когато аз върху притежаване на Франция и вие притежавате на мен. ↑

[127] *Свети Дионисий* — Сен Дени — патрон на Париж. ↑

[128] „... *done votre est France, et vous etes mienne.*“ — (непр.фр.) — значи, Франция ваша и вие моя. ↑

[129] „*Sauf votre honneur... lequel je parle.*“ (непр.фр.) — С ваше разрешение, френският, който говорите, е по-добър от английския, който аз говоря. ↑

[130] „... *френска лилийо?*“ — лилията била символ на френския кралски двор. ↑

[131] „*La plus belle Katherine... et devin deesse?*“ (непр.фр.) — най-красива Катерино, мой най-скъп и божествен богиня. ↑

[132] „*en France*“ (фр.) — във Франция. ↑

[133] *Плантадженет* — така се наричала английската кралска династия, основана през 1154 г. от Хенри II и завършила през 1399 г. с детронирането на Ричард II. По време на царуването на Плантадженетите английското кралство включвало обширни земи в днешна Франция. Два клона на този род са семействата Ланкастър и Йорк, които после водят помежду си прочутата „война на двете рози“.

↑

[134] „... *Le Roi, mon pere.*“ (фр.) — баща ми, кралят. ↑

[135] „*Laissez, mon seigneur... mon tres puissant seigneur!*“ (непр.фр.) — Моля ви, господарю, оставете ме! Честна дума, не искам да унижите своето величие, като целунете ръката на една недостойна служителка на Ваше Величество. Извинете ме, умолявам ви, мой всемогъщи господарю! ↑

[136] „*Les dames... n'est pas la coutume de France.*“ (непр.фр.) — Не е прието във Франция госпожите и госпожиците да бъдат целувани преди сватбата им. ↑

[137] „*Baiser*“ (фр.) — да се целуват. ↑

[138] „... *entende по-добър que moi.*“ (непр.фр.) — разбира по-добър от мен. ↑

[139] „*Oui, vraiment*“ (непр.фр.) — Да, точно това. ↑

[140] „духа на любовта... гол и сляп“ — богът на любовта Купидон наистина е бил изобразяван гол и сляп, но тук има вулгарна двусмислица. ↑

[141] *Вартоломеевден* — 24 август. ↑

[142] „*Notre tres cher... и на латински: «Praeclarissimus... Franciae.»*“ (фр. и лат.) — „Нашият прескъп син, Хенри, крал на Англия и престолонаследник на Франция.“ ↑

[143] „... *бреговете им бледнеят*“ — намек за белите скали на Довър. ↑

ЕПИЛОГ

Влиза Хорът.

ХОРЪТ

Дотук с перо неуго и без мощ
историята авторът предава,
големи хора сбрал на малка площ,
снизил до бедни сценки гръмка слава.
Тя трая кратко, ала Хенри бе
звезда сияйна в тез години къси:
най-дивната земя под туй небе
той с меч завзе и даде на сина си,
крал Хенри Шести, който бе глава
на Англия и Франция от малък,
и Англия, безвластна, затова
загуби Франция по начин жалък.
Играли сме пиеса за туй време^[144] —
дано и таз край нея се приеме!

Излиза.

^[144] „... пиеса за туй време...“ — става дума за трилогията „Хенри VI“, която вече била написана и играна. ↑

Издание:

Уилям Шекспир. Исторически драми. Том 5

Събрани съчинения в осем тома

Редактор на изданието: Бояна Петрова

Редактор на издателството: Иван Гранитски

Художник: Петър Добрев

Коректори: Евгения Владинова, Таня Демирова

Издателство „Захарий Стоянов“, София, 1999

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.